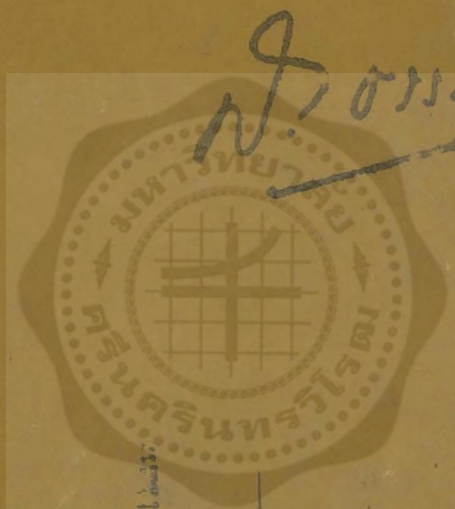

หนังสือ "ต้องห้าม" ของหอสมุดแห่งชาติ

\$4.00

พระไวยงกู๋ดยง

๑)
๑๔๘.๑๕๙๓

ขอมอบให้

ศ 2๔๕๗ ห้องขจร สุขพานิช

REX SIAMEN SIUM

๖ ๕๕๐

พระเจ้ากรุงสยาม

17 เม.ย. 2523

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ศูนย์ 29 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921676. 3916068

ส. ธรรมยศ

ผู้เขียน

อารยธรรมตะวันออก อารยธรรมตะวันตก

ศาสตร์ปรัชญา

นครวัด

ตากสินมหาราช นเรศวรมหาราช ตีตกมหาราช

ทำไมประเทศสยามจึงไม่เจริญ ?

ปรัชญาฝ่ายปฏิบัตินิยม

๗๓๗

6๗589

80155

ห้อง ขจร สุขพานิช

หนังสือค้นคว้าอันเกิดจาก
น้ำพักน้ำแรงนี้ ขอกราบอุทิศแด่ครู
ศาสตราจารย์ ดร. พระสารสาสน์พลขันธ์ (ลอง-
สุนทานนท์)

ผู้เป็น "ผู้ที่พระเจ้าปฐิเสธ"
ผู้เป็นคนซื่อ ผู้มีชีวิตเพื่อวิชาการ ผู้เกิดมาผิดยุค
และ

เป็นผู้ที่เคารพอย่างยิ่งของศิษย์ประเภท amicus humani gener-
alis ทุกวันทุกคน

พระบรมฉายาลักษณ์ "พระเจ้ากรุงสยาม"
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์เกล้าฯ

คำนำ

หนังสือ *Rec Saimensium* หรือ “บรมกษัตริย์
แห่งกรุงสยาม” ตามที่ล้นเกล้าล้นกระหม่อมรัชกาล
ที่ ๔ ทรงเรียกพระองค์เอง และที่ผู้เขียนเรียกแต่
เพียงว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” นี้ เขียนเป็นรูปวิทยานิพนธ์ หรือ *thesis* ในวิชาประวัติศาสตร์ หมายถึง
ความรู้ใหม่ ซึ่งวิเคราะห์ขึ้นจากความรู้เก่า และบางที
อาจจะยากแก่ความเข้าใจอยู่บ้าง ถ้าหากจะกล่าว
ตามความเป็นจริงแล้ว เป็นหนังสือที่เขียนได้ค่อนข้าง
ง่าย เพราะเมืองไทยเต็มไปด้วยพงศาวดาร หรือ
monarchical tale มากมายอย่างหนึ่ง และเรื่องเกี่ยวกับ
“พระจอมเกล้า” ก็เขียนกันมากมายหลายเล่ม
อีกอย่างหนึ่ง แต่ครั้นลงมือสอบสวนและสะสมอย่าง
ละเอียด ผู้เขียนกลับได้แต่กากอันหยาบ ไม่เป็นชั้น
เป็นอัน ความรู้เก่าแก่โบราณของเราไม่เป็นแต่ความรู้
ที่ปิดบังเงื่อนงำเท่านั้น หากยังเป็นความรู้ที่แคบไม่อยู่ใน
ระดับที่ดั่งามพอ ทั้งยังหันหลังให้หลักวิชาประวัติ

ศาสตร์โดยสิ้นเชิง และโดยไม่รู้ลัทธิอวกโสใดหนึ่ง จึง
จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยเอกสารต่างประเทศเป็นส่วนมาก
อาศัยที่รัชกาลที่ ๔ ทรงเป็น “ผู้นำสยามใหม่” (*pioneer
of the new Siam*) มีชาวต่างประเทศเขียนเกี่ยวกับ
พระองค์มาก หนังสือเล่มนี้จึงเอาตัวรอดไปได้ กล่าว
คือ ไม่เป็นถึงกับลากข้าง คำวิจารณ์ก็พยายามให้เป็น
ไปตามพระ อารมณ์ ของพระ มหา กษัตริย์ ผู้ ประเสริฐ
พระองค์นั้นคืออย่าง *liberal* ที่สุด

ที่สำคัญของหนังสือเล่มนี้คือ *An English Govern-
ment at the Court of Siam* ของมิสซิสแอนนา เอช. เลโอ-
โนเวลล์ เล่มหนึ่ง หนังสือ *The Kingdom and
the People of Siam* ของเซอร์ จอห์น บาวริงก์ ชุด
หนึ่ง ๒ เล่ม หนังสือ *A Physician at the Court of
Siam* ของ ดร. แมลคัม สมิท เล่มหนึ่ง หนังสือ
Anna and the King of Siam เล่มหนึ่ง หนังสือ
Siam at the Cross-Roads ของเซอร์ โจเซฟท์ ทรอสบี
เล่มหนึ่ง

หนังสือเกี่ยวกับ “อารยธรรมไทย” ที่ประกาศ
แก่โลกว่า เมืองไทยใหญ่โต หรือต่ำต้อยเพียงไร คือ

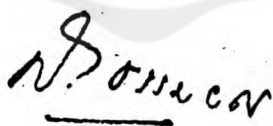
หนังสือ *Mission Pavie* ของ โอเก็สปาวี ทั้งชุด ๕ เล่ม หนังสือ *Mission Aymonier* ของอายโมนีเอร์ ๑ ชุด ๒ เล่ม หนังสือ *The People and Politics of the Far East* ของ เซอร์ เฮนรี นอร์แมน เล่มหนึ่ง *The Modern Odyssey* ของ ดร. ไฮเซอร์ เล่มหนึ่ง หนังสือ *Siam in Transition* ของ เค. พี. แลนดอน เล่มหนึ่ง หนังสือ *Inside Asia* ของ จอห์น กันเซอร์ เล่มหนึ่ง หนังสือเหล่านี้เป็นประจักษ์ “ข้ามหิมาของเทพเจ้ามิน-เนอวา”

เราได้ประกาศเอก ราชตั้ง ชาติของเราใน แหลมทอง ๔๐๐ ปีมาแล้ว แต่เป็นที่น่าพิศวงว่า ทุกรอบ ๑๐๐ ปี เราจะหาคนดี คนสำคัญจริงๆ เพียง ๑ คน เกือบมิได้ แต่ทุก ๆ เวลาสืบป็นนเกาะที่ตั้งกรุงศรีอยุธยา เราต้องตัดหัวกันเพื่อบัลลังก์ครั้งหนึ่ง เหมือนขุนแผนฟันม่านหน้าห้องนางวันทอง รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ จะพยายามเขียนบรรจุในหนังสือเล่มนี้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ลายพระหัตถ์โต้ตอบต่าง ๆ ของรัชกาลที่ ๔ ที่
จำลองมา ได้มาจากหนังสือ *Bangkok Calender* ของ
ดร. ดี. บี. แบลคลีย์ รวบรวมพิมพ์ในหนังสือ *Journal*
of Siam Research Society ปี ๑๙๒๗ และ ๑๙๒๘ ความ
คิดความเห็นเกี่ยวกับชาติพันธุ์ไทย ได้มาจากหนังสือ
งานค้นคว้าของ *Ecole Française Extrême Orient*
ความรู้เกี่ยวกับราชวงศ์จักรีบางประการ ได้มาจาก
หนังสือ “หลักไทย” ของขุนวิจิตรมาตรา, ปาฐก
ถาของหม่อมเจ้าทองที่ชาญ ทองใหญ่, พงศาวดารเจ้า
พระยาทิพากรวงศ์, บันทึกของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี,
คำเล่าของเจ้าพระยาสุรธรรมศักดิ์มนตรี, หนังสือ
สยามประเภท ของ ก.ส.ร. กุหลาบบางเล่ม และหนังสือ
Siam Repository บางเล่มของหมอแชนมวาล์สมิท
แห่งบางคอแหลม

ในคำท้าย ขอรับว่า หนังสือ “พระเจ้ากรุงสยาม”
นี้ เขียนด้วยความนิยมและความสนใจรุนแรงในชาติ
และอารยธรรมไทย ไม่มีส่วนบุคคล ดุจ จอจ
แบรนเดสเขียนเรื่อง *Napoleon* หรือดุจเอมิล ลูวิก

เขียนเรื่อง Leonardo da Vinci หรือคัจฉาจิ บาเวอร์ลี
เขียนเรื่อง Abraham Lincoln หรือคัจฉาโซลด์ เดอ ฮา-
นัยน์ เขียนเรื่อง The Star Gazer ซึ่งเป็นชีวิตของ
กาลิเลโอ กาลิเลอี.....เป็นการเขียนที่เชื่อว่า มีชีวิต, ร้อน
เร้าด้วยความรักชาติ มี inspiration, ความเสียสละ,
มีความแค้น และเขียนด้วยศรัทธาสูงสุด ถึงกับเคยอุ-
ทานว่า “ทำไมหนอ เราจึงไม่เกิดมาร่วมยุคกับคนที่รัก
ชาติอย่างแรงกล้า, เสียสละ, และกระตือรือร้นเพื่อ
ชาติ” คัจฉาโซลด์ที่ร้ายถูกคุมขังที่ต้องการอิสรภาพ
คิดถึงชาติทุกชั่วโมงที่ลืมนดา ให้ภัยแก่ทุกคน รัก
คนทุกคน โดยขอให้ช่วยกันจรรโลงชาติประเทศด้วย
หลักการณ์ คัจฉาโซลด์จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ”

N. Somchai

๓๔๘ ครอกวัดข้างแสง ถนนพระราม ๑

พระนคร

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๕

.....MEGA BIBLION MEGA KAKON
หนังสือยิ่งเล่มโตเท่าใด ยิ่งมีบกพร่องเพียงนั้น...
คตกรีกโบราณ

คำนำจากผู้จัดพิมพ์ ครั้งที่ ๒

Thai Information Center (TIC) หรือ "ศูนย์ความรู้ไทย." ภูมิใจเสนอ "พระเจ้ากรุงสยาม" โดย ส.ธรรมยศ ซึ่งเป็นหนังสือหายาก ที่สุดเล่มหนึ่งในแผ่นดินไทย และเป็นหนังสือ "ต้องห้าม" ที่แม้แต่ในหอสมุดแห่งชาติก็ยังไม่ให้อ่านได้

"ศูนย์ความรู้ไทย" ใ้ขอยืมหนังสือเล่มนี้มาจากห้องสมุด "วาสน" แห่งมหาวิทยาลัยคอร์เนล ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นห้องสมุดภาษาไทยนอกประเทศที่มีหนังสือมากที่สุด หนังสือหายาก ๆ เล่มที่หาอ่านไม่ได้ในหอสมุดแห่งชาติ แต่ว่ามิให้อ่านที่หอสมุดนี้ รายงานรัฐบาลทุกฉบับ จนกระทั่งหนังสือพิมพ์แจกในงานศพ นิยายสารเกือบทุกเล่ม หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเกือบทุกฉบับอ่านหาอ่านได้ที่นี้

"ศูนย์ความรู้ไทย" มีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การเผยแพร่ความรู้ ที่เป็นความจริง ซึ่งเราครอบคลุมหมายถึง ข่าวสาร, ข้อมูล, ข้อวิจัย, ข้อคิดเห็น, เรื่องสั้น, กวีนิพนธ์, วรรณคดี, นวนิยาย และสารคดีทุกด้าน ทุกประเภท ความรู้ที่เป็นความจริงมักเป็นสิ่งที่ต้องห้าม หรือถูกกระหายสั่งห้ามว่าเป็น "แคง" ไปเสียหมด ในภาวะที่เราอาศัยอยู่ในต่างประเทศ ซึ่งเสรีภาพ ในการเสนอ "ความรู้" ยังไม่ได้ถูกปิดกั้นชัดเจนเหมือนอย่างในประเทศเรา เราจึงอาศัยภาวะนี้เป็นเงื่อนไขในการ "ลุดช่องโหว่" การถูกปิดกั้นทางปัญญาในประเทศ เราเคารพใน "ปัญญา" ของผู้อ่านทุกท่าน "ความรู้" ทุกประเภทที่เราเผยแพร่ จึงเป็นเรื่องของวิจารณ์ฐานของท่านผู้อ่านเอง ในการตัดสินใจคุณค่า เรายึดถือคติที่ว่า "เสรีภาพในการรับรู้เป็นสิทธิแต่กำเนิด ที่บุคคล ณะหนึ่งคณะใด ไม่มีสิทธิที่จะฉกฉวยเอาไปจากประชาชน"

"พระเจ้ากรุงสยาม" เป็นหนังสือประวัติศาสตร์เชิงสารคดี ที่เขียนอย่างตรงไปตรงมาที่สุด และอย่างซื่อสัตย์ต่อข้อเท็จจริงมากที่สุด เท่าที่เคยมีมาในประเทศไทย คุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ของหนังสือเล่มนี้ จึงมีอาจประมาณได้ หนังสือเล่มนี้ถูกสั่งเก็บ และหาไม่ได้ หลังจากที่ตีพิมพ์ออกมาได้ไม่นาน โดยโรงพิมพ์ ส.สง่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ (โลกหนังสือ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗ เมษายน ๒๕๒๐ สัมภาษณ์ อ.ชัยวรศิริม หรือ อธิขาราร)

ส.ธรรมยศ ซึ่ง สุกิจ นิมมานเหมินท์ เคยสรุปว่า

"คุณแสน เป็นคนจริง ทำจริง ตั้งใจจริง และในโลกนี้ จะมีอะไรจริง ไป
กว่าความจริงเล่า"

หรือ เจือ สะเทวหิน เคยวิจารณ์ว่า

"นักประพันธ์ไทยที่เขียนหนังสือมีสำนวน และรสชาติถึงขนาด หลังจาก
ม.จ.อากาศ ท่าเถิงแล้ว จึงมีเพียงคนเดียว คือ ผู้ประพันธ์เรื่อง แสน บาธอง
(คือ ส.ธรรมยศ)"

ส่วน สุภา ศิริมานนท์ อดีต บรรณาธิการ อักษรสาส์น และนิกรวันอาทิตย์
ได้พูดถึงเพื่อนเก่าที่คุ้นเคยกันมาในอดีต ซึ่งเป็นการให้ "ภาพ" ที่ชัดเจนยิ่ง ถึง
บุคลิกจริงของ ส.ธรรมยศ

"แสน กับผมนี่ คีกันโกรธกันนับสิบครั้ง จนตายจากกัน (หัวเราะ) เกี่ยวก็
เกี่ยวก็โกรธ คือมันโกรธมาที่บ้านผม ผมไม่อยู่บ้าน พบภรรยาผมเพื่อว่า ๆ หึง
ไว้ เกี่ยวก็ถลึง...ชีวิตส่วนตัวเขาก็แปลก เขาพยายามครองตัวเป็น...เป็นนัก
รักที่ไม่มีการแต่งงาน ไม่มีภรรยาเป็นตัวแทน อันนี้จะผิดจะถูกก็ไม่รู้ะ ก็มีการ
ฉันทกันบ้าง แต่ไม่รุนแรงอะไร แล้วก็ตัวเขาเป็นเจ้าหางเหนือ นามสกุล ๗.ลำปาง
แต่เงินไม่ค่อยมี จึงต้องขาย เพราะตอนนั้นยาโรคนอกมันแพง หาซื้อไม่ค่อยจะได้
เป็นคนที่มีชีวิต ซึ่งน่าสงสาร แต่เขาไม่ยอมให้ใครสงสาร ใครไปสงสารเขา เขา
โกรธตายเลย เขาเป็นคนมีความทรง....."

(“โลกหนังสือ”, อ้างแล้ว)

นับเป็นเวลา ๒๗ ปีเต็ม ที่ “พระเจ้ากรุงสยาม” ใต้รับการตีพิมพ์ และสูญ
หายไปจาก “บรรณพิภพ” แต่บทศึกษาประวัติศาสตร์ไทยช่วงหนึ่ง ของยุคกรุงรัตน
โกสินทร์ และทัศนะที่สร้างสรรค์เชิงวิพากษ์อย่างซื่อสัตย์และเที่ยงตรงต่อการเขียน
ประวัติศาสตร์ไทย ที่เขามองว่า “เราจะค้นเอาแก่นออกมาได้ยากเต็มที่ เพราะ
อ้วนถูกไปด้วยกากแห่งความหยาบ”

เราหวังว่าการตีพิมพ์ “พระเจ้ากรุงสยาม” ขึ้นมาใหม่ครั้งนี้ จะก่อให้เกิด

การวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง อันจะนำไปสู่การเขียน และการมองประวัติศาสตร์ไทย ค่ายสายคาที่ ชื่อสค์ย เทียงตรง ไม "อคคิ" ค่าย "ชาตินิยม" หรือ "ราชนิยม" หังปวง ซึ่งล้วนไมช่วยให "วงวิชาการ" ของไทยเราพัฒนา ก้าวหน้า เหมือนอย่างอารยประเทศทั้งหลาย

ค่ายความการวะ

ศูนย์ความรู้ไทย สหรัฐอเมริกา

พฤษภาคม ๒๕๒๒

ประวัติของ ส. ธรรมยศ โดยสังเขป

ส. ธรรมยศ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่ตำบลปงพระเนตรช้าง ลำปาง ในตระกูล ณ ลำปางชั้นสี่ มีพี่สาวหนึ่งคนชื่อจันทร์สม (เสียชีวิตแล้ว) ถึงแก่กรรมเมื่อราวเที่ยงคืนของวันศุกร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๕ สาเหตุเพราะวัณโรคขึ้นสมองตามการสันนิษฐานของหมอที่โรงพยาบาลวัณโรคกลาง เมืองนนทบุรี อายุรวม ๓๘ ปี

ส. ธรรมยศ เป็นคนเรียนเก่งมาแต่เด็ก ตั้งแต่อายุที่โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย เมืองลำปาง ต่อมาย้ายมาอยู่ที่เทพศิรินทร์ และสอบชิงทุนไปเรียนปริญญาที่ประเทศเวียดนาม ในการสอบต้องแข่งกับลูกหลานหลานเธอที่กำหนดตัวกันไว้แล้ว เมื่อสอบได้ดีกว่าก็ถูกปฏิเสธที่จะให้ไปจนกระทั่งพระสหายสนิทพลขันธ์ และอาจารย์ฝรั่งคนหนึ่งอุดหนุนยอมเสียเงินล้วนตัวส่งไปเรียนหนึ่งปี หลังจากนั้นต้องใช้เงินส่วนตัวและญาติๆ ช่วยอุดหนุนกันไป^๑ เนื่องจากเป็นคนเก่งทางด้านภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นล่ามตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี^๒ ไปเมืองญวนก็ไปสอนภาษาอังกฤษให้นักเรียนเตรียมทหารด้วย เมื่อเรียนจบทำงานเป็นบรรณาธิการผู้ช่วยของหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศส La Lutte (การต่อสู้) นอกจากนั้นยังเป็นผู้แทนหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยจากประเทศไทย กลับมาเมืองไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ เกือบวาระแต่ไม่ได้แต่งงาน

ยามบวช ส. ธรรมยศแสดงความมั่นใจว่า ได้เห็น
ช่องโหว่ทางวิชาการบริสุทธิ์อย่างมากมาย เมื่ออ่านหนังสือ
พระยามลีนทกกับพระนาคเสน อยากจะได้ตามได้เถียงกับ
พระยานาคเสน แทนเมนนันเดอร์^๒

ส่วนสาเหตุที่ไม่ยอมแต่งงาน หนึ่งอาจจะไม่มี
คู่รักด้วยไม่มีเวลาที่จะพะเน้าพะนอ^๓ หรืออาจจะมีคู่รัก
แต่ให้ความสำคัญแก่วิชาความรู้มากกว่าผู้หญิง เธอจึงทน
ที่จะรักให้ราบรื่นต่อไปไม่ได้ จึงแยกไป^๔ สองเป็นเพราะ
กลัวไปเพิ่มคนโง่ให้แก่มนุษยชาติ และถือว่าการเลี้ยงลูก
ไม่ใช่ของง่ายเหมือนเลี้ยงในท้องของมารดา^๕

มาอยู่เมืองไทย เริ่มต้นอาชีพครูที่โรงเรียนสตรี
จุลนาทของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เมื่อพบปะกับใคร
มักชักชวนและแนะนำให้ศึกษามากๆ คั่นคว้ามาๆ เสมอ
และควรเริ่มต้นเสียตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ส. ธรรมยศเริ่มต่อสู้เพื่อ
ให้เปิดการสอนวิชาปรัชญาขึ้นในเมืองไทย ด้วยถือว่าเป็น
มารดาของวิชาทั้งปวง จนเกิดเป็นข่าวในหน้าหนังสือ
พิมพ์^๖ เขาได้เขียนบทความและหนังสือเกี่ยวกับวิชา
ปรัชญามากมาย ตลอดทั้งการปาฐกถาในสาขาวิชา^๗ แม้
ว่าครั้งหนึ่งเขาจะเคยถูกเจตหัวโล้นออกมาจากห้องปลัดกระ
ทรวงศึกษาธิการ และกรรมการคนหนึ่งของจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย^๘ โทษฐานที่อาจหาญไปเสนอให้เปิดสอน
วิชาปรัชญาขึ้นในประเทศไทย แต่ถึงกระนั้น ส. ธรรมยศ

ก็ไม่ท้อถอยถึงกับรำพันไว้ว่า “แม้จะตายวิญญานของเขา
ก็คงครวญถึงวิชาปรัชญา”^๘

ส. ธรรมยศเป็นนักค้นคว้าชนิดพลิกหอสมุดแห่ง
ชาติ และนิยมสนทนาวินิจฉัยกับผู้ใกล้ชิดบุคคลในประวัติ
ศาสตร์ หลักเกณฑ์การเขียนประวัติศาสตร์ของเขา “เป็น
รายละเอียดของความเป็นจริงของประชาชน และเมื่อ
เขียนประวัติศาสตร์ต้องมีหลักฐานเหตุผลเพียงพอ ไม่ควร
ยอมให้ใครมาค้านได้” - (ตีต ลีฟอว์) นักประวัติศาสตร์โรมัน
ศตวรรษที่ ๑” ส่วนหลักเกณฑ์ในการเขียนหนังสือทั่วไป
ส. ธรรมยศกล่าวไว้ว่า “ระวางนะ ตัวไม้ตาย ชื่อจะตาย
ก่อน”^๙ เขาเป็นผู้รักงานขงชีวิต เนื่องจากเป็นชาวเหนือ
สมัยเป็นบรรณาธิการ โยนก ของสมาคมชาวเหนือ เขา
เคยกล่าวถึงงานที่ทำว่า “นักที่ฉลาดย่อมไม่อยากค้นรังที่
มันทำประโยชน์ให้ไม่ได้”^{๑๐} เพียงแค่เหยียบย่างเข้ามา
ในบรรณโลกชั่วเวลา ๑๐ ปี เขาเขียนเรื่องสั้นไว้ประมาณ
๔๐ เรื่อง สารคดีและวิชาปรัชญาอีกหลายเล่ม เขียน
บทนำหนังสือประวัติศาสตร์ หมา ๒๔๕ หน้า เมื่ออายุ ๒๖ ปี
เขียน พระเจ้ากรุงสยาม หนาร่วม ๘๐๐ หน้า ขณะที่ยัง
นอนอยู่ในโรงพยาบาล^{๑๑}

ส. ธรรมยศเคยกระทบกระทั่งกับนักพงสาวดาร
บางคนว่าเป็น “ผู้เผด็จการพงสาวดารไทย”^{๑๒} เคยประ
การมทางการเมืองเขียนกับ “วิทย์ ศิวะศรียานนท์” อย่างเกรี้ยว

กราวในหมึกหนังสือ เป็นนักค้นคว้า กล้าเขียนความจริงอย่างน่ากลัวอันตราย จนได้ชื่อว่าเป็น “ราชสีห์แห่งการเขียน”^{๑๓}

สุกิจ นิมมานเหมินท์ เกษสุตฺติ ศ. ธรรมยศ ว่า
“คุณแสนเป็นคนจริง ทำจริง ตั้งใจจริง และในโลกนี้จะมีอะไรจริงไปกว่าความจริงเล่า?”^{๑๔}

เจือ สตะเวทิน วิจารณ์ไว้ว่า

“นักประพันธ์ไทยที่เขียนหนังสือมีสำนวน และ
รสชาติถึงขนาด หลังจาก ม.จ. อากาศดำเกิงแล้ว จึงมี
เพียงคนเดียว คือผู้ประพันธ์เรื่อง เอแลน บาลอง”
(ส. ธรรมยศ)^{๑๕}

“อสิธรา” ยกย่องว่าเป็น “นักคิด นักปรัชญา
นักวิจารณ์ นักวรรณคดี”^{๑๖}

วิทยากร เชิงกุล วิจารณ์ ศ. ธรรมยศไว้ว่า

“ความคิดของ ส. ธรรมยศ เป็นความคิดแบบ
ปัญญาชน นักเรียนนอก ซึ่งได้ไปเรียนวิชาในสมัยที่ไม่
ค่อยมีใครในประเทศรู้จักกัน ก็เลยคิดว่าตัววิเศษกว่าคนทั้ง
หลาย มากกว่าเป็นความคิดที่ได้มาจากความหยั่งรู้และ
ประสบการณ์ในประเทศตนเอง”^{๑๗}

ทัศนะของ ส. ธรรมยศ ในด้านปรัชญา ประวัติศาสตร์และศิลปวรรณคดี

สาเหตุที่ทำงานของ ส. ธรรมยศ เป็นที่ทำได้ยาก และบางเล่มหายสาบสูญไปเลย การนำเอาทัศนะของเขามาแสดงในที่นี้ อาจทำให้ห้วน ขาดหาย หรือไม่แจ่มแจ้งได้ ทั้งนี้เพราะทำขึ้นจากจำนวนหนังสืออันน้อยเล่มที่มีอยู่ในด้านประเภทต่างๆ แยกแยะได้ดังนี้

ก. ทัศนะต่อวิชาปรัชญา

ในบรรดางานทั้งหลาย ที่ ส. ธรรมยศ เสนอต่ออนุชนรุ่นหลัง เขารักงานด้านปรัชญามากที่สุด งานวิจารณ์เป็นอันดับสอง ส่วนงานเรื่องสั้น เขากล่าวไว้ว่า สนุกก็เขียนเล่นขึ้นมา

ก่อนหน้า ส. ธรรมยศ ให้คำจำกัดความและหน้าที่ทั่วไปของ “วิชาปรัชญา” ดังต่อไปนี้

วิชาปรัชญา คือ ‘วิทยาศาสตร์ของความรู้’ แบ่งออกเป็น ๖ สาขา คือ

ก. วิทยาศาสตร์ของความรู้เกี่ยวกับความจริง
Metaphysics

ข. วิทยาศาสตร์ของความรู้เกี่ยวกับกาล และอวกาศ
Cosmology

ค. วิทยาศาสตร์ของความรู้เกี่ยวกับความรู้
Epistemology

ง. วิทยาศาสตร์ของความรู้เกี่ยวกับจิต Philosophy of mind

จ. วิทยาศาสตร์ของความรู้เกี่ยวกับความดี Ethics

ฉ. วิทยาศาสตร์ของความรู้เกี่ยวกับความงาม Aesthetics

“ทุกแหล่งในโลกถือว่าวิชาปรัชญาเป็นหลักสูตรสำคัญ องค์การศึกษาโลกปัจจุบันได้ประกาศว่า... ‘จำเป็นต้องช่วยให้การศึกษาวิชาปรัชญาขยายตัวไพศาลยิ่งขึ้น และให้ถือว่าวิชาปรัชญาเป็นรากฐานทรงพระที่นั่งปวงในสังคม...’”
ทั้งนี้ เพราะผู้อำนวยการองค์การศึกษาโลก และนักศึกษาชั้นเยี่ยมทุกคนทุกสมัย นักประพันธ์แห่งยุคทุกคน กวีทุกท่านเคารพว่า วิชาปรัชญาเป็นหัวใจของมวลวิชา เป็นวิชาใหญ่ เป็นวิญญาณของ Liberal Education เป็นดวงเทียนมหามหาของโลกทัศน์ บังเกิดขึ้นในโลกเพื่อจะจูงมนุษยชาติไปสู่วัดแห่งสันติภาพถาวร

การเข้าใจว่าวิชาปรัชญาเป็นเรื่องของการสมมติหรือสร้างทฤษฎีขึ้น เป็นความเข้าใจโบราณกาลเต็มที่ ชาวโรมันผู้จะล้มอารยธรรมพิเศษของตนเพราะความโหด และความสุริยสุราย นักศึกษาชั้นลายครามในกรุงเทพฯ เกือบทุกคนก็เข้าใจดังนี้ สำหรับวิชาปรัชญาสมัยปัจจุบัน (เริ่มต้นในกลางศตวรรษที่ ๑๕) นั้น ตรงกันข้าม เคารพว่า วิชาปรัชญาเป็นวิทยาการแห่งปฏิบัติ.. to know is to act, to know is to have power ฯลฯ ในศตวรรษที่ ๑๕-

๑๕ วิชาปรัชญายังประกาศถึงคุณค่าด้วยการปฏิบัติ เช่น
ลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatism) และลัทธิคุณค่านิยม
(Axiologism)... to know is to produce results,
to know is to standardize both material and
spiritual goodness, to know is to experiment
ultimately เป็นต้น ลัทธิเหล่านี้กำลังใช้เป็นหลักปฏิบัติ
ในโรงเรียน ในมหาวิทยาลัย ในโรงงาน ในบริการแห่ง
ประเทศ โดยที่สุด องค์การศึกษาโลกปัจจุบันนี้กำลัง
ปรับปรุงวิชาแผนใหม่ด้วยโฉมแห่งอารยธรรม... เพื่อจะ
กระชากความเป็นสัตว์ และความแคบกระด้างต่างๆ ให้
หลุดออกจากมนุษยชาติ ฯลฯ”

ส. ธรรมยศ ไปเรียนวิชาปรัชญามาจากเวียดนาม
และในสมัยนั้นแนวดวงทางสาขาวิชา^๕นี้ได้กว้างขวางเข้ามา
ในเมืองไทยสักเท่าไรนัก ถ้าใครเรียนแล้วกลับเอามาพูด
พร่ำในเมืองไทย ก็จะถูกหาว่าบ้าได้ง่ายๆ ภาพแรกที่เขา
ประสบเมื่อเริ่มต้นกล่าวถึงวิชาปรัชญา^๕ก็กล่าวหาว่าบ้า
ถนัดไป คือคำตลบตะแลงของเจ้าหน้าที่ชั้นสูงในกระทรวง
ศึกษาธิการที่บอกว่าจะกักให้เขาเป็นวิชา แต่แล้วก็เจ็บ
เสีย ภาพต่อไปคือภาพของปัญญาชนผู้แคบทั้งหลาย เขา
ได้เรียกร้องให้ปฏิวัติจิตใจชาวไทย เพื่อให้เป็นคนเอง
เพื่อให้พ้นตน อาศัยแสงสว่างที่ปวงจากศาสตร์แห่งวิชา
ปรัชญา เขาเสนอให้นักเรียนไทยศึกษาวิชาปรัชญาตั้งแต่
ชั้นมัธยมปีที่ ๑ (ม.ศ. ๔) ขึ้นไป^๖ และเขาได้ต่อสู้เพื่อ

วิชามานับสิบ ๆ ปี เพื่อให้การสอนขึ้นในประเทศไทย
ให้ได้ บางคนว่าเขาเป็นพวกปรัชญาสำนักปฏิบัตินิยมใหม่
(Neo-Pragmatism)^{๒๐} ลัทธิปฏิบัตินิยมนี้เป็นที่นิยม
กันในอเมริกา และถือว่าความสำเร็จเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด
การกระทำทุกอย่างควรเป็นวิธี เป็นเครื่องมือที่นำไป
สู่ความสำเร็จ การทำความดีก็คือการที่ทำได้สำเร็จนั้น
เอง^{๒๑} ดูเหมือนเขามีหลักเกณฑ์ในการทำงานอย่างแน่น
แน่น และหลักการนั้นก็คือความสำเร็จที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่า
จะเป็นการเรียกร้องให้ปฏิวัติอุตสาหกรรมก็ดี^{๒๒} การเปิด
มหาวิทยาลัยภาคต่งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕^{๒๓} หรือการเสนอ
ใหม่สภาการกันคว้าแห่งชาติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑^{๒๔} ความ
สำเร็จที่ ส. ธรรมยศหวังจากข้อเสนอเหล่านี้ คือความ
เจริญของชาติบ้านเมือง ความกว้างไกลทางความรู้ของ
คนไทย แต่วิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จจริงอยู่ที่ว่าท่าน
ได้ปฏิบัติในทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นการเขียนหนังสือ บท
ความ หรือการไปปาฐกถา ท่านจะต้องแสดงทัศนคติของ
ท่านออกมาอย่างชัดชัดที่สุด ถึงกระนั้น ท่านก็ยังติดอยู่
ในค่านิยมแบบปัญญาชนทั่วไป คือหยิ่งในศักดิ์ศรีที่
เทียบกับความสำเร็จที่จะได้แล้ว อย่างไม่ควรหยิ่ง^{๒๕}
ลัทธิปฏิบัตินิยมเชื่อว่าผู้ที่อยู่ในลัทธินั้นแล้ว จะปฏิบัติตาม
แนวลัทธิหมดไม่ จุส. ธรรมยศ ที่หยิ่งเกินไปจนไม่คำนึง
วิธีที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ว่าไปแล้วก็ค่อนข้างคล้ายคลึงตาม

วิทยากร เชียงกุล ที่กล่าวไว้ทำนองว่า “..ได้ความรู้จาก
หนังสือคิดว่าตัววิเศษ มากกว่าที่จะเรียนรู้ประสบการณ์
จากภายในประเทศเอง..”

ส่วนคำว่า “ปรัชญาเมธี” เล่า ส. ธรรมยศ
ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้รู้ความฉลาดเหนือความฉลาด”
ท่านจะใช้ได้ต่อเมื่อบุคคลผู้นั้นประกาศลัทธิเกี่ยวกับความ
ฉลาดเหนือมนุษยชาติอย่างใดอย่างหนึ่ง และการศึกษาวิชา
ปรัชญาไม่ได้หมายความว่าศึกษาเพื่อจะเป็น “ปรัชญาเมธี”
หรือเป็น “นักปรัชญา” เพราะเป็นไปได้ด้วยยาก แต่ศึกษา
เพื่อจะได้ชื่อว่า เป็น “นักศึกษาในวิชาปรัชญา” และใช้
วิชาปรัชญาไปเป็นประโยชน์แก่สังคม^{๒๖}

ส. ธรรมยศถือว่าวิชาปรัชญาประยุกต์เข้ากันได้
กับทุกสิ่ง ทุกสาขาวิชา ตลอดจนจะเป็นสิ่งซึ่งนำสันติ
ภาพมาสู่โลกมนุษย์ด้วย จุดมุ่งหมายทางด้านปรัชญาตาม
ทัศนะของ ส. ธรรมยศ จึงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่งดงามยิ่ง
กว่าก่อนว่าเมืองไทยเราจะยังไม่มี “ปรัชญาเมธี” ตาม
การนิยามของ ส. ธรรมยศ เลย ที่จะเข้าใกล้เคียงก็แทบ
ไม่มี แต่ในจำนวนที่ใกล้เคียง, ผู้เขียนถือว่า ส. ธรรมยศ
เป็นคนหนึ่งด้วย เขามีผลงานออกมาโดยที่ไม่ได้คัดลอก
จากต่างประเทศ แต่คิดขึ้นเอง เป็นวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับ
อัตราแห่งอัจฉริยภาพ (G.Q. หรือ Genius Quotient)
คิดร่วมกับสหราชอาณาจักรผู้หนึ่ง ผลงานชิ้นนี้นานที่

จึงจะมีคนไทยเกิดขึ้นได้ แม้จะเป็นผลงานร่วมกับชาวต่างประเทศก็ตาม เรวลองมองดูที่ชนะเหล่านีของ ส. ธรรมยศ เป็นลำดับสุดท้าย ดังนี้^{๒๗}

คนที่จะได้ชื่อว่าเป็น “คนฉลาด” ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติกลาง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. เป็นผู้สนใจในวิชาการของโลกอย่างแรงกล้า
๒. ศึกษาเล่าเรียนวิชาการนั้น ๆ ด้วยตนเอง
๓. รู้จักคนฉลาดของโลก และคนฉลาดร่วมยุคทุกคนหรือมากที่สุดเท่าที่จะมากได้
๔. มีความทรงจำแม่นยำ
๕. มโนภาพไพศาล
๖. สุขภาพสมบูรณ์
๗. ตระหนักถึงความไม่รู้ ความไม่สามารถของตนอย่างแน่แท้และเนืองนิตย์
๘. ริเริ่ม
๙. สามารถปรับวิชาการที่เล่าเรียนมา โดยเฉพาะให้ได้ผลตามหลักเกณฑ์ไม่เลือกภูมิประเทศ และบุคคล
๑๐. มีมารยาททางใจอย่างยอดเยี่ยม

บ. ทศนะต่อประวัติศาสตร์

ส. ธรรมยศ เป็นตัวแทนของความเที่ยงตรงแห่งวงวิชาการ หลักการในการเขียนประวัติศาสตร์ของเขาไม่

เอียงเอนโน้มน้าวไปตามหนังสือเก่าๆที่เคยมีมา เขาบอกให้เราได้เรียนรู้ ศึกษาจากหลายๆด้านอย่างถ่องแท้เสียก่อน ก่อนที่จะตัดสินใจอะไรลงไป ถ้าจะพิจารณาดี ๆ แล้วจะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์ไทยทั้งหมดที่เคยจดจารึกกันมา เราจะค้นเอาแก่นออกมาได้ยากเต็มที่ เพราะล้วนอุดมไปด้วยกากแห่งความหยาบ^{๒๘} อารมณ์ของเราก็มักพลาดเมื่อไม่มีอะไรบันทึกเกี่ยวกับคน กับบันทึกเกี่ยวกับสัตว์ เช่น ไก่ ม้า ช้าง (ซึ่งเป็นโรค และมีอุบัติเหตุทางกำเนิด) ตลอดจนปรากฏการณ์ทางดินฟ้าอากาศลงในพงศาวดาร^{๒๙}

การปฏิเสธหนังสือประวัติศาสตร์ไทยที่เคยมีมาแต่อดีต ไม่ใช่เป็นการปฏิเสธอดีต แต่เป็นการนำมาพิจารณา มาสอบสวนใหม่ ต้องไม่เห็นบุคคลในประวัติศาสตร์เป็นเทวดา เราได้เขียนบทความเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ล้านนาไว้มากมาย และที่สำคัญคือหนังสือ พระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวพันกับรัชกาลที่ ๕ โดยเฉพาะ แน่นนอน ใครที่อ่านหนังสือเล่มนี้จะเห็นได้ว่า ส. ธรรมยศ ไม่ได้เขียนด้วยลักษณะการที่จะหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ แต่ทำลงไปด้วยความเที่ยงตรง และซื่อสัตย์อย่างยิ่งต่อวิชาการ ต่อวิชาประวัติศาสตร์อันมีแต่กากหยาบของเมืองไทย เขามีสิทธิ์ที่จะพูดว่า พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อตั้งธรรมเนียมดึกดำบรรพ์ขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมือง และก่อให้เกิดสังคมนะ เขามีสิทธิ์ที่จะขบถองพระ

จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างยิ่ง ในฐานะที่ทรงเป็นนักศึกษาชั้น
ยอด ใจจดจ่อต่อการศึกษา แม้สงสัยอะไรขึ้นมากลางดึก
ก็สั่งมหาดเล็ก ให้ไปปลุกหม่อมม้าม้วนเข้ามาอธิบายให้ทันที
แต่ ส. ธรรมยศก็มีสิทธิที่จะกล่าวว่า รัชกาลที่ ๕ ทรง
ฉลาดน้อยกว่าพระอนุชา คือพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเมื่อ
เขาเป็นผู้คิดอัตราเทียบความฉลาดขึ้น ถ้าเราต้องการ
ความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ เราต้องเป็นคนมีจิตใจ
กว้างขวาง ไม่ขีดมันหรือถอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นั่นก็
ย่อมหมายความว่า เราอ้อมที่จะให้ใครก็ได้ทำลายเทวรูป
(idol) ที่เราสถาปนาขึ้นในจิตใจมาเนิ่นนาน เพื่ออ้างไว้
ซึ่งความจริงแห่งศักดิ์ศรีประวัติศาสตร์ไทย ●

-
- ๑ “อติธारा” (นามแฝง) “งานและชีวิตของ ส. ธรรมยศ”,
คุณหญิง มกราคม ๒๕๑๐
 - ๒ ส. ธรรมยศ, Rex Siamen Sium หรือพระเจ้ากรุงสยาม,
(พระนคร: ส. ตัง ๒๔๘๕), หน้า ๔๑๕-๔๑๖
 - ๓ “อติธारा” (นามแฝง) “งานและชีวิตของ ส. ธรรมยศ”
คุณหญิง ธันวาคม ๒๕๑๓
 - ๔ ส. ธรรมยศ, “วิญญาณที่ท่องเทียวไป”, เสาวนีย์ (พระ
นคร; ประพันธ์ ตาสัน ๒๕๑๓), หน้า ๑๘๐

- ๕ ส. ธรรมยศ, “วิญญูณที่ท่องเที่ยวไป”, เสาชิงช้า (พระนคร: ประพันธ์สาส์น ๒๕๑๓), หน้า ๑๘๔
- ๖ สัจจา, ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ (หนังสือพิมพ์ฉบับนี้พาดหัวข่าวว่า “ทูตอเมริกาสันสนุนการศึกษาปรัชญาเห็นพ้องกับ ส. ธรรมยศ”)
- ๗ ส. ธรรมยศ, Rex Siamen Sium หรือพระเจ้ากรุงสยาม, (พระนคร: ส. สง่า ๒๕๕๕), หน้า ๕๐
- ๘ “ศรีสมบัติ” (นามแฝง) “ส. ธรรมยศ”, กระดังทอง ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๘
- ๙ “อติธรา”, (นามแฝง), “งานและชีวิตของ ส.ธรรมยศ”, คุณหญิง พุศิจากชน ๒๕๑๔
- ๑๐ “อติธรา”, อ้างว่าเป็นคำพูดของ ส. ธรรมยศ ก่อนไปเยี่ยมโยนกเดมิในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ในหนังสือ คุณหญิง
- ๑๑ “ศรีสมบัติ” (นามแฝง) “ส. ธรรมยศ,” กระดังทอง ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๘
- ๑๒ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม บทสุจิตาภ, หน้า ๑๔
- ๑๓ “ศรีสมบัติ”, (นามแฝง) เรื่องเดิม
- ๑๔ คำสดุดณ์ปรากฏในหนังสือ โยนก ของสมาคมชาวเหนือหลังจากที่ ส. ธรรมยศตายในปี พ.ศ. ๒๕๕๕
- ๑๕ “ศรีสมบัติ”, (นามแฝง) เรื่องเดิม
- ๑๖ ปรากฏในหนังสือ คุณหญิง ตั้งแต่เริ่มกล่าวเรื่องของ ส. ธรรมยศเป็นต้นไป
- ๑๗ วิภากร เชียงกุล “งานเรื่องสั้นของ ส. ธรรมยศ” เรา

จะไปทางไหนกัน, (พระนคร: พิมพ์ ๒๕๑๖), หน้า ๒๗๐

- ๑๘ "อติธรรมา", (นามแฝง) "งานและชีวิตของส. ธรรมยศ",
คุณหญิง เมฆาชนและเทพภากม ๒๕๑๓
- ๑๙ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๘-๔๐
- ๒๐ วงการวิชาการสมัยนั้น จัดให้เขาเป็นพวกปฏิบัตินิยมใหม่
- ๒๑ นักปรัชญาปฏิบัตินิยมที่คั่งๆ มี วิลเลียม เจมส์ จอห์น
ควี ส. ธรรมยศรับอิทธิพลลักษณะเดิมที่ (ดู พระเจ้า
กรุงสยาม หน้า ๓๘๔-๓๘๖)
- ๒๒ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม, หน้า ๖๕๑
- ๒๓ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม, บทสุจิตภาค หน้า ๕๒
- ๒๔ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม, บทสุจิตภาค หน้า ๕๖
- ๒๕ ส. ธรรมยศ ปฏิเสธที่จะไปสอนปริญญาโท ที่จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย หากว่ายังไม่มีการขอโทษจากมหาวิทยาลัย
อย่างเป็นทางการ
- ๒๖ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม, บทสุจิตภาค หน้า ๓๐-๓๑
- ๒๗ ส. ธรรมยศ, เรื่องเดิม, หน้า ๖๑๑-๖๑๘
- ๒๘ ส. ธรรมยศ เรื่องเดิม, คำนำหน้าแรก
- ๒๙ ส. ธรรมยศ เรื่องเดิม, หน้า ๒๖

แม่ขวัญข้าว

คัดจาก "โลกหนังสือ" (ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๙ เมษายน ๒๕๒๑)

สารบัญ

อารัมภก	กัณฑ์มนต์ยาม	หน้า ๑
บทที่ ๑	เจ้าฟ้าสองพี่น้อง	หน้า ๔๔
บทที่ ๒	ธรรมยุติกนิกาย	หน้า ๘๕
บทที่ ๓	ประเทศหนึ่งมีมังกฎหนึ่ง	หน้า ๑๒๓
บทที่ ๔	ราชเลขาธิการนิพนธ์วาด-หนึ่ง	หน้า ๑๗๒
บทที่ ๕	ราชเลขาธิการนิพนธ์วาด-สอง	หน้า ๒๗๓
บทที่ ๖	เปิดสยาม	หน้า ๓๗๘
บทที่ ๗	อารยธรรมอันมิใช่ "อารยธรรม"	หน้า ๕๐๐
บทที่ ๘	อาเริ่มทอดง	หน้า ๕๗๓
บทที่ ๙	ยังมีอีกมาก..... .. ยังมีมาอีก	หน้า ๖๕๘
สุจิตภาค..... ..	ต่อจาก ๗๒๕ (หน้า ๑-๖๔)	

อรัณภาค

กัณฑ์มนัสยาม

— ๑ —

ท่านผู้อ่านที่เคยสนใจกับบ้านเกิดเมืองนอน อย่างแท้จริง อาจตั้งข้อสงสัยได้ตามนี้ว่า เมืองไทยครึ่งรัชกาลที่ ๕ นั้นมี Status quo^๑ อย่างไร ? และในสายตาของชาวโลก เมืองไทยมีความเป็นประเทศชาติหรือเป็นชนชาติที่มีส่วนร่วมในอารยธรรมโลกอย่างไร ?

ความคิดอันแรกที่ท่านอาจจะนึกขึ้นได้ คือพระบรมเดชานุภาพของตากสินมหาราช และสหายนักรบคู่พระทัย ซึ่งได้ขยาย “อาณาเขต” ของประเทศสยามออกเกือบเต็มคาบสมุทรมหสมุทรสุวรรณภูมิ ในพุทธศตวรรษที่ ๒๓ แต่ถ้าหากจะวิเคราะห์ถึงคำ “อาณาเขต” อย่างกว้างขวางแล้ว เรากลับมาจะสงสัยใจ ทั้งนี้เพราะพงศาวดาร^๒ ของเรา ได้พรรณาดังความไพศาลของบ้านเด็กเมืองน้อย ซึ่ง

ทหารไทยใช้ปลายดาบ และความกล้าหาญ ประมอด เข้าใน
แผ่นดินของพระบรมโพธิ์สมภารอย่างเพ็ดเตดิน กำหนด
ความเข้าใจตามไค้ยากยิ่ง และถ้าจะเปรียบเทียบกับพระ
ราชอาณาเขตสยามในสมัยรามคำแหง ผู้เป็นเจ้าของก็ดี ใน
สมัยสมเด็จพระนเรศวรผู้เป็นเจ้าของก็ดี ตลอดจนจนถึงสมัย
สมเด็จพระนารายณ์ ผู้เป็นเจ้าของก็ดี เราเห็นด้วยระทางอาณา
เขต จากพงศาวดารได้โดยชัดแจ้งว่า เมืองไทยในสมัย
ตากสินผู้เป็นเจ้าของ สืบมาถึงรัชกาลที่ ๓ - ๒ และ ๓ แห่ง
กรุงรัตนโกสินทร์นั้น ใหญ่โตไพศาลยิ่งกว่าเมืองไทยสมัย
ไค้ไม่มีปัญหา

เราจะกำหนดว่า เมืองไทยจากปลายพุทธศัศตวรรษ
ที่ ๒๓ ถึงต้นพุทธศัศตวรรษที่ ๒๔ เป็น Status quo หรือ
สถานะที่เป็นจริงของยุคปัจจุบันนี้ไค้หรือไม่ ?

เรามีความรู้ถึงกคคคคคคค “แผนที่” จากคำ
map (จากรากศัพท์ Mappemonde ในภาษาฝรั่งเศส
ซึ่งหมายถึงแผนที่หรือผ้า ที่แสดงถึงลักษณะของโลก
อย่างเป็นรูปแบบ) ปรากฏว่าเราเพิ่งเริ่มใช้คำว่า “แผนที่”
ในรัชกาลที่ ๕ ครวงน้เราจำง ม. โอ กุ๊ต ปากู ชาวฝรั่ง

แล้ว ไปสำรวจบ้านเมืองของเราทางภาคอีสาน เพื่อขยาย
การคมนาคม ตามรายงานค้นคว้าของปาวี เราทราบว่า ราชอาณาจักร
สยามเขตไทยรวมดินแดน ๑๒ เจ้าไทย หรือตามข้างทั้ง
หมด ดาวบนครึ่งแคว้น ดาวล่างทั้งหมด (และตามราย
งานค้นคว้าของ ม. ชายโมนีเอเร ซึ่งตั้งต้นงานค้นคว้าอย่าง
จารกรรมของเราที่แปลว่า) เชมครึ่งประเทศ
กำหนดเป็นเส้นตรง จากเมืองสี่ครึ่งตรงแบ่งถึงทะเลสาบ
ใหญ่ของเรมร เป็นแดนไทย

มีหนังสือหลายเล่มพยายามแสดงถึง Status quo
ของราชอาณาจักรสยาม โดยเขียนแผนที่อย่างอนุমান แม้
ใน พ.ศ. ๒๔๘๔ นี้ ในชั้นเราจะต้องศึกษาอย่างระมัด
ระวังอย่างที่สุด ที่น่าอนาถพึงเขียนแสดงความเป็นจริง ณ
ทุกข้อ เราไม่เคยไปยังสถานที่ปรากฏในแผนที่เหล่านั้น
เลย ไม่เลือกที่จะเป็นการสำรวจ หรือการเดินทางค้นคว้า
ท่องเที่ยว ในสมัยเมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้เชี่ยวชาญช่วยราชการ
ณ กรมหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับอินโดจีนฝรั่งเศส เราต้องอาศัย
เอกสารของชาวฝรั่งเศส เพื่อสู้กับเหตุผลของฝรั่งเศสเกี่ยวกับ
ดินแดนต้องฝั่งแม่น้ำโขง ๑๐๐% เต็ม โปรดของนักดูเขา
เกิดเรามีข้อพิพาทกับเขา แต่ในขณะเดียวกันนั้นเราต้อง

พึ่งพาอาศัยผลงานกันคว่ำของเขาดลตลอดเวลา โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งเอกสารกันคว่ำของ ม. ช่มองค์ ซึ่งย่อมเป็นธรรม
ตามที่เราไม่อาจจะหลีกเลี่ยงการต้องยอมแพ้ในส่วนปลัดย่อย
ต่าง ๆ ฉะนั้นการรอนมานของเราเกี่ยวกับเรื่องแผนกของ
เราส่วนมากจึงไม่มีข้อโต้แย้งอันใด เป็นการเสียดสีระดับดินแดน
ซึ่งบรรพบุรุษเขาเดือดเนื้อประมาดกันเข้ามาเป็นชาติประ-
เทศด้วยความโง่ ราคาสงครามชาติที่รักชาติเป็นอย่างยิ่ง
อย่าง “พระยอดเมืองขวาง” จึงด้อยค่า ไม่ได้รับยกย่อง
เป็นวีรบุรุษ เนื่องจากการรอนมานเยี่ยงทหารดั่งกล่าวนี้

เราไม่รู้แท้และเราไม่รอบรู้ เรื่องของความเป็น
ต้องรู้ แม้ใน “บ้าน” ของเราเอง

ในทางดานนาไทย นักเขียนพงศาวดารของเรา
เท่าที่ทราบนั้น เดินทางไกลที่สุดแค่เชียงใหม่หลวงหรือ
เชียงใหม่เก่า แต่ว่าสภาพและอนุมานถึงชนชาติไทยริม
สมัยมนุษยชนโฮโมเซเปียน ๖-๗ หมื่นปีมาแล้ว แม้เพียง
แต่แคว้นดานนาเราไปไม่ตลอด และการเดินทางกันคว่ำ
ทางชาติพันธุ์ รวมทั้งเค้า และหลักฐานเพื่อวิชาประวัติ-
ศาสตร์นั้นเก่า ไม่ใช่ทำกันได้ในเวลาปีหนึ่งหรือสองปี

ดร. วิฑเฒยม ทรัพัน คอตต์ ใช้เวลาร่วม ๓๐ ปีจึงจะ
สามารถสำรวจชาติพันธุ์ไทยในจีนได้ทั่ว จดพม่า จดญวน
และสามารถเขียนเรื่อง “ชนชาติไทย” ได้

นักศึกษาของเราได้อ้าง งานค้นคว้า ที่เสียสละของ
ดร. คอตต์ตลอดมา แต่เราบันทึกผลงานของเรา มีปฏิ-
กริยาอย่างไรบ้างในการตอบสนองค้นคว้าตาม หรือแม้แต่
จะให้เกียรติอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ ดร. คอตต์ ?

— 11 —

การกล่าวถึงคำ Status quo เกี่ยวกับราชอาณาจักรไทยทางภาคเหนือรู้สึกว่ากลมเครือเช่นเดียวกับทางภาคใต้ ภาคเหนือนี้ เมื่อกองทัพไทยเข้ามายึดนครหัตถวงเดิมคือ “โยนกเชียงแสนนคร” ได้แล้ว บ้านเด็กเมืองน้อยบรรดาที่เป็นเมืองรองของ “โยนกเชียงแสนประเทศ” ก็มักจะอ่อนน้อมยอมเป็นเมืองขึ้นตาม คำว่า “เมืองเด็กเมืองน้อย” เท่าที่ปรากฏหลักฐานพอค้นคว้าได้ในแคว้นล้านนาหรือไทยใหญ่ ต่างก็มีสถานะตามความเป็นจริงเกี่ยวกับรอบขั้วบ้านเมืองไม่แน่นอนอีก ทั้งนี้เนื่องมาจากอำนาจ

ของ “ขุนหลวง” หรือ “ขุนหลวงฟ้า” เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
ในเอกสารของสำนักงานกักกันแห่งชานฮุย หรือ EFEO^๖ บาง
เล่มได้แสดงแผนที่ระหว่างด่านช้างกับด่านอย่างดัดแปลงขึ้น
บางยุคกำหนดความแน่นอนมิได้เลย ได้ค้นพบในรายงาน
กักกันฯ ของนาย ทหาร หมอชาวอังกฤษ คนหนึ่ง - จากพม่า
กล่าวถึงความยุ่งยาก เรื่องดินแดน ระหว่างด่านและด่านช้าง
ทั้งทัศนะของผู้เป็นนายทั้งสอง คือของอังกฤษและของฝรั่งเศส
เชื่อว่าอาจเป็นปัญหาไปอีกนานเนื่องจากชาติพันธุ์ไทยอย่าง
หนึ่ง และเนื่องจากความไม่แน่นอนของอาณาเขตของจีนได้
อาศัยชาติพันธุ์ที่เคยเกิดขึ้นแก่จีนอย่างหนึ่ง

ข้อยืนยันถึงความเป็นจริงข้อนี้ ขอยกปัญหา
ชาติพันธุ์ไทยในแคว้นเชียงรุ่งมาถ่วงน้ำหนัก เป็นราย
งานกักกันฯ ของนักศึกษาปริญญาโทชาวจีน เขียนไว้ใน
หนังสือจีนใหม่ของรัฐบาลก๊กมินตั๋งสมัยหนึ่ง รายงานนั้น
ยืนยันว่า ชาวเชียงรุ่งเป็นชาวไทย ที่มีอาณาเขตอยู่ใน
ประเทศจีนและแคว้นฉาน ที่กระจัดกระจายกันอยู่ในดิน
แดนด่านช้างก็มี ชาวไทยเชียงรุ่งนี้ปรากฏจากการสอบ
สวน ของนักศึกษากลุ่มนี้ว่า ได้บรรลุสถานะทางความ

เจริญทางจิตใจมาเป็นอย่างดี หลอดทองไต้ยาก และรัก
หาชาติพันธุ์ของคนเคร่งครัด ประหลาดอย่างไม่น่าเชื่อ
ผลิตเพี้ยนกับทักษะของ ดร. คอคัต ซึ่งมีข้อความบรรยาย
กว้างขวางไป

ในพุทธศตวรรษ ที่ ๒๐ เมื่อคิดถกมหาราชยกกอง
ทัพขึ้นไปราว ไทยเดิม ในแคว้นฉานนั้น พงศ์าวดารเหนือ
ระบุ “นครหนองแ่ง” ว่าเป็นราชธานี กองทัพไทยเข้า
ครอบครองดินแดนในอิทธิพลของนครหนองแ่ง หาดยดิม
หัวเมือง บางเมืองมีอาณาเขตดำเข้าไปในดินแดนพม่า
บางเมืองมีเมืองออกจากดินแดนญวนเหนือ ครั้นเมื่อมหา
อำนาจไทยกลางอ่อนกำลังลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัย
ที่ตกต่ำในมหाराช เรื่องพระบรมเทษานุภาพ ต่เชียงใหม่
และเชียงแ่งได้ ความเกรียงไกรของไทยเดิมฉานนครหนอง
แ่งก็อ่อนเปลี้ยลง อาณาเขตไทยทางภาคเหนือจึงถดถอย
มิได้ว่า ไม่มีอาณาเขตจดหรือดำเข้าไปดินแดนจีน แต่
แค่นั้น มีเมืองใหญ่อะไรบาง เป็นปัญหาที่กำหนดมิได้ทั้ง
จากหลักฐานและผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงที่สุด ไม่ผิดอะไร

กับเมื่อพระบารมีของตากสินมหาราช ครองอำนาจศรี-
ธรรมราช นครหลวงเก่าของไทยภาคใต้ฉะนั้น

มีความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
แจ้งถึงขอบเขตแห่งราชอาณาจักรไทยในรัชสมัยของพระองค์
ตอนหนึ่งว่า “จดฝั่งทะเลมะละกา” ตามศิลาจารึกนั้น ทำ
ให้นักศึกษาเข้าใจว่า ดินแดนมลายูปัจจุบันทั้งหมดเป็นดิน
แดนภายใต้ พระบรมโพธิ์ สัมภาร ของมหาราช พระองค์นั้น
ในพุทธศัตวรรษที่ ๑๘

นครศรีธรรมราชเป็นเมืองราชธานีทางไทยภาคใต้
คู่เคียงกับโยนกนาคนคร ซึ่งเป็นราชธานีของไทยภาค
เหนือ มีกวีบางคนเรียกว่า “กรุงศรีธรรมราช” มีประวัติ
ของความเก่าแก่พิศดารไม่แพ้เมืองโยนกนาคนคร และมี
ประเด็นเกี่ยวกับขอบเขตแห่งราชอาณาจักร ซึ่งเรากำดั่ง
ศึกษากัน ยิ่งเหียงแน่นอนคด้าย ๆ กันรวมทงเรื่องชื่อ
และท่าเดเมืองที่แท้จริง

ฉะนั้น Status quo ของเมืองไทยเกี่ยวกับดินแดน
ในรัชกาลที่ ๓ พอจะกำหนดคร่าว ๆ ได้ว่า ทางตะวันออก
ออกนั้น มีแคว้นลาวทงแคว้น เฉพาะที่คได้จริง ๆ นั้น

ครึ่งแคว้นทางดาวบน ดาวล่างทั้งหมด และเขมรทั้งประเทศ
ทางภาคเหนือ แคว้นฉานทั้งหมดรวมทั้งเขตเมืองเชียงวัง
จดพม่าในทางตะวันตก มอญทั้งประเทศ ส่วนทางภาคใต้
นั้น สหพันธ์มลายูปัจจุบันครึ่งประเทศ รวมทั้งแคว้นตรัง
กานู ปลิศ กัดันตัน ไทรบุรี ตลอดจนหัวเมืองต่าง ๆ
ของแคว้นเหล่านี

กล่าวถึงระยะปีอันจะพึงจัดเป็น Status quo ของ
ประเทศใดประเทศหนึ่งตามสภาพเดิมนี้ไม่แน่นอน สุดแท้
แต่อิทธิพลของประเทศที่ครอบครองแต่ละประเทศ ในทาง
ตะวันออกเรามักจะกำหนดเอา “ชั่วคน” (Generation)
เป็นเครื่องกำหนดก็มี ว่าชั่วคนนี้จะทำอะไรเคยถวายตอก
ไม่เงินและทองมา เราผู้เป็นลูกหลานควรทำตาม ดังนั้นจะ
เป็น ๒ หรือ ๓ ชั่วคนก็สุดแต่วิระประวัตติ์ของผู้ครองแคว้น
นั้น ๆ อีก

ในทางตะวันตก คติสากลในทางประวัติศาสตร์
มักจัดเอาเวลา ๑๐๐ ปีเป็นหลักในบางกรณี ที่จัดเอาระยะช่วง
สงครามเก่าถึงใหม่ก็มี อาจจะเป็น ๒๐ ปีก็ได้ ๒๕ ปีก็ได้
กำหนดเวลา ๑๐๐ ปี ๒๕ ปี และ ๘๘ ปี ออกจะปรากฏบ่อย

กว่าระยะบ่อน ๆ แต่ต้องขออย่าถึงระยะบ่เหล่านว้าย่อมเป็น
ไปตามแต่ปรากฏการณ์ กาดะ และภูมิประเทศ

—๓—

ความเล็กหรือความใหญ่โตของเมืองไทย ใน
ประเด็น “แผนก” ตามที่ได้พยายามสำรวจมานานในข้อ ๓-๔
รุ่นคนของคนไทย ต่างก็ถือว่าเป็น Status quo ซึ่งบรรพ
บุรุษได้ตั้งหน้าตั้งตาค้นหาเพื่อประมวณขึ้น ไม่มีใครปฏิเสธว่า
ในแหลมทองทั้งแหลมนี้ ไทยมิเป็นนักรบผู้ละทิ้งแหลม
และมีอิทธิพลเหนือแหลมเกือบทุกรอบร้อยปี

สิ่งที่พึงวิเคราะห์กันอย่างระมัดระวังต่อไปคือ ความ
ไม่สามารรถของไทยนักรบ ในการปกครองดินแดนที่รบมา
ได้ให้รุ่งเรือง ตลอดจน “การไม่มีส่วน” ในการจรรโลง
มนุษยธรรม

ประเด็นข้อปรากฏในประวัติศาสตร์ดังกล่าว เช่น
ของนาย เฮนรี่ เวลด์เป็นต้น ในหนังสือของนายเวลด์ได้
กล่าวถึงประเทศสยามอย่างแจ่มชัดตรงไปตรงมาว่า อุปมา
คังเป็นประเทศที่อยู่นอกโลก ไม่มีส่วนให้ (Contribute)

ความสำคัญใด ๆ แก่มนุษยชาติ และไม่เป็นประเทศที่
สามารถเปลี่ยนวิถีแห่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้ ร้า-
พเจ้าก็คิดว่า ความเป็นจริงของมันที่กั้นั้นในอดีตนั้นไม่มี
ทางปฏิเสธได้โดย เราเป็นชาติเล็ก แม้จะเคยมีดินแดนภาย
ใต้การครอบครองอย่างไพศาลใหญ่โต แต่พลเมืองของเรา
มีจำนวนน้อยมาก ไม่สมกับความใหญ่โตของอาณาเขต
นี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง

ประการสำคัญ ต่อมาได้เคย อ่านพบในเอกสารของ
EFEO กล่าวถึงชาติพันธุ์ไทยซึ่งกระปรกกระเปรี้ยวเฉื่อย
ชา หยิ่งโดยไม่มีเหตุผล จิตใจใกล้ชิดกับธรรมชาติ
โดยอิทธิพลของดมมรตัม และภูมิประเทศของประเทศที่ร้อน
จัดหนาวจัด และกล่าวไว้ว่า จากการเป็นเจ้าของจิตใจจึง
กล่าวมานี้ ปรากฏออกเป็นรูปคำสอน (จริยศาสตร์)
จรรยากรรม ปฏิมากรรม ฯลฯ ที่ไม่แสดงถึงความลึกซึ้ง
ใหญ่โตแต่ประการใด

ถ้าจะตอบหลักฐาน ของชาวต่างประเทศ ที่กล่าวถึง
เมืองไทยอย่างเป็น “ประเทศ” และเป็น “นักรบเรื่องอำนาจ”
เห็นว่ามันก็จริงเป็นโต ชาวปอตุเกสเป็นเอกสาร ที่เก่าที่สุด

บินโต เป็นนายทหารเข้ามาเห็นเมืองไทยในสมัยพระยาราชธิราช แต่เป็นเอกสารที่บันทึกความใหญ่โตของอำนาจไทยอย่างพิลึกพิลั่นเกินความเป็นจริง เช่นกล่าวถึง กองทัพไทยที่ยกไปรบพม่า ณ เมืองเชิงกราน หรือ เิงกราย (ครั้งแรกที่ไทยรบกับพม่า) มีช้างรบถึง๒๐,๐๐๐เชือกเป็นต้น

สารอื่น ๆ ที่สำคัญ พึงวิเคราะห์ในเอกสารนี้ก็ไม่ปรากฏความพิลึกพิลั่น Fabulous เยี่ยงนิยายนี้ เมื่อ ๕๐๐-๖๐๐ ปีมาแล้ว ตะวันออกเราเป็นจุดรวมที่ดึงดูดสายตาที่สุด ไม่ว่าจะเป็นคำเล่าลือหรือเป็นความเป็นจริง หมายความว่า สิ่งที่เราตะวันออกเห็นว่าไร้ค่า ราคาต่ำ หรือไร้ประโยชน์ สารพัดอย่าง เป็นสิ่งที่ชาวตะวันตกเทอดค่าดีราคามันอย่างสูง ตะวันออกคือความหวัง ใคร ๆ ในยุโรปก็อยากมาตะวันออก..... มาเอา “แก้ว จากวังดัง” มาสอน มาเป็นครู ในที่สุดก็มามีอำนาจ เพราะความโง่เขลา ย่อมควรแก้ความเขิ่นทาดเท่านั้น.....

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ผู้เป็นเจ้า ราชงานบันทึก ของ บาดหลวง จารบุรุษ หาดยคน ได้แสดง ความผิดหวังกับความมั่งคั่งมหาศาลของเมืองไทย บางคนได้บันทึก

คล้ายกับว่า ทั้งเมืองไทยเป็นเมืองปลดอม ได้คำนิ
วิद्याธาราม และพระบรมมหาราชวังเป็นตัวอย่าง เพราะ
แรกเข้าใจว่า ต่ของ ที่เห็น ทาเจดีย์ โบสถ์ วิหารนั้น เป็นทอง
แท้..... แหถมทอง เมืองทอง อะไรที่สำคัญด้วยแต่สร้าง
ด้วยทองคำทั้งนั้น ไม่คิดและไม่เคยคิดว่าเป็นทองทา บาด
หลวงบางคน มีความรอบรู้เรื่องโลกใน ศตวรรษนั้นในคันต์
บางคนก็เยี่ยงโจร ชื่อเสียงของเมืองไทย-คนไทย นอกจาก
ครั้งพระยาโกษา (ปาน) เป็นทูตไปในราชสำนักของหลุยส์
ที่ ๑๔ แล้ว ก็ไม่มีอะไรดีหรือเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ทางการค้า (ตั้งฉางหลวงมหัมา คือเรือใหญ่ขึ้นทุกช้าง
ข้าว ฯลฯ ไปจำหน่ายต่างประเทศ) กรุงศรีอยุธยา อาศัย
ปรีชาสามารถของ เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ แคว้นดังกล่าว
ใจที่ได้อ่านพบในประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่ง เดิมหนึ่ง ว่า ชาว
ไทย ช้างไทย และสินค้าอื่น ๆ ของไทยในสมัยกษัตริย์ ชื่อ
“นารายณ์” ได้มาจากชวา และเมืองท่าพาณิชย์จะ
ไปญี่ปุ่น

ในประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่ง เดิมเดียวกันนั้น ได้
กล่าวถึงกษัตริย์ไทยองค์หนึ่งชื่อ “นเรศวร” ว่า

เป็นนักรบอันเกรียงไกร พระนามปรากฏเรื่องลือไปทั่วดินแดนต่างประเทศทางตะวันออก ความเป็นจริงข้อนี้ไม่น่าพิศวงนัก เพราะ นเรศวรผู้เป็นเจ้า ทรงเป็นนักรบที่เก่งและเกรียงไกรจริง พงศาวดารญวนก็มีจารึกถึงเหมือนกัน แต่คันธุฎการสำคัญอย่างอื่นไม่พบ

เอกสารที่พบบ้างถึงออกชนหนึ่ง เกี่ยวกับแผนที่ทองแต่อดีต คือ “แผนที่” (Mappe mundi) ของปโตเลมีที่ ๒ (แห่งสำนักปรัชญา Neo-Platonism ในศตวรรษที่ ๒) แต่ถึงดินแดนศรีวิชัยในแหลมทอง อย่างคร่าวๆ เป็น Mappe mundi ตามทางวิทยาศาสตร์อันแรกของโลก นอกจากนั้นแล้วก็ไม่มีกล่าวถึงอะไรอีกเลย ดังนั้น ชนชาติไทยจะรวบรวมฟังก์ชัน ในดินแดนตอนใต้ของประเทศจีน ซึ่งเป็นดินแดนของชนชาติไทยมาแต่โบราณกาล

ข้อความที่แปลกเกี่ยวกับแหลมทอง (ก่อนไทยอพยพลงมา) เกี่ยวกับมนุษยวิทยาและอุปกรณ์ดึกดำบรรพ์ เคยอ่านพบในเอกสารของชาวเยอรมัน ชาวอเมริกันและชาวฝรั่งเศส (ไม่เกี่ยวกับสมาคมค้นคว้าฝรั่งเศสแห่งฮานอย)

ว่าได้พบกระโหลกศีรษะบาง อารูทินบ้าง อุปกรณ์เกี่ยวกับอาหารบ้าง ประมาณอายุไม่ต่ำกว่า ๕๐,๐๐๐-๗๕,๐๐๐ ปี กล่าวคือ เป็นสิ่งของที่บุคคลตาย ๆ กับที่บุคคลพบในระชา แม้ยังไม่มืรือเตียงเท่า ดินแดนที่บุคคลพบนั้นคือบริเวณภูเขาดงพญาเย็น ซึ่งสันนิษฐานกันว่าเป็นวาชทะเล แต่สมัยอนค่านวนเวลาให้ถูกค้องมิได้

ในอนาคคอันใกล้ อาจจะมีการรุดค้นคว้าไพศาล ยิ่งกว่าที่แล้วมา

พจนภาพในพงศาวดารที่ขัดแย้งกันระหว่างไทยกับจีนมีค่อนหนึ่งในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ความในพงศาวดารบางเล่มบอกแจ้งว่า พ่อขุนรามคำแหงเสด็จไปเมืองจัน ๒ ครั้ง เกรืองรามตั้งกะโลกโคกโทยัอนมีรือเตียงของไทยเรานั้น พ่อขุนผู้นั้นทรงนำมาแต่เมืองจัน พงศาวคานจันบางคำหรับอ้างว่า เมืองไทยเคย “จันก้อง” แก่เมืองจันมาแต่สมัยพ่อขุนรามฯ เรืองนเมืองเอกราชหุอย่างละเอียคแล้วพังคู้เป็นนิทานไป คด้าย ๆ กับเรื่อง “พดายยง” หาดานของชนแผนะกคองทัพไทยไปร่วย “จอภิตัง” เจ้าเมืองกวางคังรบพุ่งกับพวกรบด เป็นความที่

ไม่ปรากฏใน พงศาวดารเหนือ หรือพงศาวดารไทย ฉบับอื่น
และฟังดูเป็นความผิดไม่สมเหตุอย่างไรพิสดารอยู่ เพราะผิด
วิสัยไทยที่จะ “จุ่มก้อง” แก่ใคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่
ชนชาติที่บรรพบุรุษของตนเคยขับเคี่ยวกันมาหลายยุคหลาย
ศตวรรษ ยิ่งวิเคราะห์เหตุการณ์ในสมัยนั้นอย่างรอบคอบ
โดยเฉพาะแล้ว พ่อขุนรามคำแหงมีศักดิ์องอาจยิ่ง
โพธิ์สมภารใครอีกเลย ในการจรดงเอกราชในแหลม
ทอง ขอมกับประหวั่นครามเคชไทยมาแต่ครั้งพ่อขุนศรี
อินทราทิตย์แล้ว หากจะรบใหญ่ พ่อขุนรามคำแหง
ก็ยังมี พ่อขุนเมงราย มหาราช และ พ่อขุนจำเมือง เป็นกำลัง
หนุน จันเฒ่าอยู่แดนไกล จึงมองไม่เห็นทางเป็นไปได้
ได้ว่า พ่อขุนรามคำแหงจะเสด็จไปเมืองจันจิง

เรื่องนี้ ข้าพเจ้าเคยได้แต่งความละเอียดถึงหลัก
ฐานการเขียน “ประวัติศาสตร์” ว่า จะเชื่อถือแต่บุคคลผู้
เดียว หรือคำหรับคำราเพียงเดิมเดี้ยวต้องเดิมหนึ่งมิได้
อย่างน้อยการเขียนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันนี้ ควรจะ
เคารพวาทะของ ตักทิลเฟเวอร์ นักประวัติศาสตร์โรมันใน
ศตวรรษที่ ๑ ที่กล่าวว่า “จะให้ใครมาคัดค้านหรือปฏิเสธ

ว่า "ไม่เป็นจริงมิได้เป็นอันตราย" การที่เราแปลพงศาวดาร
จีนต่าง ๆ ในรัชกาลที่ ๓-๒-๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น
ก็เพราะทัศนคติของเราเห็นว่า จีนเป็นชาติชั้นสูงมี Classical
politics policy การเมืองภายในภายนอกชั้นแบบฉบับ
ไม่มีชนชาติใดสู้ เรายึดถือเอาพงศาวดารจีนบางเล่ม เป็น
ตำหรับตำราพิชัยสงคราม ความศรัทธาในวัฒนธรรมจีน
ดังนี้ สะท้อนมาเป็นเหตุผลใหญ่ใน "พงศาวดารไทย" ดัง
จะพยายามกล่าวสืบไปในบทความ ๆ ของหนังสือนี้

นักศึกษาราวอักษรรากคามาทำงานชั้นทุติยภูมิใน
เมืองไทยคนหนึ่ง ได้กล่าวถึงผลสะท้อนทางวัฒนธรรมไทย
ของไทยเราว่า ไม่มีที่มาอันแน่นอนและผสมปนเปกันอย่าง
สืบเสาะมูลฐานเดิมได้ยาก นักศึกษาแห่ง EFEO ณ ฮา
นอย บางคนก็กล่าวข้อความทำนองเดียวกันว่า วัฒนธรรม
ไทยนั้นเหมือนแม่น้ำ ไหลไปถึงไหนซึมกินเนื้อที่ ณ แหน่ง
นั้น เมื่อทัน ก็ไหลซึมต่อไปอีก จึงปรากฏเป็นรูป
L'histoire me'langer หรือประวัติศาสตร์ที่ยุ่งเหยิงต่าง
ออกมิได้ง่าย ซึ่งหมายความว่า ความหมัหมัหรือความ
ถาวรไพศาลต่าง ๆ ไม่เล็ดออกว่าจะเป็นอารยธรรมรูปไหน

เป็นสิ่งที่ “ไม่สนใจ” ของชนชาติไทยอย่างหนึ่ง หรือ
อีกอย่างหนึ่ง อุดรภาพเป็นสิ่งที่ปรารถนาในกลุ่มชนชาติ
ไทยแท้มากเกินไป เหตุผลทั้งสองประการนี้จะผิดถูกอย่าง
ไร จำเป็นที่เราต้องวิเคราะห์อย่างระมัดระวัง - คุยเดี่ยว
กับปัญหา Status quo ของราชอาณาจักร

ตามความที่ปรากฏในพงศาวดารเหนือ^{๓๓๕} นั้น กล่าว
ถึงว่า ได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมในทางศาสนา และ
ปฏิมากรรมระหว่างไทยในแหลมทองกับอินเดีย, ชอม, ชเวา
หลายยุคหลายสมัยอย่างชัดแจ้ง ที่เด่นคือในรัชสมัยพ่อขุน
รามคำแหง, ดิถกมหาราช และในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
ผู้เป็นเจ้า ศาสนาพุทธกลายเป็นเส้นโลหิตใหญ่ของชาว
ไทยมาแต่ครั้งกรุงสุโขทัย จากคำ “ศาสนา” ได้แตก
ฉานออกเป็นจารีตประเพณีนานาประการ ตลอดจนวรรณ-
กรรมชั้นสำคัญเกือบทั้งหมด คุยเดี่ยวกับเส้นโลหิตเด็ก
และฝอย ที่แตกออกจากเส้นโลหิตใหญ่ เป็นที่มาอันแน่
นอน ที่มีคำจำกัดคือการชาติวิวัฒนาการ อันพึงยึดถือเป็น
หลักฐานได้ เป็นต้น เช่นหนังสือ บัญชาชาดก คำหรับ
ท้าวศรีจุฬาลักษณ์หรือนางนพมาศ ไตรภูมิภค และโอง-

การแข่งหน้า อนึ่งภาษาไทยมิใช่ภาษาโง่ เทียบกับต้นตมภ
บ้านเด็กเมืองน้อยทั่วผิพิภพ ความกว้างขวางของภาษา
ไทยเจริญงอกเงยอยู่ในขอบเขตที่จำกัด ความเลื่องชื่อ
ของวัฒนธรรมไทยจึงมีผู้เข้าใจผิดทั้งคุณค่าและที่มา ไม่
เป็นสมบัติของชาวโลก หรือจะกล่าวให้ถูกต้องโดยการ
เปรียบเทียบอย่างยุติธรรมแล้ว ความเป็นชาติของไทยไม่มี
เครื่องประดับเด่นดังชาติต่าง ๆ ในยุโรป ซึ่งใช้ภาษาละติน
เป็นภาษากลางหรือเป็นภาษาของนักศึกษาศาสตร์สูง

ข้าพเจ้าเคยกล่าวถึง "อารยธรรมนอร์ดิก" Nordic
Civilization^๑ ณ ที่ประชุมนักศึกษไทย และเขียนเป็น
วิทยดั่งเวรในพากย์ภาษาไทยหลายครั้ง ว่า เหตุผลที่ตะวัน
ออกแพ้ตะวันตกทางการปกครองและทางการเมืองรัฐเนร-
มิตอุปารณ์ต่าง ๆ นั้น เนื่องมาจาก ภูมิประเทศ กับอาหาร
ไม่เพียงแต่ว่าความ เป็นนอร์ดิก นั้น จะรุ่งโรจน์ออกมา จาก
คำสอน ซากา (Saga คำสอนแห่งชาวยุโรปเหนือตะวันตก
หรือชนชาติไวกิงส์) มีความกล้าหาญเป็นศูนย์กลาง มีการ
รักเสรีนิยม ฯลฯ ตลอดจนสมรรถภาพพิเศษทางการ
อำนวยความสะดวกของภูมิประเทศ

และอาหารเป็นรากฐานใหญ่ หรือเป็นความจำเป็นที่บังคับ ถูกหลอหลางแห่งเหล่าไวคิงส์ (จากเชื้อชาติทุกเผ่าทุกประเภท นับแต่ อาดัมบายน, คิวตัน, โกลด์ แองโกล ฯลฯ) ต่างก็ปรารถนาความมั่นคง ถาวร แห่งชาติประเทศ ปรารถนาความใหญ่โต, ความปลอดภัย, ความเป็นผู้นำ ไม่เด็กกว่าจะเป็นวิทยากรบริสุทธิ์ หรือประยุกติสาขาใดประเภทใด

การเอา ทวีปเอเชีย เป็น เมืองออก และ ตลาด เป็น Romance และ Adventure ของชาวไวคิงส์แห่งอารยธรรมนอกคอก

นักศึกษาดำคัญของอารยธรรมนี้ กำหนดความสำคัญของตนเองว่า สูงสุด โดยทั่วไปเขามักจะกล่าวถึงชาวโลกที่ไม่รู้จัก ความดี ความงาม ของปรัชญา วิทยา (Beauties of their philosophy) ทางวิทยาศาสตร์ที่ดี, ทางวรรณคดีที่ดี ศิลปะที่ดี, ดนตรีที่ดี ฯลฯ ของเขามักจะมี “ หูอันไม่เจริญ ” เขาเท่านั้นคือผู้เจริญ ผู้ไม่รู้จักอารยธรรมนอกคอก หรือผู้ที่ไม่รับเอาอารยธรรมนอกคอก

เป็นเมืองออก (เป็นท่าทางวัฒนธรรมทั้งหมด) คือชาว
น้ำเถื่อน !

ดาร์ของเรื่อง ธารยธรรม นอดิคนดกซัง อย่างยิ่ง
เป็นความดำเถียง อันโหดร้าย อันยาก แฉนยาก ที่ชาวตะวันตก
ออก “ไม่รู้ลึก” กัน นับแต่สมัยก่อนโบราณ, อาหรับ
และชาวเซดส์รายยุโรป แต่เป็นความรู้ลึกที่ทำให้เกิด
ความแตกต่าง หรือความเหลื่อมล้ำกันในครอบครัว มนุษย์
ชาติอันเดียวกัน ทิวทยาการปัจจุบัน คือวิชาพันภาพด้ากอด
(International Relation) พยายามทดลองและแก้ไข....
และแก้ไขยากที่สุด เรื่องผิว, เรื่องทรวงทรวง, เรื่องประ-
เพณี, เรื่องภาษา, เรื่องความรู้ ฯลฯ เป็นประเด็นใหญ่
ที่ทันผู้่านจะพบเห็น ความเหลื่อมล้ำกัน ๆ ตลอดจนหนังสือ
“พระเจ้ากรุงสยาม” น

ตัวอย่าง ที่ ขอยก มาศึกษา กัน เป็น คำแรก คือคำ
“กัฒมันดยาม” ซึ่งเป็นชื่อของบทอารมภาค คำ “กัฒ-
มันดยาม” เป็นคำของทางการใช้ในรัชกาลที่ ๓ อานจาก
คำ Government of siam ในขณะที่ทำสัญญาการค้าขาย
กับอังกฤษ และเพราะอ่านกันผิดกัฒมันดยาม รัชกาลที่ ๓

ห้อง ขจร สุขพานิช

ทรงฟังแล้วไม่โปรด และไม่ทรงใยดีที่จะทำสัญญาด้วย !

เราควรตั้งปัญหาถามเราเองเป็นข้อแรกว่า มีเหตุ
อะไรจึงอ่าน คำในภาษาต่างประเทศผิดเพี้ยน กับ ความ
เป็นจริงมากมาย ? เราศึกษาของเราโดยต้องการให้
“เสียงท้าวต่างแดน” เป็นไทยหมดเช่นนั้นหรือ ? เราอ่าน
คำ Credential (สารตราตั้ง) ว่า “กระดานสาร” เช่น
หรืออ่าน Lieutenant (นายร้อยโท) ว่า “โหดตะเดนเด”
หรืออ่าน Right Grand Cross of the Right of the
Bath (ตราชั้นสูงของอังกฤษ) ว่า “เหิก แกรน กรอด ออก
ดิเถนิบาท” เช่นนี้ ฯลฯ เรามีหลักเกณฑ์ของเราอย่างไร?
ทำไมเราจึงต้องตั้งหลักเกณฑ์เช่นนั้น ? ถ้าไม่ตั้งภาษาของ
เราอ่านออกเสียงอย่างไร เราอ่านอย่างนั้นจะเสียหายอะไร?

ผู้เชี่ยวชาญภาษาไทยที่ข้าพเจ้ารู้จักคือพระตำรา
เสวีรัฐ (ตรี นาคะประทีป) อ่าน Max muller (ศาสตรา
จารย์ชาวเยอรมัน ผู้มีชื่อเสียงทางเขียนเรื่องศาสนาเปรียบเทียบ)
ว่า “โมกษะมุตตาจารย์” รู้สึกเสียดยายอย่างยิ่งที่
มิได้ถามถึงมูลเหตุ แต่ทราบอย่างแน่ชัดว่า พระตำรา—

ประเสริฐ ไม่ประสาทางภาษาอื่น นอกจากภาษาสันสกฤต
ภาษาบาลีและภาษาไทย

ตามที่ทราบมานั้นด้านภาษาอังกฤษ, ฮอลันดา,
ฝรั่งเศส ครึ่งปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา และครึ่งต้นกรุงรัตน-
โกสินทร์นั้น เป็นชาวมลายู โดยมากเป็นด้านทนาย ท้าว
คือ ไม่ชัดเจนทั้งภาษาไทยและเทศ บางครั้งต้องใช้
ภาษาปักษ์ใต้เป็น “ภาษาต่อ” อีกชั้นหนึ่ง ถ้าจะสังเกต
“ชื่อฝรั่ง” ในหนังสือพระอภัยมณีของสุนทรภู่ จะเป็นชื่อ
คน ชื่อเมือง หรืออื่น ๆ ก็ตาม สืบเค้าให้ถูกต้องได้ยาก
ถ้าจะเดา ก็คาดโผนนัก แต่เป็นหลักฐานช่วยให้เราเข้าใจว่า
ภาษาฝรั่งอย่างไทย ครึ่งต้นกรุง มีหลายด้าน และหลายทอด
และเมื่อออกเสียงใช้เป็นภาษาราชการแล้ว ฟังเป็นอีก
ภาษาหนึ่ง!

เราพยายามที่จะเดิน คิดปการเรียกชื่อเทศของจีน
โดยตั้งหรือ “มอม” ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีใช้จีนให้เป็นจีน
ในบันทึกของ เจี้ยว-ตา-กวน^๑ ทุกจีนประจำมอมได้มั่ง
อาจถึงกับเรียก พระเจ้าปทุมศุริยวงศ์ว่า “ลูบั้ง” แต่ไทย
เรามอมได้เพียงกลาง ๆ ไม่ถึงกับหลงอย่างรุนแรงอย่างจีน

เราท่านคงได้ยินคำ “เทศน์นิศายาราม” โดยโยนให้เป็น
ภารกิจของวัดเสีย ไม่ใช่ภารกิจของรัฐ เป็นการอ่าน
ชนิดที่ “ดากเข้าวัด” ไม่ใช่ “ดากเข้าวัง” ซึ่งเป็นอัน
หมดธุระกันทีเดียว !

จากความแปลกดังกล่าวมานี้ ได้ก่อความเดือดร้อนถ้ำ
ทางความรู้ได้อย่างไร ?

การตอบปัญหาข้อนี้จะขออย่าเฉพาะคำว่า “กัณฑ์
มันดยาม” เท่านั้น

-๔-

ตามหลักการศึกษาทัวไป ผู้เรียนรู้ภาษาหนึ่งมีค่า
เท่ากับคนผู้หนึ่ง ผู้เรียนรู้ ๒ ภาษาย่อมมีค่าเท่ากับคนสอง
คน..... ถ้าภาษา—ถ้าคน (ถ้าถนัดก็ยกย่องว่า ชาว
โลกทั้ง ๖ ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และ
ภาษาเยอรมัน) คนถ้าคนมีค่ามากกว่าคนหนึ่งคน เช่น
เดียวกับ ๓ หักดีกว่า ๓ หัก นี่เป็นกฎธรรมดา เมื่อชาว
โลกมาสนทนากับชาวไทยเรื่อง “เมืองไทย” เท่าที่ได้
สังเกตมาหนักค่อนหนักนั้น เราได้เปรียบเขาทุกครั้ง
เรารู้น้อยกว่าเขา นี่เป็นความเป็นจริงเสมอคงกฎ

เช่นเขาถามว่า เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ไทยได้ทำสัญญายกดินแดนไทยตั้งแต่มณฑลสุราษฎร์ธานีลงไปให้แก่อังกฤษ มีรายละเอียดอย่างไร ? ทำไมถึงทำเช่นนั้น ?

เรารู้แค่ว่าเขา เป็นนักฎาข้อที่ ๒

ในข้อนี้ ข้าพเจ้าตั้งใจจะเขียนแยกออกเป็นตอนใหม่ อีกตอนหนึ่ง แต่เพื่อกระชับความให้รัดกุม จึงนำมาเขียนรวมกันในตอนนี้

เมืองไทยหรือจะกล่าวให้ถูกต้องคือ “พระมหากษัตริย์ไทย” ในพงศาวดาร มิได้ทรงแทนพระองค์กับการเกี่ยวข้องกับโลกเลย พระพุทธศาสนาได้เชิดชูพระเกียรติยศอย่างยิ่งในแง่นี้ ใครอยากมากบด้าดมากมกมา ใครอยากไปด้าวแดนไกลก็ไป ดยามไม่เคยมีคชาติพระมหากษัตริย์ไทย บางพระองค์โปรดชาวต่างประเทศนัก เช่นสมเด็จพระนารายณ์ผู้เป็นเจ้าเป็นอาทิ พระจริยวัตรทางเสรีนิยมนี้ ปรากฏ เป็นหลักฐาน ครั้งแรกไฟเราะ ยิงนักในคดีจารึก ของพ่อขุนรามคำแหงดั่งเป็นที่ทราบกันดีทั่วไป แต่ทกคคัน กระชากราชาติให้ทรุดอยู่กับที่ หรือถอยหลัง—แพ้

โลกนั้นคือ ความไม่รักการเผชิญภัย คล้ายกับที่เรา
ไม่อยากเห็นโลก เราชักบ้านจนเกินไป หตา ความรอบ
รู้ของเรายังมีเพียงแต่ภายใน “บ้าน” เท่านั้น มีหน้า
ซ้ำเชกทศน์ยังทำให้ขาดการเปรียบเทียบกับอีกเจ้า

หลักฐานอันพึงยึดถือได้เกี่ยวกับ “ความรักบ้าน”
จนเกินไปนี้ เท่าที่พอจะสืบค้นคว้าได้นั้น (โปรดวิเคราะห์
ดาระ พงศ์าวดารไทย ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ-แพ
ศาตร์อักษรณ เป็นตัวอย่าง) คือความไร้เหตุการณ์ในชีวิต
ของพระมหากษัตริย์ และชาติเกี่ยวกับการริเริ่มก่อสร้าง
ทั้งปวง ยกเว้นแต่การแย่งชิงบัลลังก์ อาตักษณ
ของเราที่ชาญฉลาด เมื่อไม่มีอะไรบันทึกเกี่ยวกับคน ก็
บันทึกเกี่ยวกับสัตว์ เช่น ไก่ ม้า ช้าง (ซึ่งเป็นโรค และ
มีอุปสรรคเหตุทางกำเนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งช้างเผือก ซึ่งเป็น
โรคชนิดหนึ่ง) ตลอดจนปรากฏการณ์ทางดินฟ้าอากาศ
ลงในพงศาวดาร ชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวไปค้าขาย
หรือไปร่ำเรียนวิชาการของโลกเคยวัดในพุทธศาสนา ปรา
กฏว่ามีสัมมัยเดียวเท่านั้นคือ เมื่อครั้งเจ้าพระยาวิชาเยนทร์
กราบทูล แนะนำสมเด็จพระนารายณ์ ในสัมมัยสมเด็จพระ

มหาราช หรือพระเอกาทศรถก็ไม่มี หลักฐาน ยืนยันองค์พระ
มหากษัตริย์องค์ไม่ทรงนิยมเดินทางไปต่างประเทศไม่เลือก
ที่จะมีเหตุการณ์อะไรแม้แต่สงคราม (เว้นแต่ในระบอบ
มหาราช) ซึ่งเมื่อสรุปแล้ว การขาดความรู้เรื่องโลก
บังคับให้ชาวไทยโดยทั่วไปไม่เป็นชาวโลก กลายเป็นชาว
เรา ชาวบ้าน ทางความรู้ตื้นเขิน.... กลายเป็นชาว
อนาถะ

ความเหลื่อมล้ำอันเนื่องมาแต่ความรู้น้อย, มีคำก็
เหมือนบอด, มีหูกเหมือนหนวก, มีปากก็เหมือนใบ
ทำให้การดำรงอยู่ของชาติไทยหัวนโหวทุกครั้ง เมื่อต้อง
คลื่นจักรพรรดินิยมในศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๐ เหมือนตุ๊ก
ตาที่ถูกเชือกเชือนออกคัมภีร์เป็นภิกษุอาหาร ในรัชกาล
ที่ ๕ ของเรา เมืองไทยต้องเสียดินแดนทุกทิศถึง ๗ ครั้ง
สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงถึงกับทรงปรารภจะส่งราชสมบัติ
ด้วยความคับแค้นพระทัย (ดายพระหัตถ์ถึงเจ้าฟ้าบริพัตร
สุขุมพันธุ์)

ทรงเขียนว่า เสนาบดีของพระองค์ท่านนั้นเหมือน
“ควายที่หับอ้อย” มีความรู้อะไรก็ไม่ทะลุตลอด เผลอไม่

ลงปฏิวัติไม่ทำงาน..... ชาตินิยมเด๋า เหมือนเรือหัวขาด
ทรงขอความช่วยเหลือจาก ส.ร. อเมริกา เกี่ยวกับความ
เป็นชาติไทยในคันสุดท้าย คล้าย ๆ กับประเทศเกาหลีก่อน
ถูกญี่ปุ่นเข้าครอบครอง

เมื่อเรารู้เริ่มมีความเข้าใจสะพัดกันว่า เมือง
ไทยเขียมคนดี หรือมีคนดีคนสามารถจริง ๆ น้อย เราจึง
ตามโลกไม่ทัน แต่ก็น่าแปลกใจที่ไม่มีใครพิศวงว่า ทำไม
เราจึงมีคนดีไม่เทียบทันกับโลกเขา? ทำไมเราจึงมีแต่พวก
Dogmatic ? กล่าวคือ ถ้าไปเรียนวิชาอะไรมาถือว่าวิชาที่
ไปเรียน “เท่านั้น” เป็นวิชา วิชาอื่นหาใช่ “วิชา” ไม่
หรือถึงใช้ก็ไม่สำคัญหรือไม่จำเป็น บุคคลประเภทนี้เรียก
ว่า Academic isolationist โดยเอาตัวรอดเป็นเบ้อง
หน้า สร้างระเบียบอันแคบและกระด้างขึ้นป้องกันความ
เอาตัวรอดนั้น หันหลังให้สังคม ไม่สนใจต่อความพิการ
ใหญ่หลวงของสังคมไทยเรื่อง “มีคนดีน้อย” ซึ่งพระมหา
กษัตริย์ไทย ที่ฉลาดที่สุดได้ทรง ดำรงภาพไว้ ๖๐ - ๗๐ ปีมา
แล้วว่า คนไทยชั้นสูงหรือสูงส่งนั้น “รู้อะไรก็ไม่ทะลุ
ตลอด”

ในวัยหนึ่ง ประเทศสยามจะมีปราชญ์สักคนหนึ่ง
ก็เด่นชัด (จะต้องเข้าใจให้แจ่มแจ้ง ณ ที่นี้ว่า ปริญญา
บัตรไม่ใช่เครื่องหมายของนักปราชญ์ และราชบัณฑิต
เมืองไทยที่มีปริญญาดังเดิมนั้น หาใช่เครื่องหมายของ
ปราชญ์แท้ไม่) เรามีอะไรเล่าที่แทนคนดังเช่นเป็นปราชญ์
นอกจากพวกกึ่งกลาง, พวกปดอม, พวกแสร้ง.... พวก
ดำรงค์?

ในหลักสูตรว่าด้วยการศึกษาของอนชนใหม่ ข้า-
พเจ้าได้เขียนไว้ในที่ต่าง ๆ ๓๐ กว่าปีมาแล้วว่า มหา
วิทยาดัยของเราขาดแม่วิชา (Regina scientiarum
หรือ “วิชาปรัชญา”) และสามัญศึกษาดังคมวิทยา
เบื้องต้น การที่เราขาดวิชาที่สำคัญอย่างนี้ คนชาวโลก
จึงมักจะนับให้เราเป็นคนแคบ Naive ไม่กล้าคิดอะไรที่
วิเศษเนื่องจากมีวิชาแก่กล้าไม่เพียงพอ ขาดโลกทัศน์ ไม่
มีน้ำหนักทางปัญญานิยมที่แท้จริง และต้องพึ่งพาอาศัย
“โลก” ทั้งทางวิชาการและการค้นคว้าตลอดมา

นักศึกษาระเภท Dogmatic หรือ Academic
isolationist ดังกล่าวมาเดี๋ยวนี้นี้ เหมาะสำหรับการรับ

ใช้งาน ไม่ใช่นำงานหรืออำนาจงาน อาจจะถูกในงาน
เฉพาะก็ได้ถ้าไม่คำนึงถึงความแคบ ซึ่งเป็นจุดอินทรีย์ร้าย
แรงอย่างยิ่งของสังคม แต่ต้องคอย “ดงปลูก” ตั้งงาน
กำกับอยู่เสมอ ผลออกมาได้ ผลออกก็เป็นอย่างนี้ และในงาน
สำคัญถึงขั้นเป็นเสนาบดี ก็เป็นอย่างที่ตนเกลียดชังกระหม่อม
รัชกาลที่ ๕ ทรงเขียนถึงเจ้าฟ้าบริพัตร สุขุมพันธุ์ ด้วย
ความน้อยพระทัยยิ่งนักว่า “จะเปลี่ยนตัวก็ไม่มีคน เมือง
ไทยเห็นจะล้มด้วยเหตุนี้เสียแน่แท้แล้ว”

การที่มหาวิทยาลัยของเรา ชาติวิทยาการว่าด้วย
ศาสตร์ปรัชญาที่ดี การที่ดำเนินศึกษาค้นคว้าหาคำตอบเกี่ยวกับสังคมวิทยาที่ดี ฯลฯ เป็นความผิดอย่างมหันต์และ
อภัยให้มิได้ของกระทรวงศึกษาธิการ และสภามหาวิทยา
ลัย เพราะเป็นเหตุใหญ่ที่ทำให้ชาติขาดความรอบรู้ทาง
สมรรถภาพ เทียบทันโลก จาก พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ.
ปัจจุบันนี้ เรามีแต่บัณฑิตประเภท Dogmatic..... เรา
มีแค่การแสดงตัวของเดือปรีญาว่าเป็น “เมธี” ว่าเป็น
“คนดี” แต่ก็เป็นคนที่ไม่ให้ประเทศสยามไม่มี “อารย-
ธรรมที่ดำดิ่ง” มิได้ในที่สุด

องค์กรแห่งแสงสว่างและมนุษยธรรมเท่านั้นมีเหตุผล
อย่างไร ?

ทำไม ๓๐๐๐ ถึง ๓๕๐๐ คน จึงพยายามกีด
กันไม่ให้คนไทยเป็นคนดี คนดำคัญด้วยการศึกษา
เยี่ยงโลกเก่า

— ๕ —

ใน พ.ศ. ๒๔๘๘ มีแม่ ในลัทธิ Personalism
คนหนึ่งมาประเทศสยาม ในฐานะอธิการบดี University
Extension เมื่อผู้นั้นไปตามหาข้าพเจ้าที่จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย (จากปากคำของเขาเอง โดยไม่ทราบว่าเป็นใคร
บอก) เราได้สนทนากันอย่างเปิดเผยที่โรงแรม ทวีรอก
กาเดโร เป็นเวลาถึง ๘ ชั่วโมง และรุ่งขึ้นอีก ๓ ชั่วโมง
ผลที่ได้จากการสนทนากันนั้น ทำให้ข้าพเจ้าทราบถึง
ความซื่อสัตย์ที่เขาได้รับ, ทราบถึงความด้อย่าง, ความ
ศรัทธา, หยามเหยียดที่เขาต่อต้านการศึกษาชั้น M.A และ
MSc ชาวไทยของเราบางคนมาจากประเทศอังกฤษ เขา

เป็นปริญญาเมธี^{๑๖} มีเงินเดือน ๆ ละ ๑๒,๐๐๐ บาท เป็น
อธิการบดีแห่งมหาวิทยาลัย เขาเพียงแต่ต้องการพบปะ
แลกเปลี่ยนความรู้กับนักศึกษาไทย ไม่ได้ตั้งใจมาสู่ประ-
เทศสยามเพื่อจะมาของานทำในมหาวิทยาลัยไทย เขา
ดำรงภาพกับข้าพเจ้าว่า impression แรกและทั้งหมดของ
เราที่มีต่อบุคคลชั้นอธิการบดีและคณบดีของเรามางคนนั้น
ไม่มีอะไรกับความรูสึกของทางในศตวรรษที่ ๑๙ ที่มา
ขออิสรภาพ ต่อมาผู้ทราจนแดนหลุโหด !

ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าเป็นใคร ? คนมี
ความรู้ในระดับอย่างข้าพเจ้านั้น ถ้าไปสอบเป็นข้าราชการ
พลเรือนกับเขา ก็คงสอบไม่ได้แม้ชั้นจัตวาอันดับโหล่นท้าย
เค็มคนข้าพเจ้าจำเป็นต้องบ่งกนเกียรติศักดิ์แห่งนักศก-
ษาไทย ชั้นอาจารย์แห่งอาจารย์ของอาจารย์..... พวก
Collge-Uneducated จากเมืองตอนนครดงดิมตน คื
ต้นทนาของข้าพเจ้าเป็นนักศึกษาใหญ่ใน ระดับ ปริญญาเมธี
คนที่ ๒ * ที่เคยเรียนกรุงเทพมหานคร และเป็นปริญญา
เมธีในลัทธิ Personalism ซึ่งเป็นลัทธินิยมที่ใหม่ที่สุดใน
โลก และน่าฟังกตที่สุด ! โชคดีที่สุดที่การศึกษาวชิรา

ปรัชญามาย่างเจ็ทน้อยทำให้ “ความจำเป็น” ที่ต้องบ้อง
กันเกียรติของบุคคล ที่เคยทำให้ข้าพเจ้าชอกร้าแค้นดำหัด
ทางวิชาการ ออกกรด ถ่มคนและถ่มโลกขณะนั้น!

จากโซกราเตสมาถึงพระเยซู จากอิมมานูเอล
คานท์ถึงบาร์ค ดับเบิลโนธา จากคัมภีร์ Phaedo ถึงคัมภีร์
Critique de Raisan Pure ฯลฯ ข้าพเจ้าได้พยายามใช้
เทคนิคของการสนทนาทุกคำหับ ไม่เดีอกว่าจะเป็นบรรพ
จากตำรา Dialogue ของเพลโต วิธิตามสองชั้นอย่าง
ปฏิเสธ ๓ ชั้นอย่างเดีอกให้ปฏิเสธหรือรับ ๔ ชั้นอย่าง
ดำนักรัษญา Neo-Realism นิยมย้อนหลังไปถึงดำนักรัษญา
Cynism เราเมื่อภาษาอังกฤษ เราก็อุคภาษา
ฝรั่งเศส ท่านปรัชญาเมธีดูเหมือนจะพูดถึงภาษาโบราณ
ของตะวันตกทุกภาษา เราวิจารณ์ถึงความพิการของเมธี
เบนเนดเค็ค โครซ ความพิการของเมธีของดี แบดกของ
ความพิการของเมธีวอเดียมเจมส์ และความผันอ้นน่ากถ
ของเมธี ฮอดสวาลค์ ดับเบงเกลดอ เรื่องดำนักรัษญา
Neo-Orientalism แล้วจึงมาถึงจุดดำคัญที่สุด ในราตรี
อันไม่อาจจะถ่มได้ ราตรีที่มความดำคัญที่สุดในชีวิต

ของข้าพเจ้า คำนี้นั้น คือความอบอุ่นในสำนักปรัชญาใหม่
ชื่อ Personalism โดยท่านปรัชญาเมธี ไม่เป็นแต่ผู้พูด
ตลอดเวลา.

โดยอรรถาธิบายของเจ้าถัฏคนหนึ่งในโลก ทำ
ให้ข้าพเจ้าเห็นภาพของ นักศึกษาไทยในกรุงเทพฯ ทุกคน
แต่บางครั้งบางขณะก็เห็น ‘พ่อ’ ของโซเปนเฮาเอร์^๑
เห็นการทนแบกปริญญาของเจ้าพาพวกนี้ มาแสดงเป็นใบ
เหยียบหย้าแผ่นดิน เพื่อที่จะถ่ายมูลและนอนตลอดวัน
ให้ความโง่บัดซบและความแคบกระด้าง ของมันพอกพูนยิ่ง
ขึ้นเป็นทวีคูณ ข้าพเจ้า “กิน” คำพูดของท่านปรัชญา
เมธีดุจเด็กน้อยยืนเตะข้าวโพด สดหน้าอนธาวรีย อันดวยงาม
แห่งความฉลาด ถ้าจะอาศัยอุปการณ้อย่างทันสมัยที่สุด
แล้ว เราสามารถบินรอบโลกได้ราว ๖๐ ชั่วโมง แต่
หากอาศัยภูมิปัญญา ซึ่งสัมผัสมากับความฉลาดมาทุกยุค
ทุกสมัยอย่างละเอียดที่สุด ในเวลาเพียง ๘ ชั่วโมงนั้น
เราได้เดินทางรอบพิภพ และรอบนพเคราะห์ที่ดวงอื่นอย่างนับ
ไม่ถ้วนครั้ง! นักศึกษาไทย ประเภท dogmatic หรือ
ประเภทกรงงานชนิด Bureaucratic จะรู้หรือไม่หนอว่า

เราได้พบปะกับพืชผาคที่น่ากลัวที่สุดในทวีปยุโรป เราได้
เขียนเอกสารขึ้นตำราไว้แล้วเล่มหนึ่ง ทำไมเราจะไม่เขียนอีก
เล่มหนึ่งหรือสิบเล่มก็ได้แล้ว และให้เล่มที่ค้อยค่าบางเล่ม
ประนาม ความ กักขะ ของอาจารย์ ของอาจารย์ ของเมือง
ไทย! เมื่อใดเราจะรู้—รู้ถึงความแค้นกระต้าง, ความขี้
ปึง, ความขี้เขิน, ความขี้กลัว, ความขี้อาย... ความ
ขี้เขินอย่างไร้รากฐานต่าง ๆ นั้น จะมาจากข้อบกพร่อง
หรือด้อยคน หรือด้านการศึกษาอันอุดมแห่งใดในโลก
ก็ตาม เป็นภัย เป็นอันตรายทุกสถาน เป็นการฆ่าตน ฆ่า
วัฒนธรรมแห่งชาติ และฆ่าตำแหน่งงานที่คนต้องพึ่งเงิน
รัฐบาลทำมาหาเลี้ยงชีพอยู่!

การขาดโลกทัศน์ ของนักศึกษาไทย ดังกล่าวมานี้
นายกรัฐมนตรีของเราบางคน บอกความรู้ดีแก่ข้าพเจ้าว่า
ควรให้เป็นหน้าที่ของศาสนา! ทำนองเดียวกับการที่ชาติ
ไทยขาด “ปรัชญาแม่” (อาจจะรวมทั้งขาดโรงงานอุต
สาหกรรมการทอประเทศด้วยกรรมัง) ว่า เป็นเพราะศาสนา
ไม่ทำหน้าที่ของคนอย่างเต็มที่เท่านั้น!!!

เรื่องสำคัญนี้ ได้ตั้งใจบันทึกไว้ใน “อารัมภก”
ของเขาดำเนิน ก็เพื่อแสดงว่า ในขณะที่มหาวิทยาลัยทั่ว
โลกอาศัยวิชาปรัชญาเป็นเครื่องมือนำมนุษย์ปฏิบัติ
ให้เปลี่ยนสภาพ จากการ เป็นสัตว์ป่า — ดอยสูง ขึ้นไปเหนือ
พื้นดินเล็กน้อย ให้สามารถเห็นเพื่อมนุษย์ต่างชาติต่าง
ผิวต่างศาสนาเป็นเหมือนชาวต่างมดรัฐ แห่งรัฐบาลโลก
อันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนรับปริญญา
และเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาโลกหรือยูเนสโกนั้น
ประเทศสยามมองเห็นแต่ศาสนา! ไม่ใช่วิทยาศาสตร์!!
ไม่ใช่ปรัชญา!!!

และผลเบื้องต้นของเหล่า College Uneducated^{๑๕}
ชาวไทยจากประเทศอังกฤษบางคนที่เป็น quasi-pagan^{๒๐}
เล่า ทำไมจึงขาดความอบอุ่นต่อเพื่อนมนุษย์นัก? ทำไม
จึงกลายเป็นคนที่แสดงตนเปิดเผยนัก? ความอิจฉาริษยา
เป็นสิ่งที่ชั่วที่สุด และแสงสว่างเป็นสิ่งที่ทรมานที่สุด?

ทำไมจึงมีกมด สันดานในการ กัดกัน ความคิดเห็น
ใดๆ ที่จะให้ประเทศสยามทรุดอยู่กับที่ ไม่ให้ก้าว

หน้า ไม่ให้เจริญ? รับปากกับเพื่อนมนุษย์ วันหนึ่งเป็น
ดีเหลือ อีกวันหนึ่งเป็นดีแดง

คำสั่งข้างอมรมสั่งสอนให้ พวก “คอตั้ง” หดาย
ดิบโคตรให้ตายดิบตระกูลในกรุงเทพฯ เป็น “ผู้ดี” เสีย
จริง ๆ! ในขณะเดียวกันนั้นคำสั่งนากับมีปฏิกิริยา
อย่างเต็มที่ เพื่อที่จะจับตนเป็นปราชญ์เพื่อความทันสมัย
ในการช่วยกันจรรโลงสังคมมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากหลัก
สูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสี่ของนิกายของประเทศ

—๖—

ในคำท้ายแห่งอารัมภกถา เจ้าจารย์กตจะบันทัก
ความเป็นจริงเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยว่า สันติสมัย ค.ว.ศ.
จรรยาโก^๒ แล้ว ความฉลาดของชาวไทยแทบทุกสาขา
ทุกวิชาเรียวเล็กลง..... โดยไม่เป็นไทย นอกจากจับมือ
เก็บจากผลงานคณคัวของชาวต่างประเทศ ผู้รอบรู้คงแก่
เรียนจนได้เกียรติประพม์ จากโลกอย่าง universally ทาง
ความฉลาด ไม่เคยมีปัญหาคำถามรอบรู้อย่าง Common
sense คือการปรัปรีชาการที่เล่าเรียนมากับสถานการณ์

เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพ ของเพื่อนร่วมชาติ กลายเป็นปัญหาปริญา ซึ่งเป็นปมเป็นปมตายของชาติประเทศ หาใช่ปัญหาสมรรถภาพเพื่อสังคม อันทรงพลาญภาพไม่ ความริเริ่มทางความฉลาด..... ความคั่งค้างของชีวิต คอเค็ด กลายเป็นเศษอาหารของหมาบริเวณอยู่กลางถนน หลวง ทุกสิ่งทุกอย่างดอกเดียนปลดอมแปลง เป็นสุนัขจิ้งจอก เป็นโจร เบียดบุคไปอย่างพึงปฏิวัติใหม่ ด้วยความเข้าใจของฮาตแบร็ค มาต์เฮด^{๒๒} กล่าวคือ “ต้องเปลี่ยนทั้งหมดและเปลี่ยนทันที”

การดอกเดียน การเอาตัวแซก การย้อมแมว การเอาของเรามาเป็นของเรอย่างค้อ^๕ ๆ^๕นี้ ปรางฏในวิทยารายวัน ในบทความรู้ ในบทความวิจารณ์ ในทำนองเพลง ในหนังสือพิมพ์รายวัน ในนวนิยาย ฯลฯ มีบุคคลบางคนที่จกตะอายในใจบอกที่มากมี แต่ที่มากที่สุดคือ การคู้และการไม่บอก..... การปฏิเสธ การไม่ยอมรับว่าดอกเดียน แม้จะมีหลักฐานยืนยันอย่างกระตึกไม่ได้ ก็กล่าวอ้างว่าเป็น “การบังเอิญ” ทั้งน้าพเจ้าได้สังเกตพบเห็น ความทุจริตใหญ่ หลวง เหล่านี้ จาก การงานในนาม

ของชาติ ตั้งแต่บุคคลอธิบัตถกรรมคือปากกร รัฐมนตรีว่า
การกระทรวง กระทรวงหนึ่งต่อพิมพ์พิมพ์เพียงแค่ข้อได้
เพียง “ความบริสุทธิ์” ของโสภณผู้ผูกขาด!^{๒๓}

ในทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ยิ่งน่าระอาอย่าง
ยิ่ง ในหลักการที่เราไม่อาจที่จะพึ่งตนเองได้ และไม่คิด
ที่จะพึ่งตนเองโดย รอคอยแต่จะพึ่งพาอาศัย ความช่วยเหลือ
จากต่างชาติ งานค้นคว้าไพศาลใด ๆ เพื่อ Centre การ
ประดิษฐ์อุปกรณ์และการร่วมมือกัน ไม่มีแม้แต่แหล่ง
หนึ่ง ในเวลา ๓ นาทีของ ๖๐ นาที เราหายใจเข้าออก
แต่ “แล้วแต่” ผู้เชี่ยวชาญที่จะบินเข้าข้ามข้ามทะเลมา ซึ่ง
หมายความว่า เราจะดำรงคงความเป็นชาติมิได้เป็นอันขาด
ทราบใดที่เราไม่อาจจะยืนอยู่ในโลกได้ด้วยเท้าทั้งสองของเรา

เมื่อ ๓๓ ปีก่อนนี้ ข้าพเจ้าได้เขียนถ้อยคำเกี่ยวกับ
วิสัยทัศน์จิตใจชาวไทย..... เพื่อให้เป็นคนเอง เพื่อให้
พึ่งตน อาศัยแสงสว่างที่ส่องมาจากศาสตร์แห่งวิชาปรัชญา
โดยเราเร่งให้ทำโดยวิธิดัด อนุชนไทยจะต้องได้รับการ
ศึกษาเชิงโลก ให้มีหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติทุก
อย่างเท่าเทียมโลก ต้องศึกษาวิชาปรัชญาเบื้องต้น

ชั้นมัธยมปีที่ ๗ ขึ้นไป ต้องศึกษาวิชาพื้นฐานภาพต่ำกว่า
หรือ International Relation ก่อนรับปริญญาในมหา
วิทยาลัยทุกคณะ ทุกวิทยาลัย อาชีวศึกษา ต้องเปลี่ยน
ทั้งหมดจากหลักสูตรปัจจุบัน โดยต้องตั้งโรงงานอุตสาหกรรม
กรรมสังคม ก่อนตั้งโรงเรียน และ องค์การ ฝึกงาน อาชีพ
ให้นักเรียนทุกคนมีรายได้ ต้องตั้งองค์การค้นคว้าทดลอง
ต้องตั้งมหาวิทยาลัยภาค ต้องตั้งธนาคารนักเรียน ธนาคาร
การอาชีวศึกษา ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

สืบดามมีมาแล้ว กระทั่งถึงหัวเมืองปัจจุบันนี้
กระทั่งเรียนหนังสือเต็มถึงตรงนี้ ผู้เขียนได้รับผลกระทบ
บ้าง ? เท่าที่จำได้ เราไม่เคยได้รับอะไรเลยนอกจาก
Complimentary nothing เราจำภาพที่เราได้ถูกไล่ออก
จากห้องปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และกรรมการคนหนึ่ง
ของสภามหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ เรื่องเกี่ยวกับวิชา
ปรัชญาคนรอบทวนเป็นโรคเรื้อนเน่าเหม็นไปทั่วตัว เข้าไป
รอบทวน เราจำได้คือว่า เราได้รับคำมั่นสัญญาจะช่วยเหลือ
ให้ “ชาติมีวิชาปรัชญา” จากคนไทยที่เลวที่สุด มีความ
รู้ค่าที่สุด ถึงคนทวด มีปริญญาค่าที่สุด ถึงสูงที่สุด มี

อำนาจหน้าที่สุด จำนวนมากมายนับไม่ถ้วน เมื่อ ๕ ปี
ก่อนนี้ ประธาน องค์การ ศึกษาโลก ก็ประกาศใน เอกสาร
UNESCO It's Purpose and It's Philosophy
ให้ถือเอาวิชา ปรัชญา เป็นรากฐาน สำคัญ ของ วงการ โลก
และขอรับรองให้บรรดาประเทศสมาชิกทั้งปวง สนับสนุนการ
ศึกษาวิชาปรัชญา.....

สืบตามนี้ ! เอกสารทางเศรษฐกิจของสยามหมด
สิ้นแล้วในความเป็นจริง ทุกมรดกแยกต่างแยกของทุก
อำเภอ ทุกตำบลของทุกหัวเมืองทั่วประเทศ มีร้านค้าอัน
รุ่งเรืองของชาวต่างดาว หนังสือชั้นตำราในมหาวิทยาลัย
ทุกเล่มทุกแห่งไม่ใช่หนังสือไทย เช่นเดียวกับรถยนต์
ทุกคัน และตุ๋นเย็นทุกตัว แว่นตาทุกกรอบ ปากกาหมึกซึม
ทุกด้าม ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ ทำมาจากอเมริกา และจากส่วน
ต่าง ๆ ของโลก

เดี๋ยวตาย ! สืบตามนี้ ความเป็นหนุ่ม เงิน
ทอง, เวลา, ความรู้ความฉลาดมรดกได้ศึกษาเล่าเรียนมา....
วิชาปรัชญาก็ยังไม่มีกำเนิดในชาติ คนผู้เสนอแผนการนี้
มนุษย์ปวิวัตน์ได้สูญเสียเสีย ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อ มารดา แห่ง

วิชาการ เพื่อให้ “ไทยพึ่งไทย” ได้ และ “เป็นไทย”
และเกือบจะเสียกระทั่งชีวิต จากความเคร่งเครียดใน
หลักการอันหนึ่ง แม้ประเทศทุกประเทศในโลกเข้าข้างเขา
ถ้าหากจะตายเสียได้เพราะการต่อสู้เพื่อแสงสว่างและอารย
ธรรมในบ้านเกิดเมืองนอน เพราะพ่ายแพ้ต่อความมืดและ
ความดำมืด เพราะแข็งแกร่งไม่เพียงพอ เพราะได้
ต่อสู้กันอย่างหนักหนา และสู้ไม่ได้ เพราะเป็นสมัยของมาร
.... เขาจะรู้สึกผิดใจน้อย บังเอิญเขาได้อ่านเรื่องราว
เกี่ยวกับ “พระเจ้ากรุงสยาม” ในภาษาต่างประเทศ ซึ่ง
ยังอ่านยังจับใจ ยิ่งค้นคว้าแตกฉานออกไปยิ่งสำนึกได้ว่า
คนใด อย่างน้อยในเมืองไทยก็ยังมีคนไทยอีกคนหนึ่ง
ที่มีความอดทนต่ออดมคติ ของตนยืนนาน กว่าเขา หลายสิบ
หลายร้อยเท่า ปรากฏเป็นเรื่องราวที่ทำให้เขาเกิดกำลังใจ
และความหวัง คนไทยผู้นั้นมีความรู้สึกกระหายอยากรู้
อยากศึกษา วิชาการ เกี่ยวกับ ความ ฉลาดในโลก อย่างแรง
กล้า ประกอบกับความรักชาติที่มีอย่างร้อนแรง เป็น
ที่สรรเสริญสดชื่นท่ามกลางชาวต่างประเทศ ทั้งประเด็นหลัก
การณ, วิชการณและบุคคลิกลักษณะมากมาย ผิดกับ

ชาวไทยคนอื่น โดยเฉพาะความกระหายอยากรู้ อยากศึกษาวิชาการนั้นมันเป็นพิเศษพิศดาร หากผู้เดิมเหมือนได้ยากควรเป็นคว้อย่างเอก และควรเขียนเทอดทูนได้เป็นประทับใจแต่คนไทยด้วยการวิเคราะห์ทุกแง่ทุกมุม

เขาคิดสนใจเขียนขึ้นเป็นหนังสือใหญ่ให้ชื่อว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” และเขาปรากฏาที่จะเห็นหนังสือนี้คำวางอยู่ในภาษาไทยนานที่สุดเท่าอายุของภาษาไทย และปรากฏาที่จะเห็นคัมภีร์ประจำบ้านชาวไทยทุกคน, ห้องสมุดทุกโรงเรียนและห้องสมุดทุกแห่งในหนังสือ “พระเจ้ากรุงสยาม” เป็นคัมภีร์ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ การวิจารณ์ดาเป็น reflection ของอารยธรรมสยามในประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนจิตวิทยาในความดราม

ขอให้เรา ร่วมกันวิเคราะห์ ชีวิตของ คนไทย ผู้หนึ่งหรือชีวิตของ “พระเจ้ากรุงสยาม” อย่างเด่นชัดไปตรงมา ไม่ใช่อย่างนักการทูต ไม่ใช่อย่างนักพงศาวดาร ไม่ใช่อย่างพ่อค้าเร่ขายความฉลาด หากเปิดเผยทุกด้านทุกมุม อย่างนักค้นคว้าความเป็นจริง—ที่จริงที่สุด เท่าที่จะสามารถค้นคว้าได้ในคน

๘ บทที่ ๑

เจ้าฟ้าสองพี่น้อง

— ๑ —

ราชโอรสเอกของ “พระเจ้ากรุงสยาม” คือต้น
เถาต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ได้ทรงวิจารณ์นิสัยของ
พสกนิกรไทยของพระองค์ไว้ตอนหนึ่งว่า “ชาวไทยเรานี้มี
นิสัยดีง่าย” ซึ่งช่วยให้สงสัยว่า “ดีอะไรง่าย?” หรือ
ดีเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ และเหตุการณ์สำคัญกัน
โดยง่ายตายอย่างนั้นหรือ ? ดีอะไรแน่ ?

ในฐานะแห่งนักอ่าน และผู้ที่เคยเป็นบรรณารักษ์
มาแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกขมขื่นยิ่งนักที่ “นักปราชญ์เมือง
ไทย” มีความรู้น้อยที่สุดในสิ่งที่พึงต้องรู้ เนื่องจาก
ประเด็นที่พึงวิเคราะห์สองทาง คือ เรามักดีมีความน่ารู้
ทางหนึ่ง อีกทางหนึ่งเนื่องจากเราจะมักจะรู้มากเกินไป
ในสิ่งที่ไม่พึงน่ารู้เลย ไม่เลือกว่าสิ่งที่น่ารู้และไม่พึงน่ารู้

นั้น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญ
นั้นเมื่อเปรียบเทียบกับนิพนธ์ทางประวัติ Biography และอัตต
ประวัติ Aut-biography ระหว่างของไทยกับของเทศแล้ว
เราจะพบความเป็นจริงข้อหนึ่งเด่นชัดที่สุด คือความรู้มาก
และรู้ละเอียดละออของเขา กับความรู้น้อยและรู้
อย่างประติดประต่อของเรา

ตัวอย่าง เช่นความรู้ ถิ่น นกคืด ของข้าพเจ้าที่เขียน
ว่าต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ทรงเป็น “พระมหา
กษัตริย์ผู้ประเสริฐ” เป็นต้น หากจะวิเคราะห์สอบถาม
อย่างแท้จริงว่า “ประเสริฐอย่างไร” เพื่อการนำไปบรรยาย
บอกเล่าแก่นักเรียนไทยวันข้างหน้า ไม่ต้องถึงกับบอกเล่า
ไปทั่วโลก แม้แต่พระราชประวัติยามปฐมวัย เราก็
รู้อย่างที่ไม่อาจจะเรียกได้ว่า “รู้” โดย บางทีข้าพเจ้า
อาจจะกล่าวได้ถูกต้องว่า สมเด็จพระยาคำรงราช
นภาพ ผู้เป็นพระโอรสของ “พระเจ้ากรุงสยาม” องค์
หนึ่ง เป็นผู้ทนกลเรียนพงศาวดารยกย่องว่าเป็นเอกธกคระ
ทางดาวเรื่องดาวราวเก่าแก่มากมายฉิปาละ เป็นผู้ทรงมี
ฝีมือเหนือ ก.ศ.ร. กหลาย ในบางเรื่องบางกรณี และ

เป็นผู้ทบทวนพระราชประวัติของ “พระเจากรุงสยาม”
เหมือนกัน แต่ดูเหมือนว่าสมเด็จพระยาตำรางฯ ไม่
ทรงรู้เรื่องราวครึ่งปฐมวัยของพระราชบิดาของพระองค์
เลย ความจับใจที่ฟังจะมีอย่างตื้นลึกในนิพนธ์ของพระ
องค์พบเห็นได้ไม่กี่บันทึก ถ้าจะเทียบร่งแห่งอักษรศาสตร์
ในการเขียนเรื่องประวัติบุคคลกับ โซดัก เคอ ซาซันย์ ที่
เขียนประวัติของกาติลิโอ จะรู้ดีกว่า เป็นศิลปทางการ
นิพนธ์ระหว่างเมษผู้สุดแต่ในร่งทั้งปวง..... และการ
นิพนธ์ของเราเป็นเพียงทารกเพิ่งจะเริ่มอ่อนเดิน โซดัก เคอ
ซาซันย์ เป็นคนต่างชาติต่างศาสนากับกาติลิโอ และ
มีชีวิตห่างไกลกันหลายศตวรรษ และทั้งไม่ใช่ญาติของกาติ
ลิโอ แต่ไฉนเราจึงสามารถนิพนธ์ได้ละเอียดละออพร้อม
ไปด้วยความละเอียดด้วยอันละเอียด? ไฉนเมื่ออ่านถึงตอน
กาติลิโอต้องทนทุกข์ ทรมานเรื่องโรคปวดข้อ ต้องถูก
จองจำเพราะฝืนโลกนิยมตามความโหดแห่งศาสนา^{๒๕} และ
ยังทรมานร่างกายไปเย็บถูกสาวผู้อาภัพ ผู้อ่านจึงรู้ดี
เหมือนกันว่าเจ็บปวดตรงข้อตามกาติลิโอ!

ในลายพระราชหัตถเลขาของต้นเกล้าต้นกระหม่อม
รัชกาลที่ ๕ ทรงมีถึงทูตกระหม่อมบริพัตรและพิมพ์แจกใน
งานพระศพทูตกระหม่อมบริพัตร ปรากฏความตอนหนึ่งท
ทรงกำหนดวิธีเขียนของชาวอเมริกันในหนังสือวัฒนาวิทยาวา
“ขอให้เรื่องต้นต้นผาดโผนไป” ซึ่งควรวิเคราะห์ว่า ทรง
กล่าวผิดหรือถูกก่อน เริ่มดำริถึงของบทที่หนึ่ง ที่
ควรต้องวิเคราะห์หักเพราะเอกสารสำคัญต่าง ๆ อันเป็น
ที่มาของหนังสือนี้เป็น “เรื่องเป็น” Moving story ที่
เขียนและพิมพ์ในอเมริกา เขียนให้คนเป็น ๆ อ่าน ไม่
ใช่เรื่องตาย Dead story ไม่มีรสชาติ จืดชืด เขียน
อย่างดักแต่จะเขียน เพื่อให้คนตายนำไปอ่านกันในเมืองผี!

หลักอักษรศาสตร์คดีวิจารณ์ ในทัศนะของเพลโต
ผู้เขียนหนังสือไฟเราะที่สดแห่งชาติกรีก และในทัศนะของ
อเบลาต—รูสโซ ผู้เขียนหนังสือไฟเราะที่สดแห่งชาติ
ฝรั่งเศส นิยมความมีชีวิตจิตใจอย่างยิ่งของการนิพนธ์
ไม่เลือกว่าเป็นนิพนธ์เกี่ยวกับวิทยาการใดสาขาใด ยิ่งกว่า
ความไร้อชีวิตและความดำกกระด้างของนิพนธ์นั้น แปล
ความว่า การนิพนธ์ความเรียงร้อยแก้วหรือบทกวีของ

มนุษย์ ต้องประณตัสถลวย เพียบพร้อมด้วยดวงดารา
 พิศดารดุจเครื่องสังเวทเอกแต่เทพเจ้า ต้องประกอบด้วย
 ความจำใจ- Impression และภาพสะท้อนของความจำ
 ใจ Reflection อันดกขงน กระทั่งเป็นอิทธิพลดามารถ
 ครอบงำความรู้สึกของยุคใด จึงจะเป็นอมตดจดังเทพ นิพนธ์
 ดังกลาจนเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าทรงห่วงหาเลี้ยงนัก ไม่อาจ
 จะประทานพร Gift ให้แก่มนุษย์ได้ง่าย ๆ และหากประ
 ทานให้แก่ใคร่ก็ทรงบัญชาให้มีความวิบริต นา ๆ สาร-
 พรวรรณรวมอยู่ด้วย..... ให้มีความสมบูรณ์มิได้โดย
 ในเมืองไทยเรามาด้วยอย่างเช่น “สุนทรภู่” ผู้ไม่มีใครรู้
 ชาติไทยทางเขียนกลอน ในขณะที่ตัวกนกเป็นผู้ทำ
 แผ่นดินเท่าหนึ่งดาราขงนวยมได้ ต้องดอยเรอขอทาน
 มนุษย์กินหลายสิบปี ต.ว.ต. วรรณภา ผู้ต้นคน
 เทียมทางการเขียนความเรียงร้อยแก้ว ได้ชื่อว่าเป็นเอก
 ทางความคิดและความรอบรู้ แต่ก็ต้องถูกจำจองขงนปฏิภ
 ในคุกเป็นเวลาร่วม ๕๐ ปี ในสมัยของเรานี้ หม่อม
 เจ้าอากาศดำเกิง ระพีพัฒน์ เขียนนวนิยายได้ดั่งขนาด
 อย่างหนึ่งไม่มั่งอง ก็ต้องประคับเคระหัดกรรมแห่งชีวิต

อย่างน่าเศร้าสดด และอย่างไม่อาจจะกลับบ้านเกิดเมือง
นอนได้ ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ศิลปะของท่านทั้งปวงที่เขียนมานี้ ล้วนแต่แต่
หลังไหลออกมาจากส่วนลึกที่สุดของวิญญาณ เพื่อให้สัมผัส
สัมผัสกับวิญญาณ เป็นงานของพิภพ เป็นเรื่องมหัศจรรย์
คุณการปรุงอาหาร ด้วยฝีมือของช่างปรุง ผู้เชี่ยวชาญทางรส
และความงาม เป็นเรื่องที่สุดของความรู้สึก เป็นเรื่องท
เรียกร้องให้ผู้อ่านดื่มด่ำ.... เดินคิดตามเข้าไป และไม่
ไปเปล่า บทยอดสุดของทางที่ผู้อ่านเดินคิดตามเข้าไปนั้น
จะปรากฏรูปแห่งเทพธิดา ทางจริยศาสตร์หรือธรรมชาติ
เดิม ปรากฏเป็นความงาม ความอ่อนหวาน ความ
เมตตากรุณา ความรัก ความบริสุทธิ์ ฯลฯ คุณ
งามรุ่งและประกาย ทั้งหมดนั้น จะเชิญชวน อย่างบังคับให้ผู้
อ่านดื่มด่ำ—ดื่มเข้าสู่ภาวะแรกของความรู้สึก อันเพียบ
พร้อมไปด้วยมนุชยธรรม

หลักเกณฑ์ในการสร้างศิลปะ ประเภทถึงมาต
ฐาน—จากหลักวินัยงานวรรณกรรมของสถาบันโนเบล
เป็นหลักเกณฑ์ที่ยุติกันแล้วว่าต้องประกอบด้วยความฉลาด

และอารมณ์ไม่ใช่ความฉลาดแต่เปล่าเปลี่ยว หรืออารมณ์
อันเปล่าเปลี่ยวแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือนัยหนึ่งพลังทาง
ความฉลาด ซึ่งต้องอยู่เหนือพลังทางอารมณ์ จะต้องเป็น
ชาติใหญ่ของศีลปะทุกประเภท และในพลังทางความฉลาด
นั้น จะก่อปรากฏเจตนารมณ์ (will) ในอันที่จะโน้มน้าว
เกดากถึงมนุษย์ให้เป็นชนชั้น “กึ่งเทพ” หรือ Semi-god
ด้วยดวงฉายที่คล้ายขลุ่ยสูงส่ง มีล้อยคำอันประณีตประ
มอดกันเป็นฐาน กระทั่งดวงฉายนั้นพุ่งชนสูงส่งที่ตะคัน
จนถึงที่สุด..... ภาพอารมณ์ ภาพเจตนารมณ์ และ
ภาพแห่งความฉลาดทั้งปวง จะส่งฉายถูกโฉมเป็นเอกภาพ
unity ลักษณะของดวงฉายนั้นจะต้องเป็นคำสอนโดยทาง
อ้อม indirectly didactic เสมอไป

การเขียนคำรา และการปราศรัยก็ม่นัย คงเดียดัง
กล่าวมานี้ แต่เรียกความฉลาดดังกล่าวแล้วเป็นความ
ลึกซึ้ง profundness และเรียกเอกภาพเป็นความขึงขัง
ทางความบริสุทธิ์และความวิจิตร refinement ในขณะที่
เดียวกัน คำราที่ดีและปราศรัยที่ดี จะต้องประกอบ
ไปด้วยความคมคายอันมีวิจิตรจิตใจ - undry wit และ

ความขวนขวาน humour ซึ่งมีวัดหรือประโยคหย่นอย่าง
แผ่วเบา light satire เป็นสะพานของความคิด เท่า
ที่ได้อ่านได้ศึกษามาแล้วนั้น วรรณกรรมชั้นเอก คำรา
ชนเอก ปาฐกถาอย่างเอกมักจะเป็นไปตามลักษณะ
หากขาด คุณสมบัติ อย่างใดอย่างหนึ่งไป ก็ย่อมจะได้ ชื่อว่า
ทำด้ายอักษรศาสตร์ เป็นโจรเป็นชาตาน อ่านแล้ว
ก็มักจะทำให้คิดถึงหนังสือ ขอบเขตเดวิดสัน วิจารณ์ เรื่อง
“ยุคแห่งคนโง่” The Foolish Age และนึกถึงเรื่อง Don
Quixote ของเซอร์วันเตส ในหนังสือทั้งสองเล่มนั้นมีความ
เพี้ยนหยิ่นว่า อักษรศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ยากอย่างยิ่ง ได้
กลายเป็นวิชาหน้าปากคอก ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วย
บุรุษอาชานัยที่เก่งกล้า สามารถยิ่งกว่าโซกราเทรต และ
อนักซากอโรต^{๒๖} ในเมืองไทย ถ้าจำเป็นแล้วข้าพเจ้า
สามารถที่จะเขียนพจนานุกรมเรียงรายชื่อนักเขียน นัก
ปาฐก นักเทศน์ นักบวช คีตกวี นักการเมือง ฯลฯ ที่
ได้ชื่อทำด้ายการเขียน ทำด้ายศิลปะของการพูด ทำด้าย
คำสอน ทำด้ายศิลปะ ทำด้ายสังคม ฯลฯ ได้เป็นเล่มโต
เท่าหนังสือของอรัมภ! โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักบวชที่เทศน์

ไม่เป็นแต่เพียงเท่านั้น เป็นการถ่ายทอดอย่างโหด
ร้ายทารุณที่สุด เช่นเดียวกับโฆษก **announcer** ทาง
วิทยุที่ไม่มีวิชาภูมิทางศิลปการพูด จิตวิทยาของเสียง
และจิตวิทยาของสังคม ย่อมเป็นการถ่ายทอดรัฐบาล
หรือองค์การต่าง ๆ ไม่แตกต่างว่าสารัตถะของเรื่องที่โฆษณา
นั้นจะเพียบพูน ด้วยเหตุผลดังามเพียงใดก็ตาม

ความน่าตื่นเต้น **sensation** เป็นความจำเป็น
ของการเขียนอยู่ไม่น้อย มิใช่ไม่เป็นความจำเป็น แต่ใน
เรื่องประเภทพงศาวดาร ก็ไม่ควรจะให้ความบรรยายที่ตื่น
เต้นกระทั่งใจหาย ใจคว่ำ **thrilling** คล้ายเป็นเรื่องของ
คาบอย วิเคราะห์อย่างเป็นธรรมชาติที่สุดแล้ว ทั้งหนังสือ
An English Governess at the Siamese Court
ของมิดซ์ลีย์แอนนา และหนังสือ **Anna and the King of**
Siam ก็มีเรื่องที่น่าตื่นเต้มากมายอะไรจนเกินไปนัก นัก
เลงด้านนวนจะสังเกตได้โดยง่ายด้ายว่า หนังสือของมิดซ์ลีย์
แอนนา มีด้านวนที่เรียกกันว่า **mid-victorian style**
และหนังสือของมิดซ์ลีย์ แอนคอน มีด้านวนหรือพยายาม
เขียนด้านวนอย่าง **post-Victorian style** หนังสือทั้งคู่

เรียนด้วยความระมัดระวังมีใช้น้อย จึงบรรลุตงทางความ
พิมพ์ใจ impressiveness ที่อาจเรียกร้องความล้มตัว
ได้ หดายบทหลายตอน คงจะได้กล่าวต่อไปในบทข้างหน้า
โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง หนังสือ ทั้งสอง เล่มนี้ มี ใช้น้อย หนังสือ อ้าง
Reference โดยตรง หากเป็นเพียงวรรณกรรมของ
หนังสืออ้าง Literature for the reference สำหรับ
หนังสือเล่มนี้เท่านั้น

หนังสือพระราชประวัติของ “พระเจ้ากรุงสยาม”
นิพนธ์โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปวเรศวริย-
าภรณ์ ซึ่งเป็นหนังสืออ้างทั้งเล่ม ให้ความรู้ะไรบ้าง
หรือเปล่าเกี่ยวกับ พระปฐมวัย ของพระมหากษัตริย์ ผู้ประ-
เสริฐ..... ในนามแห่งศิลปทางนิพนธ์ที่เรากำลังศึกษา
กัน !

ไม่มีเลย !

ให้ความ พิมพ์ใจ อย่าง ถึงมาตรฐาน ชั้นเยี่ยม ทาง
วรรณกรรมหรือไม่ ?

ไม่มี !

ความไม่รอบรู้และความไม่ละเอียดของเรา เป็น
สาเหตุบังคับให้ คิดการ เขียน ประวัติบุคคลของเราเป็น
หนังสือสำหรับนักเรียนมัธยม ไม่ใช่สำหรับนักศึกษาระ
มหาวิทยาลัย และยังทำเนียบวิธีเขียนท่านของพระเทศน์
นอกเทศกาดเข้าพรรษา ยิ่งทำให้คุณค่าอันพึงมีต่าง ๆ
ในเทศนานั้นเป็นสิ่งน่าเบื่อหน่าย คำสอนพุทธเจ้าอมต
อย่างยิ่งด้วยนั้นก็อย่างหนึ่ง ตามจิตตวิทยาแผนปัจจุบัน
ยืนยันว่า ไม่เด็กกว่าจะเป็นอุปกรณของมนุษย์ภายนอก
ก็ดี ภายในก็ดี หากขาดสิ่งซึ่งความแปลก ๆ ใหม่ ๆ
อันเร้าเรงอยู่เต็มอแล้ว อุปกรณนั้นย่อมขาดความน่าสนใจ
และขาดความมั่นคงถาวร หนังสือเป็นอุปกรณที่ห่อห
อด้วยจิตใจของมนุษย์หรือเป็นอาหารจิต คุณค่าสูงสุดใน
จำนวนอาหารจิตไม่ก็ประเภท ก็ย่อมปรารถนาให้มี ความน่า
สนใจยิ่งและความมั่นคงถาวรยิ่ง นั่นคือเหตุผลของธาตุ
ผสมอันดีเยี่ยม จากความแปลกความใหม่ ความน่า
ตื่นเต้น หรือความอาจจะทำให้ผู้อื่นเคลือบไหว - เคลือบ
คล้อยตามไปกับจิตป็นด้วยนั่นเอง..... ชาติไหนชาติ
ไหน ไม่เฉพาะแต่อเมริกันเท่านั้น

ในการ ยืนอยู่ บนขอบโลก และ วิเคราะห์ พระราช
วิจารณ์ ดังกล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้าจนด้วยเกล้า ไม่
สามารถหาทางที่จะไม่เห็นตรงกันข้าม กับพระทัศนะ ของสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวงได้ แม้จะพยายามเพียงใดก็ตาม

ประวัติบุคคลที่เริ่มด้วยความน้อยและจบด้วยความ
น้อย แม้จะมีถ้อยคำเข้มข้นตอนกลางเรื่องเป็นบางแห่ง
บางตอน แต่ไม่อาจจะทำให้เอกภาพของเรื่อง (unity
of the story) พ้นจากกฎวินิจฉัยได้ว่าเป็นไปเพื่อสตุด
แต่ถ้อยเดียว หรือไม่เป็นความถ้อยที่เห็นได้เด่นชัด
เพียงด้านเดียวด้านหนึ่งด้านใด ซึ่งทำให้เกิดความไม่รู้แท้
นอกจากความหยาบ — ไม่ละเอียด เขียนอย่างรวบ
รัดรวบหาง ที่ถูกต้องกลายเป็นหนังสือที่ไม่อาจเป็น
คำราคะของนักศึกษาได้ ไม่มีอะไรกับเค้าโครงเรื่อง
ของดิเกทซันตอนอย่าง ๓๐๐ ทง ๓๐๐ ด้วยเรื่อง มีเมืองแห่ง
อศิกกาลโพ้นเมืองหนึ่ง มีพระราชอาคันหนึ่ง มีมเหษ
รองค์หนึ่ง มีธิดาองค์หนึ่ง มีอำมาตย์ผู้หนึ่ง ฯลฯ ถอดจาก
ของเรื่องจะเป็นอะไรก็ง่าย จะมีอะไรก็ง่าย จะได้อะไร
ก็ง่าย จะจบก็ง่าย ฯลฯ ดังที่ตั้งเสียงอึกทักครึกโครม

รบกวณประสาทอย่างยิ่ง คือเสียงพิณพาทย์กับ ฤทธิสุราบาด
 และตำระอันเป็นอันตราอย่างยิ่งแก่จิตใจของอนชน สม
 ได้จกรม พระยาตำรง ราชานภาพ ซึ่งมีผู้ถวาย พระเกียรติว่า
 “จอมปราชญ์” (Lord of the sages) ทรงเล่าใน
 ประวัติของพระองค์ท่านตอนที่พอทรงจำความได้ว่า “พระ
 เจ้ากรุงสยาม” — พระราชบิดาทรงเฝ้าพระหัตถ์จุมในพระ
 โอบอุ้มของพระองค์ท่านและตรัสว่า “ลูกคนนี้จะฉลาด” ใน
 ประวัติของจอมปราชญ์ องค์เดียวกันมีความรำพันตอน
 หนึ่งว่า เมื่อสมเด็จพระราชบิดาได้จัดจรรรคคน พระ
 องค์ทรงมีพระชนม์ได้ ๗ ปีแล้ว ซึ่งทำให้หน้าตังด้วยว่า
 ในพระองค์มิได้เป็นศิษย์ของมิดชีดแอนนา เพราะมิดชีด
 แอนนาเดินทางกลับบ้านก่อน “พระเจ้ากรุงสยาม” สวรรคต
 เพียงปีเดียว จำนายผู้ชายที่มีมันต์มของชนเยยมขนาด
 นนควรได้เริ่มเรียนภาษาอังกฤษแล้ว แม้จะมีพระชนม์
 น้อยลงมาอีกปีหรือสองปี

แต่کنใจเวตาเบามัญญา อย่าง ข้าพเจ้า พอเริ่มจะ
 เห็นฤคฺหนาวรอบที่หากเริ่มเรียน เอ. บี. ซี. ดี. และร้อง
 เพลง Twinkle tiwinkle little star ฯลฯ ยิ่งตอบดูอายุ

รองดุษฎีบัณฑิตชั้นแรก ที่มีพระชนม์ ๕ ขวบก็มี
ยังทำให้ไม่เข้าใจ ถ้าแต่ละจะตอบให้ละเอียดยิ่งกว่านั้น
จะเป็นการจับผิดกันจนเกินไป ไม่ใช่วัตถุประสงค์ของ
หนังสือ

ครั้นย้ายหน้าไปศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับ “พระเจ้า
กรุงสยาม” ในพากย์ต่างประเทศ ซึ่งรจนาก็ได้ละเอียด
ละเอียดเป็นพิเศษ..... ดังว่าหนังสือที่ลูกเขียนเรื่องพ่อใน
ภาษาไทย กลับได้ความรู้เข้าใจกว้างขวาง สามารถ
เป็นทางวิเคราะห์ให้เขียนพระราชประวัติได้อย่างเกือบพอใจ
เป็นค้น เช่นกล่าวถึงความดีอย่างเอกของรัชกาลที่ ๔ ที่ทรง
รักพระราชโอรสและพระราชธิดาของพระองค์มากมาย ไม่
ทรงเบื่อหน่ายว่าเป็น *constant virtue* หรือเป็นความดี
อันไม่มัวหมองเลือนคลาย ทรงรักทุกคนและรักอย่างคงค้ำ
คงปลายตลอดเวลาร่วม ๖ ปีที่มีชีวิตแน่นอนรู้เห็นอย่างใกล้ชิด
รัก ทั้งเขียนบอกเล่าเวลาที่ทรงแสดงความรักอันน่าสรร
เสริญนั้นว่าเมื่อใด ทรงทำอย่างไร และเมื่อใดจะทรง
พระราชทาน รางวัลพิเศษ แก่พระราชโอรสที่ทรงมี พระสติ
ปัญญาเฉียบแหลมว่องไว ฯลฯ

นักอ่านไทยทราบกันเป็นอย่างดีว่า “ความรัก
ลูก” ซึ่ง “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงมีอย่างมากมาย
นั้น ได้มีกระตักโถงจะส่งบรรดากับทรงขอต่อข้าราชการ
บริพารชั้นผู้ใหญ่ว่า หากพระราชโอรสและพระราชธิดา
องค์ใดทรงต้องโทษถึงแก่กฎหมายบ้านเมืองต้องให้ประหาร
ชีวิตแล้ว ก็ทรงขออย่าให้ถึงประหารชีวิตเลย ขอ
เพียงแต่ให้เนรเทศเถิด

พฤติกรรมเช่นนี้เรียกว่าเป็น *personalistic motive* ๒๗
สามารถทำให้เราตีวิเคราะห์ถึงพระนิสัยใจคอที่แท้จริงของ
พระองค์ได้เป็นอย่างดี พระยานอัครราชทูตซึ่งข้าพเจ้าได้
เห็นด้วยตาจริงของบุรพการียกคือ “ลูกเด็กของแม่รำเพย”
หรือสมเด็จพระยาภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช โอรสองค์สุด
ท้ายของสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระมเหสี
องค์ที่ ๒ ของพระองค์ ทรงตั้งพระบรมฉายาลักษณ์ของ
พระองค์บนตึกชนดาม ณ ที่สูงสุด ส่วนพระพุทธรูป
บูชาคงไว้ ณ บนทึบราชองค์ของ แต่คงถึงความ
เคารพบูชาของ “ลูกที่มีต่อพ่อ” อย่างหาที่เปรียบมิได้
และเข้าใจว่าบนพระบรมฉายาลักษณ์นั้นยังคงอยู่ ณ ที่เดิม

ในหนังสือของมิดซ์ชิดแอนนาโดยเฉพาะหนังสือของ
มิดซ์ชิดแดนคอนได้บรรยายถึงการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้า
ฟ้าหญิงจันทร์มาณฑล “ ถกสุดท้ายของแม่ว่าเพย ” ซึ่ง
เป็นพระราชธิดาคู่พระทัยได้เสด็จด้วยถึงขนาด ใคร
ใจอ่อนอ่าน ถึงตอนนั้น ก็สะท้อน ความ รุ้สึก ถึงน้ำตาคลอ
เพราะ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” เพิ่งได้กลับมาจากเผ่าพระ
ราชโอรสอีกองค์หนึ่ง กำลังเพ่งจะหย่อนพระองค์ลงบนพระ
เก้าอี้ เครื่องทรงชาวยังไม่ทันจะทรงเปิดช่องออก พระ
ราชธิดาคู่ที่รักกลับมาสิ้นพระชนม์ลงฉับพลันทันใด และ
ไม่มีใคร แม้คนเดียว จะกล้าเข้าไป กราบ บังคม ทูลให้ ทรง
ทราบได้นอกจากมิดซ์ชิดแอนนา ผู้รักเอ็นดูสมเด็จพระเจ้าฟ้า
หญิง ๑ มาก ในฐานะที่ทรงเป็นศิษย์คนโปรด—ขณะที่
สิ้นพระชนม์นั้นทรงมีพระชนมเพียง ๕ พรรษาเท่านั้น และ
กำลังทรงปรารถนา รบเร้าจะติดตาม ครุฑเหินของพระองค์
ไปประเทศอังกฤษ.....

แม้มิดซ์ชิดแอนนาจะกล้าเข้าไปในห้องทรงพระอักษร
ที่ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ประทับรอคอยฟังข่าวอยู่ นาง
ก็ปรึกษากราบทูลมิได้แม้คำเดียว นางสรวรหาถ้อยคำ

ไม่ได้ และดูเหมือนว่าไม่จำเป็นที่นางจะต้องสรรหาเฉย
พระมหา กษัตริย์ ทรงอ่าน สำนักรของ นาง ออกใน วินาทีนั้น
พลางพระองค์ชมพระพักตร์ตรงกับพระหัตถ์และทรงกรรแสง
อย่างคร่ำครวญ..... ทรงเรียกพระราชธิดาคู่พระฤทัยด้วย
ชื่ออันไพเราะอ่อนโยนเต็มอหังว่า พระราชธิดากำลังทรง
นั่งหรือนอนอยู่บนพระเพลา และได้ยินพระสุรเสียงที่รบดัง
นั้น นาคาหลงใหลองอาบหมามีสติคิดแอนนาขณะที่นั่งพลอย
ได้ยินได้ฟัง บุคคลทั้งสองนั่งอยู่อย่างนั้นโดยไม่ปรียากพูด
อะไรเป็นเวลาหลายชั่วโมง หากแต่มีความรู้สึกถึงทศ
เหมือนกัน ขณะนั้น มิสซิสแอนนาหาใช่ครูภาษาอังกฤษ
ไม่และ “พระเจ้ากรุงสยาม” ก็หาใช่พระมหากษัตริย์แห่ง
ตะวันออกที่ทรงมีแต่การตามพระทัย ของพระองค์จนใคร ๆ
ก็ดูจะทนทาน หากเป็นชายคนหนึ่งและหญิงคนหนึ่งทรา
ว่องครวญถึงเด็กน่ารักน่าเอ็นดูคนหนึ่ง อันเป็น ทรวงอย่างยิ่ง
ของคนทั้งสอง.....

— ๒ —

จากหลักฐานภาษาไทย เราทราบว่า รัชกาลที่ ๓
ทรงทนต์เห็น เจ้าฟ้ามงกุฎ สัมมคติเทววงศ์ หรือ รัชกาลที่ ๔

และเจ้าฟ้าจุฑามณี อนุชา ร่วมพระราช มารดา ผู้ทรงมีพระ
ชนมายุกว่าพระเชษฐา ๔ ปี เนื่องจากรัชกาลที่ ๓ ทรง
มีพระชนมียุานาน ถึง ๗๒ ปี จึงสวรรคต เราทราบอีกว่า
เจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์แรกในเศวตฉัตร
และใน สมเด็จพระ ตรี เติญทรพระ ราช มารดาของ
“กษัตริย์แก้ว” หรือรัชกาลที่ ๒ และเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ ยังทรงมี
อนุชาอีก ๗๓ องค์ นอกจากเจ้าฟ้าจุฑามณี ในจำนวน
โอรสและธิดา ๗๓ องค์นั้น เราทราบแน่นอนว่า รัช
กาลที่ ๓ หรือกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์และพระองค์เจ้าหญิง
รำเพยภิรมย์ (กรมพระเทพศิรินทราวาสย์ พระราชมารดา
ของเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์) ทรงเป็นพระราชโอรสและพระ
ราชธิดานอกเศวตฉัตรของรัชกาลที่ ๒ ทั้งยังทรงร่วมพระ
ราชมารดาเดียวกัน

ปีที่ทรงได้กนิษฐเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ และเจ้าฟ้าจุฑามณีเรา
ก็ทราบ แต่ไม่จำเป็นสำหรับหนังสือนี้ เช่นกับปีที่ทรง
อุปสมบท เมื่อทรงมีพระชนมได้ ๒๖ ปี ทั้งพี่น้อง
แต่ก่อนทรงอุปสมบท เจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ ทรงมีหม่อมองค์
หนึ่ง เรียกกันทั่วไปว่า “น้อย” เป็นพระญาติโดยตรงของ

รัชกาลที่ ๑ และเจ้าฟ้ามงกุฏ ๑ ทรงมีโอรสก่อนเป็น
กษัตริย์ ๒ องค์ โอรสทั้ง ๒ องค์นั้นหายสาบสูญไปจาก
พงศาวดาร เมื่อเจ้าฟ้ามงกุฏ ๑ ต้องทรงอุปสมบทต่อไป
เพื่อหนีราชภัยนั้น และ “ลูกนอกเศวตฉัตร” มักจะ
เป็นคล้ายเจ้านายจริง ๆ ไร่อะไรอย่างหนึ่ง สำหรับราชวงศ์
จักรี เกิดมาถ้าตายได้เสียก่อนจะเสด็จ ถ้าไม่ตาย
และมีอายุยืนยาว ต่อมาก็มักจะถือ กันว่าเป็นที่มาแห่งความ
ไม่สงบต่าง ๆ นา ๆ หรือเชื่อกันว่า ลูกนอกเศวตฉัตร
มักจะแย่งบัลลังก์ถูกในเศวตฉัตร

การศึกษาอักษรสมัยเบื้องต้นของเจ้าฟ้าสองพี่น้อง
เราไม่รู้เลย แต่ถ้าจะให้สันนิษฐานเราก็อาจสันนิษฐาน
ได้ว่า ในฐานะที่เป็นโอรสของราชสกุล อาจารย์ผู้อบรม
สั่งสอน อักษร เบื้องต้น น่าจะได้แก่ ราชบัณฑิตผู้แวดล้อม
ราชกิจพระบิดา และในบรรดाराชบัณฑิตนั้นไม่มีใคร
เป็นที่นับถือของรัชกาลที่ ๒ เท่าสมเด็จพระวันรัต (อยู่) ผู้
ถูกกรมพระราชวังบวร สู้รบถึงหนาท ทรงบังคับให้สึกออก
มาบวช สมเด็จพระวันรัต (อยู่) ทรงเป็นประธานสงฆ์
สมัยตากสิน มหาราช ทรงเป็นสมเด็จพระอาจารย์ก็มีฐาน

ของมหาวิทยาลัยของคนที่ทรงเป็นอาจารย์กัปตันของ
“สุนทรภู่” — อ้ายข้าเขย และทรงเป็นอาจารย์ของรัชกาล
ที่ ๒ ด้วยในขณะเดียวกัน

คำฉันท์ฐานที่ว่าเจ้าฟ้าต้องพี่น้องทรงเป็นศิษย์ของ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ขุ) ที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์คือมา
เป็น “พระยา” นี้ มีค่าแก่การเขียนพระราชประวัติอันน้อย
เห็นปาน แม้แต่การศึกษามคธภาษากับสมเด็จพระสังฆ
ราช (ม) พระอุปัชฌาย์ ณ สำนักวัดมหาธาตุ เฉพาะเจ้าฟ้า
มงกุฎ ๔ ก็เป็นเรื่องราวอันมีค่านัก ตามที่ทรงบันทึก ดม
เจ้าพระสังฆราช (ม) ทรงชมว่าอาจรู้ได้มากแล้ว แม้จะ
ทรงถือระเบียบจัดและทรงทำงานหนักขนาด “กวาดถาน
วัด” ด้วยพระองค์เองเป็นแบบอย่างแก่เจ้าอาวาสทุกองค์
ของวัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นวัดที่สำคัญที่สุดตั้งแต่ตั้งกรุงเทพฯ
กระทั่งปัจจุบันนี้ตาม ความที่พอจะสืบได้เกี่ยวกับการ
ศึกษาของรัชกาลที่ ๔ ณ วัดมหาธาตุมีน้อยมาก เจ้าพระ
คุณ พระพิมลธรรม (ข้อย) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุองค์ที่
๔ ผู้ประกาศรับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เคยเมตตา
เล่าให้ข้าพเจ้าฟังเกี่ยวกับโบสถ์ของคณน้อย คิณกับหอสมุดแห่ง

ชาติด้านตะวันออก ว่าโบสถ์นั้นเป็นที่ประทับของรัชกาลที่ ๔
หลายครั้งหลายคราว ไม่ใช่ดังที่เขียน ๆ กันว่าเสด็จจาก
วัดมหาธาตุแล้วไปประทับ ณ วัดส้มทรายและจากวัดส้ม
ทรายเสด็จไปประทับวัดบวรนิเวศ คือเสด็จเวียนไปกลับ
ไปกลับมาหลายหนหลายตลบ ทางวัดมหาธาตุจำต้องปฏิ
สังขรณ์ ไว้เป็นอย่างดีจนมี รูปร่างตั้งโบสถ์ใหม่ กระทั่งทุก
วันนี้

—๓—

จากการค้นคว้าส่วนบุคคลใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ข้าพเจ้า
ได้สัมภาษณ์ สุภาพบุรุษ ไทยประหลาด ผู้หนึ่ง อายุ ๓๒ ปี
ชาวบ้านวัดทองเพดง ชนบุรี ท่านเจ้าอาวาสวัดทองเพดง
รับอาราธนามานั่งเป็นประธานการสัมภาษณ์ ความประ
สงค์สำคัญที่สุด ข้าพเจ้าต้องการทราบเรื่อง “สุนทรภู่”
ว่าครั้งท่านหรือไม่ว่าได้เห็นวัด ดังที่เคยเห็นใน ภาพเขียน
หรือไม่ว่าเรามีตรวร่วมชีวิตและข้าพเจ้าได้ทราบละเอียดลึก
ซึ้งยิ่งกว่านั้น และสุภาพบุรุษผู้นั้นได้เล่าถึงว่าได้เคยเห็น
สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ขณะทรงเป็นภิกษุอยู่ เราตระหนัก

กันว่า ความเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาไม่มีความเป็น
เจ้าหรือความเป็นไพร่ แต่สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรง
เป็นที่สนใจของประชาชนสมัยนั้นเป็นอย่างยิ่ง ไม่เพียง
แต่จะทรงผ้าแหวกแปดกดาพระภิกษุไทยทั่วไป—เถียนอย่าง
มอญเท่านั้นที่ทำให้เป็นที่สนใจของประชาชน แต่ทรง
ดำเนินไปไหนมาไหนอย่างວ່ອງใจ จะเทศน์ก็ไม่ใช้วิธี
อ่านตามคำภีร์ใบลานอย่างแบบเก่า “..... ท่านเทศน์อย่าง
ว่าเฮา ๆ คุณ ผู้คนแตกตื่นกันนัก ใคร ๆ ก็พากัน
ส่งสาร ปฏิทานของท่านเคร่งครัดระเบียบวินัยจัด รูปร่าง
ท่านเล็ก ๆ ไม่ใช่รูปร่างใหญ่โตอะไร ปากของท่านกว้าง
โต”

ความชอบตรงกับคำเล่าของมิดชีดแอนนา

พระนิสัยที่ไม่ชอบอยู่หนึ่ง “ວ່ອງใจ” อยากรู้ อยาก
เห็น “ของฝรั่ง” แปลก ๆ ใหม่ ๆ นี่เป็นพระนิสัยดั้งเดิม
ทรงมีตะม้ายคล้ายกันทั้งพท่งนอง แต่ “เจ้าฟ้าใหญ่” ผู้
เรษฐาก่อนข้าง จะทรงจริงจัง กับความกระหาย อยากรู้เห็น
ยิ่งกว่า “เจ้าฟ้าน้อย” อนุชา แต่หากจะพูดถึงความประ-

เปรี้ยว—รู้ไว เร็วไว ตลอดจนความเปรี้ยวปราดโดย
ทั่ว ๆ ไปแล้ว พี่แพ้น้อง

ความพิศดาร เกี่ยวกับเรื่องนี้ ปรากฏในความรู้งึก
รอง ชาวคณะมิชชันนารีอเมริกัน ผู้เป็นอาจารย์ภาษา
อังกฤษของเจ้าฟ้าทั้งสอง ทุกคน ขอให้สังเกตว่า เจ้าฟ้า
พี่น้องทรงเป็นนักศึกษา ภาษาอังกฤษ กับชาว อเมริกัน มิชชัน—
เมื่อทรงเป็นหนุ่มแล้ว ทรงอุปถัมภ์บวชแล้วหรือทรงศึกษา
พร้อม ๆ กัน ข้าพเจ้าเชื่อว่าต้องทรงศึกษาเป็นเวลายาวนาน
นับ ไม่ใช่เวลาเพียง ๕-๖ ปี คงความเข้าใจของหมอ
แมดกัมม์มิช เจ้าในหนังสือ A Physician at the Court
of Siam มีเหตุผลว่าเนื่องจากทรงสนิทสนมคุ้นเคยกับหมอ
ดอน คาร์ด นานาเหล่านั้น ครั้นนั้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
“ปลัดเด” หรือท่านศิษยาภิบาล คีน บิช แบดคัลลีย์ ปรากฏ
ในเอกสารหลายเล่มว่า เจ้าฟ้าใหญ่และเจ้าฟ้าน้อย
ทรงข้ามฟากมาบ้านท่านปลัดเป็นกิจวัตรประจำ บ้าน
หลังแรกของท่านปลัดอยู่ติดกับวังกรมหลวงวงษาฯ ผู้ชน
บุรี เกือบจะตรงปากคลองบางหลวง ไม่ตู่จะห่างไกล
บ้านหลังแรกของมิสซิสแอนนาเท่าใด มีเรื่องเล่าใน

สมัยเมื่อเจ้าฟ้าใหญ่ทรงอุสมบทแล้วว่า ทรงเชื่อนมใน
คำสอนของพระพุทธศาสนามาก เวลาทรงข้ามฟากมา
เรียนหนังสือไม่ทรงเรียนแปลว่า ทรงถือโอกาสออกเที่ยวเรื่อง
ศาสนากับชาวคริสต์เดียนอเมริกันเป็น “หัตถ์ดุตร” ซึ่งเป็น
วิธีฝึก การค้นหาได้ตอบ ภาษาต่างประเทศ ที่ทรงว่าเรียน
ได้อย่างดีเลิศ ไม่ได้เก่งก็ไม่ค่อย และทรงได้ประ
โยชน์นานาประการจากการใช้ “หัตถ์ดุตร” วิธีนี้ เพราะ
จนก ทำให้เป็นกันเอง ทำให้ต้องใช้ไหวพริบและถ้อยคำ
ได้ถูกต้อง ที่สำคัญที่สุดคือทำให้เป็นประชาธิปไตยแท้
ด้วยการใช้พลังทางปัญญาต่อดูกัน ไม่ใช่พลังทางกาย
หรือมีดพร้าหอกดาบ ซึ่งเป็นวิธีการของคนป่า ผล
ใหญ่หลวง ที่ทรงได้รับ จากการ เรียน ภาษา อังกฤษ วิธีนี้
กล่าวมานี้เป็น “ประชาธิปไตย” ในเวลายี่นานตลอด
พระ รณมาย ของพระองค์กระทั่ง ถึงเวลาที่ ทรงชน ครองราช
สมบัติแล้ว เมื่อท่านปลัดเดตังโรงพิมพ์และออกหนังสือ
พิมพ์ The Bangkok Calendar “หัตถ์ดุตร” ครั้งเมื่อ
ทรงข้ามฟากก็ยังทรงนำเอามาใช้กันอยู่เป็นประจำวัน ทำ
ให้หนังสือพิมพ์ของท่านปลัดเดิมมีอิทธิพล ที่ท่านปลัดเด

ไม่ได้ออกหนังสือพิมพ์เฉพาะเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่ได้
ตีพิมพ์ออกทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย มีเรื่องมีราว
อะไรเพื่อความเจริญของประเทศสยามหรือมีประเด็นปัญหา
ใดในกรุงเทพ ฯ และหัวเมืองภายในขอบเขตของหนังสือ
พิมพ์แล้ว ก็ “ได้กันโครมๆ” ที่เดียว เพราะท่านเอ็ดเดอร์
รับทราบโดยดีว่า การวิจารณ์ไม่เคยทรงทำให้
กริ้ว และต้องเป็นเพราะทรงตระหนักถึงน้ำใจของท่าน
ปลด—เอ็ดเดอร์ได้อย่างดีเลิศว่า ที่เขื่อนวิจารณ์เรื่อง
ค้าง ๆ ลงตีพิมพ์นั้น ไม่ใช่เป็นการเบียดเบียนเขาประเทศ
สยามเป็นเมืองขึ้นเช่นชาวอังกฤษและชาวฝรั่งเศส เป็น
การวิจารณ์เพื่อก่อหรือร่วมก่อสร้างเมืองไทยให้เจริญที่สุด
เท่าที่จะเจริญได้ มีสิ่งที่กำหนดอยู่อย่างเดียวกับท่าน คือ
ท่านผู้รับหนังสือ The Bangkok Calendar ในระยะปี
หลัง ๆ ค่อมามักจะไม่ค่อยชำระค่าบำรุง จะเป็นเพราะ
มีภาระกิจมากมายหรือสนใจล้ม ทราบไม่ได้ ปรากฏว่า
ทำให้ท่านปลื้มใจจัด ถึงกับประกาศรายชื่อผู้ไม่ชำระ
ค่าบำรุงหนังสือพิมพ์ อย่าง “หน้ากบเป็นหน้ากบ” มีอาทิ
เช่นสมเด็จพระยุพราชเจ้าฟ้าจุฬาภรณ เป็นต้น !

จะต้องเข้าใจให้แจ่มชัดว่า ครุภาษาอังกฤษของ
“พระเจ้ากรุงสยาม” และอนาไม่^๒มีเพียงคนเดียวหรือ
ต้องคนตาม^๒ที่เข้าใจกันหรือเขียนกัน แต่มิ^๒ถึง ๖-๗ คน
และเจ้าฟ้า^๒ทั้งดองก็ทรง^๒ร่วมครูอาจารย์^๒เดียวกัน ตลอดจน
ใครเหยียบกรุงเทพ^๒มา^๒มหานครและ^๒เป็น “ฝรั่ง”^๒ จะเป็น
ผู้ให้ความรู้แก่ผู้กระหาย^๒ คุญแจแห่งวิชาการ^๒ทั้งดององค์^๒
ไปทุกคน แต่ที่ดองกันจริง ๆ จัง ๆ มี ๓ คน คือศิษยา
ภิบาล — เรเวอเรนด^๒ เจ. แดงเวด ท่านปลัดเด^๒และ^๒ดอก
เตอร์ เฮด. ฮาร์. เฮ้าส์ ซึ่งเป็นชาวอเมริกัน^๒ทั้ง^๒
สำหรับเจ้าฟ้า^๒ใหญ่^๒นั้นทรง^๒มี^๒วิริยะเป็นพิเศษ ถึงกับทรง
เรียนภาษา^๒ลาตินกับท่านสังฆราชปาเลอกัวซ์ ชาวฝรั่งเศส^๒
และทรง^๒ว่าเรียน^๒จัด เมื่อได้^๒จบออกจาก^๒วัดมหาธาตุไป^๒ประทับ
ณ วัดสมอราย คำบด^๒ด้าม^๒เด็น จะทรง^๒เรียน^๒วิชาการ
ศาสตร์กับ^๒สังฆราชปาเลอกัวซ์หรือไม่ ไม่มี^๒หลักฐาน^๒ยืนยัน
ยืนยัน แต่เป็นที่^๒แน่นอนว่า^๒จะต้องทรง^๒เรียน^๒ดาราศาสตร์ กับ
ชาวต่างประเทศคนใดคนหนึ่ง เพราะวิชาการ^๒แขนง^๒
ไม่ใช่ของชาวไทย หรือ^๒มิฉะนั้น^๒ก็ต้องทรง^๒ตั้ง^๒ตำรา^๒ดาราศาสตร์^๒
มา^๒จากอังกฤษหรือฝรั่งเศส จะ^๒ได้เห็น^๒ว่าใน^๒ระยะ

มีสุดท้ายในการครองราชสมบัติว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเชี่ยวชาญในวิชาดาราศาสตร์-คำนวณขนาดที่ เขตทะเล ทะเล ทั่วต่างประเทศยอมจำนน ทั้ง ๆ ที่ทรงมีกตัญญูควาโบราณถ้าสมักว่าเขตทะเลนั้นตั้ง ๓๐ ปี!

สำหรับความรู้ เกี่ยวกับภาษาฝรั่งเศสนั้น ทรงมีอยู่บ้างตามปกติธรรมดาของผู้ที่เรียนภาษาละติน เพราะความใกล้ชิดระหว่าง ภาษา ละติน กับ ภาษา ฝรั่งเศส นั้นคล้ายๆ กับภาษามคธกับภาษาสันสกฤต หลักฐานที่มีอยู่เดาว่า ทรงตำราภาพกับมิดชีดแอนนาว่า ทรงรำคาญอึดอัดกับวิธีและถ้อยคำในจดหมายภาษาฝรั่งเศสที่มีมากมายตลอดด้วยเรื่องดาราศาสตร์เค็มทน ทรงขอให้มิดชีดแอนนาช่วยเหลือ ดังจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป ทั้ง ๆ ที่มิดชีด แอนนาเอง ก็มีความรู้ ภาษา ฝรั่งเศสไม่มากกว่าพระองค์เท่าใดนัก

ในระหว่างที่เจ้าฟ้าทรงอุปสมบทอยู่นั้น เจ้าฟ้าน้อยยังเชิญทรงมีครู ภาษา อังกฤษ ที่เป็นชาวอังกฤษ แท้คนหนึ่งชื่อ โรมัส จอร์จ นีอกซ์ จึงทรงเชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษ “อย่างอังกฤษ” ทำให้เป็นที่สรรเสริญกันในหมู่ชาวต่าง

ประเทศในสมัยนั้นมาก กล่าวคือทรงแตกฉานในภาษาอังกฤษอย่างแท้จริง ทำให้ทรงเข้าพระทัยในคำหรีบคำร่ำทั้นสมัยต่าง ๆ อันทำให้ทักคั้นของพระองค์ในทางการปกครอง กล่าวหน้ากว่า พระเชษฐา อย่างไม่ อาจ จะ เปรียบเทียบกันได้ ที่เด่นที่สุดคือทรงนิยมการปกครองแบบมหาชนรัฐทำนองเดียวกับอเมริกา ถ้าแหละมีที่ตรง คำ “กตัญญูธรรม” คำเดียวเท่านั้น ย่อมไม่เป็นที่สงสัยว่าเจ้าฟ้าน้อย พระองค์ ท่านจะ มีเป็นประมุขของชาติ. เป็นประธานาธิบดี และประธานกรรมนุญการปกครองแก่ประเทศสยาม ๓๐๐ กว่าปีมาแล้ว

พระนิสัยที่แตกต่างกันอย่างหน้าเป็นหลังคือ เจ้าฟ้าใหญ่ทรงถือระเบียบประเพณีต่าง ๆ ของไทยอย่างเคร่งครัด เกือบจะเขียนได้ว่า ประเพณีไทยเก่าแก่ทั้งปวงนั้นต้องรักษาไว้ จะให้เสื่อมค่นัยถดถอยความเคารพนับถือไปมิได้ ที่ใหม่กว่ากันใหม่เข้ไปอีก “อัน” หนึ่งต่างหาก ไม่ยอมให้คดระคดกปนเปกัน แต่จะต้องเรียนรูประเพณีทั้งตะวันออกตะวันตกให้ชำนาญชาญมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หลักการอันนี้ เจ้าฟ้าใหญ่ทรงถือจัต แตก

คางกับเจ้าฟ้าน้อยที่ “ไม่ทรงเอาอย่างไทย” เลย กล่าวคือ
ทรงเป็นสภาพพบรชแห่งโลก ๓๐๐ เปอรเซ็นต์เต็ม และ
ทรงมีเหตุผลว่าทศองทรงกระทำคณน ก็เพราะไม่ทรง
มีเวดามาก พอที่จะทำอะไรหรือ จะเป็นอะไรให้คจริง ๆ ได้
มากอย่าง จะต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ
คังเราจะทราบรายละเอียคได้จากหนังสือของ เซอร์ยอน
บาวริงก์ และมิตซิดแอนนา.... แต่ไม่เคยปรากฏว่ามีพระ
ราชประวัติเป็นภาษาไทยแม้แต่คำเดียว! ว่า จังที่ทรงประทับ
ก็เป็นเทศเปียบ ทรงประณตละเอียคละเอียดอย่างยิ่งใน
Etiquette อย่างเทศ พระอุปนิสัยใจคอดลอดจนวิทยาการ
ที่ทรงณพระทัยก็หันหลังให้แกไทยโดยคั่นเชิง เพราะทรง
เห็นจำโบราณด้าคมีไม่เทียมทันโลก และ..... มันไม่ทัน
พระทัย!

หากจะกล่าวถึง ความนิยม ของประชาชน พลเมือง
แล้ว นองชนะพี แม้เจ้าฟ้าใหญ่จะทรงใช้สิทธิพลของผ้า
กาถาวพัคร์เป็นคาถามหานิยมเต็มแผนการณก็สู้เจ้าฟ้าน้อย
มิได้ ถึงจะทรงอด้าหะเดค้ไปเทศน์โปรดค้คัวชาวเมือง
นั้นเมืองนี้ ก็ได้ผลเฉพาะแคค้คมีเทศน์ ที่วิเคราะห์ถึง

ในหนังสือที่พิมพ์เฉพาะกิจทรงชนะน้ำใจข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
 ในพระมหานครตั้งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในบทที่ ๓ ส่วน
 วิธีการของเจ้าฟ้าน้อยที่ประชาชนพลเมืองนิยมสรรเสริญ
 มากมายคือ ความที่ไม่ทรงถือพระองค์เลย พระองค์ทรง
 เป็น “ประชาชนคนหนึ่ง” และไม่โปรดให้ใครยกย่องเพื่อ
 ทูลว่าพระองค์ทรงเป็น “เจ้าฟ้า — เจ้าสุวรรณ” ในขณะที่
 เทียบเทกันไม่ให้มาตีตัวตวัดตัว น้องกตัญญูออกดำดัด
 เป็นลารใหญ่ ทำให้ชาวต่างประเทศหลงใจและรักน้า
 ใจนักกีฬาของเจ้าฟ้าน้อย — หรือที่ทรงขอให้ใคร ๆ เรียก
 พระองค์ว่า “ท่านน้อย” อย่างสุภาพบุรุษอันพึงมีต่อ
 สุภาพบุรุษ เพราะการดำดัดตัวของท่านน้อยเป็นไปอย่าง
 วิธดำดัดของชาวอังกฤษ ที่สำคัญที่สุดคือ พระองค์
 ทรงรักของใหม่ ๆ ทั้งหลายที่เป็นประโยชน์แก่สังคม โดย
 เฉพาะอย่างยิ่ง เครื่องจักร ที่มีกำลังใช้แทนกำลังมนุษย์ทุก
 อย่าง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักรทางเรือหรือทางบก โดย
 เฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะของพระองค์ท่านไพศาลรอบรู้เป็น
 พิเศษ..... ทรงเป็น “น้ำหนักรุ่น” กระทั่งปรากฏในคำ
 บันทึกของทูตอเมริกัน ที่เข้ามาทำสนธิสัญญาในรัชกาลที่ ๕

ชื่อ จอร์จเบคอน, กล่าวถึงพระองค์ว่าทรงเป็น "One of the most remarkable men in the world" คนที่เด่นที่สุดในโลกคนหนึ่ง ดังนี้

ชาวต่างประเทศที่มึนน้ำใจ กว้างขวางมีความเห็นว่า หากเจ้าฟ้าชายได้ ทรงเป็นกษัตริย์ หรือเป็น ประธานาธิบดีของประเทศสยามก็อาจกราชกาลที่ ๓ แล้ว ประเทศสยามจะก้าวหน้าไปไกลถึงบัดนี้ยิ่งกว่าเท่าที่เป็นอยู่... ในรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ ฯลฯ อย่างไม้อาจจะคาดคะเนได้

ควรจะพิเคราะห์ไว้อย่างคติไทยโบราณว่า เพราะบุญไม่ถึง พึงได้แผ่นดิน (สยาม) ก่อน และเพราะจักรวาฬของเรามีพระอาทิตย์ดวงเดียว ชาวไทยแต่โบราณจึง เปรียบ พระมหากษัตริย์ - ไม่ใช่ประธานาธิบดี เป็นประจักษ์พระอาทิตย์ดวงเดียวนั้น เมื่อทรงเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างในพระราชอาณาจักรต้อง ทรงเป็นศูนย์กลางและดาว ไม่มีแสงบ้างไม่มีแสงบ้าง หรือไม่มีแสงเลย แต่ต้องอยู่ในอิทธิพลของพระอาทิตย์ดวงเดียวโดยเด็ดขาด การต้องอยู่ในอิทธิพลนั้นไม่หมายความว่าเฉพาะแต่แสงหรือร่มเท่านั้น หากหมายรวมถึง

กำลังหมุน ของดาว และเดือน และทุกสิ่งทุกอย่างทั้งหมวค
ตลอดจนสิ่งที่ “หาชีวิตไม่” ว่าจะต้องพังและเนิ่นไป
ตามพระราชประสงค์หรือพระบรมราชโองการทั้งชั้น

ความเป็นจริง ของการ ปกครอง บ้านเมือง ของเรา
ตลอดเวลา ๖-๗ ร้อยปีดังกล่าวมานี้ มีเอกตำรน้อยเล่ม
นักที่จะกล่าววิเคราะห์ไว้เป็นหลักเป็นฐาน ทั้งนี้เนื่องจาก
หลักสูตร การ ศึกษา ของเราในชั้นอุดมไม่มีวิชาว่าด้วย
“ปรัชญาการเมือง” อบรมสั่งสอนกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควร
เสียดสีกล่าวถึงที่เปรียบปานมิได้ คำ “ปรัชญา” ในสังคม
ชาวไทยชั้นสูงนั้นอุปมานันตเป็นเชอ แบคที่เรย์แห่งโรคระ-
บาทวณิชร้ายกาจ จึงบังเกิดผลทำให้การวิเคราะห์ชั้น
วิเคราะห์ anti-thesis ของความคิดเห็นทั้งปวง เป็นต้นเช่น
การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชดั้งของไทยเราค่อย
ความดีความงามไปอย่างน่าเสียดาย พอถึงเข้าสู่สถานะ
stage ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระมหา
กษัตริย์ กลาย เป็นพระ มุขที่ตอง ถูกคำ คำหิ ดิเตียนไปทุก
สถานและ..... อยดิขรรรม เป็นการผิดลักษณะที่ดงาม
ของนักศึกษาไป ทั้งนี้เพราะเคยมีอวิชิตราช tyrant

หรือจอมคนdespot หรือผู้รักหลงใหลการใช้อำนาจเด็ดขาด
จำนวนไม่น้อยในประวัติศาสตร์เป็น benovolent tyrant
เป็นกษัตริราชที่มั่งคั่งมีประโยชน์แก่ประเทศชาติ แม้จะแข็ง
หรือเดชะรามาอย่างร้ายแรงในด้านหนึ่ง แต่ก็มีคุณความ
งามความดีในอีกด้านหนึ่ง ไม่รู้ไปทุกสถาน และใน
ระบอบเห็นอกเห็นใจหมายดังกล่าวมาแล้ว จะให้ทุกสถาน
เป็นเทพ เป็นผู้หาความบกพร่องมิได้ เป็นผู้มาจาก
สวรรค์มาปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน เมื่อมีชีวิตอยู่และเมื่อ
ตายก็กลับคืนไปสู่สวรรค์ทันที ยึดมั่นปรกติต่อความเป็น
มนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องราวของ “พระเจ้า
กรุงสยาม” ในภาษาไทย ไม่แตกต่างจากเทพในเทพนิยายที่มี
อยู่ จึงเป็นเรื่องราวของความดีความงามพิเศษไป หาก
คำนิยามได้โดย และในความดีความงามพิเศษ ทั้งนี้เป็น
เพียงความดีความงามพิเศษอันผดุง เป็นที่น่าเลื่อมใสที่สุด
ในขณะเดียวกันนั้น ความดีความงามพิเศษ ของมนุษย์ร่วมแผ่นดิน
กัน (สยาม) จะเลอเลิศปานใดก็ตาม ได้ถูกบังคับ
ให้กลายเป็นความมืดดำ มิเช่นนั้นจะกลายเป็นพระ
อาทิตย์ ๒ ดวงในจักรวาลอันเดียวกัน ซึ่งตามคติไทย
ก็กล่าวมาแล้วย่อมเป็นไปได้โดยเด็ดขาด ตัวอย่าง

เช่นความเปรี๊ยะปราดของเจ้าฟ้าจุฑามณี ฯ หรือเจ้าฟ้าน้อย
ความวิเศษของพระสุนทรโวหารหรือ “สุนทรภู่” ความ
เป็นปราชญ์ของ ค.ว.ส. วรรณโก คิดเป็นทางการเขียน
ภาพเหมือน (Realism) คนแรกแห่งชาติไทยคือพระภิกษุ
อินทรแห่งวัดเลียบหรือ “ขรัวอินโข่ง”..... จะเขียน
ภาพของใครไม่ได้ทั้งประเทศนอกจากภาพ “พระเจ้ากรุง
สยาม” ขรัวอินโข่ง “มังอาจ” เคยตอบเขียนภาพของ
“สุนทรภู่” กวีเอกขณะที่อยู่วัดเลียบด้วยกัน พอความ
ปรากฏงานภาพนั้นกลกทำลายทันที ฯลฯ

เมื่อข้าพเจ้าศึกษาวิชาพงศาวดาร ณ โรงเรียน
มัธยมศึกษาก่อนว่า “ดีที่สุดในประเทศสยาม” พระนาม
และชื่อของเจ้าฟ้าจุฑามณี สุนทรภู่ ค.ว.ส. วรรณโก,
ขรัวอินโข่ง. ก.ส.ร. กุหลาบ, จ่านายสิบโมรา, คุณพุ่ม
จินตก่อ, คุณสุวรรณ, หลวงนายสิทธิ, จมื่นราชามาตย์
(ชำ บุนนาค) ฯลฯ เป็นเสมือนดวงดาวที่ส่องแสงระยิบ
ระยับหรือเกือบไม่มีแสงเลยในจักรวาลอื่น เกือบไม่ใช้คน
ไทยแม้จะมีคุณวุฒิสูงส่งสักปานใดก็ตาม นักศึกษาอย่าง
ข้าพเจ้า — ซึ่งอาจารย์ พงศาวดารไทย ผู้เป็นราชัน กุณในรา
วงศ์จักรีให้เกียรติว่า เป็นศิษย์เอกของท่านชนิดนานๆ จะ

มีคนหนึ่ง ยังไม่เขลาถึงปานนั้น ทำให้สงสัยว่าอนุชนไทย
คนอื่น ตลอดจนศิษย์อักษรศาสตร์บัณฑิตของข้าพเจ้า
ทำปริญญาทางสาขาวิชาประวัติศาสตร์กันต่อกัน จะรู้
หรือ จะเคยได้ยินหรือ และยังในสมัยหนึ่งเมื่อกลับจาก
ต่างประเทศใหม่ ๆ ข้าพเจ้าได้ค้นคว้าเรื่อง ราม เกี่ยวกับ
“คนสำคัญแห่งชาติไทย” อย่างจะพลิกหอดมุดแห่งชาติ
ทองเที่ยวไปสืบตามวัง ตามบ้านของผู้น่าดูได้ที่สุดในกรุง-
เทพ ฯ และตามหัวเมือง ยิ่งคิดเหมือนว่าเทพเจ้าแห่งความ
รู้จะทรงโกรธกริ้วข้าพเจ้ามาดักสืบคดีวาระกัมปนา!

วิเคราะห์พระนิสัยของ “พระเจ้ากรุงสยาม” จาก
เอกสารต่างประเทศ จะพบความสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระวิริยะอดสาหา
อย่างเอก ไม่ว่าจะเป็นวิชาการใหม่หรือเก่าประเภทใด
สาขาใด ที่ทรงเห็นว่าจะเป็น “แก้ว” ประดับพระองค์
แล้ว ทรงรำเรียนอย่างมูมานะแต่ทรงเรียนได้จนแตกฉาน
ถ้าวคือบรรดาความสามารถรอบรู้ในวิชานั้น ๆ ถึงขั้นหลัก
การณ์ principles จากหลักการนั้นก็อาจทรงจำแนกออก

เป็นชีวิต, เป็นชนิด, และเป็นกฎ *laws* ฯลฯ ซึ่งทำให้เป็น
ฐานที่พระองค์จะทรงดำริตัดสินว่าดีหรือไม่ดี... เป็นคำตรา
จารย์ดำพิงแต่พระองค์เองได้

มีข้อสังเกตว่า การเริ่มศึกษาวิชาการต่างๆ เหล่า
นี้ ทรงกระทำจริงจังตั้งแต่ทรง “จำใจ” ต้องอุปสมบทต่อ
จากเวลา ๓ เดือนตามพระราชประเพณีตลอดเวลาอีก ๒๖ ปี

๒. ทรงตระหนักได้อย่างดีว่า พระปรีชาสามารถ
โดยส่วนรวมของพระองค์ท่านผู้นุชามิได้ ทรงบรรลุนะดับ
สูงสุดของความฉลาดเพียงระดับ ๒ ไม่ถึงระดับ ๓ ฉะนั้นจึง
“จำเป็น” ต้องทรงดำเนินแผนการณ์เพื่อจะเอาชนะพระ
เชษฐา คือรัชกาลที่ ๓ และต้องเอาชนะอนุชา คือเจ้าฟ้า
จุฑามณี ที่สำคัญที่สุดคือการต้องชนะครองราชสมบัติใน
ลักษณะที่จะทรงเดี่ยวอะไรก็ได้ไป ขอให้ได้สิ่งที่ต้องพระ
ประสงค์ทั้งเจ็ดกัน แผนการณ์นั้น เราจะได้ศึกษากันต่อ
ไปอย่างละเอียด

พระนิยายอันนี้ มีดวิดแอนนาได้เขียนคำหั้น “นาย
จ้าง” ของนางอย่างรุนแรง ถึงกับใช้คำว่า “พระเจ้า
กรุงสยาม” ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ชั่วช้า *wicked*

ร้ายแรงยิ่งกว่า ความชั่วช้า นั่นคือความ ผกผันสภาพยาบาท
และที่ร้ายแรงที่สุดคือทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ที่ทรงมีพระ
นิสัยอิจฉาริษยาอย่างโหดร้าย คำหั้นแต่้วนางก็ยก
คดีของความชั่วช้า, ความผกผันสภาพยาบาทและความอิจฉา
ริษยาต่าง ๆ อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ทั้งเราจะได้อิเคราะห์
กันต่อไป ที่ละคน ในขณะที่เดียวกันนางก็สรรเสริญว่า
“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ทรงชาติ
ประเทศเป็นอย่างเอก ทรงดำเนินวิถีโคบายเอชชาติไทย
รอดจากปากเหี้ยมปากกากระทั้งเป็นแบบอย่างของประเทศ
น้อย ชนิดอื่นใครเทียม ไทยเป็นเอกราชต่อมาจนทุกวันนี้
ด้วยวิถีโคบายนั้น นอกจากนั้น ยังทรงเป็นนักศึกษาน
เยี่ยมและดูเหมือนว่านอกจากเวลาที่บรรทมฉันท์แล้ว ชีวิต
ของพระองค์คือประเทศชาติทั้งหมด!

การ คำหั้น และ การ ดัดดี สรร เสริญใน ลักษณะ
วิเคราะห์ดังกล่าวนั้น ทำให้เราได้เห็นความเป็นจริงของ
ความเป็นคน ทำให้เกิดความยุติธรรม ทำให้เกิดความรู
แท้ และเป็นวิถีโน้มน้าวไม่ให้เกิดความหลงซึ่งยังให้เกิด
ความเยือกหยิ่ง..... เป็นผู้วิเศษ เป็นเทพ มีเท่าไม่คิดดิน

จะต้องเขียนเหตุการณ์ เกี่ยวกับ การดิชม ที่นิยม กันทั่วไป
ประกอบการวิเคราะห์ ทัศนะ เป็นต้นเช่น แผนการณ์ที่
“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงใช้คนให้ไปดอปลงพระชนม์เจ้า
ฟ้าจุฬามณีผู้เป็นอนุชาพร้อมพระมารดาแม่พระองค์ เพื่อ
ความปลอดภัย แห่งราชบัลลังก์สำหรับ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
มีสติปัญญาเขียนถึงเรื่องนี้เต็มอด้วยเรื่องธรรมดา เนื่อง
จากเป็นเรื่องที่รักกันฉันพระนคร ไม่ใช่ความดับ เหตุผล
ของนางผู้เป็น “ราชเดชาอนุการิณ” มีเกี่ยวกับเรื่องนี้ดะ
ดด้วยมาก แต่แม้แต่จะใกล้ชิดกับ “พระเจ้ากรุงสยาม”
เป็นเวรร่วม ๖ ปี ก็หาได้หมายความว่านักศึกษาค้นอ่าน
หนังสือของนาง จะต้องเชื่อฟังคำ บรรยายของนางทุกบ้นทุก
ทุกคำไปไม่ ทั้งเหตุผลทางแสดงประกอบคำ คำทูลนั้น
ก็มีได้ความว่าเป็นไปเพื่อจะให้ทศนะของนางเด่น ถดหม
ทศนะของใครอื่น ตลอดเวลา ๒๕ ปี ที่มิได้มอยู่กับการ
หนังสือสยาม ราชเจ้าได้ประสมพบเห็นว่า ผลสะท้อนของ
คำดิชมที่ปวงในภาษาไทย ไม่เล็ดกว่าจะเป็นไปเพื่อก่อ
หรือ เพื่อให้เกิดคติเตือน ความ รัก เป็นเรื่อง ส่วนตัว อย่าง
๑๑๑ ทั้ง ๑๑๑ เปอรเวณดี ซึ่งเป็นความรักผิด เป็นเรื่อง

นำประหลาดใจมิใช่น้อยที่บุคคลผู้ได้พบเห็นคำคำคมใด ๆ ที่
ผู้มัน้ำใจอันกว้างขวาง ไร้ตำแหน่งแล้วมัน้ำจะมัน้ำว่า
“อคติ” ถูกพดุงขึ้นใหม่ในภาพอย่างฉับพลันลักษณะเช่น
นั้นย่อมไม่ใช่ลักษณะของนัก คึกษาที่แท้จริงทั้งคึกเหมื่อนว่า
จะเป็นความจริง ที่ชาวไทยทั่วไป มัน้ำจะออกอุทานหรือใช้คำ
“อคติ” กันง่ายจนเกินไปไม่แตกต่างอะไรกับปรัชญาชีวิต
ในเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ถูกที่ควรแล้วจะค้อง คึกษาเกียรติ
ประวัติของบุคคลผู้คิรมโดยเปิดเผยว่าเป็นมาอย่างไร มัน้ำ
การคึกษาค้นไหนด ไร้ประกอบงานทาง จุณิบัญญัติอะไร ไร้
ประกาศหลักการณ บางอย่างบางประการของอคติหรือ
ไม่ ? มัน้ำถือถืออย่างไรเพียงไรในสังคม เหล่านี้ เป็นคัน
มัน้ำหาที่พ้องค้องใส่ใจสอบถามที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงทางประ
กอบการวิเคราะห์ทางหนึ่ง ที่ถ้าคึกที่สุดค้องคึกคุณค่าของคำ
คิรมนั้น ๆ ในกาละในสมัยนั้น เปรียบเทียบกับเอกสารที่พ้อง
คึกษาร่วมสมัยเดิมอื่น ๆ

เหตุจูงการวิจารณ์ส่วนกลางมัน้ำว่า ถ้าใครคนหนึ่ง
มัน้ำ impression อย่างหนึ่ง ย่อมไม่หมายความว่าคนทุกคน
หรือคนทั้งโลกจะค้องเห็นอคติค้องตาม ใครจะมี impres-
sion อีกอย่างหนึ่ง คำกล่าวหรือส่กกว่าอย่างใดอย่างหนึ่ง

โดยเฉพาอย่างยิ่ง กรณีคำทูลทูล "พระเจ้า
กรุงสยาม" ของมิชชันนารีที่จำพระองค์ทรงไว้คน
ตอบตบพระชนม์เจ้าฟ้าจุฑามณี ธิดาของพระองค์ เป็น

เรื่องทวายแรงมาก แต่เป็นความร้ายแรงที่เพียบไปด้วย
เหตุผล ที่นับยอดหลายอย่างหลายประการ ไม่อาจ
ที่จะไม่ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ และแน่นอน ข้าพเจ้าไม่ไ้
ญาติด้วยประการใด ๆ ของมิสซิสแอนนาเลย ในเมื่อ
ข้าพเจ้าพยายามหลบหลีกออกไปจาก “ความไม่เชื่อ”
อย่างไรมิพ้นดังกล่าวแล้ว แต่ในฐานะที่ “พระเจ้ากรุง
สยาม” ทรงตั้งปณิธานเกี่ยวกับราชบัลลังก์อย่างรุนแรง....
และพระองค์ยังทรงเป็นบุุคคล - ผู้ทรงเดชพียงของเดียยอยู่
ไม่ใช่ผู้หมกมิด - จึงต้องทรงกระทำทุกอย่างเพื่อบรรลผล
อันดีสุดท้ายตามปณิธานอันแน่วแน้น ข้าพเจ้าเกรงที่เข้า
ข้างพระองค์ท่าน ถ้าบังเอิญข้าพเจ้าเกิดในยุคนี้และมี
โอกาสกราบทูลเจ้าฟ้าจุฑามณี ผู้ทรงมีมโนธรรมอัน
เฉลียวแต่ปราศจากแผนการณ ๒-๓ ครั้งแล้วก็มีทรงฟัง

ในหนังสือประกอบเรื่องด้ามกัก ซึ่งเป็นตำรา
พิชัยสงครามของทหารไทยครั้งกระนั้น มีความพิศดาร
เกี่ยวกับเรื่องขบถ ผู้เรื่องบัญญัติว่า สุนาเด็กโซผู้
อาจารย์ได้ ประดิษฐ์ประด้าท วิชาภูมิให้ ขบถสามารถ เห็น
ประจักษ์เหตุการณ์ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคตมีระยะ ๑๕๐๐

มี ก้าวที่ขี้ดต ๕๐๐ ปี ปัจจุบันจากชีวิตของระเบ็ง ๕๐๐
มี และอนาคตอีก ๕๐๐ ปี แม้กระนั้นระเบ็งเจ้าปัญญา
ก็ไม่สามารถเอาชนะเธอมาอีก คู่ปรับ ซึ่งโง่และฉลาดกว่า
คนอย่างเปรียบมิได้ นึกในใจ “พระเจ้ากรุงสยาม” ก็ฉันท
นั้น เพราะผู้ชนะในที่สุดย่อมได้ชื่อว่าผู้ฉลาดที่สุด ใน
หนังสือเสภาขุนช้างขุนแผนของเราเหมือนกัน ขุนแผน
เป็นชายงาม ชื่อที่ปรากฏในพงศาวดารนั้นเป็นนักรบชั้น
แม่ทัพเอก มีคาถาอาคมวิชาวิเศษเป็นอย่างเอกในแผ่นดิน
ดิน แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะขุนช้าง เศรษฐีใหญ่หัว
ด้านราชอาณาจักรได้ ในประเด็นเรื่องแย่ง “เมีย”
ของขุนแผนเอง ทั้งนี้ก็เพราะขุนช้างมีแผนการณ์และได้
กระทำทุกอย่างเพื่อแผนการณ์นั้น ไม่ได้คิดว่าจะเป็นการ
ทนลำบากทำตายพระพรทศคำสอนหรือแม้จะบิดไปมดเมื่อย่าง
รับสั่งพระเจ้าแผ่นดิน ขุนแผน, หลอดทอง, ไม่มีอย่างอาญา
ขุนช้างทำได้ทุกอย่างและได้ผลกระทง์เอาเมียคนที่เก่งหาคน
สู้มิได้ ทั้งแผ่นดินมานานออกคัง ๒๐ ปี ทั้ง ๆ ที่รูปร่าง
จะหางามดกนักก็ไม่มี อ้วนก็อ้วน ขี้นกก็คมปาก !

แค่ใครจะเข้าข้างใคร ?

ในประวัติศาสตร์ของนโปเลียนมหาจักร มีคนเขียน
ดัดกันทั่วโลก ที่เขียนด้วยความสามารถของคนก็มี
บ้าง คนอื่นแปลแล้วเขียนชื่อว่าคุณแปล - ในภาษาไทย ก็มี
ดังเคยได้ว่า ไม่มีใครที่จะไม่เขียนว่านโปเลียนเป็นแม่ทัพที่
กล้าหาญชาญชัย ออกรบครั้งใดก็ไม่ปรากฏแพ้แต่ครั้งเดียว
ว่าไม่น่าคุณออกหน้าทหาร แต่กระนั้น จอร์จ เบรนเคตยัง
วิจารณ์ว่า นโปเลียนเป็นคนฉลาด วิจารณ์แล้ว จอร์จ
เบรนเคต ก็ให้เหตุผล อย่างละเอียด ละออว่าฉลาดอย่างไร
ฉลาดครั้งใด ชาติ ซึ่งนักหนังสือทั่วโลกได้ดัดกับพิมพ์
แล้วก็เห็นคล้ายตามด้วยเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่ชาวฝรั่งเศส
เอง เหตุผลที่ดัดซึ่งที่สุดก็คือเกียรติประวัติของ เบรนเคต
ในฐานะเป็นนักปรัชญาด้วยของยุโรป ได้ทำงานทางประ
วัติศาสตร์, วรรณคดีและปรัชญามากมาย ทรงมีฝีมือ
ทางการประพันธ์ด้วยงามตาเลยฝีมือของนักเขียนชื่อประวัติ
เรื่องนามของโลก ที่นักอ่านไทย เคยได้ยินชื่อเสียงมาบ้างคือ
ดร.เอมิลดูวิกกาตา ที่คณะที่กล่าวมานี้ได้เป็นแต่ที่คณะของ
ข้าพเจ้าส่วนบุคคลที่เขียนให้เห็นหลักทั่วไปของการวิเคราะห์
ประเภทเปรียบเทียบ แต่เป็นของชาวโลกและท่านผู้อ่านทุก

คนมี "สิทธิจากศตวรรษ" ที่จะเชื่อข้าพเจ้าก็ได้ ไม่เชื่อ
ก็ได้ หรือจะไม่เชื่อทศวรรษของนักศึกษาคณะทั่วโลกก็ได้ ไม่มี
ใครอาจจะบังคับใครให้เชื่อตามได้ ในวิชาอักษรศาสตร์นั้นออก
จากการใคร่ครวญวิเคราะห์ของตนเอง แต่ในการที่ได้เรียน
ให้เกียรติผู้มีอุปการะพณัของ จอห์น เบรนต์ส ว่าเห็น
เอมิล ลุกวิก.... ว่า "อาณันโฆส" เห็น "กาญจนาภรณ์"
ในสยามวาทะ ว่าสมเด็จพระนารายณ์ ๑ เห็นสมเด็จพระ
กรมพระยาตากว่า ว่า ค.ว.ส. ธรรมภาโภ เห็น ก.ส.ร.
กุหลาบ ว่า "แสงทอง" เห็นพระวรวงศ์วิเศษ ๑
เหล่านี้ ไม่มีความประสงค์แม้แต่น้อยว่าจะเชิดชูยกย่อง
ทศวรรษของข้าพเจ้าให้สูงต่ำกว่าผู้อื่นโดยไร้วิชาคุณ อย่าง
คราว ๆ ที่สุด ท่านผู้อ่านพึงวางใจให้เป็นกลาง พึงห
หนึ่งไม่พึงถือหูหนึ่ง และว่าพึงถึงความแก่กล้าของวิชา
คุณของ บุคคลผู้หนึ่งที่หาญวิเคราะห์ คัดเลือก วิชา คุณของ
บุคคลอีกผู้หนึ่ง ก่อนจะเชื่ออะไรลงไปและต้องไม่เชื่อง่าย
วิสัยคนเราเกิด มาแล้ว เรียนไม่รอบรู้ อย่าง ดึกขัง ถึง หลัด
การณ์แห่งโลกและชีวิตจะเกิดโย....

๓. พระนิสัยอันสุดท้ายที่บันทึกไว้ชุกชุมมากในเอกสารต่างประเทศ คือการทรงยอมรับผิดเมื่อทรงวิเคราะห์เห็นว่าผิดจริง

พระนิสัยข้อนี้เป็นความดีอย่างเลิศ หากพบประวัติเห็นได้ยากที่สุดไม่เลือกที่จะเป็นคนในสมัยใดๆก็ใด ยิ่งเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงปกครองประเทศในระบอบเห็นอกเห็นใจด้วยแล้ว ควรตักเตือนให้เป็นสิ่งจำเป็น ทำให้ทุกศึกษาทั่วไปบูชาเทอดทูน “พระเจ้ากรุงสยาม” มากมาย ตลอดจนบังเกิดเป็นมโนภาพว่า พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ต่อมาได้ทรงสืบมรดกอันวิเศษ และเป็นพระนิสัยอันควรแก่คำว่าทรงเป็น “พระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐ” เป็นคุณสมบัติอย่างเอกที่ดามารถจะลบล้างข้อควรตำหนิและความผิดพลาดทั้งปวงได้

ตามปรกติ เด็กที่เพิ่งจะรู้จักเจรจาภาษาคนตลอดจนนักโทษ ถ้าถึงจะถูกประหารชีวิตจะมีนิสัยด้านดั่งซึ่งที่ผิดเรื่องการไม่ยอมรับผิดหรือการไม่มีความผิด ในสังคมทุกชั้นทุกมณฑลทำนองเดียวกัน เราท่านมักจะได้ยินแต่คำแก้ตัวอันไพเราะและต้นเบี่ยงของสมาชิก สังคมในเรื่องราว

ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเรื่องใหญ่หรือเรื่องน้อย ยิ่งในวงนักรบ
และนักการเมืองยิ่งซ้ำร้าย จะปรากฏว่าคิดปะแบ่งการ
แกตัวเพื่อ การไม่ยอม รับผิดชอบหรือเพื่อ โยน ความผิด เป็นของ
ผู้อื่น ซึ่งก็ไม่ยอมรับผิดชอบเหมือนกัน มีคิดปะแบ่งการ
แกตัวเหมือนกัน ระบุว่าตัวเป็นสัญญาติญาณ แต่ตาม
จิตวิทยาแผนใหม่นั้น การไม่ยอมรับผิดชอบแม้จะผิดจริง
เป็นเพียงสิ่งประกอบ ของสัญญาติญาณ เพื่อเอาตัวรอดหรือ
เพื่อความสำคัญของตน หาใช้สัญญาติญาณโดย ตรงไม่
สิ่งประกอบของสัญญาติญาณอันนี้ เป็นประเด็นใหญ่หลวง
สำหรับความเข้มแข็งหรือ ความอ่อนแอของลัทธิประชาธิปไตย
โดยคล้ายกับ “การพูดมาก การประชุมมาก” ซึ่งเป็น
ความอ่อนแออย่างยิ่งของลัทธิดังกล่าวขอมาแสดงฉะนี้

ในเอกสารภาษาต่างประเทศ มีนักประชาธิปไตย
ผู้ใหญ่อีกคนหนึ่ง คืออับราฮัม ลินคอล์น ผู้เป็นที่โปรด
ปรานของ “พระเจ้ากรุงสยาม” เป็นอย่างยิ่งถึงกับทรง
มีลายพระราชหัตถ์เลขาถึงลินคอล์นว่า จะพระราชทานช้าง
ไบให้(ดำเนายพระราชหัตถ์เลขา ฉบับนั้นบรรจุในหนังสือ
เล่มนี้ทั้งหมดในบทที่ ๕) อับราฮัม ลินคอล์น สามารถเอา

ระจิตใจเพื่อนร่วมชาติแถมมนุษย์ร่วมโลกได้ ก็ด้วยคุณ
สมบัติวิเศษของท่านเองเดียวกับ “พระเจ้ากรุงสยาม” ได้แก่
การยอมรับผิด อย่างน่าชื่น ตาบาน เมื่อได้กระทำผิดไปแล้ว
จริง ๆ อันที่จริง การยอมรับผิด หรือการสำรภาพผิด หาใช่
ลักษณะของคนอ่อนแอถึงที่คนส่วนมากเข้าใจ ตรงกันข้าม
การยอมรับผิด คือความกล้าหาญ อย่างหาที่เปรียบปานมิได้
และการไม่ยอมรับผิด..... ในเมื่อได้ทำผิด ไม่ยอมรับว่าโง่
ในเมื่อผลงานพินิจอย่างแจ่มชัดว่าโง่ ฯลฯ เป็นความฉลาด
เป็นศรัทธาในสังคม เป็นการทำลายประชาธิปไตยนิยม.

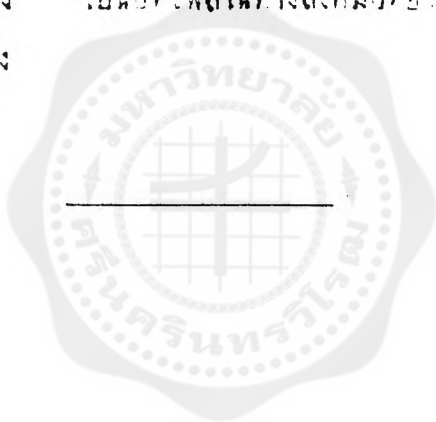
“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงยอมรับผิดในกรณีทรง
บัญชาให้เฝ้าเจ้าจอมทับทิมกับพระครูใบฎีกาปลัด ฐานานุ
กรมของสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ โดย
ให้สร้างพระเจดีย์คู่บรรจุน้ำ ของเจ้าจอมทับทิม และพระครู
ใบฎีกาปลัดไว้ ณ วัดสระเกศ (ข้างโบสถ์ด้านตะวันออก)
เพราะทรงเจ้าพระทัยผิด เรื่องเจ้าจอมทับทิมนี้เป็นเรื่อง
ที่เก่าแก่ ของ คณิง สะ เทือน สะ ทำน กรุง ปาน พระ พนม สาร
นรินทร์หรือนายนรินทร์ก้องบรมธาตุ หญิงของคณเป็นภิกษ
ณี เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีตัวคนจริง ทั้งการเผ่าชาย

หญิงผู้ดำรงตำหน่งผู้ว่าการเผาทรงเป็น ดังเราจะได้
ศึกษากันโดยพิศดารในบทที่ ๕

วิเคราะห์โดยความรูปร่างแล้ว เจ้าฟ้าผู้ทรงเป็น
ใหญ่กว่าเจ้าฟ้าอื่น ด้วยการ มีความ สุขุม คัมภีร์ภาพเห็น
กว่า เจ้าฟ้าเจ้า หักที่ทรงมีความสุขุมคัมภีร์ภาพเห็นอีก
นั้นเนื่องมาจากจริยวัตรแห่งพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งเป็น
ศาสนาที่สอนคตินิยมเกือบทุกอย่างของโลก ที่สำคัญ
อย่างยิ่งคือคำสอนที่ไม่ให้ประมาท ให้ดำเนินทุกกลมหายใจ
เราออก เรื่องความไม่สำเร็จหรือความล้มเหลวต่าง ๆ
อันจะเกิดจากความประมาทนั้น

อย่างไรก็ตาม มีอีกสิ่งหนึ่งที่ท่านบรรณาธิการ
The Bangkok Calendar อิดนหระอาใจเป็นที่สุดและ
ได้เขียนบทความโจมตี “พระเจ้ากรุงสยาม” ด้วยถ้อยคำ
รุนแรง ไม่ยอมอดความคำสอให้เลยคือเรื่องที่เจ้าฟ้าทรง
ทรงหนึ่งเมื่อ ทรงเป็นสมเด็จพระจุลจอมเกล้าและสมเด็จพระ
ปิ่นเกล้าแล้ว คือเรื่อง “ทรงมีเจ้าจอมมากมาหย่า
ก้าง”

“ข้าพระพุทธเจ้าทนต์อึ่งที่ตรงข้ามกับความดีและ
ความเจริญนั้นไม่ได้จริง ๆ พระพุทธเจ้าข้า” นี่คือการ
สอนหนึ่งในบทความของท่านปลดเถ และเราจะได้อีก
กันอย่างละเอียดในบทสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ว่า พิน
เมียมากกว่าหนึ่ง หรือหนึ่งมีมากกว่าสี่ ตลอดจนอิทธิพล
ของการมี ๆ ว่าเป็นผลสะท้อนตามหลักพันธุวิทยาอย่างไร
ประการหนึ่ง เป็นอิทธิพลในทางสังคมวิทยาอย่างไรอีก
ประการหนึ่ง

๘ บทที่ ๒

ธรรมยุติกะนิกาย

— ๑ —

เมื่ออายุห้าหกขวบ จ้าวพ่อจ้าวแม่ได้พาข้าพเจ้า
ไปยังวัดพระพุทธศาสนาในละแวกบ้าน ยังจำได้ติดหูติด
ตาว่า สัมภารชราเจ้าอาวาสวัดเอ็นคูปราณแก่ข้าพเจ้ามาก
ดวงตาและมือของท่าน ที่จับต้องและสัมผัส กับร่างของข้า-
พเจ้าช่างรู้สึกว้าวุ่นช้านตะมุตะมิ พระพุทธศาสนา
หรือวัดตามความรู้สึกในวัยนั้น เป็นเครื่องหมาย ของความ
สงบเยือกเย็น น่าเคารพน่าบูชา นอกจากภาพมารและ
ภาพนรกอันน่ากลัวตามฝาผนังโบสถ์ เติบโตขึ้น ได้เข้า
มาเรียนหนังสือในกรุงเทพ มหานคร ที่โรงเรียนเทพ
ศิรินทร์ ในวัดเทพศิรินทร์ราชวาสมหาวิหาร ซึ่งมีโบสถ์ที่
สวยงามใหญ่โตที่สุดแห่งหนึ่งของสยาม วัดเทพศิรินทร์
เป็นวัดที่เรียนตามภาษาสามัญได้ว่า เป็นวัดคนธรรม

พระบรมฉายาจารย์ "พระเจ้ากรุงสยาม" ทรงฉายเมื่อ
ครั้งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส วัดบวรนิเวศ

สถานที่ ถูก ๓ คนร่วมกันสร้างอุทิศให้แม่ เขาชื่อแม่
เป็นชื่อวัด ถูกคนแรกชื่อ จุฬาลงกรณ์ คนกลางชื่อ
จักรพรรดิวงษ์ คนสุดท้ายชื่อภาณุพันธุ์ของสุวรรณ ชื่อ
เต็มของแม่คือ สมเด็จพระบรมราชินี กรมพระเทพศิริน-
ทรามาตย์ มเหสีองค์ที่ ๒ ของพระเจ้ากรุงสยาม

วัดเทพศิรินทร์เป็นวัด “ธรรมยุติกนิกาย”

ตลอดเวลาที่เรียนหนังสือแรก ข้าพเจ้าได้ยิน
เรื่องแปลกเพียงครั้งเดียวว่า “คุณหลวงคนหนึ่งชาวบ้าน
หัวดำโง่ ได้บาตรเฉพาะพระภิกษุสามเณรธรรมยุติก-
นิกาย ไม่ได้ให้พระภิกษุสามเณรหานิกาย” ซึ่งทำ
ให้เกิดความพิศวงเป็นต้นพัน ประการแรกคือความหมาย
ของคำว่า “นิกาย” และคำว่า “ธรรมยุติกะ”

ครั้งแรกนั้น ความทราบกระมังทำให้ถามว่า “ทำ
ไม พระนิพพานในศาสนาพุทธมี ๒ แห่งเช่นนั้นหรือ....
ธรรมยุติกะนิพพานแห่งหนึ่ง มหานิกายนิพพานอย่างหนึ่ง?”

เดิบบิดขึ้น ได้ศึกษาเรื่องราวของศาสนาจากหนังสือ
ต่างประเทศ ได้เป็นดำนในพระพุทธศาสนา ได้
อุปสมบท และได้เฝ้าองค์ “นิกายธรรมยุติกะ” ด้วยความ

ไม่เข้าใจ เพราะเท่าที่มีคณะธรรมยุติกะเกิดขึ้นในสยาม
จะมีวัดและพระเถรภิกษุยกพันรูปก็ตาม มีหลักการ
(principles) ของการปฏิบัติเพื่อบรรลุและโมกซ์ไม่ถึงคำ
ว่า “นิกาย” (sect) ในรูปลักษณะของวัดก็เหมือนกัน ใน
โบสถ์ในวิหารก็มีพระพุทธรูปองค์เดียวกันทั้งคัมภีร์ไตรปิฎก
ไม่แตกแยกเหมือนนิกายในศาสนาคริสต์เตียน ซึ่งแยกออก
อย่างไม่เหมือนกันโดยแจ่มชัด (distinctive parties) ดังมี
มหานิกายและธรรมยุติกะมีคัมภีร์จำนวนเท่ากัน มีวินัย
อย่างเดียวกัน

บังเอิญข้าพเจ้ามีโชค ได้รู้จักถึงสมเด็จพระราชา
คณะทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุติกะค่อนข้างมาก ได้
เคยสังเกตการเคลื่อนไหวของร่างกาย และอาจารย์ของท่านทั้ง
นั้นอย่างใกล้ชิด เวลาไปนมัสการวิสาสะ รู้สึกว่าความ
เมตตากรุณาที่มีต่อกันชดเชยด้วยคัมภีร์ด้วยกัน ไม่แตกต่าง
จะเป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ที่วัดเทพศิรินทร์ สมเด็จพระ
พระจันทร์ (เขมจารี) ที่วัดมหาธาตุ พระพรหมมณี (นิม)
ที่วัดบวรนิเวศน์ พระพิมลธรรม (ซ้าย) หรือพระพิมลธรรม
(อาจ) แห่งวัดมหาธาตุ พระธรรมปาโมกข์ (วาศน์) วัด

ราชบพิธ พระเทพเมธี (ฮั้ว) วัดสามปลื้ม พระคำสอนโสภณ
 (จวน) วัดมกุฏกษัตริยาราม พระเทพเมธี (พัน) วัด
 สามพระยา พระราชสุธี (ชอบ) วัดราชธรรมาลังการ พระศรี
 สุกกันตมุนี (ทองตุก) วัดปากเพี้ยว ฯลฯ มีที่นำคำหนักเกิด
 ประการเดียวคือ ตัวข้าพเจ้าผู้ไม่มีเวลาว่างพอที่จะเฝ้า
 หมั่นการวิสาสะอยู่ได้นาน ความเยือกเย็นและความสงบ
 อันนำพาใน พระพุทธศาสนาไม่เคย แปรเปลี่ยนใน ความ
 สึกของข้าพเจ้า

แต่ทำไมจึงต้องตั้งธรรมเนียมคตินิกาย ?

ทำไมพระพุทธศาสนาในประเทศ ที่เด็กและยากจน
 อย่างยิ่งเช่นสยาม..... พระพุทธศาสนาซึ่งเป็น **philosophy**
 หรือเป็น **natural religion** หรือศาสนาตามธรรมชาติ
 ธรรมดา มีพระนิพพานเป็นจุดหมายปลายทางอันเดียวกัน
 จึงแยกออกเป็น ๒ นิกาย ?

ทุกวันนี้ เรื่องนิกายทั้งสองกลายเป็นเรื่องเศร้า
 หมองในนาม ของพระพุทธศาสนาโดยแท้ การถือทักขิวัณมานะ
 ทำนองกลางกันเหมือนเด็กทราบบัญญา ฝ่ายมหานิกายว่า
 ฝ่ายธรรมยุติกะผิด ทักขิวัณมานะทำให้เกิดกับพระพุทธ

คำสอนก่อน ฝ่ายธรรมยุติกก็ว่าฝ่ายมหานิกายสัณเฑาะ
โสมมร่วมสังฆกรรมด้วยไม่ได้ ไม่แยกก็จำต้องแยก
บางวัดตั้งคตินร่วมกันมิได้ อยู่รวมวัดเดียวกันมิได้ พระ
บางองค์ แม้เป็นพระภิกษุ ต่างคณะจะตากผ้าร่วมวัดเดียว
กันก็มิได้ ฯลฯ ในต่างจังหวัดบางแห่งมีโบราณวัตถุ
ผู้ใดซึ่งเป็นธรรมยุติกะ ดังกตไม้ค้อนรบ กระทั่งพระราชา
คณะฝ่ายมหานิกายชั้นต่ำได้ ก็เคยพบเห็น ฯลฯ รูป
แล้ว จารึกกำหนดความสำคัญของตนโดยมากมาจาก
ฝ่ายธรรมยุติกนิกายก่อน โดยถือว่า ตนเองกำเนิดขึ้น
เพื่ออาศัยไถ่ชีวิตหรือเพื่อความเคร่งครัดต่อพระวินัย แน่
นอน จารึกเหล่านี้เป็นของใหม่ เกิดในหมู่ชนจำนวนน้อย
บังเอิญชนจำนวนน้อยนี้มีพระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐของ
เราคือ “พระเจ้ากรุงสยาม” และโอรสตลอดจนพระบรม
วงศ์านุวงศ์ทรงเป็นผู้นำขึ้น ความเด่นแจ้งปรากฏขึ้น
สามารถเรียกร้อง ความสนใจ และความเคารพ นับถือได้ใน
เวลาเร็ว นิกายฝ่ายธรรมยุติกะจึงสามารถดำรงเป็น
สถาปนาอยู่ได้ตลอดมา ไม่ผิดอะไรกับการดำรงอยู่

ของโรงเรียนเทพศิรินทร์
ณ

และโรงเรียนสวนกุหลาบ

โรงเรียนเทพศิรินทร์^๕ อบอุ่นด้วยความรักอย่างสุด
เต็มระหว่างผู้^๕และเมีย^๕คนหนึ่ง ผู้เป็นสมาชิกชั้นสูงสุดแห่ง
พระบรมราชจักรีวงศ์ เดิมมีนักเรียนน้อย เพราะไม่
ต้องการรับใครอื่นนอกจากญาติสายโลหิต ต่อมากลายเป็น
โรงเรียนใหญ่ แต่ก็มีนักเรียนชั้นราชตระกูล
และชนผู้^๕เข้าเรียนได้ยาก ทราบว่ากระทั่งทุกวันนี้
แม้ไม่มี“เด็สดเทพศิรินทร์”มาแต่เดิมก็เข้าได้ยากและมีกา
รบอกกล่าวของที่เรียนดั่งหน้าเป็นมี ๆ โรงเรียนสวน
กุหลาบรับนักเรียนทั่วไป แม้จำนวนมากจะทำให้เกิด
การคัดเลือก และเข้าเรียนได้ยาก ก็ไม่มีคติ หรือจารีต หนัก
หน่วงเท่าที่โรงเรียนเทพศิรินทร์

— ๒ —

ตามประวัติที่สอบดูอย่างใกล้ชิดนั้น “พระเจ้ากรุง
สยาม” ทรงตั้งธรรมเนียมคตินิกายหลังจากทรงหนีภัยทาง

การเมือง ณ วัดสมอรายหรือวัดราชโอรส เมื่อเสด็จ
ไปพำนัก ณ วัดนั้นเป็นครั้งที่ ๒ ก่อนได้รับพระบรมราช
โองการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ

พึงเขียนเรื่องพิศดารนั้นดังต่อไปนี้

ใน พ.ศ. ๒๓๖๘ เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ ๒๐ ปี
เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ได้ทรงอุปสมบทในปีนั้น ยังเดิมเมื่อทรง
ครองผ้ากาสาวพัตร์ได้ ๒ เดือน สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
พระราชบิดา ก็เสด็จสวรรคตโดยปัจจุบัน ทันท่วงและอย่าง
เป็นที่น่าสงสัยว่าจะมีใครได้เสด็จสวรรคตด้วยพระโรค ตาม
ปกติ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ปกปิดกันมาก ชื่อน่าสงสัย
ประการแรกคือ การทรงอุปสมบทคือ ของเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ที่
ได้กระทำกันอย่างรีบร้อนคล้ายกับมีการขู่เข็ญอย่างใดอย่าง
หนึ่ง หรือมีคำเตือนให้เอาพระชนมรอรด้วยความหวังดี

เราท่านคงพอทราบบ้างแล้วว่า ก่อนทรงอุปสม
บทนั้น เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรงมีหม่อมของท่านองค์หนึ่งชื่อ
(น้อย) และทรงมีโอรสกับหม่อมน้อย ๒ องค์ และตาม
ที่ได้สืบค้นรับฟังมาโดยละเอียดนั้น ต้องทรงอุปสมบท
คือเพื่อหนีการเมือง หรือ คนตามรอย มิได้ มีชีวิตใน พระ

พุทธศาสดาเลย ต่อมาจึงทรงศึกษาภาษาบาลีและปรัชญา
ฝ่ายพระพุทธศาสดาในเมื่อทรงตระหนักว่า สมเด็จพระ
นั่งเกล้า ฯ ทรงมีความเชื่อมั่นในทาง พระพุทธศาสนามากนัก
ทำไมสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ จึงทรงอุปการะเกื้อกูล
พระพุทธศาสดาเป็นพิเศษ ?

ในข้อนี้ ถ้าพิจารณาคุณูปการในแหลมทอง
แล้ว จะพบข้อความน่าพิศวงประการหนึ่งว่า พระ
มหาภิกษุวิสุทธิวงศ์ทรงก่อสร้างอุปถัมภ์พระพุทธศาสนามากมาย
เป็นพิเศษนั้น เนื่องมาจาก ทรงทำ สงคราม มามาก มายประ
การหนึ่ง ทรงกระทำความผิดอย่างร้ายแรงเช่น บิดฆ่าต
มาคฆ่าตอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกประการหนึ่ง พระ
เจ้าอินทรมังช่อศักดิ์ เรื่องสร้างพระปฐมเจดีย์ (พญา
กษัตริย์) ก็คือ บิดกษัตริย์กษัตริย์ - ๑๓ แต่ด้วยมา
“โลภาม” กับพระพุทธศาสดาทั้งนั้น คล้ายกับว่า พระ
พุทธศาสดานั้นเป็นศาสดาสำหรับปลดเปลื้องบาป ใคร
ทำบาปร้ายแรงไว้ที่ไหน ถ้าสร้างวัดสร้างเจดีย์หรือทำ
สังคายนาแล้ว บาปก็คลายหรือสูญหาย หรือลดน้อย
ลงลงไป ได้บุญมาแทนที่ !

รัชกาลที่ ๓ มิได้ครองราชสมบัติโดย ทรงเป็นรัชทายาท นี่เป็นเรื่องที่ทราบกันทั่วไป พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรส “นอกพระราชบัลลังก์” แม้จะทรงปฏิบัติราชการสำคัญแทนพระเนตรพระกรรณมานาน รัชกาลที่ ๒ ก็มีได้ทรงแต่งตั้งหรือมีพระบรมราชโองการจะให้ครองราชสมบัติสืบแทนพระองค์ ในขณะที่เดียวกันนั้นก็มีได้ทรงรับสั่งว่า สืบต่อไปเมื่อสิ้นพระองค์แล้วให้เจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ รัชนครครองราชสมบัติแทน นี่คือสาเหตุใหญ่ของ “การเมือง” ในราชวงศ์จักรีครั้งกระนั้น

นี่.... ทำให้ “เจ้าจอมมารดาเยี่ยม” (กรมพระศรีสดาลัย) พระราชมารดาของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ หรือพระองค์เจ้าทิพย์ หรือสมเด็จพระนั่งเกล้า ๑ ทรงกิจการใหญ่ บิ๊ยะโอรสของพระนางคงได้ราชสมบัติไม่เด็กว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น พระนางทรงรู้ดีว่า เจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ ทรงค้อยทั้งวิชาการ และปราศจากทั้งความชำนาญการแผ่นดินและอิทธิพลอย่างไร

ข้าพเจ้าไม่อยู่ในฐานะที่จะเขียนว่า เจ้าจอมมารดาเยี่ยมคือผู้ที่กระทำให้พระบรมราชโองการมีเสด็จสวรรคต

คดีเร็วผิดปรกติ แต่อาจจะเขียนได้ว่า เจ้าจอมมารดว
เรียม คือผู้วางแผนการณเปลี่ยนพระมหากษัตริย์ครั้ง
กระนั้น ตลอดจนจัดการให้เจ้าฟ้ามงกุฏฯ ทรงอุปสม
บทโดยทันทีทันใด แม้พระราชกำหนดมณเฑียรบาล
และข้าราชการครั้งนั้นจะแจ้งแก่ใจเป็นอย่างดีว่า สิทธิ
แห่งพระราชบัลลังก์สยามจะต้องเป็นของเจ้าฟ้ามงกุฏฯ มิใช่
ของพระองค์เจ้าทบทก็ตาม

— ๓ —

ถนัดถนีถนัดกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ทรงเขียนถึง
เจ้าฟ้าวิรุณหิศ มงกุฎราชกุมารของพระองค์ว่า ในการ
ทรงรัชกาลที่ ๕ ทรงตั้งพระมยุตติกนิภาฯ นั้น “เป็นการ
ค่อนข้างยิ่ง มิใช่เล่น”

ทรงเขียนคำว่า ทางที่ควรแล้ว รัชกาลที่ ๓
“น่าจะทรงพิฆาต^๕เจ้าฟ้ามงกุฏฯ และเจ้าฟ้าจุฑามณี”

เรื่องนี้ จะขอเขียนเป็นความพิศดารในบทต่อไป
ในประเด็นที่เกี่ยวกับว่า ทำไมเจ้าฟ้ามงกุฏฯ จึง
ทรงตั้งพระมยุตติกนิภาฯ จากหลักฐานที่กล่าวมานี้
จะเห็นได้ชัดว่า มีสาเหตุเนื่องมาแต่การเมือง มิใช่เนื่อง
จากแต่ความเลื่อมโทรมของศาสนา กล่าวให้ชัดคือ ทรง

๒
ทั้งกรรมยุคกิระชน ในนาม ของ พระ พุทธศาสน์ เพื่อ การ
เมือง หรือทรงเอาพระพุทธรูปเป็นโด เป็นเครื่องมือ
ของพระองค์เพื่อชิงเอาราชบัลลังก์ “ของพระองค์” กลับ
คืนมา ในขณะที่เดียวกัน เพื่อทรงกลตเกิดเรื่องราวของ
การต่อสู้ที่ยิ่งตามวัชชียะมานะ พระองค์ได้ทรงปฏิรูป
ศาสนาอย่างเต็มพระปรีชาสามารถ

สำหรับผู้ไม่ตระหนักความตามที่เป็นจริงดังกล่าว
มานี้ ต่างก็เปล่งเสียงต่อต้านกับเจ้าฟ้าไว้บัลลังก์ ผู้ทรง
หันมาอาศัยผ้ากาสาอวดพรต่างก็แสดงความบกพร่อง
ของพระพุทธรูปศาสดาวัชชียะมานะ อย่าง “จ้าวว่างามก็ตาม
อย่างจ้าวว่า” ว่าพระภิกษุสงฆ์มีมากเกินไป ว่ามีวัดมาก
เกินไป ว่าวัดเป็นที่อาศัยทำมาหากินของคนเกียจคร้าน ผู้
ไม่ควรแก่ผ้าเหลืองอร่ามที่ห่มครอง ว่าจะพินิจไปทางไหน
ก็แต่เห็นแต่ความหย่อนยานของพระวินัย ทำให้เป็นที่น่า
รังเกียจ เพราะผู้โกนหัวห่มผ้าเหลืองส่วนมากต่างก็ไม่ผิดกับ
“กาฬากเมือง” เท่าใดนัก วัดที่มีพระภิกษุสามเณรมาก
ที่สุดในสมัยนั้น คือวัดมหาธาตุและวัดอรุณ มีจำนวนวัด
ละ ๕๐๐-๖๐๐ รูป

เมื่อแรกเริ่มปฏิรูปศาสนานี้ เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรง
 ยั้งความตื่นเต้นและความศรัทธาเดิมใส่ให้เกิดแก่ประชาชน
 ด้วยการเทศน์นอกจารีตนิยม (extempore) หมายถึงการ
 เทศน์อย่างปราชญ์ ไม่ใช่คำภีร์ ไม่ได้นิทาน หากเป็น
 การแสดงธรรมวิจารณ์ซึ่งต้องการสัมผัสถึงอันมีชีวิต แตก
 ต่างกับการเทศน์ตามจารีตเดิม ซึ่งใช้เสียงคล้ายคนจะตื่น
 ใจ ช้าช้าไม่ผิดกับอักษรในบท มีดาร์น้อย มีนิทาน
 มาก มีผลทำให้ประชาชนง่วงเหงา ไม่ตื่นเต้น ไม่ก่อบัค
 อย่างลึกซึ้งฉับพลัน พฤติการณ์ที่ “ตรงกันข้าม” กับ
 ความนิยมดั้งเดิมของเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ดังนั้นเริ่มต้นเมื่อทรง
 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส วัดบวรนิเวศ เมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๑๐ ขณะนั้นมีพระชนมายุได้ ๓๒ ปี และเมื่อทรงของ
 แปลกเริ่มขึ้น ก็เรียกร้องความสนใจสำหรับชาวพระนคร
 ทั่วไปทันที เดากันว่า วันไหนทรงเทศน์ วัดบวรนิเวศ
 อุดมด้วยผู้คน ผู้คนหลั่งไหลมาทุกทิวมุมกรุง เพื่อมาฟัง
 ธรรมเจ้าฟ้าฯ แสดงธรรมวิจารณ์ ยิ่งทรงเทศน์ก็ยิ่งได้
 ความนิยม

...และฝ่ายมหานิกายเด่าไม่มีปฏิกิริยาเลย !

ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่มีผู้ใดระแวงสงสัย !!

ตามที่ได้นำมาแต่อย่างชัดแจ้งว่า เจ้าฟ้า

มงกุฎฯ ทรงเห็นการเมืองมาอุปถัมภ์ และทรงใช้พระ
พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือของการเมือง เพื่อช่วงชิงเอาสิทธิ
อันเป็นของพระองค์ (ซึ่งถูกแย่งเอาไป) มาเป็นของพระ
องค์ ในระหว่างเวลาที่ทรงทนทุกข์ทรมานพระองค์โดยเป็น
พระภิกษุ นั้น ทรงศึกษาภาษาต่างประเทศและคบหาสมาคม
กับชาวต่างประเทศ ทั้งส่วนบุคคลและทางจดหมายโต้ตอบ
อย่างกว้างขวาง (ดูบทที่ ๔-๕) เรื่องอะไรที่ทรงรู้เห็น
หรือทรงทราบมาว่าได้เคลื่อนไหวไปในโลกแน่แล้ว ก็ทรง
เลือกเขียนเป็นเรื่องนั้นลงไปในกาเรชั่น แต่ที่ทรงกระทำ
อย่างระมัดระวังเข้าสำหรับ “ ข้าเป็นการนานเป็นคุณ ”
ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนพระบารมีอย่างลึกซึ้ง ที่ไกลก็ไกล ที่
น้อยก็มาก ที่มืดก็สว่าง ทั้งเป็นการปลดปล่อยจากเบืองบน
และเบืองล่าง โดยทรงตั้งหลักการณ์อันควรสดุดีได้แก่
ประการเดียวเท่านั้น..... ขอให้ “ ดยามลัคตริก ” จงอย่า
เป็นเมืองออกอุญประเทศต่าง ๆ ในทางตะวันออก !

ม้ายพระหัตถ์บางฉบับ ทรงเขียนถึง เซอร์ยอน เบาริงก์ ผู้สำเร็จราชการอังกฤษที่ฮ่องกง ขณะที่ เป็น เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ แสดงถึงวิเทโศบายอันสูงมของ พระองค์ คล้ายกับพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว จะทรงรู้โดยวิธีใดก็ตาม แต่ที่เราท่านทราบอย่างเต็มคนท ด้ก็คือ แม้จะเป็นสมภารวัดอยู่ก็อดกระไรได้ ในเมื่อ ประเทศชาติกำลังอยู่ในจังหวะระบอบของสันักจึงจอกและ ราชด้ห์..... ในขณะที่ยัฐบาลของพระเชษฐาธิราชกำลัง ด้กับสันิที่อยู่ในความมิตมนต์แห่งอดีตกาล

ในขณะเดียวกัน ทรงเข้ม่งวดกับการศึกษาทาง ค้าฉนา กระทั่งวัดบวรนิเวศซึ่งด้ร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๐ มี ักษเพียง ๕ องค์ กลายเป็น intellectual centre หรือ ศูนย์กลางแห่งความฉลาดแห่งเด่น เป็นค้แห่งของด้นัก ด้ค้มหาชาติ และดูเหมือนว่า จะเป็นการแข่งขันที่หน้าด้ใจ ิ่ง แม้วัดทองด้องจะอำนวยการให้การค้ศึกษาของพระภิกษุ- ด้ข้ถึงค้ันมหาวิทยาลัยในเวลาปัจจุบัน

—๕—

ตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่า “ธรรมยุติกนิกาย”

๒๕
คงสนใจเพื่อความแตกต่างในทางศาสนาเถย เป็นเรื่องรณ
การเมืองโดยแท้ และไม่ใช่เรื่องใหญ่โตควรแก่คำ “นิกาย”
ในสมัยที่สมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ยังทรงดำรงพระชนม์อยู่นั้น
แม้พระเจ้าฟ้ามางกุฎฯ จะทรงห่มผ้าแบบมอญ ก็ยังทรงเกรง
ว่า แบบสยามแต่เดิมจะต้องเลียนตามแบบมอญไปหมด ทม
ทักเรื่องนี้ได้ครั้งหนึ่ง เพราะทรงเชื่อว่าสมเด็จพระอนุชา
ทรงศรัทธาในพุทธศาสนาจริง ๆ และคงจะอยู่ในผ้า
กาสาหวัดที่พับต่อไปไม่มีวันถึงพระเจ้าฟ้ามางกุฎฯ ที่ทรงถวาย
คำสำคัญ “อย่างนักการเมือง” เต็มตัว ในอันที่ไม่ทรงห่ม
ผ้าแบบมอญอีก

คำ “ธรรมยุตติกนิกาย” เป็นคำที่ใช้กันใน
ระยะหลัง ตลอดจนคติและการปฏิบัติที่ถือแตกต่างกับ
มหานิกาย เข้าใจว่า จะใช้กันภายในวงที่ใกล้ชิดเท่านั้น
เมื่อท่านผู้ซึ่งทรงเป็นพระมหาภิกษุศิษย์แล้ว คำ “ธรรมยุ-
ตติกนิกาย” จึงเด่นชัดและเด่นกระทั่งกำหนดเป็นชนบ-
นินิยม ... ถึงกันไม่อาจจะร่วมสังฆกรรมกับภิกษุเหล่าอื่นได้
ชนบดินิยมนี้ได้ถือกันอย่างเคร่งครัด จะเห็นได้จากจารึกหลัง
พระอุโบสถวัดราชประดิษฐ ซึ่งมีลายพระหัตถ์ของรัชกาล

ที่ ๕ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ฉายารักนั้นเป็น
ทั้งคำอุทิศของท่านผู้สร้าง และเป็นคำจำกัดไว้ว่าเป็น “วัด
เฉพาะภิกษุสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย” เท่านั้น ไม่ใช่วัด
สำหรับพระภิกษุสงฆ์นิกายอื่น เมื่ออ่านคำจารึกนั้นโดย
ละเอียดแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าอดตระถิงถึงคำจารึกของมหาเมธี
เพดโคหน้ำมหาวิทยาดัยของท่านที่ว่า “ผู้ไม่มีความรู้ทาง
วิชากำนวนและคชตรี ห้ามเข้ามา ณ สถานที่นี้” มิได้

ความรุ่งเรืองของธรรมยุติกนิกาย เริ่มต้นใน
รัชกาลที่ ๕ แต่ก็เป็นความรุ่งเรืองที่ไม่อาจจะล้มคณะมหา
นิกายได้ จะเป็นความเก่า, ความเชื่องไม่อาจเปลี่ยน
แปลง ความเกรงจะก่อความเคืองแค้นแก่พระพุทธศาสนา
หรือประการใดก็ตาม ตลอดจนรัชสมัยของรัชกาลที่ ๕ ทรง
มีปณิธานให้ผู้สืบสันตติวงศ์ หรือเกือบจะเขียนได้ว่า ให้
สมาชิกแห่งบรมจักรีวงศ์ทั้งปวง อุปสมบทในนิกายธรรม-
ยุติกด้วยแล้ว คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายยังมีแต่อุเบกขา
ญาณ ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องประหลาด และคณะมหานิกาย
ซึ่งเป็นนิกายเดิมดำรงคง ความมั่นคง อยู่คู่ เดิมทั่ว ประเทศ
ไม่ปรากฏเรื่องหวั่นไหวแต่ประการใด เว้นแต่อาจจะเป็น

ทางการเมืองโดยทางอ้อมและโดยมิรู้จัก เช่นเดียวกับ
คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย

แต่การถือคติและชนบทนิยมต่าง ๆ ในธรรมยุติก-
นิกายเท่าที่ทราบนั้น นับวันแต่จะเข้มงวดยิ่งขึ้น ทำให้
“ความไม่แตกต่าง” เท่าใด กลายเป็น “ความแตกต่าง
จริง ๆ” ยิ่งขึ้น กระทั่งเข้ากันไม่ได้ หรือเข้ากันไม่ได้คิด
ถึงปัจจุบันนี้ ว่ากันว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่ง
รัฐบาลปรารภจะให้สงฆ์ สยามรวมเป็น นิกาย ห้า นิกาย
เดียวกันนั้น ประตุนักบ่นว่ามีลหู่ ธรรมยุติกนิกาย
ว่ากตัญญูไม่ลง ฝ่ายมหานิกายก็เริ่มกล้าแข็ง เมื่อไม่รวมกัน
แน่นอนแล้ว ก็เป็นที่เข้าใจว่า จะแตกแยกกันโดยเด็ดขาด
ในอนาคต โดยแยกการปกครอง.... แยกทุกสิ่งทุกอย่าง
และคงต้องมีสมเด็จพระสังฆราช ๒ องค์อย่างไม่น่าสงสัย

ในความคิดเห็นส่วนบุคคลนั้น การแยกในลักษณะ
เล็ก ๆ น้อย ๆ ทำนองที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เช่น วิจิตรอง
ผ้ากัฏฐ์ วิจิธวตมนกัฏฐ์ วิจิธวณกัฏฐ์ ตลอดจนวิจิธอุโบสถ
สังฆกรรมกัฏฐ์ เป็นการแยกอย่างเผด็จกษัตริย์ไม่สม
ควรแก่คำแยก ไม่สมควรแก่คำ “นิกายใหม่” ในทางศาสนา

(new religious sect) และเป็นการถือแยกที่เสียทั้งชน
ทั้งดองในแง่สังคม

ประการแรก เมื่อมองดูประเทศสยามในส่วนรวม
แล้ว เป็นการเสียหายในประเด็นด้านศีลธรรมเป็นอย่างยิ่ง
เห็นเป็นของดีของงามอย่างไร ในขณะที่ชาติกำลังเรียกร้อง
ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทางศาสนาเกิด
วิวัฒนาการแตกฉานกันขึ้น ประจักษ์แก่จิตตาคือ ?

ประการที่สอง การจงใจจะแยกให้ได้โดยอาศัย
หลักการสำคัญเพียงเคร่งครัดต่อพระวินัย “ ยิ่งกว่า ”
กันนั้น สำหรับศาสนาที่เป็นปรัชญาสมบูรณ์ของพระพุทธ-
ศาสนา ย่อมแสดงถึงความเสื่อมยิ่งกว่าความเจริญ แม้
การปรับปรุงการปฏิบัติและวัตรธรรมบาง อย่างบาง ประการ
จะพึงกระทำตามภาวะเทศะภูมิประเทศก็ตาม พุทธอภิ-
ปรัชญาเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ยิ่งนัก และใครเล่าจะเป็นผู้รับประ-
กันทางจิตใจได้ว่า ใน “ นิกายไหนบริสุทธิ์ยิ่งกว่ากัน ? ใคร
จะเป็นผู้ยืนยันหยั่งเสมอไปว่า นักเรียนเทพศิรินทร์ทุกคนต้อง
เก่งกว่านักเรียนสวนกุหลาบทุกคนและทั้งหมด ? ”

ถ้าเหตุนี้จะวิเคราะห์ในลักษณะนิยามว่าด้วยการปฏิบัติให้ชัดเจน

(Ame'liorism) เรื่องราวของกรรมยุคกิระทิดิเป็นเรื่องราวส่วนบุคคล ความยากหยาบและความเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยในที่ดัดและแจ้ง เป็นเรื่องส่วนบุคคลโดยแท้ ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอีก "ความถึงกัน" "นิกายใหม่" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่พึงแตกแยกด้วยสาเหตุจากคุณภาพในสังคมซึ่งปรารถนาเอกภาพ ธุรกิจในอนุประเทศอย่างประเทศสยาม เป็นสิ่งแน่นอนเหลือเกินว่า เกี่ยวกับประเด็นคุณภาพอย่าง "พระแท้" แล้วจึงมีฝ่ายกรรมยุคกิระจะคัดค้านว่าฝ่ายมหานิกายเสมอไปมิได้ เรื่อง quantity และ quality ของคนเรา เป็นเรื่องที่น่าจะเขียนหรือเข้าใจได้ง่ายๆ ดังที่เราเข้าใจกันอยู่หาได้ไม่ จำนวนน้อยอาจจะแสดงถึงความละเอียดละออหรือความปรารถนาคอยังใดอย่างหนึ่ง ก็ได้แต่ความละเอียดละออหรือความปรารถนานั้น มิใช่คุณสมบัติทั้งหมดของคุณภาพ ตรงกันข้าม จำนวนมากอาจจะมี auto-selection หรือการคัดเลือกกันเองเพื่อความประเสริฐหรือความเด่นดังทะลุฉลุ survival of the fittest (ผู้ที่เหมาะสมที่สุดเท่านั้นควรมีชีวิตอยู่) ของดาร์วินก็ได้ ฉะนั้นการวินิจฉัยคน ต้องเจตนาจัดในทะลุฉลุทั้งปวงในศาสตร์ปรัชญา

จริง ๆ ต้องรอบรู้และรู้จักเพื่อความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
จริง ๆ

กล่าวตามความรู้สึกส่วนตัวเป็นสุดท้าย ข้าพเจ้านั้น
ไม่เข้าใจว่า การกำหนดคุณภาพแห่งตนในนามแห่งพระ-
พุทธศาสนา จะพึงแก่การเป็น “นิกาย” อย่างไร ถ้าแหะ-
ลักกาลที่ ๔ ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ และยังคงดีเพื่อการ
เนื่อง โดยอาศัยศาสนาเป็นอุปกรณ์ ก็น่าที่จะวิจารณ์กัน
ไปอีกลักษณะหนึ่ง ในท่านผู้ได้ชื่อว่าเมตตาแก่สัตว์โลก
ไม่มองดูให้สัตว์ตัวหนึ่งตายในสยาม ไม่ถึงกับฆ้องสัตว์
ทุกตัวในโลกหรือ? ท่านอาจจะเห็นว่าประชาชนผู้ยากจนทุก
คนไม่ต้องการเห็นความเจริญของพระพุทธศาสนาโดยมีการ
แบ่งแยกออกเป็น ๕ นิกายเลย ทุกหมู่บ้านทุกเมืองต้องการ
เอกภาพ ในสายตาของเขาที่มองเห็นพระภิกษุสงฆ์ผู้ครอง
ศีล ๒๐๐-๓๐๐ ข้อ เป็นยิ่งกว่าเทพในนิยายฝัน.... เป็นเครื่อง
หมายของผู้จะข้ามโอฆสงสาร เป็นที่เคารพบูชาอย่างยิ่ง
เป็นดังศักดิ์สิทธิ์.... แต่แล้วเขาก็ไม่เข้าใจที่พระภิกษุสงฆ์
ทั้งนั้น ไม่อาจจะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ไม่อาจ
ข้ามสาเหตได้กันน้อย เรื่องเบ็ดเตล็ดเรื่องกระพี้ ไม่อาจ
ต้องข้ามซึ่งทิวภูมิอันเยี่ยงทวารวดี และไม่อาจดิ้อธรรมะของ

สังคมแม่ชื้อดามัคคีธรรม!

กล่าวตามวิสัยของผู้หนึ่ง ย่อมเป็นธรรมดาที่เขา
ย่อมตีความหมายของศัพท์ให้สัมพันธ์กับคุณค่า ไม่มีมายาตั้ง
นักคำนวณผู้จะทำให้คุณค่าของจำนวนง่าเท่ากับ หรือไม่
อาจตีคุณค่าของศัพท์อย่างหนึ่งให้หยาบและมีความหมายไม่
ใกล้เคียงกับเนื้อแท้ของศัพท์ได้ ตัวอย่างเช่น “นิภาษทาง
ศาสนา” ถ้าจะให้แตกแยกกันจริงๆ ก็พึงให้แตกต่างกัน
อย่างแจ่มชัด เป็นเรื่องใหม่ คณะใหม่ เป็นสถาบันใหม่
ไม่มีสองแง่สามมุม ไม่ใช่ดุษฎีปลาที่เกิดจากงู เช่นนิภาษ
โปรเตสแตนต์ และนิภาษแคทอลิกในศาสนาคริสต์เดิม
เป็นนิภาษแท้ แตกต่างกันแท้โดยเห็นได้ชัดแจ้งว่า แตก
ต่างกันเกือบหมด นับแต่วัด คัมภีร์ ชีวิตของพระ การ
แต่งกาย ฯลฯ

ชาวธรรมยุติกะ หรือชาวนิกายไทย ก็พึงจะมี
การปฏิรูปอย่างใหญ่หลวง อย่างสัมพันธ์คุณค่าของศัพท์
หากปรารถนาความเจริญให้ให้แก่พระพุทธศาสนา เป็นต้น
เช่นคบแต่งขึ้นใหม่ซึ่งคัมภีร์ใคร่ถูกเล่มใหม่ ทำนอง New
Testament ของนิภาษโปรเตสแตนต์ โฉมของอัครสาวก

แปรสภาพให้เห็นชัดว่าเป็นวัดต่างนิกาย ไม่ควรให้เหมือน
กันหรือละม้ายกัน พระภิกษุควรนุ่งห่มอย่างสามัญชนได้ มี
บ้านมีครอบครัวได้ เป็นครูได้ เป็นนักวิทยาศาสตร์ได้ ฯลฯ
ถ้าปฏิรูปดังนี้มิได้ขณะนี้ ก็ต้องกระทำได้ในอนาคต แต่
เท่าที่ได้วิเคราะห์โดยละเอียดแล้ว พระเจ้าฟ้ามงกุฎา หาใช่
มาคิน ดุเชอร์ ของชาวไทยไม่ การรื้อปฏิศาสนาของ
พระองค์ท่าน เป็นการแอบแฝงอยู่ในนิกายเดิม อุปมา
ดังบ่อน้ำซึ่งมีน้ำเต็มอยู่แล้ว ท่านได้เอากรดแห่งความตึง
พระทัยเคঁเต็มลงไป โดยปรารถนาให้น้ำในบ่อนั้นใสหรือใส
ยิ่งขึ้น แต่ก็ยังคงเป็นบ่อน้ำอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่นั่นเอง
หาใช่บ่อน้ำใหม่มิได้

—๕—

สำหรับการเปลี่ยนแปลงเชิงวิสัย ไทย และ เท่า ที่
ปรากฏเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมชั้นในพง คาว คาร ไชย
นั้น ข้าพเจ้าได้เขียนและปาฐกถาในที่ต่าง ๆ ว่า เรา
ยังไม่เคยมีการปฏิวัติ (revolution) เลย ข้าพเจ้าเองก็ให้
ตะขอยแก่ใจที่จะเขียนหรือพูดโดยไม่วิตกว่า ที่เราจะไม่

มีการปฏิวัติ และทำให้ “ปฏิรูป” (Evolution) แทนคำ “ปฏิวัติ” ก็เพราะเราไม่เข้าใจว่าการปฏิวัติเป็นอย่างไร นักอักษรศาสตร์ชั้นเยี่ยมของเราเท่าที่รู้จักนั้น มองเห็นการปฏิวัติซึ่งเป็นพื้นเพของ คำๆ ของ อารย ธรรม เพื่อ “อารยธรรมอย่างแท้” เป็นเรื่องใหญ่โตและเหลือวิสัย นี่หลายครั้งหลายคราวที่ท่านทงนพยายามแปรความสำคัญของการปฏิวัติว่า ให้อะไรสิ่งใดอื่นไม่นอกจาก เป็น “การปฏิรูปซ้าๆ ซากๆ” นั้นเอง ความพยายามดังกล่าวมานี้ ได้เริ่มฝังรากกลายเป็นความเชื่อในกมลสันดานของอนุชนและผู้มีโอกาสดีก่อนในสังคม การทำงาน และผลงานของเราโดยทั่วไปจึงขาดเทคนิค โดยเฉพาะตลอดจนเทคนิคทางวิชาการเปรียบเทียบ (comparative technique) ที่เด่นที่สุดนอกจากความถ้ำถึง ซึ่งเราท่าน เพิ่งมาดำเนินกันก็คือ ความไม่อาจเปรียบเทียบกับโลกที่ก้าวหน้าแล้วแม้ในทางศาสนา เราพากันเชื่ออย่างง่าย ๆ ว่า ปฏิบัติการของเราอยู่บน “ด้ายกลาง” ... เรามีศาสนาที่ศักดิ์สิทธิ์ในโลก

“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเขียนจดหมายฉบับ

แรกถึงมิดดิลเอนนาตอนหนึ่งว่า as the followers of
Buddha are mostly aware of the powerfulness
of truth and virtue as well as the follower of
Christ พุทธศาสนิกชนรู้จักถึงอิทธิอำนาจของความจริง
และคุณดีอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับคริสตศาสนิกชน แต่
คริสตศาสนาซึ่งแต่ปฏิสังขรณ์เป็นศาสนาที่ชั่วชงแฉะคาบเกี่ยวกับ
พระผู้เป็นเจ้าเบองบน (revealed religion) ได้กลายเป็น
ปราชญ์ทุกศตวรรษ ได้มีการปฏิรูป มีการเปลี่ยนแปลง
ไม่มีความเชื่อประเภทที่ตายด้านอยู่คงที่ บางครั้งบาง
สมัยก็เปลี่ยนแปลงถึงคนปฏิวัติ เป็นคล้ายศาสนาใหม่ที่
เขากำเนิดจากศาสนาเก่า บางครั้งก็เกิดสงครามเกี่ยวกับ
ศาสนา พระของเขาคือคนที่ทำหน้าทเพอคน ไม่ใช่
“คนเห็นอกคน” ด้วยการผูกบงคับของศีล และเป็นคนที่
อยู่ในเมืองคน หมายความว่า การกินอยู่ที่ดี การเที่ยว
เตร่ก็ดี การศึกษาก็ดี การมีบ้านมีลูกมีเมียก็ดี ฯลฯ เป็นไป
เยี่ยงคนธรรมดาแล้วใครจะกล่าวถึงผลงานสำคัญด้านของ
คริสต์ศาสนานั่นหนา อารยธรรมของมนุษย์นั้นมิได้ตั้งคา
ให้กำเนิดอยู่ ๓ เดาคือ

๑. กรีก

๒. ศาสนาคริสต์

๓. วิทยาศาสตร์

นักกล่าวตามเบอร์แทรนด์ รัสเซลล์ ในหนังสือ

Whither Mankind ขอบยายความเฉพาะเจ้าที่ ๓ ที่อารยธรรมเป็นหนี้บุญคุณอย่างสูงว่า พระในคริสต์ศาสนาได้ดำเนินถึงหน้าที่สำคัญของคน ในฐานะเป็นผู้สอน หรือเป็นผู้ทำให้ปวงชนเชื่อถือ จึงพยายามเรียนรู้และเรียนรู้ความเป็นผู้รู้อย่างชาวกรีกแต่อดีต ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า การปฏิรูปทางจิตใจของพระในคริสต์ศาสนา ได้เริ่มต้นทันทีเมื่อศาสนาของตนเริ่มแผ่หลั่ง ฐาน ใน กรุง โรม แล้ว ระยะที่เริ่มต้นนั้นประมาณศตวรรษที่ ๔ และที่ ๕ ผลสืบพด้นและผลนิรันดร์ของการปฏิรูปนั้น ทำให้ผู้บวชเรียนกลายเป็นนักศึกษาดำเนิน พระบางรูปเป็นปราชญ์บางรูปในศตวรรษต่อมากลายเป็น “ปราชญ์เมธี” ซึ่งคำประวัติศาสตร์ปราชญ์ โดยทั่วไป ต้อง ยอม คำ นับ เร้น นักบุญออกัสตินและนักบุญโธมัส อะกินา เป็นต้น

ผลของความเป็นนักศึกษาดำเนินของพระคริสต์ —
ศาสนาคือกำเนิดของ “มหาวิทยาลัย” ในอิตาลี ในฝรั่งเศส
ในฝรั่งเศส ในเยอรมัน ในอังกฤษ ฯลฯ จากศตวรรษ
ที่ ๘ ถึงศตวรรษที่ ๑๒ มหาวิทยาลัยใหญ่ยุโรปทุกแห่งอยู่ใต้
อิทธิพลของพระคริสต์ศาสนา ธรรมเนียม (tradition)
ที่ปวงซึ่งบำเพ็ญกันในมหาวิทยาลัยทั่วโลก บัจจุบันนี้ เนื่อง
มาแต่คริสต์ศาสนาทั้งนั้น การเรียน, การสอน, หลัก
สูตรความเป็นนักเรียน (ลูกศิษย์พระ) การกำหนดรับ
ปริญญา (ระยะแรกหรือปริญญาตรีเรียนจากกรีก กล่าว
คือทุก ๆ ๔ ปี) ฯลฯ และจะเป็นความบกพร่องอย่างยิ่งถ้าไม่
กล่าวถึงพระในคริสต์ศาสนาบางรูปที่เป็นนักค้นคว้า เป็น
นักดาราศาสตร์ นักชีววิทยา นักเคมี ฯลฯ อันมีผล
สรุปโดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ทำให้คริสต์ศาสนาเป็น
ศาสนาที่มีผลงานสำคัญแก่นมนุษยชาติ เป็น ๓ ใน ๓ ของ
เจ้าอารยธรรมของพิภพนี้

พระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาเพื่อนมนุษยชาติหรือไม่?

ในทางตะวันออกเราในสยามเราเป็นต้น มักจะม
ความภาคภูมิใจนักหนาที่ได้อ่านและเขียนได้ว่า ผู้ที่นับถือ

คำสั่งาพุทธชนมี ๕๐๐-๖๐๐ ด้านคน ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าผู้นับถือศาสนาอื่นๆ ในขณะเดียวกันนั้น ทว่าปเอเชียมั
บริษณามะธนอยคนเต็มที หรือไม่มีเคยแม้แต่คนเดียวที่จะ
กล่าวหรือเขียนให้มัน้ำหน้าว่า ผลงานของพระพุทธศาสนา
แค้นมนุษย์ชาติและอารยธรรมนใหญ่ยิ่ง “ในความ
เป็นจริง” เท่ากับจำนวนผู้นับถือในกรุงเทพฯ ... ในวัด
บวรนิเวศด้านักใหญ่ แห่งธรรมยุติกนิกาย หรือในวัด
มหาธาตุด้านักใหญ่แห่งมหานิกาย มักจะปรากฏเทศน์-
เวาว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งศานติภาพ ใน
การที่โลกยังเต็มไปด้วยสงครามหรือ “ในความเป็นจริง”
ตลอดเวลา ๒๐๐๐ ปี ที่ประวัติศาตร์ตั้งค่นแถมมนุษย์ชาติ
เต็มไปด้วยกิฬาสงครามนั้น ก็เพราะมนุษย์ไม่ปฏิบัติตาม
คำสอนของพระพุทธศาสนา.....

หินยานหรือมหายาน ธรรมยุติกนิกายหรือมหา-
นิกายที่เชอตงนี้ พึงเข้าใจใหม่ในคำทายว่า คำสอนนั้นม
นัยวิเคราะห้อยู่ ๒ นัยคือ คำสอนที่ปฏิบัติตามแล้วได้ผล
ในชีวิตนี้ และคำสอนที่ปฏิบัติตามแล้วมิได้ผลในชีวิตนี้
บทวิเคราะห่คำสอนทั้งสองกมเป็น ๒ นัยดังเดียวกัน คือ

คำสอนนั้นถูกต้องเหมาะสมกับธรรมชาติของมนุษย์ จึงปฏิบัติตามได้ อย่างหนึ่ง และคำสอนนั้นจับກ່ອງอยู่เหนือจิตตของมนุษย์ที่จะปฏิบัติตามได้อีกอย่างหนึ่ง จะวิเคราะห์ให้เป็นความผิด ของผู้ปฏิบัติตามแต่ฝ่ายเดียวนั้น ย่อมไม่ยุติธรรม

ตัวอย่างเช่นความโลภในอุปกรณ์ (อิตส์ก็เบ็นอุปกรณ์อย่างหนึ่ง) เราสอนเขาให้คิด ให้ทำลาย ให้บันเทาความโลภชนิดนั้นๆ..... ให้พอใจ ให้ทำความดีๆ เจนทำความชั่วอย่างคลุมเครือ ฯลฯ เป็นคำสอนที่บกพร่องในยุคอุปกรณ์ (Instrumental Age) โดยที่คนได้สร้างอุปกรณ์ขึ้นเพื่อยกสถานะแห่งชีวิตของคน สร้างโรงงานขึ้นมาเพื่อความมั่นคงสูงส่ง หรือเพื่อความดีของกรรมกร สร้างเมืองใหญ่เพื่อความสง่างามของประเทศ ในทัศนะอุปกรณ์นิยมหรือ Instrumentism นั้นไม่มีประเด็นปัญหาเรื่องความโลภหรือความสันโดษ มีแต่ประเด็นสุนทรศาสตร์ Aesthetics "แต่ประการเดียว

ขอให้ข้าพเจ้าได้กล่าววิจารณ์คำสอนพุทธ "อย่างโหดร้าย" เป็นคำสุดท้ายเพื่อให้นักศึกษาในพระพุทธรูป

ศาสนาวิจารณ์คือ..... เพื่อความสง่าปรแห่งพระพุทธ
 ศาสนา เพื่อปฏิรูป เพื่อการได้แยกออกมาแล้วซึ่งธรรม-
 คติภิกษุว่า พระพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงนั้น อยู่-
 มาดังสุริยวงจรรอบโลก ก็เกิดหรือโตอุปมาดัง องุ่น
 หวาน การที่ต้นองุ่นจะออกพวงยาม ฤดูที่โลกหรือ
 ก็เกิดนั้นได้ทั้งด้วยความเมื่อน้ำ กล้วยหรือด้วย
 ปัญญา หากทั้งด้วยการหมดยอดหมดยาง เมื่อกระโดด
 ขยับโดยพยายามกระโดดหลายครั้งหลายคราแล้ว.....
 ไม่ถึง จึงอุทานว่า “องุ่นเปรี้ยว”

นักดาสดตามคำของปรัชญาเมธีผู้ซึ่ง ในเรื่อง
**The Civilization of the East and the Civilization
 of the West**

และมีเรื่องเล่ากันว่า สมัยหนึ่ง สมเด็จพระ-
 พุทธจารย์. (โต) แห่งวัดระฆังโศสิตาราม ยอดสงฆ์
 ฝ่ายมหานิกายในสมัย “พระเจ้ากรุงสยาม” เดินทางได้
 ดวงใหญ่เข้าสู่วังหลวงในเวลากลางวัน ปากก็ด่ายาย
 มนต์เป็นสยามจากยั่วว่า “มิดนิก.....ในนี้ มิดนิก
 มิดนิก” ดังนี้

บทที่ ๓

ประเทศหนึ่งมีมงกุฎหนึ่ง

—๑—

ในบทที่แต่มา ดันเถิด้านกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ทรงวิจารณ์ว่า “ พระนั่งเกล้าฯ น่าจะทรงประหารทงเจ้าฟ้ามงกุฎฯ และเจ้าฟ้าจุฑามณี ” ซึ่งควรแก่พระราชทานพระวิจารณ์เช่นนั้น เพราะราชบัลลังก์หรือมงกุฎพระมหากษัตริย์สยามครั้งกระนั้น เป็นของเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ตามพระราชบทกฏหมาย พระนั่งเกล้าฯ ทรงเป็นโอรสของ “ เมี้ยน้อย ” และประสูตินอกเสกสรรค์ และทรงแย่งเอา “ แผ่นดิน ” ของเจ้าฟ้ามงกุฎไป.....

แต่จึงโดนไม่ทรงประหาร ?

หรือจะเป็นเพราะ เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรงหัดบอภัย
อยู่ภายใต้ผ้ากาสาอพัทธ์ ?

หรือเพราะแผ่นดินสยาม ยังไม่ตื่น ถิ่น ลาว
สงคราม ?

เรื่องนี้เป็นเรื่องประหลาดพิศดารในพงศาวดารไทย
ถ้าพลิกอ่านกันอย่างตาเถรคว่ำศรี ตั้งแต่สมัยเชียงแสนลง
มาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา จะไม่เห็นกตบถพิสดารพงศเพื่อ
ราชบัลลังก์นานาตำหรับ เห็นอสมัยโยนกลิ้งแค้น
ประเทศไหนไป เรามีความรู้น้อย เราได้แต่ทางพงศอัสผา
ว่ารู้มาก จากการคาดคะเน และการลงสมาธิเสาะแสวงหา
ความรู้อยู่เพียงบนโต๊ะประวัติศาสตร์แห่งชาติไทย จึงกลายเป็น
คุนียายกต่อมเด็กนอน เพราะชั้นแต่พงศาวดารสมัย
กรุงสุโขทัยศาสตร์จารย์ของเราก็กังยังไม่สามารถคดงงกันได้
ในประเด็นวัฒนธรรมและอารยธรรม ข้าพเจ้าเคยปาฐกถา
หลายครั้งว่า เป็นสิ่งที่น่าขบขันอย่างยิ่ง คือพฤติการณ์ที่
พวกเรารุ่นหลัง ได้ใช้อักษรศาสตร์ร่างความใหญ่โต ถ่ม
ใส่ให้สิ่งเล็ก ซึ่งเป็นผลเสียหาย บางคนเข้าใจจุดตั้งตะเมต
ถึงกับว่า เราเป็นชนชาติที่เดินออกจากประวัติศาสตร์มนุษย์

ชาตินิรุกรแรก ร่วมบทบาทคราวเดียวกันกับชาว มาซิโดเนีย
หรือชาวมีคีส์ ๖๐๐๐ ปีมาแล้ว !

จะมีประโยชน์อะไรที่จะพยายามกล่าวถึงบรรพบุรุษ
ในระยะ ๒๐๐๐ - ๓๐๐๐ ปีก่อนพุทธกาล ในขณะที่เราไม่มี
ความรู้แท้ แม้เวลา ๗๐๐ ปี (พอชนศรีอินทราทิตย์ประกาศ
ความเป็นไทยในแหลมทอง เมื่อ พ.ศ. ๑๘๐๐) หรือแม้
เพียงระยะเวลา ๕๐๐ ปี แห่งสมัยกรุงศรีอยุธยา !

ความเก่าแก่ที่เราโศกเสภา ควรเป็นความภาคภูมิใจ
ไหนหรือ ?

พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เจริญกุล)
ใช้เวลาร่วม ๒๐ ปี บนเก้าน้อยแห่งศรีอยุธยา กว่าจะ
ออกนความเป็นจริงข้อหนึ่งออกมาว่า “ ในสมัยกรุงศรี-
อยุธยา มีพระมหากษัตริย์ ๓๕ พระองค์ อายุกรุง
ศรีอยุธยามี ๔๑๗ ปี หมายความว่า คิดโดยเฉลี่ยแล้ว
ทุก ๆ ๓๐ ปี มีการรบราช่าฟันกันภายในเพื่อแย่งราชบัล-
ลังก์กันครึ่งหนึ่ง ”

ความข้อนั้น แด่คงถึงความวิบัติถกชิงรุนแรงเพียง
ใด ในเรื่องความเป็นกษัตริย์ กับผู้คิดว่าตนก็มีสิทธิใน

มณฑลอันเดียวนั้น ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ
 หอวงประเสริฐรัชสมัย (แพ ตาละดักขณ์) ซึ่งเขียน
 “พงศาวดารพรหมจารี” ปราศจากดวงแสงบันทึ-
 คัดดี หรือมีคำฐานันดรสูงใดมารบถอนปลอมแปลง ได้
 ลำดับถึงความเป็นจริง อันน่าสลดใจที่สุด.... ที่ชาวไทยใน
 พระนครศรีอยุธยา ต้องตัดหัวกันเองทุกกรอบ ๓๐ ปี จนกระ-
 ทั่งพระยาโบราณราชธานินทร์ได้ค้นพบเห็น ความที่เป็น
 จริงยิ่งกว่านั้นก็คือ พงศาวดารฉบับนั้น ได้แสดงถึงสภาวะ-
 นการณ์แห่งชาติสุดท้ายที่รักของเรา โดยไม่รู้ถึงความมั่นคงความ
 อ่อนแออ่อนเปลี้ยลงทุกขณะ ประเทศก็แตกลง กระ-
 ศรีอยุธยาที่เหลือแต่บรมมหาพระราชวังกับกามารมณ คน
 ดั่งที่ปวงก่หุดหน้ไปบวชไปเรียน ทหารหาญก็ร่อยหรอดค
 น้อยลง มีแต่ทหารใหม่ หรือทหารค่างด้าว ในการที่กรุง
 ศรีอยุธยาแตกเพราะฝีมือพม่าเพียง ๒ ครั้งนั้น นับว่าเป็น
 บุญอย่างที่สุดแล้ว.....

(ตามการค้นคว้าของข้าพเจ้า กรุงศรีอยุธยา
 แตก ๓ ครั้ง ครั้งแรกแตก ณ วันอาทิตย์ เดือน ๘ ปีมะเส็ง
 พ.ศ. ๒๑๓๒ เวลาเช้าตรู่ ด้วยฝีมือของบุเรงนองมหาราช ซึ่ง

ยุทธพม่าตัวอย่างทพษศรีย ครองต้องแตก ณ วันที่ ๒๘
เดือน ๕ ปีภุค พ.ศ. ๒๓๓๐ เวลาบ่ายถึงเที่ยงเล็กน้อย
ด้วยฝีมือของแม่ทัพพม่า ๒ นาย คือเนเมียวดีหับดี และ
มังมหานรธา ซึ่งยกกองทัพมาตัวอย่างทัพนายพร กรุง
ศรีอยุธยายังไม่แตก ดังที่เราท่านเห็นอย่างแตกกราญใน
ปัจจุบันนี้ แตกครั้งตามนั้นแตกอย่างแตกพิณาศ เริ่ม
แตกมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรง
มีบัญชาให้รอ เอาอิฐ กำแพง ทั้งด้านใน และ ด้าน นอก ของ
กรุงเก่า นำมาสร้างกำแพง ณ กรุงใหม่ เป็นพฤติการณ์
ที่ประหลาดนักหนา และต่อมาในรัชกาลที่ ๒ และที่ ๓
ได้มีใจจั่นคณะหนึ่ง เข้าตอบถ้ขุดเกาะเพื่อค้นหาทรัพย์
แผ่นดิน ทำให้เกาะอยุธยาทั้งเกาะ แหกบ้นปีเกือบ
ไม่มั่นคงอะไรเหลือ วัดที่พม่าเคยเดิน ไกรก็ไม่เดิน
เจดีย์ พระพุทธรูป พระราชวัง ฯลฯ ถูกรอ ถูกเจาะ
ถลายลง กลายเป็นดงเป็นหนองน้ำสังเวช เท่า ๆ กับ
ความพิณาศร่วม ๕๐ ครั้งของนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นนคร
หลวงแรกของไทยในแหลมทอง)

อนันต์จากความโลภในการใคร่ส่วนมงกุฎกษัตริย์
และนั่งแต่ราชบัลลังก์นั้น ทำให้พบความเป็นจริงใหม่ ทั้ง
ถึงวรรณีย่ายิ่งหลายประการ ประการที่เด่นประการแรก
คือ ความไม่เที่ยงดำรงของผู้นับบนราชบัลลังก์ การไร้
ความรู้ ความชำนาญในกิจการแผ่นดิน องค์ไหนที่องค์
นั้นเป็นส่วนมาก ทำให้เนตรทั้งคู่มืดมัว มองไม่เห็นความเป็น
ประเทศชาติมองไม่เห็นความเป็นพระมหากษัตริย์
มองไม่เห็นหัวเมือง เอก โท ตรี จัตุร และเมือง
ประเทศราช เห็นแต่ความเป็นดั่งมคิเทศา สดมกะดณ
พอกทองคำมงกุฎ เห็นแต่อำนาจ แสวงความเป็นเจ้าชีวิต
เหนือประชาชน จะทำอะไรได้ตามใจชอบ และเห็น
แต่อิสตรี! ในจำนวนพระมหากษัตริย์ทั้ง ๓๔ องค์ มี
ไม่ถึง ๑๐ พระองค์ ที่เรารู้หนังสือหรือทราบว่า ทรง
พระปรีชาสามารถควรแก่ความเป็นพระมหากษัตริย์ แต่
ก็ไม่มีแม้แต่พระองค์เดียว ที่จะตอบแทนแก่พม่า เยี่ยง
ที่พม่าทำกับประเทศสยาม ที่ปรากฏเรื่งราวฮิกเกริก
ชาติแจ้งในความเป็นกษัตริย์ มีแต่การสร้างวัดตักคดของ
ห่อพระพุทธรูปและสร้างตำหนักใหม่...

ประการรองลงมา คือ ความเด็กของพระมหานคร
ศรีอยุธยา ซึ่งเด็กดงยิ่งกว่าตัวเกาะ กำหนดความเข้าใจ
ได้ว่า ความเป็นประเทศชาติสยามแต่ครั้งกระนั้น เด็ก
เหลือแต่บริเวณพระบรมมหาราชวังเท่านั้น ความซน
เป็นความอดูรยิ่งนัก จะลงโทษพระพุทธศาสนาว่า ทำ
ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างหดหู่เรี่ยวเด็กดง..... จิตใจก่ดแคบ
ทึบมืดมัว ไร้เซลาเงาไร้ ชีวิตทั้งชีวิตเกิดมาที่
ภาวณาแต่เกิดเปล่าตายเปล่า ไม่ควรทำความเป็นห่วง
ใด ๆ ให้หลงเหลือ ไม่พึงประกอบอะไรทั้งต้น ที่ใหญ่
โตถาวร ฯลฯ ก็กล่าวอย่างเต็มปากมิได้หนัก

เรามีแต่ผลงานแห่งชีวิต ที่เด็กน้อยกระเจิดกระ
แตกต่างกับความเป็นชาติอันบนโลกนี้ ส่วนเหตุที่ยังผล
ดังนี้ เราหาเคยได้วิเคราะห์กันอย่างจริงจังไม่

ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ท่องเที่ยวอยู่ ณ เมืองนคร-
ศรีธรรมราชในเขตตึกสงัด ยิ่งเที่ยวไป ยิ่ง
เปรียบเทียบกับหัวเมืองเอกอื่น ๆ เช่นเมืองนครราชสีมา
และเมืองพิษณุโลก ที่เคยเที่ยวมานับไม่ถ้วนครั้ง ความ

พิศวงพิศวงจนรุนแรงว่า อะไรทำให้เมืองเหล่านี้
เมืองเอก? ความทันสมัยมากหรือ? ความทันสมัยเมืองมาก
หรือ? ความมั่งคั่งหนาแน่นมาก..... มีไร่นาสาโท มี
ดีคว์จุบาท ทวิบาท??? ข้าพเจ้าไม่เข้าใจ และ
ยังไม่เข้าใจจนกระทั่งทุกวันนี้ โรงเหล็ก โรงดาบ ก็
ไม่เห็นทราบ โรงหล่อโรงปั้นก็ไม่เห็นมี ฯลฯ เปรียบ
กับหัวเมืองชั้นเอกอื่นๆ เช่น นครสวรรค์ ลำปาง
สงขลา ยังเห็นได้ชัดว่า โคมเมืองมืดแปดกวัน กำแพง
ฉกรรจ์น้อย โรงผลิต โรงค้า ซึ่งทำให้ราคามือ
รุ่งเรือง เป็นที่แน่นอนว่าเมืองใหม่ ในสมัยทักษิณคง
กล่าวขยอมนั่งคง อาณาเขตเมืองจกต้องขยายออก เป็น
เมืองมหานครทุกปีทุกเดือน.....

ประการสุดท้าย คือความแคบแห่งจิตใจ ทพระ
มหากษัตริย์องค์หนึ่ง พอสวดมนต์ก็ดื่มน้ำดื่มน้ำอย่างไม่มี
อนาคต..... ดื่มน้ำเป็นพ่อ เป็นน้ำเป็นอาว เป็น
น้ำและความเป็นญาติกัน เหลืออยู่อย่างเดียวเท่านั้น
คือตนเท่านั้น แม้จะนั่งบนราชบัลลังก์เพียง ๓ วัน ๗ วัน

ก็ยอม และยอมไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า การทำลายล้างผดุง
อนุสรณ์สำคัญของมันและกัน จะไม่เป็นงานอดิเรกเนื่อง
จากทุกสิ่งทุกอย่างหาความสำคัญเท่าเทียม “กระดอมพอก
ทองคำ” มิได้ พฤติการณ์ดังกล่าวมานี้ รักชวนให้
นักประวัติศาสตร์วิเคราะห้ได้ว่า เราได้ทำลายล้างผดุง
อนุสรณ์สำคัญแห่งชาติ ของพระมหากษัตริย์ในอดีต
โดยพระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาอย่างไม่มีปัญหา ต่าง
คนต่างก็ทำลายกัน มากกว่า พม่า, มอญ หรือเขมร
เข้ามาทำลาย ไม่แตกต่างอนุสรณ์สำคัญนั้น จะเป็นเค็ดดา
จารึก, พระพุทธรูป, งาม้างสลัก และปราสาทศิลปอย่าง
ใด ๆ ธาระสำคัญของพงศาวดาร ฉบับที่หลวงประดิษฐา
กันพบ ได้ดำรงถึงความพิเนาศ ข้าความพิเนาศเหล่านี้
โดยมิรู้ถึง เรื่องที่พระกษัตริย์จะทรงศึกษาวิชาการขอ
ที่เห็นแก่ “ไทยรุ่งโรจน์ฟ้า” นั้น อย่าพึงหวัง

คืออย่างที่เคยที่สุด จะเห็นได้โดยให้รัชสมัย
สมเด็จพระนารายณ์ เป็นศูนย์กลาง เขียนแสดงเป็นแผน
ได้ดังนี้

พระยาสุรสีห์ พระยาสุรสีห์ (ม.ร.ว.สุรสีห์ - ๒๖๖๓)

พระพิพัฒน์ (ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว)

พระวชิรญาณวงศ์ วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร กรุงเทพฯ

เจ้าพระยาสุรสีห์ (น. ๑๓๒) เป็นยศใหญ่ (๑๕๔)

๔๓๑๗ (เปลี่ยนชื่อจากพระยาสุรสีห์)

100

พระศรีสุธรรมราชา (อัครพรตเถลิง)
-เป็นกษัตริย์องค์ต่อมา ถูกลอบปลงพระชนม์

๒๖๖

[illegible]

අනුක්‍රමය අනුව (1994-2000) 10.1.2000

ଅନୁସନ୍ଧାନ - ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର (ମାଧ୍ୟମିକ)

เจ้าพระยา - อุดม (เจ้าพระยาอภัยภูเบศร) ราชบัณฑิต

၁၈၇၅ ခုနှစ်

โรงเรียนสอนวิชาช่าง
และช่างเขียนลายเส้น
และช่างเขียนลายสี
และช่างเขียนลายสี
และช่างเขียนลายสี

↑
الماء

[illegible]

↑
627157747566

11

↑
M1:2504130

↑
M1: 03A14718

↑
मसजिद

การที่เรานำเรื่องเหล่านี้มาบอก
คนที่ไม่เชื่อเรื่องบาปและโทษของบาป
คือการช่วยเขาพ้นจากความชั่วร้าย
และการลงโทษของพระเจ้า

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้

การกำหนดเอารัชกาลสมเด็จพระนารายณ์เป็น
ศูนย์กลางวิเคราะห์เช่นนี้ มิได้หมายความว่าในรัชกาลที่อยู่
สูงขึ้นไป “การคิดห้วงมรดกตกกันทุก ๓๐ ปี” มิได้
เราทราบกันดี คือทราบประวัติศาสตร์อียิปต์โบราณว่า
กษัตริย์สยามในกรุงศรีอยุธยา เริ่มคิดห้วงกันตั้งแต่เริ่มต
กรุง คือพระรามคำแหง รัชกาลที่ ๕ คิดห้วงถูกผู้พิ คือเจ้า-
ฟ้าทองถน รัชกาลที่ ๓ และเริ่มกันออกตลอดมา จนกระทั่ง
รัชสมัยพระชัยราชา คิดห้วงพระรัชฎาภิเศก เป็นชัยชนะ
เพื่อความเสื่อมโทรม หาระยะวันได้ยาก จนกระทั่งถึง
พระมหาธรรมราชาผู้ขายชาติ

การเช่นพิฆาตกันเหล่านี้ ไม่มีสมัยใดรุนแรงโหด
ร้ายเท่าสมัยขุนหลวงมรเคื้อ ซึ่งพงศาวดารเรียกว่า “พระ-
เจ้าเคื้อ” และถูกหลานไม่ผิดอะไรกับในสมัยปฏิวัติฝรั่งเศส
เสียกลางคองยุโรปปีแอร์และมาราต์ เราไม่มั่งโยคนก
จริง แต่เราได้ประหัตประหารกัน ทำลายกันอย่างย่อย
ยับ นับแต่ผู้คิดว่าคุณมีสิทธิในราชบัลลังก์ ข้าราชการ
การและพรรคพวกตลอดจนผู้ไม่รู้เห็น ทำให้โทรมลงเหลือ
แค่ทากทั้งแผ่นดิน ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นั้น คน
ชาวไทยก็เริ่มจะตื่นแล้ว พระมหากษัตริย์ของอาคัย

ข้าราชการชาวต่างดาว มีชาวกรีก ชาวแขก ชาวมอญ
ชาวลา กรุงศรีอยุธยาจึงเงยหน้าอ้าปากได้อยู่บ้าง แต่พระ
มหากษัตริย์ของคตอมา กตบถวงโง่เงา ค่อยเหตุ การณ์ บ้าน
เมือง และต่างประเทศที่ใกล้เคียง การเริ่มรื้อฟื้นจึงทรุด
ลงไปถึงกว่าเดิมและทรุดลงถึงที่สุด ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินที่
เชอะ ที่โง่บัดซบ ที่ป่าเถื่อน จะหาใครมาเสมอเหมือนมิ
ได้ คือเจ้าฟ้าเอกทัศน์ หรือขุนหลวงสรยามรินทร์

นักประวัติศาสตร์วิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงของ ชาติ
สมัยนั้น อย่างจริงจังหลายประการเช่น

ก. ทำไมชาวกรุงจึงมีดกฮึกกัน พิ ชาติ กษัตริย์ผู้
อ่อนแอเสีย ในเมื่อเห็นได้อย่างชัดแจ้งแล้วว่า จะอย่าง
ไรก็ตาม อายุกรุงคงจะสั้นเป็นแน่แท้แล้ว ? พระราชา
คณะชั้นผู้ใหญ่ ๕-๓ รูปสมัยนั้นก็ประจักษ์ชัดถึงกับได้ชวน
กันเข้าไปขอขมาทูลขอจากเจ้าฟ้าอัทมพร หรือขุนหลวงเท
วัดว่า..... ขอให้แก่พระศาสนาเสียเถิด เรื่องแตก
ฉ่ำฉ่ำฉ่ำฉ่ำ เรื่องการมรดกแรงหนึ่ง เรื่องพม่า
หนึ่งๆฆ่าพิ ทหารฆ่าประชาชนหนึ่ง เป็นเรื่องมหัศจรรย์ใน
พงศาวดารตอนยุคจะสั้นกรุงอย่างไม่น่าเชื่อ แต่ก็ไม่ปรากฏ
ว่าบรรดาชนชั้น “แข่งกันสร้างวัด” จะมีปฏิริยาประ

การใด นอกจากอ่านกถอนเรื่องชาบูกรุงศรีอยุธยาจะ
ถึงชาติ !

ข. ความขึ้นป่วนขนาดเดือดโถมกรุง ก็ขอ
ทุกรัฐบาลตั้งกล่าวมาแล้ว ไม่รู้ถึงเจ้าเมืองหัวเมืองเอกใด
เลยหรือ? โฉนดคำพิพากษาที่ว่า “กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคน
ดี” ไม่ทำให้แม่ทัพในหัวเมืองเอกยกทัพมาช่วยชีวิตของ
เมืองหลวงของชาติตนบ้าง? สมเด็จพระมหาจักรพรรดิและ
สมเด็จพระนเรศวร ได้ทำให้ชาวไทยทั่วไปรู้จัก “ความ
เป็นชาติ” และ “ความเป็นไทย” แล้วอย่างดี อาจกล่าว
ได้ว่า ที่ไม่ปรากฏวีรกรรมกู้ชาติ ก่อนจะพินาศด้วยหน้า
มือแม่ทัพพม่า ก็เพราะแม่ทัพหัวเมืองเอกต่างก็เอื้อมเรื่อง
“เมืองกรุง” กันเต็มที่ ต่างคนต่างจึงรักษาเอาตัวรอด
ไปทั้งสิ้น อีกนัยหนึ่งอาจจะตอบได้ว่า ความเป็นมหา
มรุษยังมีได้อุปถัมภ์ก่อนถึงคราวฉิบสี้

ความอ่อนแอของกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลที่ ๓๓
๓๖-๓๗ นั้น อย่างที่แต่ละคนจะแตกเพราะฝีมือแม่ทัพพม่าโดย
แม่กองโจรจีนหรือกองโจรเขมร ตามที่เคยปรากฏในพง-
ศาวดารยกมาปล้นสดมภ์กันมาจะตีเขาได้โดยง่ายตาย

ค. เจ้าฟ้าเชษฐา หรือขุนหลวงสุรียามรินทร์

นั่น เป็นคนเซอะมาแต่รุ่นพระเจ้าบรมโกษรู้ ภารบิคา
บังคับให้บวชเพื่อไม่ให้ยุ่งกับแผ่นดิน ทรงมอบราชสมบัติ
ให้น้อง พวกล้นบุญพระเจ้าบรมโกษรู้ก็เตรียมศึก จะเอ
ราชสมบัติคืน แต่คงว่า ถึงจะเซอะจะโง่เง่า ตามอดคา
มัตถ์เพียงใดก็ตาม บ้านเมืองจะแตกพิณาศัยย่อยยับ
เพียงใดก็ตาม ขอให้ใคร่ขอว่าเป็นกษัตริย์ก็พอแล้ว

เรื่องนี้เป็นเรื่องท้ออาทรที่สุดในประวัติ ค่ำครุ ของ
เรา อุปมาดังทารกที่เลี้ยงไม่รู้จักโต เป็นกษัตริย์
๘ ปี ก็ได้แต่กระเซอะกระเซิงกับเรื่องประเพณี หยุ่มหิม
อาหาร อิดครและเที่ยวไปทีนั้น ทน การทำนุบำรุงใดๆ
ใหญ่โตก็ไม่มีบุญญาจะทำ และไม่ปรากฏว่าได้กระทำ
ญาติพี่น้องยกหยามกับปฏิวัติ ซึ่งเท่ากับคัดแวนคิตชาตนเอง
ลงไปอีกเจ้า

ใครวิเคราะห์ถึงลักษณะของคนฉลาดชนปกครอง
คนไว้นั้น จะเรียกว่าเป็น “ประชาธิปไตย” หรือชาว
นิยมดังกตใดก็ตาม ที่สำคัญที่สุดคือความจำเป็นต้องรู้ว่า
ตน “ไม่สามารถ” ในงานสำคัญอะไร ซึ่งสำคัญยิ่งกว่า
ความถือว่า ตน “สามารถ” อะไรบ้าง กล่าวอีกนัย
หนึ่งก็คือ ความอ่อนแออย่างยิ่งของคนฉลาดชนปกครอง

คนก็คือ ความรู้ดีหรือความเชื่อว่าตนนั้นสามารถในกิจ
การทุกประเภททุกประการของมนุษย์ . ตัวอย่างในประวัติ
ศาสตร์ปรากฏในแทบทุกชาติทุกยุคว่า แผ่นดินที่พลัด
กลับไปกลับมานั้น เนื่องมาจากความอ่อนแออย่างยิ่ง
ที่เชื่อเชอะแล้วหลงระเหิรไป ที่ไม่รู้ถ่วงวัดค่าแรงว่ายัง
กลัวว่า ที่ไม่สามารถก็ยังแสดงตนว่าสามารถ

— ๒ —

รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงทราบ
ความเป็นจริงของลักษณะพิชิตกันทางการเมือง (terrorism)
เพื่อความมั่นคงของรัฐ เพื่อความพินาศของประเทศ
ชาติคงกล่าวมาแล้ว หรือทรงตระหนักดียิ่งกว่าหรือไม่?

แน่นอน เมื่อครั้งยังทรงเป็นกรมหมื่นเจษฎา —
บดินทร์อยู่ ได้ทรงเป็นศิษย์นักปราชญ์หลายท่าน ย่อม
ต้องทรงตระหนัก ถึงสาเหตุของความพินาศของกรุงศรี
อยุธยาได้อย่างดีเลิศ เนื่องจากนักปราชญ์เหล่านั้นบางคน
เป็นนักศึกษามาตั้งแต่สมัยพระเจ้าบรมโกศ เช่นสมเด็จพระ
ประจักษ์ (อยู่) วัดบางหว้าใหญ่ อาจารย์ก็มีพื้นฐานของ
ทากสินมหาราช และถูกบังคับให้ตั้งออกมาได้ยศเป็น

“พระยา” ในรัชกาลที่ ๒ คงกล่าวมาแล้ว ตามพระราชประวัติโดยละเอียดนั้น กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (พระองค์เจ้าทับ) ทรงเป็นที่โปรดปรานของพระราชบิดา ผู้ทรงเป็นกวีและเป็นนักศึกษายิ่ง ถึงกับโปรดให้เข้าร่วมวงกับนักปราชญ์ราชบัณฑิตไม่ว่างเว้น ทรงรักการกวียิ่ง พระราชบิดา ถึงกับทรงมีพระนามใหม่ถ้อยเขียนขุนสุนทรโวหาร (ภู่) พระอาจารย์ว่า “สุนทรโวง” ไม่ต้องสงสัยว่า พระองค์จะไม่ทรงรู้ถึงนาฏกรรมแห่งกษัตริย์อยุธยาแต่หนหลัง ยิ่งผู้จะต้องรักษาแผ่นดินต่อไปในวันหน้า อย่างละเอียดพิศดาร

ในกาลนั้น “พระเจ้ากรุงสยาม” ของเรายังทรงมีพระชนมายุน้อย พระปรีชาสามารถใดก็ยังไม่ มี จึงไม่ปรากฏหลักฐานแห่งใดว่า ทรงปรากฏพระองค์ร่วมกับเชษฐาและพระราชบิดา

ความที่พอเขียนเป็นประวัติสั้น คือความรักของพ่อที่มีต่อลูก ปรากฏเป็นประวัติที่น่านิยม น่าสรรเสริญ ที่พระมหากษัตริย์ในวงศ์จักรีแทบทุกพระองค์ ทรงรักพระโอรสและพระธิดาอย่างดั่งนั้น ทั้ง ๆ ที่พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งทรงมีพระโอรสและพระธิดามากมาย รัชกาลที่ ๑

จะทรงปรารถนาต่อรัชกาลที่ ๒ อย่างไรไม่มีทางสืบ แคว้น—
กาลที่ ๒ ทรงเห็นคุณปรารถนาต่อรัชกาลที่ ๒ นั้น ปรากฏ
หลายครั้งหลายคราวด้วยพระอาการว่า ทรงรักกรมหมื่น
เจษฎาบดินทร้อย่างพระ ราชโอรส คู่พระทัยของ พระ องค์
ความรักดังกล่าวนี้ เป็นความรักจริงอย่างยิ่ง ที่แผ่ออก
เป็นปริมณฑล ทำให้ทรงรักน้องต่อ และทำให้ทรง
ประหัดประหารน้องไม่ลง ไม่พึงสงสัยว่า พระราชบิดา
จะทรงขอหรืออย่างไรหรือไม่ก็ตาม แทนที่รัชกาลที่ ๓
จะทรงกระชากผาเหล็กของออกกว้าง และดำริเจ้าโทษเสียด้วย
ท่อนจันทน์ กลับทรงเมตตาปรารถนาเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ ผู้เป็น
อนุชาต่างพระราชมารดาคุณันต์และได้ให้กันตลอดมา แม้
พระญาติพระวงศ์ชั้นผู้ใหญ่บางองค์จะแสดงตนเป็นศัตรู ต่อ
เจ้าฟ้า ๑ สมภารวัดบวรนิเวศอย่างออกหน้าออกตา อาทิ
เช่นกรมหลวงไกรสร ๑ หรือ “หม่อมไกรสร” เป็นต้น

นี่คือเหตุผลสองประการ ที่รัชกาลที่ ๓ ไม่ทรงทำ
ลายเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ และเจ้าฟ้าจุฑามณี ๑ อันเป็นเหตุผล
ประหลาดในประเด็นทางการเมือง เพราะในวาระที่สดุดีก่อน
สวรรคตนั้น รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงปรารถนาที่จะให้พระโอรส

ของพระองค์คือ “พระองค์เจ้าอรรณพ”^๕ ซึ่งครองราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ ๔ ต่อจากพระองค์หาใช่เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ไม่

ความพิสดารของเรื่องนี้ ต้องกล่าวถึงการสวรรคตของรัชกาลที่ ๒ ซึ่งเป็นไปโดยกระทันหัน ดังกล่าวมาคร่าวๆ แล้วในบทที่ ๓ พงศาวดารของเราให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ที่ถูกต้อง ปรากฏแต่เรื่องราวชวนให้วิเคราะห์ในประเด็นอื่นในตอนปลายรัชกาล เช่น ทรงเห็นแก่การก่อมากกว่าการแผ่นดิน ไม่ทรงสนพระทัยในการบำรุงบำเรอพลเมืองและราชอาณาจักร ทรงปล่อยให้เป็นภาระของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ทำแทนพระเนตรพระกรรณเป็นเวลาร่วม ๒๐ ปี แต่หากจะทรงสวรรคตด้วยยาพิษจริงก็หาใช่การกระทำของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ไม่ นอกจากจะทรงรู้เห็น และทรงอุทานแต่ “ตามบุญตามกรรม” บ้างไม่มากนักน้อย เพราะเชื่อกันว่า การเร่งให้รัชกาลที่ ๒ สวรรคตเร็วผิดปกติ^๖ เป็นการกระทำของพระราชามารดาของกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์โดยปริยาย กรมหลวงไกรสรฯ จะทรงมีส่วนร่วมใน แผน การนี้^๗ หรือไม่ น่าสงสัยอยู่

วิเคราะห์ทางพระปัญญาโดยเฉพาะ อ่านออก
จากจดหมายเหตุนายวัน ของพระอาทิตย์ขึ้นชื่อในสมัย
นั้น คือหลวงอุดมสมบัติ จะเห็นได้ชัดว่า รัชกาล
ที่ ๓ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ที่เต็มไปด้วย ความสุขุม
คัมภีรภาพ แม้จะไม่ทรงเปรี๊ยะปราชญ์อะไรนัก ก็
ทรงเป็นราชาธิบดีที่มีความละเอียด จะทรงบำเพ็ญกรณีย
อะไรแม้เล็กน้อย ก็ดำริแล้วดำริเล่า ปราชญ์เป็นพฤติ
การณที่น่าศึกษา นำอันคุณและนำเห็นพระทัยอยู่ในน้อย
เช่นการจารึกโครงการรายา และโครงการวิญญูตาม
ระเบียบโบสถ์วัดพระเชตุพน เป็นอาทิ ทั้ง ๆ ที่ทรงรู้ว่า
พระมหาราชเจ้าอเมริกัน นำเครื่องพิมพ์ไทย ตาม
แบบของนายร้อยเอกโดวชาวอังกฤษ มาเริ่มงานพิมพ์
เผยแพร่ในพระมหานครแล้ว แต่ก็ต้องยอมรับในข้อที่ว่า
ทรงระมัดระวังงานแผ่นดินจนเกินไป. . . . จนไม่กล้าเสด็จ
ออกจากเมืองหลวง และทำให้พระราชดำริทรงปองถูก
ร้อยรัดอยู่ในอาณาจักรที่แคบ ถ้าจะกล่าวให้ถูกต้อง
แล้วรัชกาลที่ ๓ ทรงเป็นแต่เพียงเงาปราชญ์ ทรงเป็น
ชนโบราณและเป็นสมบัติแห่งอดีตกาล ไม่กล้าตัดสินใจ

พระทัยเด็ดขาด จากความชำนาญชำนาญงาน เนื่องจาก
ทรงเคร่งครัดต่ออธิปไตยราชประเพณี เก่งกาจของไทยจนเกิน
ที่จะลบล้างเสียได้ หากจะแปรพระทัยเพียงนิดเดียว
เจ้าฟ้าต้องพ้นจากบัลลังก์มกุฏของ “พระองค์เจ้าอรรณพ”
ก็คงพินาศไม่พึงต้องสงสัย

สาเหตุประการสุดท้ายคือ ทรงเบื่อหน่ายในงาน
พระราชสงคราม และทรงหันมาทำนบารุงพระพุทธศาสนา
ใหญ่โตกระทั่งเกิดคติประจำรัชกาลว่า “ครั้งรัชกาลที่ ๙
นั้น ใครสร้างวัดก็โปรด”

งานพระราชสงครามตกค้างถึงนี้ เรียกตาม
คำหับของ ก.ร. ฤๅกล่าว “อาณาม—สยามยุทธ”
เป็นสงครามใหญ่และเรื้อรัง ระหว่างไทยกับญวน เนื่อง
ด้วยปัญหาความเป็นใหญ่เหนือเขมร ตั้งต้นแต่ พ.ศ. ๒๓๘๑
ถึง พ.ศ. ๒๔๓๒ เป็นเวลาร่วม ๕๑ ปีเต็ม แม้จะสิ้นสุด
ลงด้วยชัยชนะของไทยโดยเด็ดขาดถึงกับสร้างวัด “ระ
ดมสงคราม” เป็นอนุสรณ์สำคัญก็ตาม แต่ผู้คนและพระ
ราชทรัพย์ได้สูญเสียไปสุดที่จะคณานับ ในพงศาวดาร

หันเมืองของชาวญวนเท่าที่เคยศึกษาทราบนั้น ได้บันทึก
ถึงความศูนย์เสียของเงินแต่ละคนไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน มี
หน้าข่าวเหตุการณ์ทางไทยใหญ่ในรัชกาลที่ ๓ ยึดถ้ามถึง
คนภูกราบ ก็จะมีคักประชิดกรุงรัตนโกสินทร์เป็น
ครั้งแรกอีกด้วย ถึงประเทศจะมี “จอมพดเหล็ก” คือ
เจ้าพระยาบดินทรนรินทร์—ซึ่งที่ คักไทยใหญ่ก็ยังเรอวัง
มาจนถึงรัชกาลที่ ๕ ตลอดรัชกาล เพิ่งจะสามารถแผ่เจ้า
ถึงราบคาบได้ในรัชกาลที่ ๕ นำทัพโดย “จอมพดเหล็ก”
คนที่ ๒ คือเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี.... ในขณะนั้น
นักรบศึก แห่งจักรพรรดินิยมฝรั่งเศส ได้แถบเดียวตลอด
อ้อมแม่น้ำโขง ตอนใต้แล้ว

การ ผักไผ่ทุ่งเท พระราชทรัพย์จากการ รมทัพจับ
ก็มาเป็นค่าจ้าง มาดมั่นประเทศชาติจะได้คิดปกรรม
เช่นเยี่ยม เช่นพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม วัด
เคยยกดางน้ำ บรมบรรพตวัดสระเกศ ตลอดจนการ
บูรณะวัดพระเชตุพน และวัดสุทัศน์อย่างสวยงามยอด
เยี่ยมมากระทั่งสมัยปัจจุบัน การข้างจะรุ่งเรือง และ
พระภิกษุสงฆ์ “ในกรุงเทศา” จะได้รับพระราชอุปถัมภ์

เป็นพิเศษ แฉกกับรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ ก็ตาม แต่
ปรากฏว่าทรงนิยมคิดปอย่างจีน อย่างมิใช่นักศึกษาดม
กาลสมัย ยิ่งเมื่อสิ้นเจ้าพระยาบดินทร์—ถึงหัวแก้ว กอง
ทัพบกของชาติกลับเร็ว อ่อนแอเอง ประเทศพม่าซึ่งเคย
ต่างประเทศบางเล่มเรียกว่าเป็น “ศัตรูธรรมชาติ”
ของไทยก็เริ่มมีกรณีพิพาทกับอังกฤษ ญวนที่กำลัง
ถูกจักรพรรดินิยมฝรั่งเศสถล่ม แต่ที่เกี่ยวข้องกับประ
เทศจีนในรัชกาลที่ ๑ นั้น เป็นเรื่องที่นานอย่างยิ่ง พัง
มันตกได้เป็นประวัติการณ์ทันที

ชาวจีนเข้ามาสู่บรมโพธิ์สมภาร โดยทางเรือแต่
สมัยพระมหากษัตริย์ไทยองค์ใดไม่ปรากฏหลักฐาน นัก
ศึกษาไทยคนเดียวที่ค้นคว้าถึงเรื่องนี้ คือ ก.ศ.ร. กุหลาบ
ก็ถูกพระมหากษัตริย์ทรงเป็นโจทย์ กล่าวหาว่าฟังเพื่
หาหลักฐานหาสาระมิได้ ผลที่ได้รับก็คือ ความโง่เขลา
ที่หน้าก้น หรือต้องเป็นภาระของนักศึกษารุ่นหลังอย่าง
หนัก ถ้าหากจะวิเคราะห์ตามประวัติวัดพนัญเชิงแล้ว
จะพบเค้าว่า ชาวจีนได้มาสู่พระบรมโพธิ์สมภาร โดยทาง

เมื่อ ๒๕๕๒ เริ่มตั้งกรุงศรีอยุธยา และเริ่มเข้ามาในดินแดน
แหลมทองโดยไม่ขาดสาย เนื่องจากประเทศจีนมีภ
ยธรรมชาติ และการรบบพุ่งไม่รู้จักหมดสิ้น พอเมื่อ
ก็มีมากแทบจะตันประเทศ แต่เราไม่มีหลักฐานที่จะทราบ
ชัดว่าในสมัยรัชกาลใดที่ชาวจีนหลังไห่ลงมาสู่ประเทศสยาม
มากมายอย่างผิดปกติ เราทราบแต่อิทธิพลของชาวจีน
ในรัชกาลที่ ๓ ว่านอกจากศิลปะบางอย่างของจีนว่าเป็น
ที่นิยมของพระมหากษัตริย์อย่างยิ่งแล้ว การค้าขายสิน
ค้าไทยทั้งปวงตกอยู่ในกำมือชาวจีน กรุงศรีอยุธยาซึ่ง
เหลือถึง ๒ ครั้งด้วยฝีมือพม่า ก็ได้พินาศอย่างย่อยยับ
ลงเป็นครั้งที่ ๓ ด้วยฝีมือกองโจรจีน อาชีพต่าง ๆ บรรดา
ที่มนุษย์ใช้ทำมาหากินได้..... ในประเทศสยาม ซึ่ง
นารายณ์มหาราช ทรงปฏิวัติ ดำรงมาแล้ว ครึ่งหนึ่ง โดยให้
ไทยพึ่งไทยในดินแดนไทย ได้ถูกปฏิวัติคืนโดยตราห
จีนเต็มอัตราในแผ่นดินของพระเชษฐาของ “พระเจ้ากรุง
สยาม” อิทธิพลใหญ่หลวงเหล่านี้ได้ครอบงำแผ่นดินครึ่ง
กระนั้น ถึงกับสามารถทำให้ บังเกิดความเชื่อทั่วไปว่า
จีนเป็นประเทศที่ใหญ่โตที่สุดและเจริญที่สุด และการ

ที่ประเทศจีนยอมทำสัญญา กับชาวอังกฤษ — บ้างก็เพื่อบรรเทา
ข้อความว่าความโดยไม่มีมีความสำคัญแต่ประการใด

(ตาม พง ศาวดาร จีนเรียกชนชาติอื่นทั้งหมดว่า
“ชาติป่าเถื่อน” โดยไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด ความ
เจริญของจีนในประเด็นอุปการณ จากสมัย ๕๐๐๐—๓๐๐๐
ปี ที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ ไม่ปรากฏว่าจีนได้บรรลุ
สถานะสูงสุดแห่งอารยธรรมแต่อย่างใดและกรีก ในขณะที่
เดียวกัน อังกฤษและอเมริกาก็เรียกจีนในศตวรรษที่ ๑๙
โดยเปิดเผยว่า เป็น “ชาติป่าเถื่อน”)

การบ่าวประกาศในหมู่ชาวจีนผู้ทรงอิทธิพลในกรุง
เทพ ๑ ครั้งนั้น ทำให้ชาวไทยส่วนมากหลงเชื่อ และ
เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงเชื่อว่าเป็นความ
จริง เว้นแต่เจ้าฟ้าต้องพึ่งผู้ทรงรู้ภาษาต่างประเทศ
และเหตุการณ์ต่างประเทศ กับบุคคล ๒-๓ คนที่ทราบ
ว่า ได้เกิดสงครามระหว่างจีนกับอังกฤษขึ้น เรียกว่า
“สงครามฝิ่น” (พ.ศ. ๒๓๗๓-๒๓๗๕) ผลของสงคราม
ครั้งนั้น แผ่นดินจีนซึ่งมีโอรสแห่งสวรรค์ปกครอง หรือ

เป็นประเทศใหญ่หลวง ทรงอำนาจมาแต่บรรพกาลในทวีป
อาเซีย ได้พาแพะแก่องกฤษอย่างยอเย็บ ปราบฏ
ว่าทหารองกฤษได้ตี “ทหารโบราณ” ของจีนจากกวาง
กึ่งจนนานถึง หากรัฐบาลจีนไม่รับยอมแพ้และขอส่งบ
ก็ก็ไม่เป็นที่สงสัยว่าประเทศจีนจะไม่เป็น “ประเทศอินเดีย
ที่ ๒”
ที่ ๒

ในสายตาชาวโลกครั้งนั้น—อีก ๘ ปีจะสิ้นรัชสมัย
รัชกาลที่ ๓ บัญหาประเทศจีนและประเทศอินเดียเป็น “อา-
หารจานใหญ่” ที่ทำให้อาหารจานจิ๋วที่สุดในทวีปอาเซีย คือ
ประเทศสยามรอดพ้นไปจากปากเสือปากราชได้ แต่ถึง
กระนั้นก็ตาม ทวีปอาเซียตอนใต้ทั้งหมด นับแต่ดิน
แดนอนาโตลหรืออาระเบีย ตลอดจนทวีปออสเตรเลีย
นับเป็นดินแดนประมาณ ๓๓ ล้านตารางไมล์ พดเมือง
ร่วม ๕๐๐ ล้านคน ได้ตกเป็นเมืองขึ้นขององกฤษ ฝรั่งเศส
สเปน ฮอลันดาและอเมริกาไม่มีเหลือ ประเทศสยามหรือ
กรุงเทพฯ — ขออย่ากล่าวอีกครึ่งหนึ่งว่า “ในสายตาของ
ชาวโลก” นั้น ถ้าพระเจ้าพระยาได้ตกดงแบ่งกันออกเป็น
ฝั่งแล้ว คือฝั่งตะวันตกเป็นขององกฤษ ฝั่งตะวันออก

ออกเบ้นของฝรั่งเศส ศาสตราจารย์แห่งพระสยามเทวาริราช
จะอยู่ ณ ฝั่งใดก็ตาม.....

เราเป็นชาติ ช่อนแอโดย มิฉะนั้นในประวัติศาสตร์
ของทวีป เรามิเคยเป็นเพชรแห่งเอเชียแม้แต่จะพยายาม
เป็น และในสายตาคอนคมกริบของราชสีห์ อังกฤษนั้น
นับตั้งแต่ได้ “คบ” ถึงคโปร์และบีนังแล้ว แหวม
ทองทั้งแหวม เป็นเหยื่อที่มึงเชษฐราชสีห์กัดตายเป็น “เนื้อ”
ไป ไม่ถึงกับคบ เพียงแค่ได้พุดด้วยอาการของเนื้อที่หอม
แล้วอย่างแฉ่นอ้ม ข้าพเจ้าขอพยากรณ์ ถึงอาการพุด
ของเนื้ออังกฤษว่ายังจะมีสิ้นสุดลงด้วยง่าย แม้ในศตวรรษ
ที่ ๒๐ นี้ ในประเด็นใดก็ตาม ที่จะทำให้เกิดความสำคัญของ
ถึงคโปร์และบีนังด้วยลง

พร้อมกับการถูกพุดจากเนื้อ อย่าง “บัวไม่ชาน้ำ
ไม่ชุ่น” หรือเป็นอย่างที่นักประวัติศาสตร์ไทย ที่ข้าพเจ้า
นิยมคือ ศาสตราจารย์หม่อมเจ้าทองทัชยาฯ ทองใหญ่
กล่าวไว้ว่า “อังกฤษแตะเต็มดินแดนไทย อย่างแบคที่เรีย
วรรณโรค” แหวมทองก็ต้องเผชิญ กับสุนัขจิ้งจอก

จึงเกิดตามคำหับของ อีตป - ดาฟองเตน คกกคามซบ
กักเอาอย่างเข้มข้นที่สุดในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ ทั้ง
หกถ้าวถึงโดยพิศดารในบท “เปิดสยาม”

ขรอยจะมีแต่กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ผู้เป็น
คนไทยแผนอัยยงคคคนแรก และเป็นดมาชิกดมา
คมแพทย์แห่งนิวยอรค คิชย์ ดร. แบดด์ ดัย หรือ “ปดัด
เด” ผู้ทรงรู้ภาษาต่างประเทศบ้าง ที่ได้กราบบังคมทูล
รัชกาลที่ ๓ ให้ทรงทราบถึงความเป็นจริงเรื่องตะวันออก
และเรื่องเมืองจีน จึงปรากฏมีพระกระแสรับสั่งตอลจะ
ค้นรัชกาลว่า “ให้เจ้านายและข้าราชการคักษาภาษาค้าง
ประเทศให้เชี่ยวชาญ อย่าให้เสียเปรียบพอก “ฮ้าย
ราว” ได้

—๓—

พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๓ เกี่ยวกับผู้ที่จะสืบ
สันตติวงศ์นั้น ทรงเจาะจงจะให้ “พระองค์เจ้าอรรณพฯ”
ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ แต่ปรากฏว่าเจ้านายชั้นผู้ใหญ่
๒-๓ พระองค์ไม่เห็นด้วย เนื่องจากพระองค์เจ้าอรรณพฯ

ทรงเป็นเจ้าอย่างเด็ดขาด ความรู้ความสามารถไม่ปรากฏ
มีแต่ความชั่ว—เสวยน้ำจันทร์ นุดคร่าอดีตเป็นอาชญา
กรรมหมิ่นมาตยาพิทักษ์ โอธองค์ใหญ่เฝ้าก่อดนัสพระ
ชนม์ไปเสียก่อน เมื่อรัชกาลที่ ๓ ทรงทราบความในใจ
ของพระบรมญาติ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ว่า ไม่
ให้ราชสมบัติแก่พระองค์เจ้าอรุณพ ๑ แน่แล้ว ก็เสียด
พระทัย ท่านหมอบปลัดเดบั้นที่กความไว้อย่างค่อนช้าง
ผาดโผนว่า ทรงน้อยพระทัยที่ครองแผ่นดินมาด้วยดั่ง
๒๗ ปี ทรงกลัดกลุ้มมาก พระอารมณ์เสียเป็นเนือง
นิช หนึ่ง พระองค์ไม่ทรงตั้งใครเป็นมเหสีเลย เจ้า
จอมก๊กเหมือนจะทรงมีประมาณ ๔๐๐ คน !

เหตุผลของพระองค์รัชกาลที่ ๓ มีดังนี้ :—

๑. เจ้าฟ้าจุฑามณี ทรงเอาแต่การเล่น ไม่สน
พระทัยในราชการ

๒. เจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ ก็ทรงเป็นเจ้าอาวาศวัดมาตั้งแต่
๒๖ ปี เห็นจะทรงรักบรรพชิตเพศ ยิ่งกว่าจะเป็นพระ
มหากษัตริย์

ฉะนั้น เมื่อทรงปลดปล่อยมดลูกให้แล้วแต่เจ้านาย
ข้าราชการ โดยไม่แต่งตั้งใครเด็ดขาดลงไป การ
เตรียมตัวซึ่งมดลูกก็เกิดขึ้นเป็น ๓ คณะ คณะพระองค์
เจ้าอรณพ ๑ นั้น มีผู้สนับสนุนน้อย คณะเจ้าฟ้า
จุฑามณีมีผู้สนับสนุนค่อนข้างมาก เจ้าฟ้าจุฑามณีถึงกับ
ทรงเชื้อ เกือบเต็ม ๓๐๐ เปอรเซ็นต์ว่าจะอย่างไรก็
ตาม พระองค์คงได้เป็นพระมหากษัตริย์ เหตุผล
ของพระองค์ระม่ายกับรัชกาลที่ ๓ กล่าวคือ ทรง
เจ้าพระทัยว่า เจ้าฟ้ามงกุฎไม่ทรงปรารถนาดีทางบ้าน
เมืองแล้ว ทรงฝักใฝ่การพระศาสนา ถึงขนาดเป็น
เจ้าคณะนิายใหม่ ที่จะทรงสดับผ้ากาสาวพัตร์ ออก
มาเจริญกับกิลเด็คโลกันนี้ เห็นจะมีทางเป็นไปได้แน่เต็ม
ทั้งส่วนในคณะที่ ๓ คือคณะเจ้าฟ้ามงกุฎ ๑ เอง กลับ
มีอิทธิพลเลื่อง ๆ มากมายยิ่งกว่า เพราะอาศัยผ้าเหลือง
เทศนาการเมืองหาเลี้ยงนาร่วม ๓๐ ปี ประกอบกับทรง
เป็นชนชั้นพหุสคร ดั่งได้ศึกษาอะไรก็ได้กระไรอย่างลึก
ซึ้งแตกฉานถึงขั้นดอ คดอดจนถึงกำนด้าราชอันเป็นบวร
กระทั่งบรรลุปภาพของผู้นั้น เจ้านายคนสำคัญมีใจรักชาติ
เป็นห่วงใยในชาติเป็นทุนแรงอยู่แล้ว จึงสนับสนุน ไม่

ต้องสงสัยว่าใน “การเทศนา” ที่สำคัญครั้งใด เจ้าฟ้า
ธัมมการวัด จะไม่กล่าวถึงการก่อกบฏเมือง ของจักรพรรดิ
นิยมอังกฤษ และฝรั่งเศส ทั้งทรงย้ำถึงความจำเป็นจริง
อันน่ากลัวว่า การก่อกบฏเมืองนั้นใกล้จะถึงประเทศ
สยามทุกขณะแล้ว จะต้องยกตัวอย่างพม่า ประเทศ
คู่รบซึ่งเคยรบกับไทยมาหลายร้อยปี ว่าเคยชนะไทยด้วย
อำนาจทหารถึง ๒ ครั้งและว่า ขณะนี้พม่ากำลังถูกราส-
ตีของอังกฤษ จัองจะ “ตบ” อยู่อย่างเกรี้ยวกราด ใน
ขณะที่ ประเทศญวนได้เสีย ดินแดนแคว้นใต้ให้แก่ฝรั่งเศส
แล้วโดยสิ้นเชิง

(เอกราชของพม่า เสียแก่อังกฤษ พ.ศ. ๒๔๒๘
และอังกฤษคืนเอกราชให้พม่า ในพ.ศ. ๒๔๘๐)

ถึงสำคัญที่เจ้าฟ้า ฯ ธมการนักการเมืองได้ตำแน่ง
ต่อจากความเป็นจริงของสถานการณ์อันน่ากลัวคือ “การ
แก้ไข” อย่างน้อยคงได้เทศน์บอกสู่ทางบางประการแก่
เจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่ที่สำคัญ เกี่ยวกับการคิด
ต่อกับนักการเมืองอังกฤษทางตะวันออกบางคน ในการ

คิดก่อน^๕ มีน้อยคนนัก แม่เจ้าฟ้าจุฑามณีก็ไม่สงสัย
ถ้า จะเป็นวิเศษไต่บាយทางการเมือง บรรพทิศพิเศษจะ
เล่นการเมือง ในเมืองไทยยังไม่เคยปรากฏมี ใคร ๆ
ก็เข้าใจว่าเป็นการคิดต่อเรื่อง ดาราศาสตร์และโหราศาสตร์
เนื่องจากทรงเป็น “โหรใหญ่” มีชื่อเสียงอยู่ไม่น้อย หมาย
ความว่าทรงช้อนการเล่นการเมือง เพื่อประเทศชาติไว้
๒๕ ในวิชาโหราศาสตร์และดาราศาสตร์ชั้นหนึ่ง ใน
ตำราตำราพิตรอีกชั้นหนึ่ง จึงไม่แปลกที่จะวิเคราะห์ ณ ที่นี้
ว่า คณะเจ้าฟ้าจุฑามณีจะไม่เชื่อจนตายใจ ไหนจะ
ทรงเป็นผู้หนึ่งราชภัย ไหนจะทรงเป็นพระภิกษุ.... และ
ไหนจะทรงเป็นผู้ให้กำเนิดนิกายธรรมยุติกะในพระพุทธ-
ศาสนา ซึ่งมีปฏิปทาเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยเป็นอย่าง
ยิ่ง และทรงบวชมาร่วม ๓๐ ปี!

ทั้งตรงและอ้อม อิทธิพลของคณะเจ้าฟ้า ๑ สม
การวัดได้เป็นไปอย่างลึกซึ้ง ถึงจะไม่ทรงเปรื่องปราด
ยิ่งกว่าองค์เจ้าฟ้าจุฑามณี — ในสายตา ของชาวต่างประเทศ
ที่ทบทวนรู้จักพบเห็นในสมัยนั้นทั่วไปดังกล่าวมาแล้ว ก็
ทรงมีแผนการณ์ และวิธีการนั้น ฌมั่งสามารถเอาชนะคู่แข่ง

พระบรมไตร ตามความเป็นจริงอีกประการหนึ่งซึ่งรั
 ราชการใหญ่น้อยทุกคนยอมรับคือ รัชกาลที่ ๓ ทรงร
 ครองราชบัลลังก์อย่างรักษาไว้เพื่อน้อง พระองค์ท่านทรง
 เป็นพระมหากษัตริย์โดยมิต้องด้วยกฎมณเฑียรบาล ใน
 การที่เจ้าฟ้ามงกุฎ ฯ ต้องทรงอาศัย ผ้ากาฉาวพัตรรับองค์กัน
 พระองค์จึงได้รับความเห็นอกเห็นใจ ความสงัดสารเป็น
 ทุนไพศาลตามไทยวิสัย ฉะนั้นเพียงแต่รัชกาลที่ ๓ เริ่ม
 ประชวรหนักเท่านั้น เจ้าฟ้าฯ สมภารวัดก็ทรงออกจาก
 วัดบวรนิเวศทันที

-๕-

วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๓ เป็นวันที่พระ
 อาการของรัชกาลที่ ๓ แสดงว่าทรุดลงอย่างไม่มีทางจะ
 รักษาให้หายได้ วันที่ ๑๕ มีนาคม เป็นวันที่
 ข้าราชการผู้ใหญ่ทั้งปวง คัดสินใจตกลงอัญเชิญเสด็จ
 เจ้าฟ้ามงกุฎ ฯ ให้ทรงสืบราชสมบัติ ในวันนั้นไม่มีใคร
 แม่นคนเดียวกด่าถึงเจ้าฟ้าจุฑามณีในที่ประชุมนั้น และ
 นับพัน ก็มี การระดม ทหาร รุก ด้อม พระบรม มหา ราชวัง

“ตามประเพณี” เป็นการกันตักว่าแก่ หมายความว่า
แผนการมีอภัยการใช้อำนาจใด ๆ ซึ่งอาจจะมาจากคณะ
เจ้าฟ้าจุฑามณีโดยตรง

เมื่อข้าราชการ ผู้ใหญ่ — มีเจ้าพระยาโกษาธิบดี
(สมเด็จพระยาองค์ใหญ่) เป็นหัวหน้าไปกราบทูล ณ
วัดบวรนิเวศน์นี้ เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ทรงรับสั่งว่า จะทรง
รับคำเจริญ ก็คือเมื่อเจ้าฟ้าจุฑามณีทรงรับสั่งว่าจะทรงเป็น
“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์รอง” ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สูงกว่า
ตำแหน่งกรมพระราชวังบวรตามปกติ รับสั่งดำคัญครั้ง
นั้น ก็จะต้องได้รับพระทัยของเจ้าฟ้าจุฑามณีที่
เห็นแก่ ความสงบเรียบร้อย ของประเทศจึงทรงยอมรับโดย
สุขุม แม้การยอมรับนั้นจะทรงประกาศว่า เป็นเพิกทอด
ทางการเมือง และไม่เป็นที่พอใจของคณะพระครุของพระ
องค์เป็นต้นมากก็ตาม

การตั้งกองรักษาเหตุร้าย ได้เรียงรายรอบบริเวณ
วัดบวรนิเวศ แต่เวลานั้น

วันที่ ๒๐ มีนาคม เจ้าฟ้ามงกุฎฯ ได้ได้คำออก

จากวัดบวรนิเวศ โดยทางน้ำ จอดเรือพระที่นั่ง ณ ท่าหน้า
แพคอยฤกษ์ตึกออกจากบวรพิศเพศอยู่ อีก ๒-๓ วัน
ต่อมา เจ้าพระยาโกษาธิบดีรู้ดีว่าจะไม่ปลอดภัย จึง
อาราธนาให้เสด็จเข้ามาประทับ ณ วัดพระแก้ว

วันที่ ๒๖ มีนาคม ทรงตั้ง แต่ทรงนั่งห่มขาวและ
ยังคงทรงพำนักอยู่ในพระอุโบสถ

วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๓๘๔ รัชกาลที่ ๓ เสด็จ
สวรรคตด้วยพระอาการกระวนกระวาย ปรากฏว่า ขณะ
ที่ยังทรงมีพระอัสสัณอยู่ ยังทรงมีพระราชประสงค์มั่นคง
ในอันที่จะมอบราชสมบัติให้แก่ พระองค์เจ้าอรรณพฯ
พระราชโอรสซึ่งเฝ้าอยู่อย่างใกล้ชิด ถึงกับทรงประทาน
ประกาศทองคำของรัชกาลที่ ๓ ให้คัดส่งพระสัณ แด่ดวง
ทรงมอบแผ่นดินให้พระองค์เจ้าอรรณพฯ แล้ว แต่โดย
ใฝ่พรินของเจ้าพระยาโกษาธิบดี เมื่อเห็นจะสิ้นพระวชิ
แล้ว จึงให้หยิบอันซึ่งมิใช่ของแท้ถวาย แผ่นดินจึงเป็น
ของเจ้าฟ้ามงกุฎมุกุเทววงศ์ เป็นรัชกาลที่ ๔ แห่ง
ราชจักรีวงศ์ต่อมาด้วยประการฉะนี้

ไม่มีใครทราบเรื่องราวของพระองค์เจ้าอรณพ
ต่อมาอีกเลย

วาระต่อไปก็คือ แผนการณ์ที่จะทำให้ “สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว” หรือเจ้าฟ้าจุฑามณี หรือที่ชาวต่างประเทศนิยมเรียกว่า “เจ้าฟ้าอัครเรศวรังสรรค์” ทรงเป็น “นักโทษแผ่นดิน” จนสวรรคต

ตามที่ได้อำนาจการชิงมงกุฎ ของราชบัลลังก์สยาม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เพื่อพิชิตอำนาจของพระยาโบราณราชธานินทร์เรื่อง “เราตัดหัวกันเองทุก ๆ ระยะเวลา ๑๐ ปี” นั้น ใครจะกล่าวเพิ่มเติมว่า เป็นราชนิยมหรือเป็นเรื่องราวธรรมดาของลูกและหลานกษัตริย์ทั่วโลก ในศตวรรษที่ ๑๐-๑๕ ในทวีปยุโรปโดยเฉพาะ เรื่องทำนองนี้ปรากฏว่าทุกประเทศ ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ จะแตกต่างกันกับเราที่ตรงกำหนดเวลาฆ่ากันประหารกัน ซึ่งไม่อาจ

กำหนดได้จนเป็นคติเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การ
นั้นเคี้ยวรอนกัดซึ่งกันและกัน ในอยุธยาสมัยของเรา
นั้นถึบจนเกินไป เจ้าท่านของเพ่งแต่มุ่งกฎราชบัลลังก์
ยิ่งกว่ารักจะรรโลงประเทศชาติ มีโยทักเค็ดจะด้อยนัย
ปริมาณลงอย่างไร เพียงไรก็ตาม เราก็ก่ปดอบใจเรา
เองอย่างไ้เรดาว่า “ คนดีไม่ดันกรงศ์รัยยุธา ”

เราอาจจะมัทฤษฏีทางจิตใจให้เป็น ชนผู้จ้าวร อา-
ณาจักรทางเผื่อแผ่เมตตากรณาอย่างกว้างขวาง แต่โดย
ทางปฏิบัตินั้น ปรากฏว่า ยุคไหนยุคนั้นมีแค่ดัญญุติกัน
แห่งความคับแค้น เห็นแก่ตัวอย่างร้ายแรง คนดีดำพิง
แต่คนเดียวจะทำอะไรไหว ยิ่งคนดีของเราแต่อดัด เท่า
ที่ได้ออบคุประวัติอย่างละเอียดถี่ถ้วนที่สุดเท่าที่จะดอบได้นั้น
ชอบเหยียบบนศพของคนดีอีกคนหนึ่ง ความใหญ่หลวงทง
ปวง จึงจำเป็นค้องหดเรียวเล็กลง ประเทศชาติได้แปร
สภาพจาก status quo ที่แท้จริงกลายเป็นมีความหมาย
แต่เพียงเมืองหลวง ซึ่งเป็นความจริงอันน่าเศัใจอย่างที่สุด
และเมืองหลวงเองก็มีความหมายเฉพาะแต่พระบรมหาราช-
วัง ดังได้กล่าวมาแต่ไว้ในบท “ อารมภาค ” และจะ

พยายามกล่าวถึงอีกในบทอื่น ๆ

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทรมหาเมฆ พระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนครองราชสมบัติอย่างนัก
ปราชญ์เต็มภาคภูมิ เมื่อทรงสถาปนากรมขุนอิศเรศ-
รังสรรค์ อนุชา เป็นสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว
ก็ท้าวว่า ทรงดำริแผนการณ “คุมขัง” น้อง
เสด็จโดยคชวิถี แล้วในระยะแรก..... และโดยทรงตั้ง
พระองค์ว่าทรงเป็น “ปราชญ์” อย่างสิ้นเชิง

เรื่องนั้นว่าแปลกด้วยกาล เนื่องจากรัชกาลที่ ๔
ทรงทราบความเป็นไปของโลก ใน ศัตวรรษที่ ๑๙ ได้อย่าง
ดี..... ว่าสยามกำลังจะกลายเป็นหมุ่หุ่นขึ้นนัยของ
จักรพรรดินิยม “อายพอกขาว” ว่าคนไทยที่มมีความรู้
ความสามารถในภาษาต่างประเทศถึงเขี้ยวชาญ ทั้งประเทศ
ไทยมีเพียง ๒ คนคือ พระองค์ผู้ทรงเป็นพี่ และสมเด็จพระ
พระปิ่นเกล้าผู้ทรงเป็นน้อง ว่าหลายหัวดีกว่าหัวเดียว
จำดำมึคัศจรรย์และการร่วมกำลัง ร่วม ความคิด อัน เป็นสิ่ง
ประเสริฐ แต่ทั้ง ๆ ที่ทรงมีคำแถลงการณ์ในพุทธปรัญยามา
รวม ๓๐ ปี พระองค์กลับทรงตั้งมัววิชาจากนี้ใด ๆ หมก

พระองค์ทรงพิจารณาถึงพระปิ่นเกล้าอย่างถี่
พระองค์

สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้า ทรงรู้สึกนึกคิดอย่างไร ?

ประการแรก ทรงวางพระราชหฤทัยเต็มที เนื่อง
จากพระจอมเกล้าฯ ทรงเป็นพี่แท้ ๆ รวมทั้งพระราช
บิดาพระราชมารดา และทรงร่วมทั้งครูบาอาจารย์ ไม่
เจตน์เจตน์คิดว่า พระจอมเกล้าฯ มิใช่หนักกับคุณเรศวร
มหาราช หากทรงศึกษา มีความรู้ความสามารถทางการ
เมืองและสังคม ท่านเองเดียวกับพระองค์ ประการที่สอง
ทรงเข้าพระทัยว่า พระเชษฐาธิราช คงจะมอบรา
ชการส่วนใหญ่ของแผ่นดินให้พระองค์อำนวยการ คุณ
สมเด็จพระนเรศวร ทรงมอบการปกครองฝ่ายพลเรือน
ให้สมเด็จพระเอกาทศรถ พระองค์ผู้ทรงเป็นนักรบทรง
อำนวยการฝ่ายทหาร เหตุผลของพระองค์ก็คือ การ
ที่ได้ถูกยกให้เป็น “พระมหากษัตริย์องค์ที่ ๒” นั้นไม่
ดีพออย่างอื่น มีแต่สมเด็จพระเอกาทศรถพระองค์เดียว
ที่ปรากฏในพงศาวดารว่า ทรงเป็นเยี่ยงพระองค์ และ
ประการสุดท้าย ทรงเข้าทำนองเดียวกับพระเชษฐาธิราช

ถ้า ประเทศชาติกำลังตกอยู่ในภาวะที่คับขัน ด้วยเหตุ
การณ์ภายนอกเกือบจะถึงที่สุดแล้ว อุปมาดังชายฉกรรจ์
กำลังถูกคมดาบของ เพชฌฆาต ฉวัดเฉวียน รอบ ร้าง อยู่ ทุก
ชั่วโมง คอจะหลุดออกจากไหล่วินาทีใดก็ไม่รู้ พระเชษ-
ษฐาธิราชคงจะคำนึงถึงการร่วมมือร่วมใจร่วมความคิดว่า จำเป็น
เหนือสิ่งอื่น

แต่การณ์มิได้เป็นไปอย่างที่เราจะเป็นไป

สาเหตุของความอิจฉารยาร้ายแรงนั้น คือ บัญ-
หาเกี่ยวกับ “ ความฉลาด ” ซึ่งมีใช้เป็นปัญหาของ
นักปราชญ์ ยิ่งไปกว่าเป็นปัญหาของพระมหากษัตริย์

ในเอกสารของ เซอร์ ยอน บาวริงก์ และของ
มิดชีดแอนนา เทโอนโนเวนส์ ไคส์รเดริญ “ พระเจ้า
กรุงสยาม ” ในฐานะเป็นกษัตริย์ไว้มากแห่ง ว่าทรง
เป็นพระมหากษัตริย์ตัวอย่างในทางตะวันออก เกี่ยวกับ
ความทันสมัย ว่าทรงเล่าเรียนรอบรู้ทั้งวรรณคดีวาทศิลป์
และปรัชญาวาทศิลป์ ของตะวันตก ว่าทรงฉลาดยิ่ง ว่า
ทรงมีหลักคิด หลักวิเคราะห์ เหล่านี้ในขณะเดียวกัน
ทั้งเซอร์ยอน บาวริงก์ และมิดชีดแอนนา ไคส์รเดริญ

ว่า “สมเด็จพระปิยะเกล้า” นั้น..... in every respect was for greater than his brother ในทุกประเด็น ทรงเปี่ยมพรปัญญายิ่งกว่าพระเชษฐาธิราชมากมาย ว่าทรงเป็นนักศึกษาศึกษาชั้นเยี่ยมของโลกคนหนึ่ง ว่าทรงเขียนภาษาอังกฤษได้อย่างดีเลิศ หากทำาหมิ่นได้ ว่าทรงมีทักษะละเอียดรอบคอบด้วยถักทอประชาธิปไตย ว่าทรงมีน้ำพระทัยกว้างขวางยิ่งนัก ว่าทรงเป็นนักกีฬา-โปรดการล่าสัตว์ และทรงมีพระศิริโฉมสวยงาม ทำให้เป็นที่รักกว้างขวางในหมู่ประชาชนและแน่นอน..... อีกด้วย!

เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๓ ขึ้นครองราชย์ใหม่ ๆ นั้น กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ได้ถวายชีวิตเข้าทำราชการกับ พระเชษฐา เต็มพระปรีชาสามารถ งานที่ทรงได้รับ มอบหมายให้ทำคือ กิจการเกี่ยวกับกองทัพเรือ ทรงวางแผนการณั้สร้างเรือรบแบบทันสมัย ถึงกับส่งนักเรียน ไทยไปศึกษาวิชาต่อเรือ ณ ประเทศอังกฤษ ทรงกะจะ สร้างเมืองชายทะเลหลายเมืองเป็น “เมืองเรือ” และ “เมืองบ่อน” นอกเหนือไปจากเมืองปากน้ำหรือสมุทร-ปราการ แผนการณั้ใหญ่โต ที่จะทำให้ความสำคัญ

ของกรุงเทพ ฯ ถดถอย^๕ ไม่ต้องพระทัยรัชกาลที่ ๓^๕ ทั้ง
จะต้องจ่ายพระราชทรัพย์เป็นอันมาก..... อีกทั้งไม่
เป็นการสร้างวัด !

เรื่องที่บอกความขมขื่นแก่ กรมขุน อิศรเสด็จรังสรรค์
เป็นอย่างยิ่งคือ ความโบราณถ้ามัยขององค์พระมหา
กษัตริย์ ผู้เป็นพระเชษฐาธิราชองค์ใหญ่ กล่าวคือ
ทรงเชื่อในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ถึงกับหลง พระองค์ทรงเกลียด
รังศาสดาอื่นในกรุงเทพ ฯ เช่น ชาวคณะมิชชันนารี
อเมริกัน แม้จะทำประโยชน์ใหญ่หลวงเพียงใดก็ตาม
ทรงเข้าพระทัยว่า คริตศาสดานิกชนทั้งหมด ถูกหมิ่นหมาย
พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ถึงกับทรงบัญชาให้จับได้คุก เด่ากันว่า
เคยรับสั่ง “ ผิดไม่ผิดก็จับกันก่อน ” เพราะหัดที่ไม่ให้ทรง
ให้ประหารชีวิต ดังพฤติการณ์ที่ทำให้ชาติเดียวเอกราช
ถูกกษัตริย์ญวน หัวหน้าคริตศาสดาชนอเมริกันรุ่นแรก
ในกรุงเทพ ฯ เป็นอาจารย์และมิตรสหายของกรมขุน-
อิสรเสด็จรังสรรค์^๕ พระองค์จึงทรงตระอาที่จะทำงาน
กับคนใจ และเสด็จไปประพาส ณ หัวเมืองต่าง ๆ โดย
ที่ไม่สามารถจะทรงทำความ ต้มฤทธิใด ๆ แก่งาน เพื่อ ชาติ

ตามแผนการณ์ได้

(นักประวัติศาสตร์บางคน เช่น หม่อมเจ้าทอง-
ทิฆายุก ของใหญ่ กล่าวว่ รัชกาลที่ ๓ ที่ทรงดำเนิน
กุศโลบายทั้ง การเมือง ภายใน และ ภายนอก อย่าง “ บ้า
เถื่อน ” หลายครั้ง ความหมายของคำ “ บ้าเถื่อน ”
ที่กล่าวนี้ คือความโง่ ความไม่ทันสมัย ความไม่ทัน
เหตุการณ์)

มีคราวหนึ่ง ที่กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ทรง อาสา เป็นที่
เดื่องลือ ฟังบันทึกให้เป็นเกียรติประวัติ ณ ที่นั้นคือ ทรง
เป็นแม่ทัพเรือไปรบญวนปลายสงคราม “ อานาม-สยาม-
ยุทธ ” แทนแม่ทัพเรือคนเก่าผู้อ่อนแอ ผู้ทำให้เจ้าพระยา
บดินทร-ถึงที่ แม่ทัพใหญ่ไม่สามารถเอาชนะญวนได้โดย
เด็ดขาด และเป็นผู้ทำให้แม่ทัพหน้าของไทย คือพระยา
อินทรกำแหง ผู้ได้รับคำสั่งให้ไปตีเมืองหลวงของญวน
ได้ ต้องถอยและแตกทัพอย่างยับเยิน แม่ทัพเรือใหม่
นำกองทัพรบทันสมัย ซึ่งพระองค์ทรงอ่านถ้อยการ
สร้างชน มั่นใจโดยความ (หลวงนายสิทธิ ต่อมา
เป็น “ สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่ ”) เป็นแม่ทัพหน้า ได้ดี

กองทัพเรือญวนแตก และได้ยึดค่ายญวนได้มากมาย แต่
ยังเอิญ เจ้าพระยาบดินทร์-สิงห์ บัวยงต้องเปลี่ยนแม่
ทัพใหม่ ความเข้มแข็งเด็ดขาดและความสามารถทั้ง
ปวง ใหม่สู้เก่ามิได้ การรวบรวมไม่ประสานกัน กอง
ทัพไทยจึงต้องถอยกำลังส่วนใหญ่เป็นครั้งสุดท้าย

ในการที่รัชกาลที่ ๓ ทรงอนุมัติให้เจ้าฟ้าองค์น้อย
ราชอนุชา เป็นแม่ทัพเรือครั้งนั้น หาใช่เจตนาดีไม่ เนื่อง
จากการรบพุ่งกับญวนครั้งนั้น ได้โทรมลงไม่ผิดอะไร
กับโรคร้ายที่รุมกายรักษาไม่หายแล้ว แม้กรมขุนอิศเรศ
จะมีโอกาสแสดงความสามารถเป็นที่ประจักษ์..... เพื่อ
ให้พระเชษฐาธิราช ทรงเห็น ใน สมรรถภาพ ของ กองทัพ
เรือสมัยใหม่ จะได้สร้างสยามให้เข้มแข็ง โดยมีมือ
สร้างเรือรบสมัยใหม่นั้น เป็นฝีมือของคนไทย มิใช่คื
แต่ขอเขา รัชกาลที่ ๓ ก็ยังคงทรงถือ ไม่โปรดอยู่เช่นเดิม
กับทรงประสงค์สร้างกำนันโบราณ แบบจีนไว้ที่วัด ๆ หนึ่ง
ให้เรียกว่า “ วัดยานนาวา ” ท่านองว่า อีกไม่ช้า
อะไรก็จะเป็นอย่าง “ อ้ายพวกชาว ” หมก ของเก่า
ของปู่ย่าตายายจะมีมิแล้ว !

ความสามารถอีกประการหนึ่ง ที่กรมขุนอิศเรศ
ทรงแสดงก็คือ ทรงแปลตำราวิชาทหารอย่าง
ใหม่ขึ้น ต้นฉบับเดิมสูญหายไปไม่มีเหลือ นอกจาก
“ตำราปืนใหญ่” ซึ่งมื่ออย่างไม่ครบสมบูรณ์ แต่ท
รัชกาลที่ ๓ ทรงดำริว่า ท่านน้อย (หมายถึงกรมขุน
อิศเรศฯ) ทรงเอาแต่การเล่น ไม่เอาวิชาการนั้น เป็น
ความผิด ความโบราณคร่ำครึของรัชกาลที่ ๓ เอง ที่มี
พระนิสัยไม่เชื่อใจใคร นอกจากพมดรินทร์ หรือเจ้าพระยา
พมดรินทร์—ดังที่ แต่ผู้เดียว ตามความเป็นจริงแล้ว กรม
ขุนอิศเรศฯ ทรงเป็นคนแห่งโลก เป็นนักกีฬา และ
เต็มไปด้วยแผนการเน้สร้างประเทศมากมาย ไม่ใช่คน
เกียจคร้าน ประกอบกับทรงเป็นคนกล้าที่กล้าปฏิบัติการณ์
ที่กล้า เช่นโปรดพระบรมฯ อย่างประธานาธิบดี ยอร์จ
วอชิงตัน ถึงกับทรงตั้งชื่อโอรสองค์ใหญ่ (พระบิดาของ
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ - น.ม.ด.) ว่า “พระองค์เจ้า
ยอร์จ วอชิงตัน ”

ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระองค์ทรงถูกยุบโลกให้เป็น
“สมเด็จพระบวรเกล้า” แล้ว ก็ทรงเริ่มตามแผนการณ์

เดิมอีก เนื่องจากทรงมีพระทัยปรารถนาอย่างแรงกล้า
ที่จะให้ “ไทยพึ่งไทย” ให้จงได้ ได้ทรงกราบทูลถึง
แผนการณ์สร้างกองทัพเรือและการค้า ให้พระเชษฐาธิ-
ทรงทราบ พร้อมทั้งขอพระราชทานเงินจำนวนที่มาก การ
กราบทูลให้ทรงทราบถึงแผนการนั้น ได้ทรงกระทำ
หลังจากวันบรมราชาภิเษกแล้ว

(“พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรงเป็นกษัตริย์รัชกาล
ที่ ๔ เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ งานบรม
ราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ปีเดียวกัน พระมเหสีองค์
แรกของพระองค์คือ พระองค์เจ้าหญิงโสมนัสวัฒนาวดี จิดา
แดงของรัชกาลที่ ๓ มีพระชนม์ได้ ๑๘ ปี “พระเจ้า
กรุงสยาม ” ทรงแก่กว่าพระมเหสี ๓๐ ปี สมเด็จพระ
บรมราชินี ทรงอภิเษกสมรสได้ ๘ เดือน ก็นั้นพระ
ชนมายุด้วยการแท้งพระกุมาร พระมเหสีองค์ที่ ๒ คือ
กรมพระเทพศิรินทราวาศย — พระองค์เจ้าหญิงรำเพย
ภินิมย)

แต่ทรงทำอย่างไรกับแผนการณ์ของสมเด็จพระ-
ปิ่นเกล้า ?

ทรงขอพิจารณา ? ทรงขอรอเวลา ? ทรงขอลด
จำนวนเงิน ? เป่ล่า^๕ทงสน ! ไ้^๕ทรงทะเลาะวิวาทกันถึงกัน
แตกหัก กระทั่งสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ต้องเสด็จหนีไป
พำนัก ณ เชียงใหม่ทันที ทรงหมดความรู้สึกว่า ทรง
เป็น “พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ ๒” ของประเทศสยาม
ทรงหมดมานะ แต่ไม่เคยทรงลืมพระองค์ว่า พระองค์ทรง
เป็นคนแห่งโลก เป็นนักกีฬาที่ดุดะดงด้วยน้ำสรวเสริญนำ
พระทัยที่สุดก็คือ ถึงจะทรงโกรธเคืองพระเชษฐาธิราช
เพียงใดก็ตาม พระองค์ไม่ทรงยอมแยกแผ่นดิน ทั้ง ๆ ที่
ข้าราชบริพารที่จงรักภักดีของพระองค์ เตรียมรัฐประหาร
ไว้ หลายครั้งหลายครา การตระเตรียมชิง “มงกุฏ”
นั้น เป็นเรื่องลับซับซ้อน จากผลการค้นคว้าส่วนบุคคล
ควรบันทึกไว้ให้พิสดาร โดยที่จะหาอ่านจากหนังสือภาษา
ไทยและต่างประเทศมิได้ ดังต่อไปนี้

เรื่องแรกเกี่ยวกับนาย จอร์จ โรมส์ น็อกซ์ ข้าราชการชาวอังกฤษในพระราชวังหน้า คงเคยกล่าวมาแล้ว
เดิมทีนาย น็อกซ์มาจากอินเดีย อย่างคนชั้นไร้มักคอก
อาศัยที่เป็นคนฉลาด สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ไ้^๕ทรงจำ

ขายน็อกซ์ ให้ทำงานเกี่ยวกับกิจการฝ่ายต่างประเทศ และ
โปรดปรานขายน็อกซ์มาก ถึงกับประทานบ้านเรือน และ
ภริยาให้ ต่อมาขายน็อกซ์ได้เป็นกงซุลอังกฤษคนที่สอง
ในเมืองไทย และก็ยังเป็นจรรยาที่กงซุลน็อกซ์ยอม
ฝากฝังทางสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ผู้เคยเป็นนายเก่า มากกว่า
สมเด็จพระจอมเกล้าฯ และกงซุลน็อกซ์รู้เรื่องกรณี
พิพาทระหว่างกษัตริย์สองพี่น้องได้เป็นอย่างดี ค่ะพอ
ก็จะให้อังกฤษช่วยประเทศสยามอะไรก็ได้ก็ได้ ถ้าหาเดมิมี
พระปรีชาญาณของสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ๑ แล้ว

การเสด็จไปเชียงใหม่ของ สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ๑
ครั้งแรกเป็นไปอย่างกระชั้นชิด เนื่องจากทรงรู้ดีว่า
พระองค์ไม่ผิดอะไรกับ “เจ๊ต” ทางเชียงใหม่ได้ถวาย
ความจงรักภักดีเป็นอันดี แต่พระองค์ไม่ทรง “เค็ดอนไหว”
ทางการเมืองอย่างใด ๆ เลย พระองค์ทรงส่งสารบีบบังคับ
เพราะทรงตระหนักถึงชะตากรรม ของ ประเทศ พม่า และไทย
ใหญ่ ซึ่งติดกับราชอาณาจักรทางเชียงใหม่ได้อย่างดีว่า
หากราชดีห้อังกฤษ “คบ” ประเทศใดในทางตะวันออกแล้ว
ไม่ตายเป็นไม่ปล่อย จึงเสด็จลงมาพำนัก ณ สระบุรี

แต่ทรงเข้ามากรุงเทพฯ เป็นครั้งคราว แต่ไม่เคยทรง
ชวนให้พระเชษฐาธิราชอีก กระทั่งวาระที่สุด

ในพ.ศ. ๒๔๖๕ มีกรณีพิพาทเกิดขึ้นทางบกซึ่งได้
โดยเกิดขอบเขตในแคว้นปาหัง นายพันเอก คาเวนนากร
ผู้ดำรงราชการ สิงคโปร์ ตั้งสัยว่า ชุมค่านแห่ง
ตรงกานูช่วยเหลือการรบนั้น และเนื่องจากตรงกานู
เป็นเมืองในพระราชอาณาเขตไทย คาเวนนากรปลงใจ
เชื่อว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นต้นตอของเหตุ
การณ์ เมื่อยังทำลายเมืองตรงกานูแตกย่อยยับลงแล้ว
คาเวนนากรส่งเรือรบ ๒ ลำมาที่ปากน้ำ ทำให้กรุงเทพฯ แดก
คืนกันมากกว่า จะถูกยิงทำลายจุเมืองตรงกานู ขณะนั้น
นายนิวยอร์กทำงานประจำ ณ กรุงลอนดอน เขาทราบทุก
สิ่งแต่พระเจ้าปิ่นเกล้าฯ ให้รีบเร่งตั้งเชิงใหม่ทันที เมื่อ
อาจจะช่วยเอกราชของประเทศสยามได้ หากกรุงเทพฯ ถูก
ยึดหรือถูกทำลายจุตรงกานู

แต่รัชกาลที่ ๔ ได้ส่งดินแดนทางภาคใต้ที่เคยขาย
กับสยามเกือบทั้งหมด เพื่อแลกเอาเอกราชไว้

ขณะนั้นเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ทรงมีพระชนม์ได้

๘ ปี

ข้าราชการบริพารของสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ มีมติกัน
หลายครั้งว่า หากเจ้าชีวิตของคนไม่ทรงใช้อำนาจเพื่อ
ความปลอดภัยของพระองค์แล้ว อำนาจจากฝ่ายตรงกัน
ข้ามก็จะทำลายพระองค์โดยไม่มีปัญหา พวกเขาเชื่อว่า
ไม่เกิดวิสัยที่จะทำลายกำลังของจมีนไฉวรนาถ ผู้กำลัง
เป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี ว่าที่สมุหนกดาโหมนั้น ถ้า
เจ้าชีวิตทรงอนุมัติให้ลงมือพลิกแผ่นดินได้ ที่สำคัญก็คือ
ข้าราชการเหล่านั้นหัวรุนแรง ไม่นิยมการดำเนินงานกับต่าง
ประเทศ โดยวิธีเสียดินแดนของบรรพบุรุษที่เล็ดลอดน้อย
เพื่อแลกกับเอกราช ซึ่งในไม่ช้าประเทศสยามก็จะเหลือ
เพียงนิดเดียว หรือไม่เหลือเลย.... และในไม่ช้าสมเด็จพระ
ปิ่นเกล้าฯ เจ้าคนก็จะศูนย์พระอิศริยยศ, พระนาม,
พระบัญชาอันรุ่งโรจน์ไปจากพงศาวดาร ไม่มีวันแปร
สภาพจากการเป็น “เจ็ด” ได้ ทั้งนี้เพราะพระเชษฐา
ธิราชจะไม่ทรงยอมมอบมงกุฏแก่พระอนุชาเป็นอันขาด

เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์เกล้า ก็กำลังทรงเรียนภาษาฝรั่ง และ
ทรงเจริญด้วยชนทุกวันนี้ !

พระองค์ทรงนั่ง ทรงคิดถึงอดีต ทรงเป็นนักศึกษา
และทรงเห็นการณ์ไกลเหลือเกิน คิดที่ว่า The noblest
soul suffer the most ยังมีเกียรติเท่าใด ยังมีศักดิ์เท่าใด
ยังมีใจใหญ่เพียงใด ยิ่งต้องทนทุกข์ทรมานเพียงนั้น แน่
นอน ทรงทราบซึ่งเป็นอย่างดี แต่ปวงข้าราชบริพารของ
พระองค์ไม่มีอดคิด เขามัวแต่จับจุ่นอันไม่มีอนาคต พระ
องค์ทรงเข้าใจจิตใจของราชสำนักอังกฤษในสมัยนั้นได้ดั่งอย่าง
หนึ่งไม่มีสอง

ในอดีตนั้น ทรงเห็นภาพสุดอาดูรเกี่ยวกับพฤติกรรม
ที่แสดงถึงความฉลาดอันจำกัด (limited intellectual) ของ
ไทยร่วมชาติ ในสมัยกรุงแตกครั้งแรกก็คิด สมัย terrorism
หรือนิยมการประหารทางการเมือง กระทั่งกรุงแตกครั้งที่
ก็คิด แม้แต่สมัยพระชนกนาถของพระองค์เอง ความ
ฉลาดอันจำกัดนั้น แสดงถึงความผิดพลาดใหญ่หลวงทาง
การเมือง และการทหารคิดประวัติศาสตร์ คือ

ก. ความแค้นกระด้าง และความไม่รอบรู้ของ
ข้าราชการไทยชั้นผู้ใหญ่

ข. การประมาณกำลังข้าศึกผิดพลาด

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ผู้ทรงมีช้าง
เผือก ๑ เชือก ทรงรบกับพม่าในผืนแผ่นดินสยาม เป็น
ครั้งแรกที่ปรากฏการเมืองสุพรรณบุรี ทรงตั้งพระสุริ-
โยทัยมเหสี และทรงถอยทัพหนีพม่ากระทั่งต้องยอม
พ่ายแพ้ ได้มอบศักดิ์ของประเทศชาติ และเสด็จพระอิศริยยศ
ไปเท่าใด ช้างเผือกทั้ง ๑ ตัวก็ช่วยอะไรไม่ได้เลย มี
หน้าซ้ายยังเป็นตำเหตุนั้นเอง ทำให้เกิดศึกใหญ่จนกรุง
ศรีอยุธยาต้องแตกอีกได้ ๒ ครั้ง เพราะรู้เท่าไม่ถึงกำลัง
พม่า เราเชื่อการประมาณกำลังศึก เพียงแต่ไปถาม
เรื่องพม่าแถวเมืองมอญ เรื่องพม่ามีพระมหากษัตริย์
ดำ ชื่อ “ตะเบงสะเวตี” ผู้ร้าย อาศัยพี่เขยชื่อ “บุ-
เรงนอง กะยอติษฐา” เป็นคณาจารย์ เทียบปราบเมือง
ใหญ่น้อยในลุ่มน้ำอิรวดี รวมพม่าเป็นอาณาจักรใหญ่
เราไม่รู้ เราไม่รู้กระทั่งว่า เมืองมอญทั้งหมดก็ตกเป็น
เมืองขึ้นของพม่า และเมืองเมะตะมะ คือเมืองคงเดิมยัง

อาหาร ที่พม่าเตรียมตัวจะตีกรุงศรีอยุธยา เช่นเดียวกับ
เชียงใหม่

ความแตกต่างและความไม่รอบรู้ของเรา มี
ต่อมาอีกกระทิงกรุงแตกในครั้งแรก ไม่ผิดอะไรกับกอง
ทัพบกฝรั่งเศสประมาณกำลังมันสมองของกองทัพบกเยอรมัน
ผิด underestimate ในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒...
ที่ใช้หม้อก้นห่าน้ำทหาร เพื่อว่าเยอรมันจะฝังลูกระเบิด
เวลาได้! ไทยเตรียมบ้องกันเมืองเพียงจำนวน ๓ แต่
พม่ายกมาจำนวน ๕ ทั้งมีคนไทยขึ้นหัวหน้าขายชาติด้วย
พฤติการณ์อันน่าอัปอายขายหน้าที่สุด และประจักษ์กันว่า
ทำได้ง่ายที่สุด พระมหินทราธิราช กษัตริย์กรุงนันทวง
เบาที่สุด นอกจากความโง่เขลาส่วนพระองค์อย่างที่สุดแล้ว

ขุนหลวงสุริยามรินทร์ได้ ทรงแย่งบัลลังก์ขึ้น
เพื่อให้กรุงศรีอยุธยาแตก โดยขาดทั้งพระกำลังและพระ
ปัญญา นานที่ประชาชนพลเมืองจะรวมกำลังกันถอดมง-
กุฎกษัตริย์ออกจากคนที่เชื่อเชอะทันที้ และอัญเชิญ “ขุน
หลวงหาวัด” ออกมาเป็น “ขุนหลวงกู่ชาติ” แต่ก็ไม่
กระทำกัน เมื่อพม่ายกทัพมาก็ก่ทำตนเป็นเสนาชน หด

เราไปในเกาะ กระทั่งพม่าทุบกระดองเกาะแตก และ
รันทดดวงสุริยามารินทร์ได้หันเข้ามา ออช้าวรา
๑๐ วัน ก็ตื่นใจในสภาพแห่งตัว ทากที่หมดก้าง

ทรงพบพระพักตร์ ลงในพระหัตถ์ทั้งสอง จะมีความ
ชื่นใจสำหรับสภาพมนุษย์ในโลกนี้ ยิ่งไปกว่าความชม
ชื่นในความเงียบเงา?

ในสมัยสมเด็จพระบรมชนกนาถรัชกาลที่ ๑ พม่า
ไร้กตมาดองขอทำพระราชมิตรกับสยาม เพื่อให้ได้ ยะไข่
ได้เสียก่อน แล้วจะหอดกลับมาทำลายกรุงเทพทวารวดี
เราก็ไม่รู้ นอกจากภาพอันสดกัที่สุดใ้ดวงธาตากรุณา
ดูเหมือนว่า เราไม่รู้อะไรเกินเลยออกไปจากอาณาจักร
แห่งความแค้นกระด้างของเราเลย

มาบัดนี้ถึงสมัยแห่งเรา

พม่าตายแล้ว ญวนตายแล้ว มลายูตายแล้ว
ไทยใหญ่ก็เหมือนกับเขมร ย่อมตายตามประเทศน้ำ หาก
เรา “เก้ด็อนไหว” เพียงนิดเดียว ดานนาไทยก็จะหลุด
จากสยามไปทันที! และประเทศสยามที่เหลือเล่า^๕?

เรารู้ ไทยในดำนนาไทย ไม่ได้จะนิยมชมชื่นกับ
ไทยภาคกลางเท่าใดนัก ตั้งแต่ครั้งสมเด็จพระพุทธยอด-
ฟ้าจุฬาโลกมาแต่แล้ว เรารู้ดี เพราะเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินทาง
กรุงเทพฯ เรียกว่า “ดำนนาลาว” เจ้าลาวคนลาว
เมืองลาว และ “อ้อลาว” ตั้งในวรรณคดีเรื่อง “ขุนช้าง
ขุนแผน” ฯลฯ จากความแตกต่างอันทารุณโหดร้าย
เราจึงคิดว่าเขาไทยเที่ยงกว่าไทยภาคกลาง ได้ถูกหยาม
ถูกดูถูก ถูกแบ่งออกเป็นชนชั้นหนึ่ง หรืออีกชาติหนึ่ง
เชิงชาวประเทศราช เช่นเดียวกับไทยภาคอีสาน

ในขณะที่เรามาเชียงใหม่ครั้งแรก มานพหนุ่ม
น้อยทรงความรู้หนึ่งมาจากเขตนคร มาเฝ้าเรา มาแจ้ง
ว่า การที่ไทยดำนนาไทยรวมกับไทยกรุงเทพมหานคร-
นครก็เนื่องจากปากดีของ “เจ้าฟ้าชายแก้ว” บรรพบุรุษ
บรรดาเมื่อเอกทงปวงในดำนนาไทย เป็นเมืองที่ถูกหลาน
ของเจ้าฟ้าชายแก้ว ที่เรียกว่า “เจ้าชายเจ็ดองค์” ทรง
ครอบครองมี “กาวีละผู้เป็นเจ้า” เป็นนักรบนำ และทุก
องค์เป็นนักรบเกรียงไกรเลื่องลือกันทั่วไป เป็นราชตระกูล
ที่รักษาจากัดยัดเสมอชีพ “เจ้าจงเหมือนหมื่น

กึ่งนคร* กาวิธรับคำพูด ว่าเจ้าจะไม่ทรมนศกิตตแยก
แผ่นดินไทยออกจากไทยด้วยกันในสุวรรณภูมิ พ่อขอสาป
นึ่งไว้ หนึ่งสกุตสายพะกังสกุตสายนึ่งก็ดี สกุตสาย
นึ่งละกังสกุตสายพิกิต ต่อไปเบองหนานน แม่จะรุ่ง
เรื่องเพียงใดก็ตาม ขอให้พิณาศทุกสถาน”

ทำไมเราจึงจะไม่รู้ว่า อังกฤษต้องการอาณา
ไทยเพียงใด และต้องการแม่ฮ่องสอนเพียงใด

ทำไมเราต้องแฉ่งให้อังกฤษเห็นอีกว่าเสีย
หัวเมืองใหญ่ชายแดนภาคใต้ แล้วมิหนำยังต้องการเสียหัว
เมืองใหญ่ชายแดนภาคเหนือ อีก จาก ความ อ่อน แอ ประ
การเกี่ยวของชาวตะวันตก คือความไม่รอบรู้อันจูงนำ
ไปสู่การแตกสามัคคีธรรมภายใน ?

และทำไมเราจะตายโดยได้ชื่อว่าทรมนศกิตตพะและต่อ
หลาน ให้ชื่อเสียงเหม็นคลุ้งอยู่ในประวัติศาสตร์ ซึ่งหมาย
ถึงเลือดของญาติ เลือดของมิตรสหายและเลือดของผู้ไม่
เคียดแค้น ต้องอาบอุ่นความไม่สูง ความแค้นอาฆาต และที่
สุดท้ายก็สลายไป ต้องทรุดกายลงคุกเขาให้แก่ผู้เป็นนาย
ไม่อังกฤษก็ฝรั่งเศส ?

ข้าพเจ้าเคยได้ยินคำคำหนึ่งว่า สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงเป็นคนฉลาด ซึ่งข้าพเจ้าไม่ยอมเห็นด้วย ประเด็นกล่าวหาที่ว่า ทรงรักคนอื่นที่ไม่รักตน กระทั่งตนต้องตาย เพราะยาพิษของคนอื่น เห็นได้ชัดว่าเป็น “คนฉลาด” ใจอ่อนเรือโศกขตารายังงินเกินไปนั้น อาจจะวิจารณ์กันได้^{๕๕} ทั้งนี้เพราะทรงเห็นแก่ประเทศชาติงินเกินไปเราอาจจะยอมรับได้เพียงแต่ว่า ทรงใจอ่อนไปอยู่บ้าง ไม่ใช่ฉลาดแค่คนใจใหญ่ชนิดนี้ มีมากมายในยุคนายม้าหรืออัศวิน ทั้งทรงวิงวอนข้าราชการบริพารให้สงบเยียบตามได้โดยคุษฎี

ในข้อสุดท้ายที่ทรงสวรรคตด้วยยาพิษโดย “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงจำระหม่อให้ทำ^{๕๖} เป็นข้อกล่าวหาที่ร้ายแรงยิ่งนัก แต่สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เสด็จสวรรคตด้วยพระชนกนาถของพระองค์ คืออย่างผิดปกตินั้นเป็นความจริง และที่ว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงวางแผนการนั้นเช่น^{๕๗} ชาวพระนครและพงศาวดารไทย ไม่มีผู้แฉให้เห็นแน่ชัดชนิดหนึ่ง แต่ในเอกสารภาษาต่างประเทศเช่นของมิดดิลตันแอนนา

ได้กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างละเอียดขึ้น กล่าวถึงกับว่าเป็นพฤติ
การณ์ที่รู้เห็นกันทั่วไป ไม่ใช่คนเดียวหรือสองคนรู้ อาจ
เป็นเพราะหนังสือ An English Governess at the Siamese
Court บรรยายความเป็นจริง อัน ถกรรจ์ เช่นนี้ กระมัง
รัฐบาลสยามจึงพยายามแทบ “ทุกวิถีทาง” ที่ไม่ให้ตีพิมพ์
เอกสารเล่มแรกของมิสซิดแอนนาเป็นเวลาถึง ๓๐ ปี หอ
สมุดแห่งชาติไทยปัจจุบันไม่มีหนังสือเล่มที่ กล่าว นาม มาน
สรวายจะเห็นกันว่า “ไม่ใช่หนังสือ” ทำนองหนังสือของ
ก.ด.ร. กุหลาบ ผู้เคราะห์ร้ายอีกเป็นแน่แท้ แต่เมื่อตีพิมพ์
หนังสือของมิสซิดแอนนาออกขายไปทั่วโลกแล้ว ก็มี
เสียงถ้อยเสียงเล่าอ้างจากสมาชิกแห่งราชวงศ์จักรีบางคนว่า
ได้ต่อว่ามิสซิดแอนนาว่าเธอเรื่องไม่จริงมาเขียนชน ดมา
ริกแห่งราชวงศ์จักรีผู้นั้น คือศิษย์คนหนึ่งของมิสซิดแอน
นา! น่าเสียดายยิ่งนักที่เราไม่ได้ยินเรื่องราวจากปากคำของ
ครูที่ตอบแก่ศิษย์! และที่น่าเสียดายและเสียใจยิ่งกว่าก็คือ
การดกแต่งย้อมสีพงศาวดารไทยให้เป็นคำภีรพระ เทศนา ไป
โดยสิ้นเชิง ข้อแรกที่เขาจะต้องเชื่อก็คือ พงศาวดารนั้น
ชนไทยถูกลอบรมให้เห็นว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ข้อที่สอง

คือใครจะกำหนดเดียน แม้จะถามถึงคนวิเคราะห์ความพิศ
การและเงื่อนไขต่าง ๆ ในพงศาวดารมิได้เลย คล้าย ๆ กับ
พงศาวดารไทยทั้งปวงนั้นเป็นกัมภีร์ Old Testamane ใน
สมัยโบปโปดท์ ๗ ฉะนั้น !

สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีคุณความดี
พื้บพันที่ออกประการหนึ่ง คือทรงอุปการะ “สุนทรภู่” ผู้
ต้องลอยเรือขอทานอยู่เพราะอยู่บน “แผ่นดิน” ของรัชกาล
ที่ ๓ มิได้ และทรงแต่งตั้งคนสำคัญผู้หนึ่งให้เป็นพระอากษณ
แห่งพระราชวังบวรสถานมงคลมีศักดิ์เป็น “พระสุนทรโว
หาร” เราท่านปัจจุบันนี้ทราบกันดีว่า “สุนทรภู่” เป็นกวีผู้
ใหญ่ยิ่งของไทยเหนือกวีไทยทุกคน ทุกกาลสมัย ใครจะ
อธิบายวิชาที่นับตามกำหนดเดียนอย่างไร จากแต่กษัตริย์
ถึงถูกทอดานเหตของกษัตริย์เป็นพวงไม้นั้น คุณความดี
ไม่ควรลืม นอกจากเป็นผู้ทรงแปลตำราภาษาอังกฤษมาสู่
ภาษาไทยเป็นคนแรกแล้ว คือทรงเป็น “วีระบุรุษ” ของ
กวีหญิงนามกระเดื่องของประเทศคือ “บุษบาทำเรือจ้าง”
หรือคุณพุ่ม จินตกวี ถึงกับมีวรรณกรรมอันไพเราะเพิ่ม
ขึ้นในภาษาไทยเล่มหนึ่ง ชื่อ “เพลงยาวด้ามชาย”

“พระเจ้ากรุงสยาม” จะทรงรู้ดีทุกอย่างไว้กับการ
ที่สมเด็จพระอนุชาทรงคบแต่คนชั้นประเดี๋ย เราไม่รู้ ทรง
ได้แต่พระมหาเมตตาที่พอพระทัยอย่างที่สุดแล้ว แต่ม
เวลาหนึ่งทีทรงพอ “บ่บาทำเรือจ้าง” เมื่อทรงทราบว่า
สมเด็จพระอนุชาทรงเด็กเล่นเป็น “อิเหนา” จะทรงเล่นเป็น
“พระรถ” คือคำที่ทรงพอนั้นเป็นกตอนตลก และค
เหมือนจะเป็นคำกวี ทมิชอเดียวตอนเดียว และครึ่งเดียว
ตลอดพระชนม์ชีพของรัชกาลที่ ๕ ทรงพอว่า

“เจ้าขอมะกอก เจ้าดอกมะไฟ เจ้าเห็นเรางาม
เจ้าถามเราไป เราทำเจ้ายับ เจ้ากลับมาโย เราذنฮาดัย
เจ้าแล้วหรือเฮย” คงน

๘ บทที่ ๕

ราชเลขาธิการนิมิขาว—หนึ่ง

—๑—

“ใคร ? ใคร ? ใคร ?”

นี่เป็นพระราชดำรัสถามของ “พระเจ้ากรุงสยาม”
ถามกับคณบดี แห่งกรมเจ้าท่า ขณะมีหน้าสภาพด์ตรีนิมิ
ขาวผู้หนึ่งเข้าเฝ้า ณ พระบรมราชวังเมื่อเวลาบ่ายของวันที่
เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๕ เมื่อทรงทราบว่าเป็นใคร ก็ทรงนำ
สภาพด์ตรีผู้นั้น เข้าไปในพระราชฐานข้างใน ซึ่งเป็น
ที่ประทับของพระราชโอรสและพระราชธิดาทันที พดาง
รับสั่งเป็นภาษาอังกฤษอย่างเร็วใจและภาคภูมิใจที่สุดว่า

“เรามีลูก ๖๗ คน ! เธอจะต้องอบรมสั่งสอน
ลูกเหล่านี้ เพื่อเราเช่นเดียวกับภรรยาของเราหodayคน
ที่อยากเรียนภาษาอังกฤษ และเรามีจกหมายโต้ตอบ

มาก ซึ่งเธอจะต้องช่วย ยิ่งกว่านั้น เรายังรู้จักยากลำบากในการอ่าน และแปลจดหมายภาษาฝรั่งเศส เพราะภาษาฝรั่งเศสใช้ศัพท์คลุมเครือซ้อนเจือปนซ้อนงำมาก เธอต้องเป็น จุระทำให้ประโยค และวลียุ่ง ๆ เหล่านั้นให้เป็นที่แจ่มแจ้งแก่เรา และยังมีอีก.... เทียบเมดหนึ่ง ๆ เรายังจดหมายต่างประเทศที่เขียนอ่านไม่ค่อยออกมากมาย เธอจะต้องตกเป็นควมบรรจงให้พร้อมเสร็จ”

มิดชีดแอนนา เดโอโนเวดส์ คือผู้ภาพศรัณู
นั้น และหนังสือเล่มแรกของมิดชีดแอนนา ชื่อ An English Governess at the Siamese Court หรือ “ครูหญิงคนหนึ่งในราชสำนักสยาม” ได้เป็นที่มาของหนังสือ Anna and the King of Siam หรือ “แอนนากับพระเจ้ากรุงสยาม” เขียนโดยมิดชีดมากาเรต แดนคอน ซึ่งได้ทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับรัชกาลที่ ๔ แห่งบรมจักรีวงศ์แพร่พิชิตไปทั่วพิภพ

มิดชีดแอนนา เดิมชื่อ “แอนนา ฮาเวียต กรอฟอร์ด” เป็นชาวอังกฤษภาคเวสต์ เกิด ณ เมือง คาร์นา

วัน ทางตอนใต้ของแคว้นเวสต์ เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๓๔ พ่อเป็นนายทหารชื่อ นายร้อยเอก โรมัส แม็กเกรว ครอฟอร์ด แม่ไม่ปรากฏโคตรตระกูล เมื่ออายุได้ ๗ ปีพ่อตาย แม่แต่งงานใหม่และติดตามผัวใหม่มาอยู่ในอินเดีย ทั้งแอนนาให้อยู่กับดงเพื่อเรียนหนังสือ อายุได้ ๑๕ ปีแอนนามาอยู่กับแม่ที่อินเดีย แต่เนื่องจากเป็นคนคึกคักหัวแข็ง มาดามแต่เด็กแต่น้อย จึงไม่สู้จะถูกกับพ่อเลี้ยงนัก อายุ ๑๖ ปีได้แต่งงานกับ ร้อยเอกเดโอโนโนเวสต์ มีลูกด้วยกัน ๔ คน ตาย ๒ เหลือ ๒ เป็นหญิงชื่อ “อาวด์” คนหนึ่งเป็นชายชื่อ “หลุยส์รอมัส” ผู้ให้กำเนิดบริษัท หลุยส์ดีเดียวโนเวสต์ ปัจจุบันนอกคนหนึ่ง

ชีวิตของมิสซิดแอนนา เดโอโนโนเวสต์ เป็นชีวิตที่มการท้อแท้และเผชิญภัยเกือบรอบโลก ก่อนแต่งงานเคยไปอาหรับและอียิปต์ เมื่อเสียลูกคนแรกได้กัมไปอังกฤษแต่เรือเกยตื้น มีคนช่วยเหลือให้ไปอยู่ประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากสุขภาพทรอมลงเต็มที ค่อยมาจึงได้กัมไปบ้าน ณ ประเทศอังกฤษ อยู่ได้ไม่นานดำมีลูกย้ายไปรับราชการที่สิงคโปร์..... เกิดชนก Indian

Mutiny ใน ค.ศ. ๑๘๔๗ ในอินเดีย แอนนาได้ศูนย์เสียแม่
ญาติพี่น้อง และทรัพย์สินรุดตทั้งหมด เพราะธนาคารล้ม
กลตจนได้เสียด้ามัก้วยไข่ป่าในที่ลึก

นางได้เปิดโรงเรียนเด็ก ๆ ต่อมาถูกหลานนายทหารชั้น
เพื่อเลี้ยงชีวิต ณ สิงคโปร์ แต่ก็ไม่เจริญก้าวหน้าอย่าง
ใดเนื่องจากการเงินไม่ดี อนาคตที่นางได้ตั้งโรงเรียน
เด็ก ๆ นั้นขึ้น กงซุดยาม ณ สิงคโปร์ดั้นนั้นได้พอ
ใจและคิดต่อกับนาง เชื้อเชิญให้นางเข้ามาเป็นครูพระ
ราชโอรส จิตา และเจ้าจอมหม่อมห้าม แห่งพระมหา
กษัตริย์ ณ กรุงสยาม ตามพระราชประสงค์ของต้นเกล้า
จนกระหม่อมรัชกาลที่ ๔ โดยมีข้อตกลง ๓ ประการคือ

๑. วิชาที่จะสอนได้แก่ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์
เบื้องต้น วรรณคดีอังกฤษ ขนบธรรมเนียมอังกฤษ ฯลฯ
สำหรับเด็ก และต้องไม่สอนศาสนาคริสต์นิกาย

๒. พระมหากษัตริย์ จะประทานบ้านสร้างด้วยอิฐ
ให้อยู่นอกพระบรมมหาราชวัง

๓. เงินเดือน ๆ ละ ๓๐๐ เหรียญสิงคโปร์

วิเคราะห์ถึงความรู้ ของมิดชีดแอนนา จากพื้นฐาน
เดิม จะเห็นว่านางมีชีวิตอยู่ในโรงเรียนเพียง ๗-๘ ปี
โรงเรียนที่เรียนก็เป็นโรงเรียนกึ่งศาสนา—กึ่งอุตสาหกรรม แต่
อาศัยที่ไม่ใช่คนชั้นต่ำจนเกินไป ประกอบกับเมืองคาร์-
นาอันที่เกิดเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ทราบข้อปรากฏ
ครั้งโรมันรุกรานประเทศอังกฤษยังมีเหลืออยู่ เด็ด
ทหารทำให้นางมีความรู้สึกนึกคิดในชาติ บ้านเมืองค่อนข้าง
มาก ในแคว้นเวสต์เสกซ์ มีนิยายปรัมปราเกี่ยวกับ
เทพธิดา นางไม้ และมนุษย์วิถรรพ์กระจายอยู่รอบ
แคว้นกับศาสนาค่อนข้างประหลาด ทำให้ความกล้า ความดำ
หองกระหนุงใจ อุดรภาพส่วนบุคคลและความเชื่อมั่นใน
ศาสนาบังเกิดขึ้นใหม่ในภาพ ซึ่งนางมีอยู่แต่อย่างมากมาย
เนื่องจากต้องพลัดพรากพ่อแม่ตั้งแต่ปฐมวัยเป็นเหตุให้คุณ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนางมาตามแม่ที่อินเดีย และเดินทาง
ไปอินเดียนั้น นางได้ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของนักศึกษา
มีชื่อหนึ่ง ทำให้นางมีโอกาสเรียนรู้ หลักวิเคราะห์
ความรู้ทั่วไปของโลกและชีวิต การศึกษานี้พยายาม
ทำนอง Cartesian method ^{๓๗} ยิ่งกว่านั้นความชำนาญ
ที่ได้จากชีวิตอันเป็นเสมือนถูกกดดันให้มาทำให้นางตระหนัก

ในความขมและความหวานของชีวิตได้อย่างดี ในการที่นาง
“คอง” รับคำเชิญของกงสุลสยาม ในงานอันเลี้ยงและมี
เกียรติครั้งสำคัญเนื่องจาก ความจน ทำนองเดียวกับ
โรแรงชาติแมงต์ หรือเจ้าพระยาสยามนุกุลกิจเข้ามาทำ
ราชการครั้งรัชกาลที่ ๕ ตำแหน่งของโรแรงชาติแมงต์
ในโลกเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดี คำคัญเพียงใดในการ
กฎหมายระหว่างประเทศ แต่เพราะความจนจึงหันหน้า
มาพึ่งประเทศสยามโดยบังเอิญ

มิสซิดแอนนามาทำงานในหน้าที่ครู และราช
เลขาณการในรัชกาลที่ ๕ เป็นเวลา ๕ ปี ๖ เดือน จึง
กราบทูตลาออก เนื่องจากสุขภาพทรุดโทรม และ
เนื่องจาก—นางว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” ไม่ทรงยอมพระ
ราชทานเงินเดือนเพิ่ม กลับไปอยู่ประเทศอังกฤษพักหนึ่ง
นางก็ไปอยู่กับลูกสาว ณ ประเทศคานาดา และเริ่ม
เขียนเรื่องราวของชีวิตของนางในสยามในหนังสือ Atlan-
tic Monthly ปี ค.ศ. ๑๘๖๘ และพิมพ์หนังสือ An
English Governess at the Siamese Court ในปีต่อ
มาซึ่งในฉบับฉบับที่ หนังสือเล่มที่กล่าวถึงนี้ ทำให้นาง

ได้รับชื่ออย่างมาก และนางได้รับเชิญให้ไปปรากฏ
“เป็นเงินเป็นทอง” ตามสถานบรรณต่าง ๆ ทั้งในคานาดา
และสหรัฐอเมริกา ทั้งเป็นโอกาสให้นางรู้จักพบปะ
กับกวี และนักเขียน ที่มีชื่อของอเมริกันชนมากมาย
อาทิเช่น เจมส์ รัสเซล โลเวล. โอริเวอร์, เวดเดด
โฮมส์, ดองเฟลโดว์, มิสซิงซาเลย์ก บิชเชอร์ สโตว์
ผู้เขียนเรื่อง Uncle Tom's Cabin หรือ กระต๋อมของลุง
ทอม อันมีชื่อโด่งดัง และ “เรอนอง แห่ง ค.ร.
อเมริกา” คือ รัฟ วาดโคอ์เมอร์ตัน ฯลฯ

หนังสือเล่มที่ ๒ ของนางชื่อ The Romance of
Harem เป็นเรื่องที่เกี่ยวของกับเมืองไทยอย่างวิจิตรพิศ
ดาร ซึ่งแสดงว่า นางมีพรทางการขีดเขียนในอันดีแห่ง
วรรณคดีจีน ในระยะปีเหล่านั้น นางได้เกี่ยวของกับ
งานหนังสือพิมพ์เสมอ เคยเดินทางไปซื้อข่าวที่รัสเซีย
และอื่นๆ นางได้พบศิษย์คนสำคัญของนาง ๒ คน คือ
เจ้าชายกฤดาภินิหาร ฯ หรือกรมพระนคร ฯ เด่นา
บดีกระทรวง ต่างประเทศ ของสยาม ครั้นกระนั้น ทนวยอรรถ
และ “จุฬาลงกรณ์” หรือถันเกดถันกระหม่อมรัชกาล

ที่ ๕ ณ กรุงลอนดอน ค.ศ. ๑๘๘๗ ในขณะที่นางเดินทางไป
ไปต่อชาวทเยอรมัน

— ๒ —

จากหนังสือทกถาวนามมาข้างต้นนี้ แดนดอน —
ผู้เมียแห่งคณะมิชชันนารีอเมริกัน ณ จังหวัดศรีสะเกษได้เขียน
เป็นหนังสือขณเดิมหนังสือชื่อว่า Anna and the King of
Siam และบริษัททเวนต์—เซนจูรีฟ็อกซ์ ได้นำออกไปดัด
แปลงเป็นภาพยนตร์ มีชื่อเรื่องในพากษ์ไทยตามชื่อเดิม
ว่า “แอนนาและพระเจ้ากรุงสยาม” สำหรับชาวไทยที่
ได้รับการศึกษาอย่างชั้น average รู้ดีกว่า หนังสือของ
แดนดอนและภาพยนตร์ ที่บริษัทฟ็อกซ์ดัดแปลงนั้นเป็น
เรื่องแปลก ไม่ใช่แปลกทางเสื่อมเสียหรือเสียหาย หรือ
เต็มไปด้วยความบ้าเถื่อนต่าง ๆ นานา แต่แปลกในประ
เด็นวิชาการและคิดปะ..... เป็นความแปลกในทางดี ข้า
พเจ้าเป็นคนไทยประเภท average คนหนึ่งรู้ดีกว่า ทั้ง
หนังสือและภาพยนตร์ ไม่แค่จะทำให้เห็นว่า ดันเถิดดาน

กระทบมรณการที่ ๕ ทรงเป็นพระมหา กษัตริย์ ที่ ทรง
 รักประเทศสยามมากที่สุด หากยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์
 ที่มีพระจริยะมากที่สุด ทรงสนพระทัยในการศึกษามาก
 ที่สุด และทรงพระราชริยาวัตร—พระราชประวัติดี
 ให้ “ข้าพเจ้า” ศรัทธาในพระบรมราชจักรีวงศ์ อย่าง
 ที่ไม่เคยมีใคร ไม่เคยมีหนังสือภาษาไทยเล่มใดทำให้เกิด
 ความศรัทธาเทียบเท่าในกาลก่อน “ข้าพเจ้า” รู้สึกซาบ
 ซึ้งในความเป็นคนไทย และระแวงสยามหาที่เปรียบมิได้
 และรู้สึกจงรักภักดีต่อความเป็นพระมหากษัตริย์เยี่ยง “พระ
 เจ้ากรุงสยาม” อย่างที่สุด กระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของกำลัง
 ความคิดในการค้นคว้าเรียบเรียงเอกสารนี้

— ๓ —

ก่อนขยายความออกไปโดยพิสดาร จะขอย่อพง-
 ศาวดารเกี่ยวกับต้นเง้าต้นกระท่อมมรณการที่ ๕ จาก
 พงศาวดารภาษาไทยรวม ๕ ฉบับ เพื่อเปรียบเทียบและ
 ยึดเป็นหลักวิเคราะห์ในบทความต่อไป

รัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ สมมติเทววงศ์ ได้เสด็จ
ขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อพระพุทธศักราช ๒๓๘๔ ในขณะที่
ทรงผนวชอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระองค์ได้ทรง
ศึกษาวิทยาการรอบรู้ทางพระไตรปิฎกเป็นอย่างดี และ
ยังทรงศึกษาในทางศิลปอย่างอารยประเทศ จากพวก
สอนศาสนาอเมริกัน จนใ้การได้ในราชการแผ่นดิน
ในวันปราบดาภิเษก พระองค์ได้โปรดเกล้าฯ ให้ชาวต่าง
ประเทศ และหมู่อำมาตย์เข้าเฝ้าโดยพร้อมเพรียง เพราะ
ตั้งแต่ประเทศสยามได้เริ่มคบค้า กับฝรั่ง มาตั้งแต่สมัยพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ มิได้สนิหัดนมแน้น
หนากันจริง ๆ เพิ่งมาเริ่มต้นขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าฯ

ในการเสด็จออกหมู่อำมาตย์ราชมนตรี พระองค์
ทรงเด็กประเพณีการบังคับราษฎร บิดประตุและกัมหน้าเงย
หน้ามองดูในเมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จนั้นเสีย และให้

ราษฎรเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระยาคอบาทได้ ตลอดทั้งให้
เกล้าฯ ถวายฎีการ้องทุกข์ได้ด้วย

ใน พ.ศ. ๒๓๘๗ สมเด็จพระนางวิคตอเรีย เสด็จ
ผู้ครองประเทศอังกฤษ ได้โปรดให้ เซอร์จอห์น บาวริงก์
ผู้สำเร็จราชการเกาะฮ่องกง เป็นทูตพิเศษเข้ามาในประ
เทศสยาม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงต้อนรับ
เป็นอย่างดี ภายในระยะ ๔ เดือน ที่เซอร์จอห์น บาวริงก์
มาถึงนั้น ประเทศสยามได้ทำสัญญา พระราชไมตรี
กับประเทศอังกฤษฉบับหนึ่ง ความว่า:—

“กงซุลอังกฤษ มีสิทธิ ขอบธรรมเนียมในการ พินักษา
คดีใด ๆ ทั้งแพ่งและอาญาที่เกี่ยวข้องกับคนในบังคับได้
ทั้งพระราชอาณาจักรสยาม และคนอังกฤษมีสิทธิที่จะ
ตั้งภูมิดำเนา หรือซื้อที่ดินใด ๆ ได้ ภายในเวลาที่กำหนด
ไว้”

นอกจากนี้ยังมีความพิสดารอีกหลายข้อ เป็น
เหตุให้ชาวต่างประเทศอื่น ๆ มีความนิยมเกิดขึ้นยิ่ง ต่าง
ก็เข้ามาขอทำพระราชสัญญา ทางพระราชไมตรี กับประ

เทศสยาม เป็นคันเช่น ดหปาดรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส
อิตาลี เยอรมัน เบลเยียม และกรุงสยามก็ได้จัดส่งทูต
ไปต่างประเทศเป็นครั้งแรก

อีกประการหนึ่ง เซอร์จอห์น บาวริงก์ ได้ทรงเกล
ย้องสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ ว่า “ทรงเป็นตัวอย่างแห่ง
พระมหากษัตริย์ในบูรพาทวีป สามารถในทางอักษร
ศาสตร์และวิชาปรัชญาของชาวตะวันตกทั้งหมด พระ
องค์ทรงสามารถในเชิงสมัยจนคนอื่น ๆ ตามไม่ทัน จึง
ไม่สู้มีผู้เข้าใจ โครงการนทางรัฐประศาสตร์ของพระ
องค์”

ในรัชกาลของพระองค์ แม้ประเทศสยามจะ
กระทบกระเทือนกับชาวต่างประเทศบ้าง สมเด็จพระ
จอมเกล้า ฯ ก็ได้ท้อพระทัย ทรงพยายามจนสุดความสามารถ
แต่เมื่อมาถึงกับท้อปราชญ์ว่ากิจการทางต่างประเทศ
ก็เกิดมีมากขึ้น ทางราชการได้จ้างชาวอังกฤษคต
“ฝรั่ง” ทั้งชาวยุโรปและชาวอเมริกา เป็นข้าราชการใน
หน้าที่ตามบ้าง และแปลหนังสือกับเป็นครูสอนทหาร

คำรพ และเมื่อนายเรือ ช่างก่อกำเนิดเรือในน้ำหน้า
สยาม กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ฝรั่งเป็นผู้
อำนวยการโรงพิมพ์ การกระษานี่ ฝรั่งยังได้เปลี่ยน
เงินบาทกลม เป็นเงินตราชนิดแบน และใช้เกี๊ยะ
ทองเปลี่ยนใช้ทองแดงกับเงินมาเป็นเงินตรา ที่ทำการรัฐ
บาล กรมศุลกากรก็ได้จัดตั้งขึ้น และเริ่มสร้างคัก
รามบ้านช่อง ตามแบบอารยประเทศ และการคัก
ถนนเจริญกรุงก็เริ่มขึ้นในรัชกาลของพระองค์

ในสมัยนี้ คนไทยเราเปลี่ยนแปลงเข้าแบบฝรั่ง
ได้เร็ว แต่การอบรมคนไทยให้เรียนภาษาฝรั่งนั้น ยังช้าอยู่
มาก ฝรั่งก็มีเข้ามาทำมาค้าขายในกรุงเทพฯ มากมาย แต่
ไม่มีใครนิยมให้บุตรหลานเรียนภาษาต่างประเทศ เพราะ
กลัวว่าบุตรหลานจะเปลี่ยนศาสนาเสีย การก่อสร้างภายใน
นั้น ได้โปรดให้สร้างวัดราชนิมย์ วัดราชประดิษฐ
วัดมกุฏกษัตริยาราม วัดโสมนัส และปฏิสังขรณ์พระ
ปฐมเจดีย์ ส่วนงานพระราชสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างไทย
กับไทยใหญ่ ใน พ.ศ. ๒๓๙๕-๒๓๙๗ แต่ไม่ปรากฏผลดี
ประการใด ตอนปลายรัชกาลปรากฏว่าเขมรแปรพักตร์

ไปรณกับฝรั่งเศษ ประเทศสยามจึงไม่เกี่ยวข้องกับเรมร
อีก นับแต่ พ.ศ. ๒๔๐๖ เป็นต้นมา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้ทรง
เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๓๓

-๕-

ตามในพระราชดำริตามทฤษฎีมาน มีเนื้อ
ถ้อยกระตังความครบเต็มไม่มีอะไรขาดตกบกพร่อง แต่
เมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องราวของ “พระเจ้ากรุงสยาม” ที่ชาวต่าง
ชาติพนัชน จะเห็นว่ามีสาระความสำคัญและอรรถรส
เปรียบกันมิได้โดย ถัดจากคือในเอกสารภาษาต่างประเทศ
นั้น ทำให้ให้นักศึกษาเห็นความพิศดาร, ความยากลำบาก,
เบื้องหลังของเหตุการณ์ตลอดจน “สิ่งต้องห้าม” ตามประ
เพณีไทยซึ่งเขาเห็นว่า เป็นของควรเวียนนอกกตำรา
ให้โดกรู้ ส่วนวิธีเขียนพงศาวดารตามวิธีของไทย แม้
ปรากฏอยู่ในชั้นสูงของแผนกอักษรศาสตร์นั้น ไม่มีผิดอะไร
กับ “นางอาย” คุณอะไรซ่อน มีอะไรบังไม่นำรู้ ไม่ฟังรู้

หรือเพราะ “ไม่รู้” แทบทุกบรรพทุกหน้า เรื่องจึงค่อย
ไป ความละเอียดและความสำคัญมีไม่สมบูรณ์ คล้ายๆ
กับว่าอะไรก็เป็นวิทยานิพนธ์เดิม ๆ กันไปหมด มีใหม่
ก็เหมือนมีเก่า คนที่กล้าทำ *anti-thesis* จากเรื่องเก่า
อาจจะทำได้โดยมารยาท ก็ต่อเมื่อคนเก่าล้มหายตาย
สูญไปแล้ว ในที่สุดเราก็ตกอยู่ในสภาพไม่รู้อะไรมา
หรือดีกว่าความรู้เมื่อ ๕๐-๓๐ ปีก่อนเลย ความเนือยๆ
ได้กลายเป็นความจืดชืด ไม่มีรส ไม่น่าเรียนไม่น่า
ศึกษาไป

ในขณะเดียวกันนั้น ชาวต่างประเทศเริ่มหัน
วิเคราะห์ไม่เหมือนเรา อารยธรรมของเราเต็มไปด้วยการ
ค้นคว้าและความใหม่ เราเห็นเมืองไทยเต็มไปด้วยช่องโหว่
แห่งวิทยาการ เช่นแต่หมอรักษาโรคก็อดตำหนิาเขียน
เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยได้และเขียนได้เป็นเรื่อง
เป็นราว “เกินความรู้” ของคนไทยเป็นส่วนใหญ่

กาลต่อมาก็เกิดปัญหาอันทำร้ายที่สุดแพร่ดังพัด
ว่า เอกสารต่างประเทศโดยมากนั้นเหมือนหนังสือ “สยาม
ประเภท” ของ ก.ศ.ร. กุหลาบ กล่าวคือ ไปเอาเรื่อง

ไม่จริงมาชุบย้อมให้เป็นเรื่องจริง มายาลวงโดย บัน
นาคเป็นตัวอย่าง ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นความไม่ยุติธรรม
เราอาจจะคิดว่าเรา “เจริญ” ทางจิตใจมากเพียงใดก็ตาม
แต่อย่างน้อยเราก็ได้แสดง “ความป่าเถื่อน” ของเราคือ
ชาวโลกว่า จิตใจของเราแคบและกระด้างด้วยเพียงใด
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เอกสารของมิดซ์ซิงแอนนา และ
มิดซ์ซิงแดนคอนเกี่ยวกับ “พระเจ้ากรุงสยาม” เป็นเรื่อง
ที่ได้รับความอยุติธรรมมาก จึงขอวิจารณ์ไว้โดยพิศดาร
เพื่ออุทิศให้คนไทยในอนาคตจะได้ถือเป็นตัวอย่าง

ความเข้าใจผิดหรือความเชื่อประการแรกของชาว
ไทยคือความรู้สึกว่า “ไม่มีใครในโลกเข้าใจชาวไทยและ
ประเทศสยามดีเท่าคนไทย”

ความเชื่อข้อนี้ เป็นความที่หน้าตาและเป็นคน
ความเสียหายอย่างยิ่ง สำหรับประเทศที่ไม่รู้ การค้นคว้า
อย่างเรา ยังเป็นความน่าละอายยิ่งนัก ไม่ผิดอะไรกับ
ชาวเกาะป่าเถื่อนจนจะค้นพบหลักฐานทางทะเลได้ ที่ไม่รู้จักตน
ไม่รู้จักโลก และมองเห็นการเหยียบย่างเข้ามาของชาว

นิวยอร์กเป็นการทำลาย เห็นการให้ยาปลูกฝีแก่ไรเป็นยา
พิษ และเห็นอุปกรณ์รับไข่มุขยู่ทั้งปวงของชาวนิวยอร์ก
เป็นเครื่องมือนอกกฎหมาย ในเมืองไทยเรา นัก
ประพันธ์ ไทยคนเดียวที่กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างถูกต้อง คือ
หม่อมเจ้าอากาศคำเที่ยง ทรัพย์พัฒน์ อากาศฯ เขียนว่า ชาว
นักหนังสือพิมพ์อังกฤษที่ท่องเที่ยวทำหน้าที่ไปทั่วโลก—ผ่าน
กรุงเทพ ฯ เมื่อกลับถึงกรุงลอนดอน ก็นำเอาเรื่อง
ราวต่าง ๆ ที่เขาพบเห็นไปปรากฏา ชาวอังกฤษชนิดนี้
ไม่มีเพียงคนหนึ่งหรือสองคน และห้องสมุดสำหรับตัว
ออกนั้น ชาวอังกฤษมีเอกสารเกี่ยวกับเมืองไทยโดยคน
ไทย มากกว่าของชาวไทยโดยทั่วไป ครั้งหนึ่ง เจ้าพระยา
ธรรมศักดิ์มนตรี บัญชาให้ข้าพเจ้าไปพบนายมันต์ บรรณา
ธิการหนังสือพิมพ์ Bangkok Times เนื่องจากนายมันต์
รวบรวมงานเกี่ยวกับ บุคคลบรรดาศักดิ์ ชาวไทยไว้ไม่น้อย
กว่า ๕๐ ปี จวนจะเป็น เอ็นไซโคลปีเดียเรื่อง Who's
Who ในเมืองไทยอยู่แล้ว

ปรากฏาที่สโมสรหนังสือพิมพ์อังกฤษเกี่ยวกับคนไทย
และเมืองไทยโดยชาวอังกฤษ อาจจะไม่ไรเรื่องทั้งหมด แต่

ผู้เขียนศึกษา ลงได้พูดได้เขียนอะไรแล้ว ก็มักจะมีความสำคัญเป็น Perspective whole ^{๓๗} ไม่มากนักน้อยทั้งการทอเกี่ยวพบบปะบุคคลสำคัญในประเทศต่าง ๆ บังคับให้รองเขาที่คณะไพศาล ไม่เดือกว่าที่คณะนั้นจะเป็นการวิจารณ์ส่วนบุคคลหรือสังคม ขอให้ระลึกถึงถ้อยคำของอากาศ ๑ อีกตอนหนึ่งได้ว่า สภาพสตรีผู้เป็นสหายไปพึ่งปาณกรฐาเรื่อง “มาตรฐานนักหนังสือพิมพ์ทั่วโลก” กล่าวว่า “ในประเทศสวีเดนและนอร์เวย์ ซึ่งมีพลเมืองน้อยกว่าประเทศสยาม เมื่อ ๗-๘ ปีก่อนนั้น กิจการหนังสือพิมพ์และนักหนังสือพิมพ์ ก็เหมือนกิจการเกี่ยวกับสัตว์ และไม่ใช่เหมือนคนในประเทศสยามเหมือนกัน”

อากาศ ๑ เขียนความตอนหนึ่งในหนังสือ “ถกรแห่งชีวิต” ^{๓๘} ปีมาแล้ว บัจจุบันนี้สงสัยเหลือเกินว่างานหนังสือพิมพ์เมืองไทยของเราเป็น “คน” มากขึ้นเพียงใดแล้ว !

กล่าวถึงหลักเขียนวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยทั่วไปจัดหนังสือที่มามีออกเป็น ๔ ประเภทคือ

๓. หนังสืออ้างอิงโดยตรง (reference for reading)

๒. วรรณคดีของหนังสืออ้างอิง (literature of the reference)

๓. หนังสือวิจารณ์ (critique of the reference)

๔. หนังสือความรู้ทั่วไป ที่เกี่ยวข้องกับ หนังสือ อ้างอิง (general knowledge concerning)

ในภาษาไทยเรา หนังสืออ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” มีเป็นต้นเช่น พระราชประวัติ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นิพนธ์โดยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตวิทยาตมกรณ เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศคฤหาสน์จากเจ้าฟ้ามงกุฎ ฯ เอกสารของเซอร์จอห์น บาวริงก์ เป็นวรรณคดีของหนังสืออ้างอิง นิตยสารของ หมอแมดกัลย์ และหมอสมิธ เป็นหนังสือวิจารณ์ หนังสือของ เซอร์เฮนรี มอร์แมน เป็นหนังสือความรู้ทั่วไป ที่เกี่ยวข้องกับหนังสืออ้างอิง

หนังสือ An English Governess at the Siamese Court ของมิสจิสแอนนา เป็นวรรณคดีเกี่ยวกับประวัติของ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” หนังสือเล่มที่ ๒ ของนางคือ The Romance of the Harem เป็นหนังสือวิจารณ์ ไม่

ใช้หนังสือประเภทวรรณคดีของหนังสืออ้าง ในชั้น เรา
 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจให้แจ่มกระจ่าง จะปะปน
 กันมิได้ ส่วนหนังสือ Anna and the king of Siam
 เป็นหนังสือประเภทเรื่องวรรณคดี—ครึ่งวิจารณ์ จะถือเป็น
 หนังสืออ้างได้เพียงบางบท บางตอนเท่านั้น เช่นบท
 จักรพรรดินิยมฝรั่งเศสที่เรียกว่า l' affaire française เป็น
 ค้น นอกนั้นเป็นความอย่างวรรณคดี นำวิจารณ์ใน
 ประเด็นวรรณวิจารณ์เสียโดยมาก ถึงผู้เขียนเองก็ด่าภาพ
 จำ เป็นเรื่องจริงเพียง ๘๕ เปอร์เซ็นต์ อีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์
 ประพันธ์จากความเป็นจริง

ว่าโดยสารัตถะแล้ว หนังสือของมิตซ์ซิดแอนนา
 ประกอบไปด้วย

๑. ความน่าเกลียดกับกรุงเทพ ฯ
๒. บ้านพัก
๓. การต้อนรับหนังสือในวังหลวง
๔. การทำหน้าที่ราชเลขาการ
๕. เรื่องเจ้าจอมหม่อมม้ามลูกศิษย์
๖. เรื่อง “เปิดสยาม” (คุบตก่อไป)

๗. กัดบ้าน

ข้าพเจ้าไม่ปรารถนาที่จะ วิจารณ์ หนังสือ

An

English Governess at the Siamese Court อย่างบทค่อ

บท ณ ที่นี้ แต่ใครวิจารณ์ในส่วนรวมว่า คนเขียน

เป็นครู และเป็นครูที่หัวแข็งในเรื่องอิสรภาพทางความ

คิด ความเห็นส่วนบุคคล เมื่อรู้ปะพบเห็นอะไร

มีความรู้สึกอย่างไร ก็เขียนออกไปอย่างนั้น แน่ชอน

หนังสือที่เขียนอย่างตรงไปตรงมา ไม่ว่าในยุคไหน มัก

จะชอนฉาว หรือถูกคำหิณดีเตียนจากผู้ถูกกล่าวถึง หรือผู้

มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราว แม้ชอนอย่าง รุสโซ หรือไวด-

แตร์ มีค่าในแว้วช่ายดี ไม่แตก่างอะไรกับหมาดกกระ

ชาเกิดวหนึ่งหรือสองตัว แต่ในด่ายตาโลกนั้น ประเทศ

ฝรั่งเค็ดนำหน้าโลกในทางอักษรศาสตร์ ก็ด้วยการเขียน

ชองคนทงต้องนี้ ในเมืองไทยเรา กว้อย่างพระมหา

มณตรี (ทรพัย) ผู้แต่งหนังสือ “ ระเค็ดนตันโต ” หรือ

หม่อมเจ้า อิศรญาณ ฯ เจ้าชองกลอน “ อิศรญาณ ชาญ

กลอนนักษัตร ” เป็นคนทรามหรือคนบ้าในรัชสมัย “ พระ

เจ้ากรุงสยาม ” แต่ในสมัยนี้ เราจะหากวไทยผู้ปากคม

เท่าเทียบแม่น้ำจันทน ๓ ในแดนที่ห้ามได้

สำหรับกรณีมิสซิสแอนนา เดโอโนเวดส์ จำเป็น
ต้องศึกษากันอย่างละเอียดละเอียดเป็นพิเศษ มิฉะนั้น จะ
เข้าใจว่า เรื่องที่นางเขียนโกหกหมดไปหมด ประการ
แรกที่เรากล่าวตระหนักกันก่อนอะไรดีนั้น คือเรื่องที่นาง
เขียนขึ้นนั้น เป็นเรื่อง “ข้างใน” ตามปกติถ้าคน
ไทยในสมัยนั้นเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ก็
ต้องถูกมะพร้าวหัวยัดปาก เพราะเป็นเรื่องต้องห้าม ไม่
ผิดอะไรกับของศักดิ์สิทธิ์ จะดู จะพูด จะเขียนเกี่ยว
ข้องด้วยมิได้ หมอสมิธเล่าไว้ในหนังสือ A Physician
at the Court of Siam ว่า สมัยหนึ่ง รัชกาลที่ ๓ เสด็จ
เสด็จมารถ ชาวบ้านชาวเรือต้องปิดประตูหน้าต่างด้วย
ความกลัวเกรงเป็นจ้าวระหวั้น เนื่องจากทรง “ขัง” พระ
องค์เองแต่ในวังหลวง นาน ๆ จึงจะเสด็จออกมาครั้ง
หนึ่ง แม้ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ของเราก็เหมือนกัน “สม-
เด็จพระนางเรือล่ม” ไม่น่าจะสิ้นพระชนม์พร้อมด้วยพระ
ราชกุมารเลย แต่ก็ไม่มีความใคร่กล้าเข้าไปช่วยนั้น เนื่อง
จากสมเด็จพระนางผู้นำส่งสารทรงเป็น “ถึงต้องห้าม” ตาม

พระราชประเพณี ใครจะแตะต้องหาได้ไม่ ถึงสมัย
 บัจุบันนี้มีรัฐธรรมนูญแล้วก็ตามยังกัน หากใครหาญ
 ไปทำหน้าอะไรของพระมหากษัตริย์ในระบอบนี้ จักต้องถึง
 แล้ว ๆ มาไม่ดี ก็มีลูกท่านหลานเธอออกหนังสือพิมพ์
 คัดค้าน จะผิดกว่าถูก จะโง่กว่าฉลาด ขึ้นแต่หนังสือ
 พระราชนิพนธ์ชื่อ เสนา ซึ่งเป็นวรรณคดีชั้น ๒ ชุมชนทั่ว
 ประเทศ ก็ว่าเลอเลิศเสมอชั้น ๑ หรือเสมอของงานของ
 สุนทรภู่ ที่หายใจโด่งออกอยู่ข้างก็คือ ถ้าผู้คิดใจจะไว้
 สติปัญญาได้เลี้ยงก็ด่ามารดทำคอบสนองไต่บนเวทีวิจารณ์
 ไม่ถึงกับเป็นคหบดีมีรถแข่งข้างเดียวจดสมัยก่อน และ
 จะต้องมึนหมกมึนเกินเรื่อง “ ผู้ดี ” กับ “ ไพรี ” ให้
 มั่นคงแข็งแรง เพราะอาจจะเป็นอย่าง คำสตราจารย์
 ปอดเชน เขียนไว้ในหนังสือ A System of Ethics ว่า
 “ คนที่ไปอิงคะแฉนดี กับคนที่ไปอิงคะแฉนดั้นนั้น ภูมิ
 ฐานและหน้าหนักเลี้ยงแตกต่างกันมากนัก ” ๓๘

ท่านผู้อ่านโปรดเข้าใจเรื่องนี้ด้วยน้ำใจกว้าง อย่า
 แฉลบโฉดเป็นอันง่าย หนังสือของมิถิซัดแอนนา เป็น
 หนังสือที่ “ หอสมุดแห่งชาติสยาม ” ไม่มี หรือจะกล่าว

ให้ถูกต้องแล้ว เป็นหนังสือชนิดที่หอดสมุด ฯ “ ไม่ยอม
ให้มี ” วิธีการของหอดสมุด “ แห่งชาติ ” (ซึ่งข้าพเจ้า
เป็นคนเสนอให้ตั้งชื่อจาก “ หอดสมุด พระนคร ” เมื่อ พ.ศ.
๒๔๗๗) ได้ปฏิบัติมานานแล้ว หนังสือเก่าที่พิมพ์ในเมือง
ไทยจึงตก ๆ หด่น ๆ มีบ้าง ไม่มีบ้าง แพ้หอดสมุดใน
ประเทศราช เกี่ยวกับหนังสือไทย แพ้แม่หอดสมุดโรงเรียน
ของชาวต่างประเทศในเมืองไทย เท่าที่รู้เห็นมา เราเป็น
นักหนังสือที่ค่อนข้างจะประหลาดอยู่ เราไม่ต้องการเตียง
กำหนัดหรือเตียงค้ำหิ เราต้องการแค่เตียงหนังสือประเภท
ธรรมเสวียนียนยอและสอพลอ นิดี การหนังสือไทยจึง
อาภัพปิดกั้นนัก ผิดกับวิสัยนักเตียงหนังสือจริง ๆ
ที่ใคร่ดัดบดรับฟัง ทั้งฝ่าย Pro และฝ่าย Con^{๕๐} แดง
ส่วางแห่งบัญญัติซึ่งดัด ๆ แด ๆ ตามโค้งตามมุมเกาะ
แก่งต่าง ๆ จึงปรากฏออกมาให้เห็นชัด วิธีการที่
เก็บหนังสือ ที่มีเตียงแปร่ง ๆ นี้ จะว่า “ พระเจ้ากรุง
สยาม ” ทรงริเริ่มทำขึ้น หรือสมเด็จพระยาตาก
ราชานุภาพทรงทำขึ้นก็ตาม ถ้าทำในนามแห่ง “ หอดสมุด
แห่งชาติ ” แล้ว มันก็ควร อนึ่ง วิสัยคนโง่ที่ต้องการ

จะอ่านแค่หนังสือที่รักคุณ สรรเสริญคุณนั้น อย่างว่าแต่
จะหมกอยู่ในกองหนังสือชนิดนั้น ๘๐๐๐ เล่ม เท่านั้น ค่ะ
ให้ ๘๐๐๐๐ เล่ม หรือ ๘๐๐๐๐๐ เล่ม ก็คงไม่พ้นความเป็น
ทนาย ของอนักสืบมาเตอร์^๕ อยู่อย่างดี

ประการที่ต้อง มีความสำคัญยิ่งกว่าประการที่หนึ่ง
กล่าวคือ มิสซิสแอนนา เป็นสุภาพสตรีมีชาวชาวอังกฤษ
ไม่ใช่มีชาวชาวแอฟริกาเดียน หรือชาวสก็อต หรือชาว
ฮังกาเรียน นางเติบโตเป็นสาวในประเทศอังกฤษ ซึ่ง
เป็นประเทศที่ถือค่านึกหน้าว่า เป็นประเทศศูนย์กลาง
แห่งอารยธรรม และวัฒนธรรมของมนุษยชาติ มีการ
ถนอมคนเป็นประจักษ์เริ่มนำพาชีวิตความเป็นไปของโลก เพื่อ
ให้โลกตาม เมื่อนางมาตามแม่ในประเทศอินเดีย
นางมี “ ความรู้สึก ” มาก ในฐานะที่นางเป็นสมาชิก
ของชาติที่เป็นนาย นายของประเทศที่มีอารยธรรม
ดึกดำบรรพ์ และมีพดเมื่องเป็นชาวอารยันผู้ค้ำ
หน้าด้วยจำนวนต้องดำรงอยู่ด้านคน! ในความรู้สึกนั้น มี
สิ่งหนึ่งควรจะต้องเห็นได้ ว่าคุณช่วยไม่ได้ คือความ
ตระหนักถึงความใหญ่ยิ่งของ “ ผิดหิมะ ” อันทรงผลา-

ภาพของนาง ซึ่งมีเหนือผิวกดำ ผิวกำ และผิวกเหลือง
ชุกชุมโลก! ในสายตาของนางก่อนแต่งงาน มี
ความเข้าใจว่า “สัตว์ประหลาด” ผิวกำและผิวกเหลือง
เหล่านี้ อยู่ห่างไกลกับนางคนตระหนักราวที่! . ไม่ว่า
จะกิน จะนอน จะพูด จะคิด จะ ฯลฯ คุณเป็นสัตว์
ประหลาดเสียจริงๆ จากอินเดีย นางตามสามีมาถึงคโปร
คโปรก็ออกแหะ มันเป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้เสียเหลือ
เกิน ในเรื่องที่จะไม่ให้นางรู้ถึงความเป็น “สัตว์” คณะ
species กับชาวพื้นเมือง พวกป่าเถื่อน พวก
อนารยะ พวกผิวกเหลือง

หม่อมเจ้าอากาศดำเกิง รัชพัฒน์ ออกแหะ
ที่แต่งหนังสือเรื่อง “ผิวกเหลือง และผิวกดำ” ไพเราะ
กว่านิยายไทยทุกเล่ม ไพเราะตรงที่แปลความรู้ถึงของ
สัตว์ทั้งต้องผิวกได้อย่างถูกต้องของตาม คนอย่างอากาศ ฯ
เป็นคนที่จะตรงต่อความคิดเห็นของตน เรื่องไม่เชื่อว่า
ผิวกเหลืองจะเข้ากับผิวกดำได้สนิท ไม่เดี๋ยวกว่าจะเป็นปัญ-
หาใจ แม้แต่ผิวกเหลืองผู้นั้น ดังคุณนั้น จะเกิดบนกอง
เงินกองทองก็ตาม อากาศ ฯ วิจารณ์ว่า ธรรมชาติจะ

เป็นผู้บอกกันอย่างเด็ดขาด ในการที่จะเข้ากันได้โดยสนิท
นั้น และตัวอย่างมีมากมายแล้ว เรื่องเศรษฐี “ฝรั่ง
ผิดคำ” หรือ “ฝรั่งผิดเรื่อง” ดังทูลดงรอนขอ
ความเป็นผิวขาว ที่มีชีวิตในประเทศต่าง ๆ จนมาทาง
ตะวันออก ซึ่งล้วนแต่เป็นการชั่วคราว หดายเป็นมาแต่
ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อ From Penang to
Shanghai เขียนโดยชาวฝรั่งเศสคนหนึ่ง ผู้มีชีวิตโร
กในทางตะวันออก เหมือนก๊วยตามงปาลาต์ หรือ
ฟอดดัมเบรแจร์ ในหนังสือเล่มนั้น ได้แสดงความเป็น
จริงเรื่อง คนมีตางค์ผิดเรื่องเดือดร้อนน้ำเงิน โดยมาก
“เดหลี” ได้เกณฑ์ผิวขาวขึ้นตามานั่งแท่น.... บิดบ้าย
คนขายเป็นเจ้าจอมก๊กมี หม่อมก๊กมี และท้าว ๆ จะเป็น
ราชันก๊กมี !

๕๕๕
ทงนกก เพราะ ความ มี “ ผิวขาว ” อัน ศักดิ์สิทธิ์
๕๕
ทงนกก !

ในบทอาวรมภาค เกี่ยวกับ “ พระเจ้ากรุงสยาม ”
๕
ทงของมิดชิดอันหนา และมิดชิดแดนคอน จะมี ความ
เห็ดอมตาเห็ดอันพราวไปหมด นางเห็นกรุงเทพพระมหา

บุตรเป็นเมืองมิด เห็นบุรุษอย่าง กรมหลวงวงศาฯ
หรือเจ้าพระยาโกษาธิบดี หรือสมเด็จพระยาองค์ใหญ่
(ทิศ) ผู้ไม่สวมเสื้อ เป็นประจักษ์ชัด และเห็นข้าราชการ
ผู้หมอบเฝ้า เป็นประจักษ์ชัดด้วย!

ประการสุดท้ายที่ใครวิจารณ์รวม และมีความ
สำคัญไม่ยิ่งย่อนกว่าประการที่สี่คือการพูดและการ
เขียนภาษาอังกฤษ ตามความเคารพและยกย่องกัน
ทั่วไปถือว่า การรู้ภาษาใดอีกภาษาหนึ่งขนาด “ เป็น
คน ” ของภาษานั้น นอกจากภาษาเดิมของคนนั้น เป็น
คนมีความสามารถมากพออยู่ และเท่าที่รู้เห็นมากกับ
ตนเองนั้น ความสามารถในทำนองนี้ ในประเทศที่ไม่
ใช่ประเทศราชโดยตรงอย่างเมืองไทย เป็นเรื่องที่ทำได้
ยากแค้นยาก แม้พวกตลกครึ่งโดยมาก ก็เพียงแต่พูด
ได้ฟังออกเท่านั้น แต่จะเขียนออกกระทั่งเป็น “ ภาษา
อังกฤษชนิด ” นั้น ว่ากันว่า เป็นเรื่องอมฤตกันเป็น
ส่วนมาก หรือแม้ว่า ถ้าเขียนไม่ได้จะได้ปริญญาหรือ?
หรือเป็นเรื่องน่ารังเกียจ ที่เมื่อพิศุจน์กันอย่าง
สุดเหวี่ยงแล้ว วิชาของชาวอันตักนั้นกลับเต็มไปด้วยปฏิกูล!

แต่ก็มีได้หมายความว่า แผ่นดินจะไร้เทวไพบูลย์ เพราะ
จากเป็นเรื่องที่มนุษย์ในโลก ชักหนึ่งทำขึ้นให้เป็น อาถรรพ์
ของมนุษย์ มนุษย์ในโลกของโลกอีกชักหนึ่งก็ยอม
สามารถเป็นเจ้าของ หรือเป็น master ของมันได้บ้าง
เป็นธรรมดา ถ้าจะให้เขียนแสดงความรู้สึกส่วนบุคคล
เกี่ยวกับเรื่องนี้คงได้กล่าวแล้วว่า ข้าพเจ้าเป็นคนไทยชั้น
average คนหนึ่ง การตัดสินใจวางข้อวางโตก็ไม่สู้จะมีมาก
นัก ถอดตายหน่วยก้าน ก็ไม่แตกต่างอะไรกับคนชั้น
average ทั่วไป แต่จิตใจในการที่ครูบาอาจารย์บอกว่า
สามารถ master ภาษาได้แล้วนั้น ผิดแปลกกับความรู้
ถึงปกติวิธะที่ไม่ประเสริฐประด้าย เมื่ออายุ ๑๔ ปี ได้เริ่ม
ทำหน้าที่ตามส่วนบุคคล พอถึงอายุ ๑๘ ปี ได้เคยทำ
หน้าที่ตามสาธารณะ ทำมาถางคน ๕๐๐๐ - ๓๐๐๐ คน
อ่านหนังสือกันขี้นยาก ๆ และอ่านครั้งหนึ่งคราวหนึ่งจำ
นวนมาก ๆ อ่านแล้วก็ทำตนเป็นอย่าง “ครูเทพ” เขียน
ว่ามีนิสัยสันดาน “....ชอบแฉกพิภพเด่น” ส่วนหนึ่ง
อีกส่วนหนึ่ง ชอบขัดชอบเขียนทำนองเดียวกัน กับ มิสซิด
แอนนา

จากเอกสารของชาวต่างประเทศบางเล่ม เรา
ทราบว่่า “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรงเรียนภาษาอังกฤษ
ก่อนขึ้นครองราชย์ได้มีแค่เพียง ๖ ปี ทรงเรียนภาษาละติน
มาก่อนหลายปี แม้กระนั้น ก็ทรงพูดภาษาอังกฤษได้
อย่างรวดเร็วและคล่องแคล่ว อาศัยพระปรีชาญาณที่
ทรงเป็นธรรมชาติพิเศษอยู่แล้ว ด้านวนภาษาอังกฤษ
ของพระองค์ จึงอ่านแล้วออกทรงด้นก ทกประโยคที่
ขึ้นวรรคใหม่แสดงว่า พระองค์มีพระทัยมุ่งมั่นจริง ทรง
ใคร่ให้พระราชประสงค์ทุกอย่างสำเร็จไปอย่างรวดเร็ว มิได้
ขัดแอนนาและมิดชิดแต่คนจน มิได้ตำหนิด้านวนภาษาอังกฤษ
ของพระองค์เลย แต่ก็ไม่ชม เพราะสภาพสตรีทั้ง
ดวงรู้ว่่า “ ด้านวนนั้นคอกคน ” le style c'est l'hamme
même อย่างที่มักฟังว่า ของใครก็ของมัน ขออย่าให้คิด
ไวยากรณ์ หลัการเขียน หลัการพูด จนเกินไปก็แล้วกัน
แค่หมอ แบดกัม สมิธ ตำหนิว่า ด้านวนภาษาอังกฤษ
ของ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” นั้น เป็นด้านวนพิการ....
เป็น crippled English ซึ่งเป็นการตำหนิอย่างชาวอังกฤษ
นั้น average อย่างค่อนข้างอยู่คิธรรมเนียมอยู่บ้าง

จริงอยู่ ถ้าจะจัดให้ถึงขั้นวรรณคดีแล้ว จำนวน
ภาษาอังกฤษของต้นเกล้าฯ กระหม่อมรัชกาลที่ ๕ เป็นไป
ไม่ได้แม้คำนำ แต่ทรงถือเอาความเข้าใจเป็นใหญ่เหนือ
สิ่งใดอื่น ความปรารถนา “ เป็นต้นพัน ” นั้น ไม่ทรง
มีเวลาพอที่จะทรงกระทำได้ เขาประโยชน์ได้ก็เพียงสิ่ง
เพียงพอแล้ว แต่ก็ไม่ใช่เป็นพระราชนิพนธ์ชนิดที่เรียก
ว่า “ ต้องถึงกับเมื่อนหน้าหน้า ” ชาวอังกฤษชาว
อเมริกันเอง ก็ใช้ว่าจะเขียนภาษาอังกฤษได้ดีเสมอไป
ทุกคนไม่ บางคนก็เขียนอย่างขรุขระปะปะ บางคนก็
เขียนได้อย่างดีแต่ว่าเขียน ถึงจำนวนของหมอดมิกใน
หนังสือ A Physician at the Court of Siam ก็ผิดพลาด
ตอนที่ไต่ถามประวัติความเป็นมาตามธรรมชาติ ที่ใช้ศัพท์เป็น ๆ ก็มี ดม
ก็ว่า ประวัติศาสตร์เป็น prescription คำร่ายก็
และตามปกตินี้ ภาษาของหมอกก็เกือบจะไม่ใช้ภาษาคน
อยู่แล้ว

จะขอยกตัวอย่างดาวยพระหัตถ์ ถึงสมเด็จพระนาง
จิดตอเถีย ประทานฉันทอชิงคัน และอื่น ๆ มาวิเคราะห์
ให้เห็นชัด

ถึงสมเด็จพระนางวิคตอเรีย แห่งประเทศอังกฤษ
 ดาวยพระราชนัดตฉบับแรกปรากฏว่า เซอร์ ยอน บาวริงก์
 กราบทูลให้ทรงเขียน ว่าพระองค์ทรงภาษาอังกฤษได้ดี
 เป็นที่เข้าใจอย่างสมบูรณ์ perfectly intelligible เพียงพอ
 แล้ว และสมเด็จพระนางฯ คงจะโปรดพอพระทัย ที่
 พระมหากษัตริย์ต่างผิว, ต่างศาสนา, ต่างภาษา และ
 ต่างตัว ทรงดามารดในภาษาเยี่ยงที่พระนางฯ ทรงใช้เอง
 จึงทรงเขียนโดยชนคั่นว่า

Somdetch Pra Paramendr Maha Mongkut, by
 the Divine blessing of the Superagency of the Universe
 the First King of the Siamese kingdom, consisting
 of Siamese Proper both Northern and Southern
 and the adjacent tributary dependencies, Lays Cambodia
 and several provinces of Malay peninsula etc. etc. etc.

ซึ่งดูซึ่งยิ่งใหญ่โตไม่ใช่นั่น ทรงเขียนถึง

To her Gracious Majesty Victoria the Queen
 of the United kingdom of great Britain and Ireland,
 The powerful sovereign of British Colonies almost around
 the globe of Human world etc. etc. etc Our most
 respected and distinguished Friend, and by grace of
 the royalty our very affectionate Sister.

Humble and respectfully sendeth Greetings.

ความชั้นชั้นในลายพระหัตถ์ฉบับนี้ เป็นความ
เกี่ยวข้องเหรียญตราว่า ;—

We venture to state that we are desirous of presenting your Majesty a Siamese decoration made to show a sign of ourselves or of our country, which would be appeared or know that it was offered from our selves, whenever your majesty might graciously decorate with it will prove greatest honour to our name in that meeting.

ประโยชน์ นักอักษรศาสตร์คร่ำ ๆ ดักหน่อย ก็
อาจทำนายว่า น่าจะเกิดให้กระต๊อดได้หลายคำ อย่าง
น้อยก็เป็นฝรั่งอย่างไทยไป ซึ่งจะแก้ไขมิได้ เนื่องจาก
ทรงเป็นคนไทยจริง ๆ และเขียนอย่างฟรีตามที่ทรงอยาก
จะครัด คำพบพมามากไปหรือน้อยไป บางแห่งไม่ทรง
แยแ่ อนุประโยคบางแห่งไม่จำเป็นก็พ่วง “ ใด ๆ ”
ก็ เพราะทรงพระชนม์ก็ค่อนข้างมากแล้ว ลายพระหัตถ์
ฉบับนี้ ทรงเขียนก่อนที่มิดชิดแอนนาจะมาเป็นราชเลขา
นุกรินนี้ ทรงเขียนต่อไปว่า And we are desirous
of receiving an honour from your Majesty's gracious
favour, by benevolently bestawing upon us any
decoration in any suitable manner to be dressed

on our body, and to show in principal meeting that it was bestowed on us from your majesty as a peculiar royal gift, it will prove greatest honour to us here among Eastern Monarchies

ประโยชน์ที่จะเป็นพระวั้นออกเต็มภาคภูมิ ทรง
ออกคิดว่า Will the desire occurred to us be proper and agreeable or not? We are the only rule of remote or very distant country from Europe and have very different costume and appearance, yet we become allied to our Majesty and other several rulers of civilised world, but we are afraid that the decoration made by our native artist jeweler, goldsmith etc, will be very ill construction or more little manufacture than those of European article, so Siamese manufactured may not be acceptable to your Majesty.....

ประโยชน์ไม่ขอวิจารณ์ อนึ่งการกตัญญูได้ทำ
อย่างปรานีที่สุด โดยไม่มีผิดเพี้ยน เมื่อเจ้าชายอาดเบ็ค
พระราชดำริของสมเด็จพระนางวิกตอเรียแด่พระชนม์ พระ
องค์ทรงเรียนไปว่า

We were sincerely grieved to learn of the decease of your Majesty's royal mother, and of Your Majesty's royal consort, which two sad events happened on the last year

last year เณร ๆ ก็ถูกต้องไฟระแฉับ ไม่จำ
เป็นต้อง on the last year เณร

We sincerely sympathize with your Majesty's irreparable losses nevertheless, we trust that your Majesty will find consolation in the thought that all mankind must follow this path, even those most dear to us cannot be prevented from leaving us.....

We must now beg to express our pleasure and congratulations at learning that Your Majesty's royal family has been increased by the birth of royal grand children. We sincerely trust that they may long remain and will prove source of happiness to Your Majesty.....

ในประโยคสุดท้ายนี้จะพิสูจน์ได้ว่า การเขียนนั้น
ต่อจริยนิสัยได้อย่างดีเลิศ คนเราคงได้หนักในการเขียน
อะไรอย่างไร ก็มักจะเขียนอย่างนั้นเสมอ จะแก้ไข
อย่างไรมิได้ หรือถึงได้ก็ชั่วคราวชั่วคราว ที่ถูกต้องถาวร
เข้าสู่วรรณคดี “ ดอกไม้สด ” นักประพันธ์เอก
ของไทยยุคนี้ ก็เขาทำหนังสือทำนองนี้ ลงได้เขียนหนังสือ
เล่มใด ก็ติดพิศพิศ เป็นศรีเป็นโสมหน้าหน้าเล่ม คล้าย
กับพระยาตรัง ก็มีชื่อในรัชกาลที่ ๒ ซึ่งเดากันว่า ถ้า

ไม่ได้เสกคลาถาอาคมแล้ว เป็นไม่ว่านากว่าากษ์ สำหรับ
 “พระเจ้ากรุงสยาม” ที่เห็นได้ชัดว่า ทรงเขียนภาษา
 อังกฤษอย่างฟุ้งเฟื่อง ท่านองคมนตรีภาษาไทยของ ก.ด.ร.
 กุหลาบ เขียนในหนังสือ “สยามประเภท” คือถวาย
 พระหัตถ์ที่ทรงเขียนถวายประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น...
 ทรงปรารถนาจะส่งช้างไปเพาะพันธ์ในอเมริกา !

ทรงขนต้นตายพระหัตถ์ ท่านองคมนตรีกับถึง สมเด็จพระนางวิกตอเรีย และมัทแทยว่า.... and the professor
 of the Magathe language and Budhistical literature
 etc, etc, etc,

ถึง

To his most respected presidency, the Persident
 of the United States of Amarica, who, having been
 chosen by the citizens of the United States as most
 distinguished, was made Persident and Chief Magistrate
 in the affairs of the nation for an appointed time
 of office.

ต่อจากคำ who ถึงคำ office คงทำดินคอดน
 ยมน้อยยมนใหญ่ ชนิดที่นาน ๆ จะยมนได้ขนาดนั้นครึ่งหนึ่ง
 ความมื่ออย่างหรวว :-

It has occurred to us that if, on the continent of America, there should be several pairs of young male elephants turned loose in forest where there was abundance of water and grass, in any region under the sun's declination both north and south, called by the English the torrid zone, and all were forbidden to molest them, to attempt to raise them would be well, and if the climate there should prove favourable to elephants, we are of opinion that after a while they will increase until they become large herds as they are here on the continent of Asia, until the inhabitants of America will be able to, catch and tame and use them as beasts of burthen, making them benefit to the country, since elephants, being animal of great size and strength, can bear burdens and travel through uncleared woods and matted jungles, where no carriage and cart roads have yet been made.

ประโยชน์แรกอันยิ่งใหญ่ได้ความยัดยาคัน กง
เป็นประโยชน์ยาวประโยชน์แรกในชีวิตของดินคอดัน แต่
ท่านประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา คนที่ ๑๖ กงจะเห็น
ใจที่ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงมีโหวหาราธิบายเป็นนัก
การทูตชั้นยอดเยี่ยม ข้าพเจ้าเข้าใจว่าในสมัยนั้น อเมริกา
กงไม่มีสวนสัตว์ หรือถึงจะมีก็กงเป็นขนาดเล็กแค่มด

ยังไม่คิดจะมีสัตว์ใหญ่ ๆ เช่นช้าง ทั้งป่าอเมริกาทั่วไป
ก็จะมีหญ้าหรืออาหารช้างอย่างอุดมสมบูรณ์ หรืออย่าง
น้อย ดินคอดน ก็จะรู้จักเลี้ยงช้าง อย่างพอจะได้นิทาน
ให้เด็กของเราฟังโดยไม่เป็น !

ทรงเขียนต่อไปว่า ;

We on our part, will procure young male
and female elephants, and forward them, one or two
pairs at a time.

ทรงละเอียดกระตือรือร้นเขียนว่า ;

When the elephants are on board the ship,
let a steamer take it in tow, that it may reach Amarica
as rapidly as possible before they become wasted and
diseased by the voyage

When they arrive in Amarica, do not let them
be taken to a cold climate out of the regions under
the sun's declinations or torrid zone, but let them
with all haste be turned out to run wild in some
jungle suitable for them, not confining them any
length of time.

If these means can be done, we trust that
the elephants will propagate their species hereafter in
the continent of Amarica.

ท่านประธานาธิบดีลินคอล์น ทั้ง ๆ ที่มีการกิจ
 เกี่ยวกับสงครามกลางเมืองเรื่อง ปลดปล่อยทาส มาก มาย
 ได้ตอบทันที และด้วยจดหมายอันงดงามทางการทูต โดย
 การปฏิเสธว่า "... This government would not hesitate
 to avail itself of so generous an offer if the
 object were one which could be made practically
 useful in the present condition of the United States.
 มิหนำซ้ำยังแถมด้วยการมอ้มเต็ม ๆ กัน ทูลอีกว่า....
 Our political jurisdiction, however, does not reach
 a latitude so low as to favour the multiplication of
 the elephant, and steam on land, as well as on water
 has been our best and most efficient agent of transpor-
 tation in internal commerce,

ซึ่งเมื่อทรงอ่านแล้ว คงจะหงือไปชั่วครู่หนึ่ง
 และคงจะทรงดำเนิรไปมาอย่างรวดเร็ว..... พลางออก
 โธษฎ์ถึงคำ political jurisdiction - jurisdiction ทั้งอา
 จะ ทรง เผลอ เข้า พระทัย แปลบแปลบ ว่า "ทำไมนะ
 political jurisdiction มันจะ does not reach a latitude
 so low? ทำไม? ทำไม? ทำไม?" เนื่องจากทรงเข้า
 พระทัยศัพท์ ภาษา อังกฤษ หดาย นัย เป็น นัย เดียวกัน เป็น
 อาจिन กันแรกคงทรงคิดว่าคำ jurisdiction หมายถึง

“ ลีทรีหรืออำนาจทางกฎหมาย ” แค่ออกเปิดปทานุกรม
ออกพระเนตรดูหลายครั้ง ก็ทรงตรวจด้วยพระสุรเสียงอัน
กึกก้องเต็มท้องพระโรง.... ฮ่า! ฮ่า!! ฮ่า!!! นิดเคอร์
ปรีไซเดนท์! ฮ่า! ฮ่า!! ฮ่า!!!

-๔-

เรื่องทรงเข้าพระทัยศัพท์หลายนัย เป็นนัยเดียวกัน
และมักจะทรงเข้าพระทัยผิดเสมอ ^๕ นิดซีดแอนนาเล่าไว้
นำบริบทไม่น้อย เช่นครั้งหนึ่ง ^๕ หนังสือพิมพ์ดังคโบริต
ข่าวเกี่ยวกับพระองค์ว่า ทรงเป็น Spare man ก็ทรง
หาว่า ^๕ หนังสือพิมพ์หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ^๕ ทรงตรวจ
เรื่องนั้นไม่ค่อยหาย ^๕ คือเข้าพระทัยว่า Spare แปลว่า
“ ไม่ม่ค่า, ว่าง, ไม่มีประโยชน์ ไร้ไม่ได้แล้ว มากไปหรือ
เกินไป ” ไม่อาจมีความหมายนัยอื่นอีก อันที่จริง คำ
spare ยังแปลว่า “ ไม่ค่อยมีเนื้อหนัง หรือผอม ”
และหนังสือพิมพ์ดังคโบริ ^๕ ก็ให้หมายถึงความอันหลังน
บางครั้งทรงเข้าพระทัยว่า anecdote และคำ unmarried

woman มีความหมายเหมือนกัน เวลามิสซิสแอนนากรา
พูดทวงกักรว ไม่ทรงยอมรับผิดทั้ง ๆ ที่ทรงผิดจริง ๆ
และยังทรงเป็น “ คำนัดรাজারย์ ” พอที่จะตวาดมิสซิส
แอนนาว่า “ they are the same. There is no
difference I say ! ”

บางคนทรงปลุกปล้ำกับ ความเข้าใจในเรื่องโฉพจน์
ของศัพท์นิคแก้ไม่ตก ถึงกับให้มหาดเล็กไปตามมิสซิส
แอนนามา “ แก้นัญหา ” ในเวลาก่อนคืนดึกคืน ทรง
ก่อความรำคาญและ ความตระหนก ตกใจแก่ มิสซิส แอนนา
เป็นอย่างยิ่ง บางครั้งก็ช่วยไม่ให้นางไม่โกรธไม่เคັนเคื่องไม่
ได้ เพราะเวลาทรง “ แก้นัญหา ” ตกถ้าพั้งพระองค์เอง ก็
ให้มหาดเล็กไปตักถองปลุกกราชเดชานการิณขึ้นมา แล้ว
ทรงอธิบายฉาดฉาน เสร็จแล้วรีบดังอย่างรวดเร็วให้ลือท่น
ว่า “ You may go ! ” ไม่ยอมให้นางเอ่ยปากกรวาท
อะไรแม้คำเดียว !

ครั้งหนึ่ง เซอร์ โรเบอต ซอมเมก กงซุดอังกฤษ
ก็โดนมหาดเล็กไปตักถองปลุกเวลาเกือบตี ๓ แล้ว ท่าน
กงซุดนั้นถูกชนจากเตียงด้วยความตระหนกตกใจ คิดว่า

คงจะมีเหตุการณ์ร้ายแรงอย่างใด อย่างหนึ่ง เกิดขึ้นใน กรุง
เทพา หรือมีฉนวนฝรั่งเค็ดบุกเขมรเข้ามาแล้ว นิ่งมาใน
เรือ เซอร์ รอบเบต ซอมเบ็ก กระโดดถึง “ทางออก” ของ
บัญชาการเมืองและการทูตวัยแปด พอเข้าเฝ้าถึงพระท
ก็รู้สึกแปลกใจที่ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงยุ่งกับปัญหา
เรื่อง “ผี” ว่า มันจะเทียบได้กับภาษาอังกฤษคำใด จะ
เป็นคำ ghost หรือ spirit หรือ soul หรือคำ devil หรือ
evil angel พอทอดพระเนตรเห็น เซอร์ รอบเบต ผู้ซึ่ง
ถือเป็นพระสหายสนิท ก็ปลงพระทัยว่าเจ้าคำ “ผี”
นี่ต้องเป็นคำใดคำหนึ่ง ระหว่าง deuce และคำ devil และ
ขอให้ เซอร์ รอบเบต คัดสินให้

ท่านเซอร์ เงียบกริบ และตัดสินอย่างขอไปทีว่า
เป็นคำ devil และกดบังกงชุด นอนครึ่งหัวเราะ - ครึ่งหัว
เฉย คดอกรุ่ง!

—๕—

จะอย่างไรก็ตาม ดายพระหัตถ์ภาษาอักษรรของ
“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นไปเพื่อประเทศชาติของ

พระองค์โดยแท้ ถึงจะทรงมีอำนาจนโหวตเห็นเข้าก็เห็นใจ
ไปบ้าง ก็ทรงถือเอาความเข้าใจเป็นใหญ่ตั้งวิเคราะห้แล้ว
ข้อที่สำคัญที่สุดก็คือ ใครมาอ่านเขาก็พลอยสนใจออกม
ออกชาติตามลำดับจะว่าเป็นชั้นเชิงระดับพิเศษในทางการ
ทูตของพระองค์ก็ได้ ตัวอย่างเช่นที่ทรงเขียนถึงสมเด็จพระนาง
วิกตอเรียแห่งอังกฤษ ซึ่งเป็นการดำเนินวิเทศไมย
“ เถาเมืองรอด ” อย่างหักโหม จากจักรพรรดินิยม
อังกฤษ กล่าวคือ ทรงผูกไมตรีอย่างขันชะเนาะ เป็น
คั่นๆ ไป ครั้งแรกทรงสนทนากับผู้สำเร็จราชการอังกฤษ
ที่มัทกัน และไปถึงคโปร และไปฮ่องกง..... และไป
แทบทั่วโลก ดายพระหัตถ์ของพระองค์ คือตัวของพระ
องค์เอง จะมีคนถูกไปบ้างเล็กน้อย ก็ยังเป็น “ พระ
องค์ ” อยู่อย่างดี ถ้าจะให้เปรียบเทียบแล้ว ก็นับว่า
ทรงวินิจฉัยใจคอของชาวอังกฤษได้อย่างถูกต้อง คล้ายกับ
ทรงเคยอ่านหนังสือ English Traits ของอเมอร์สันมาแล้ว
ทรงรู้ดีว่า นิติชาวอเมริกันแตกต่างกับนิติของชาว
อังกฤษมาก ชีวิตที่เผชิญต่อเหตุการณ์หนักมาตลอดรุ่น
คนเก่า ๆ และใหม่ ทำให้ชาวอังกฤษเดือดร้อน, สุ่ม

คนอย่างผาดโผนไม่มีประโยชน์ จะเรียกว่าการรู้จัก
ราชอังกฤษนั้น รู้จักยากคบก็ยากก็ได้ แต่ถ้าคบกันนานๆ
คงค้นคงปลาย อย่างที่ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงคบ
ค้าเป็นมิตรสหายกับ เซอร์ ยอน บาวริงก์ ผู้สำเร็จราช-
การฮ่องกงนั้น ทรงได้ผลประโยชน์อัน กิตติจากความสำเร็จ
ใจจริงใจหลายประการ ต้องการอะไรก็พูดกับออกกัน
ฉันทเพื่อนแท้ ไม่มีความยากลำบากอะไร และเชื่อมั่น
ได้ว่า แม้จะมีปัญหาเมื่ออุปสรรคร้ายแรงใดเกิดขึ้น ก็สามารถ
จะตกลงกันได้อย่างสุภาพบุรุษ

วิเทโศบายอันนี้ ทรงนำทางไว้แก่ผู้ทรงสืบสันต-
วงศ์คือใบ และแก่ชาวไทยรุ่นใหม่ออย่างดีเลิศ

ที่น่าตำหนิสำหรับรัชกาลที่ ๕ ก็คือ การทอด
พระเนตรข้ามความสำคัญของ ส.ร. อเมริกา ทรงเสด็จ
ไปยุโรปถึง ๒ ครั้ง แต่ไม่เสด็จอเมริกา คล้ายๆ กับ
ทรงล้มลายพระหัตถ์เลขาของพระราชบิดาที่ทรง “นำวิเท-
โศบาย” ไว้กับประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น พระ
ราชโอรสก็ทรงมีมากมาย ไม่ทรงให้ไปศึกษาที่อเมริกา
แม้แต่องค์เดียว ก่อนมหาสงครามครั้งที่ต้องก่อกำเนิดกัน

ข้าพเจ้าเคยเขียนบทความเรื่อง “ กรุงเทพฯ- วอชิงตัน ”
แจกแจกส่งทางไปรษณีย์อย่างละเอียด แต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ รัฐบาล
ไทยส่งทูตไปประเทศต่าง ๆ ทางทิศตะวันออก จาก
ออสเตรเลียและญี่ปุ่น แต่มีขึ้นประเทศฟิลิปปินส์ใน
ขณะนั้น พระยาภักดียา ณ โมตรี (ดร. ฟรานซิส บี แดร์)
ผู้มั่งคั่งแก่ชาติไทยเป็นข้าหลวงใหญ่อยู่ ณ มนิลา จะนำ
คำหิมาภมาใหม่ ที่ข้าพเจ้ากราบเรียนรัฐบาลนครวัดมัยนั้น
คนหนึ่งว่า “ เราข้ามหัวเจ้าคุณภักดียา ณ โมตรี — ผู้มั่ง
คั่งแก่เรา ณ ประเทศฟิลิปปินส์ไปอย่างไร ” ?

—๖—

ขออภัยต่อการเขียนภาษาอังกฤษ และคิดป
การเขียนทั่วไปอีกครั้งหนึ่ง วิเคราะห์กันอย่างเป็นกลาง
จริง ๆ จะเห็นว่า คิดปการเขียนนั้น ไม่ได้ดีกว่าเป็น
ภาษาใดหรือใคร รู้ดีกว่าย่อมต้องแก้แต่เวลาและเหตุ
การณ์แวดล้อม ไม่ใช่รู้แต่ที่ระดับปัญญาประการเดียว
หากเวลาใดเรามีความรู้ที่จะเขียนแล้ว วิชาออก

จะกลมกล่อมแพรวพราวไปด้วยความวิจิตร อันแม่
แค่พระผู้เป็นเจ้านักทรงวิชา! ไม่ว่าจะเขียนเรื่องอะไร
ยากน้อยง่ายมากเพียงใด คมมัน “พรังพร” ออกมา
คลกรระแฉ่งน้ำหนักแห่งราตรีกาลในเดือนเพ็ญ ทหาอด้านค
มิได้ แต่ครั้นขาดความรู้ลึกที่จะเขียนแล้ว เรื่องมักจะ
กลัดกับจุตาละปัดรี บรรดาสิ่งพราวแพรวต่าง ๆ อันเคย
หลงไหลพลั่งพรูออกมา คมมันแรงกระด้างอับตันไปหมด
อุปมาดังถักรถกชาดน้ำมันดินหล่อ ความผิดจะเกิดขึ้นนับ
แต่ความเรื่องซ้ำ ความแห้งแล้ง ความไม่สะอาดด้วย
และ ความอับชื้นไม่เป็นตัวเป็นคน ในหนังสือไทยเรา
นักเขียนชนเอกที่ได้แต่คงความรู้ลึกเกี่ยวกับศิลปการ เขียน
ได้ถูกต้องตามหลักถำวามาน เป็นคนแรกคือ ค.ว.ส.
จรรยาโก

จากทฤษฎีมาสู่ปฏิบัติ “พระเจ้ากรุงสยาม”
ของเรา หาทรงใช้พิเศษบุรุษทางการนิพนธ์ไม่ แน่ละ ภาษา
อังกฤษไม่ใช่ภาษาของพระองค์ แต่เวลาทรงมีความรู้ลึก
จะนิพนธ์ก็ฉายพระหัตถ์ เกี่ยวกับสมเด็จพระนางเจ้า
โสมนัสวัฒนาวดี พระมเหสีองค์แรก เริ่มแต่งานบรม

ราชานิกศก จนกระทั่งถึงเวลาสิ้นพระชนม์ จะเห็นว่า เป็น
 ภายพระหัตถ์ที่หาที่ตำหนิได้ยาก เพราะทรงรักทรงท
 ษณอมดมเด็จพระนางเจ้า ฯ ของคน ๕๕๕ คฯพระเนตรซ้ายขวา
 เป็นลายพระหัตถ์ภาษาอังกฤษที่หาที่สุด ทรงเริ่มว่า
 พรรณว่า :—

An account of the most lamentable illness
 and death of her young and amiable Majesty, the
 Queen Somanass Waddhanavatty, the lawful royal consort
 of his most gracious Majesty Somdetch Pra Paramendr
 Maha Mongkut the reigning king of Siam.

ภายพระหัตถ์ท่านองบอกล่าวนั้น ได้ทรงนิพนธ์
 ขึ้นอย่างระมัดระวัง และโรงพิมพ์หลวงของพระองค์ ซึ่ง
 อยู่ภายในพระบรมมหาราชวังเป็นผู้พิมพ์ ทั้งเข้าใจว่า
 จะทรงตรวจทานเอง เพื่อแจกจ่ายให้มิตรสหายชาวต่าง
 ประเทศของพระองค์ ทั้งในและนอกประเทศ ทรงบรรยาย
 ว่า สมเด็จพระนาง ฯ ประสูติเมื่อใด เป็นราชธิดาองค์
 เดียวของใคร เป็นธิดาเลี้ยงของรัชกาลที่ ๓ อย่างไร ทรง
 เติบโตได้รับพระเมตตาการณอย่างไร ทรงโกนจุกเมื่อ
 ใด เมื่อขึ้นรัชกาลที่ ๓ แล้ว ทรงเติบโตเป็นสาว และ

ทรงอภิเษก..... The royal nuptials took place on the 2nd. of January, 1852. His Majesty then being 48 and the Queen 18 years of age. Since she was married and crowned in full dignity as Queen Consort she was respected, both in private and in public and was treated with the highest honor by the whole of the Siamese nation, and often received respectful complements and presents from the adjacent tributary countries and even friendship presents from certain noble persons and gentlemen of foreign countries who were formerly correspondents of his Majesty the present king, so that she was well and happy for six months, in what time she became with child in due course of nature.

ต่อจากทรงพระครรภ์แล้ว ทรงว่าพระโรคเป็น
นักประพันธ์ใหญ่ว่า..... But alas! it was the pleasure of superagency (God merits and demerits etc. demons etc. according to different faiths) that it should be otherwise, on unfortunate event befel her and she became ill of fatal disease which at first appeared curable by all physicians both foreign and native, they professing it to be only a natural consequence of pregnancy such as loathing of food, vomiting etc, on the 25th. of June 1852.

อาจารย์ชาวอเมริกันคนหนึ่งของพระองค์ ใหญ่
สังเกตเกี่ยวกับการพูด และการเขียนภาษาอังกฤษ ของ
พระองค์ว่า “ดูทรงเป็นผู้ขึ้นเกินไป กว่าที่จะเป็นพระองค์
เอง” หมายความว่า เวลานิพนธ์ก็ รีบดังก๊ก คัดย
กับจะทรงพยายามให้เป็นวรรณคดีไปหมด ซึ่งเป็นการ
ผิดธรรมชาติ แต่อาจจะมีข้อแย้งได้ว่า ที่ทรงทำเช่น
นั้น ก็เพราะทรงคิดว่า ภาษาอังกฤษ “เป็น” ภาษาไทย
กล่าวคือ ทรงถือว่าพระองค์ทรงเป็นเอกในการรจนาภาษา
ไทยประเภทร้อยแก้วองค์หนึ่ง ขอยกตัวอย่างพระรา
นิพนธ์ ที่คัดลอกว่าเป็นเขียนในภาษาไทยมาแต่ดงดอน
หนึ่ง โปรดสังเกตเอกภาพของเรื่อง (unity of the story)
อย่างหนึ่ง ความเรียบเรียง (coherence) ของภาษาอย่าง
หนึ่ง การเว้นวรรคตอนอย่างหนึ่ง เป็นการเปรียบ
เทียบลักษณะนิพนธ์

เรื่อง ประกาศไม่ให้เชื่อฟังเรื่องที่มีคดีไม่พ้อง
เอาไปลงหนังสือพิมพ์

คดี^{นี้} เนื้อความในกรงนอกกรงมีใจที่ยำเจียดดูความ
กันอยู่ ก็เมื่อระดาการฤๅษ^{นี้}ชาตผู้รับทำการไม่เป็น

กรรม คือความที่ต้องชดช้อยก็ควรทำไมย่นร้องต่อท่าน
เสนาบดีที่หอเมืองนั้น ๆ ถ้าโรงศาลนั้นได้ขึ้นอยู่ โดย
ว่าท่านเสนาบดีจะบังความไม่เป็นที่ชอบใจ ด้วยเงินเลื้อ
ไป มั่งง่ายไป ถ้าเข้าใจผิด ผู้ต้องคดียังสงสัยไม่
ยอมเห็นด้วยพระบรมราชโองาส คือกระแด้วพระราช
โองการ ทรงพระมหากรุณาโปรดว่า ใคร ๆ ในไพร่
ฟ้าเจ้าแผ่นดินไม่เลือกหน้า บรรดาที่เป็นความอยู่โรงศาล
ถูกคุมเหงแต่ตระกูลการเจ้ากระทรวงใด ๆ ก็ให้ทำฎีกา
ร้องทุกข์ถวายเมื่อเวลาเสด็จ ออกพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ก็ได้
จะฝากพี่น้อง เจ้าขุนมูลนายให้ถวาย ข้างหน้า ข้างใน เชื้อใด
เชื้อหนึ่งก็ได้ จะทรงพิเคราะห์ให้ตามเอาความจริงชำระ
คดีสินให้ การประกาศเบียดอยู่อย่างนี้ไม่มีที่ชดช้อย เพราะ
ฉะนั้นผู้เจ้าคดีช้อความในเรื่องใด ๆ ไม่เดินตามทางเอาเงิน
ไปจ้างโรงพิมพ์ ลงหนังสือพิมพ์ กล่าวโทษ ตระกูลการและค
ความต่าง ๆ ด้วยเข้าใจว่า หนังสือพิมพ์จะไหลมมายัง
พระเนตรพระกรรณ การที่ลงหนังสือพิมพ์กล่าวโทษ
อย่างนั้นเป็นที่พิรุณไป จะให้ในหลวงถือเอาค่านากกล่าว
ในหนังสือพิมพ์ได้ตามชำระสะสางไม่ได้ ผู้ไปลงหนังสือ

พิมพ์พิรุณไปว่าประจักษ์ระดาการมีความผิดอยู่ จะดูเรื่อง
เรื่องอำแดงพลับเมืองจันทบุรีไม่ได้ เรื่องนั้นชักรอก
ขวางด้วยชื่อผู้หลักผู้ใหญ่ที่เมืองจันทบุรีขึ้น ความจึงไปติด
อยู่ แล้วความนั้นก็ไกลดกรุงเทพฯ ๑

ผู้จะร้องอุทธรณ์มาไม่ถึง และเป็นชาวนอกกรุง
งกนักรดผู้หลักผู้ใหญ่ หมอสมิท (แซมมวด เจ. สมิต
บรรณาธิการนิตยสาร The Bangkok Repository ฉบับ
ที่ห้าพิมพ์ไว้ยังไม่มีความเกี่ยวกับอำแดงพลับ) ออกไป
เที่ยวเมือง จันทบุรีได้ความ มาเป็นประหลาดหู ก็มาลงพิมพ์
เด่น ครั้นได้ทราบความร้ายดังตามเจ้านายของอำแดงพลับ
(เข้าใจว่าเป็นเรื่องพิลึก) เจ้านายของอำแดงพลับกราบทูล
ยืนยันเหมือนดังเป็นคำของใจทูลขึ้น จึงได้โปรดให้ระ
ความจริง เพื่อจะบำบัดการที่ราษฎรงกนักรดท่านผู้
หลักผู้ใหญ่ไปในอันไซ้ที่ แดกคดีเรื่องนั้นผู้ยืนยันก็ขึ้น
พระองค์เจ้าในพระราชวังเป็นคำใจทูลมั่นคง จึงโปรด
ให้ชำระ ก็ความเรื่องอื่นใจทูลจำเดิมมีตัวเป็นคู่ความกัน
อยู่ในโรงศาลใน กรุงเทพฯ ๑ ควรจะเวียนเสนาบดี และ ร้อง

ฎีกา เมื่อไม่เรียนไม่ร้อง ไปลงความประจานตระดา
การและคู่ความเหมือนหนังสือทั้ง ผู้ไปจ้างโรงพิมพ์ลง
พิมพ์มีความผิดอยู่ ทำคดีของตัวให้พิรุณอ่อนแอไม่น่า
เชื่อ เพราะเห็นว่า ว่าเขาตรง ๆ ไม่ได้ แล้วจึงไปลง
พิมพ์นินทาเขาให้ได้ขาย เจ้าของความที่ไม่ลงพิมพ์ข้อ
จำทบค้อย่างร้ายของตัวเองให้มั่งกั่งดังอ่อนไป ถึงจะว่า
ความไปก็เป็นที่สงสัยว่าไม่จริง คดีเช่นผู้อ่านหนังสือ
พิมพ์อย่าเชื่อนัก

หนังสือพิมพ์บนเพอ คอยเรื่อง เมืองสมุทรสงคราม
ความนี้ ก็เห็นจะเป็น ความจริง อยู่โดยมาก ชาวเมือง สมุทร
สงครามมีคนพาดทำเถะเถะมากจริง ความฎีกาก็ได้เกิด
เป็นหลายราย คือฆ่ากันตายและนุคหญิงไปฆ่าเรา ความ
ฟ้องแล้วชำระโตงเตงกันอยู่ในเมืองนั้นบ้าง มาโตงเตง
อยู่ในกรมท่าข้างกรมเมืองบ้าง เมื่อมาร้องฎีกาถวาย
ก็ได้ทรงชำระโดยสุจริต ได้ตัวผู้ผิดเอามาตั้งพระราช
อาญาหน้าพระที่นั่งต่อหน้าธรรมคักเป็นหลายราย แต่ความผู้
แก้ไขด้วยเห็นแก่ดินบด ความนี้ก็มีจริงทรงจับได้ คือ
กระดาการคำดกรมท่า พระพิพากษาคคนเก่ามาแก้ไขกราบ

พูดว่า ชายหญิงรักใคร่กันเองตามกันไป ไม่ได้ดู
ไปแต่เรือนบิดามารดา ภายหลังหญิงมาร้องว่าไม่ได้รัก
ชายที่ดูไป เป็นแต่พระพิพากษาทูตแก้ไขด้วยเห็นแก่
ดินบด ทรงชำระได้ความจริง ชายผู้ดูก็ให้ลงพระ
ราชอาญาแล้วส่งขึ้นคุก พระพิพากษาให้ถอดเดี่ยวจาก
ท้าวตา วตา วตา

แต่ผู้ทมาบนพมพมลงหนังสือพมพม จะให้
ในหลวงเอาหนังสือพมพมว่ากล่าวกันไม่ได้ เพราะทาง
มือยังไม่เดินตามทาง วตา ไปพ่นเพ้อในหนังสือพมพมถึง
บั๊กหน้าว่าชื่อ ก็จะหยิบยกขึ้นมาว่าไม่ได้ ใว้หนังสือ
พมพมก็เชื่อคนตื้นคิด ความสุขเขาไม่ได้ จะแพ้นั้น
แล้วไม่อาจมาร้องฎีกาจึงไปลงหนังสือพมพม ครั้นในหลวง
ไม่เชื่อ จึงไป กับเขาโน่นเขานี้มาบนที่บมเมืองนั้น จะ
เขาชนะให้ไว้รู้เท่าอยู่แล้ว ใจคนชาวสำคัญว่าคนชาว
เหมือนกันนั้น แดเป็นคน คนคำเหมือนมิใช่คน ถึงจะ
ชอบพอรักใคร่กับคนคำก็เหมือนชาวเรือจะต้องชอบกับถึง
โยนกล้วยโยนอ้อยให้กิน ไม่ได้รักถึงเป็นญาติพี่น้อง

มีพระบรมราชโองการดำรัสให้ประกาศว่า หนังสือ
สั่งทั้งและหนังสือไป ลงพิมพ์บ้านหม้อของกฤษ ทั้งสองอย่าง
นี้ จะเชื่อฟังเอาเป็นความจริงไม่ได้ เห็นเป็นพิรุธนัก
เพราะใครทำอย่างนั้นเห็นชัดว่าจะว่าเขาตรง ๆ ไม่ได้ จะ
แกงถึงนิทานว่าประจานเขาให้ความอึ้ง ๆ ไปเท่านั้น ถ้า
จริงแล้วทางที่จะอ่านหนังสือคือที่โรงศาล และร้องถวาย
ฎีกาเปิดเผยอยู่ไม่ห้าม ทรงพระกรุณาโปรดว่าผู้มุก
ร่อนเกี่ยวข้องอย่างไร ๆ ให้มาร้องฎีกา ถ้าตัวผู้นั้น
ต้องกักขัง จอมจำอยู่มาไม่ได้ จะให้เจ้าขุนมูลนาย ฤ
ญาติพี่น้อง พวกพ้องฤาใคร ๆ มาถวายเป็นค่า ถวายรางวัล
หนักได้ถวายเป็นค่าในก็ได้ ทางนี้ผู้นั้นไม่เดินตามทาง
กลับไปลงหนังสือพิมพ์บ้าง ทำหนังสือทั้งบ้าง เห็น
เป็นพิรุธนัก ถึงจะว่าปากหน้าซื่อตาต้อด่าวโทะบ้าน
เมืองต่าง ๆ จะให้ในหลวงทรงหยิบเรื่องในหนังสือพิมพ์
ออกมาชำระเอาเป็นเหตุเป็นผลนั้นไม่ได้ ใครทำอย่าง
นั้นจริงให้เห็นอวดเปิดตา ท่านผู้ใดรับหนังสือพิมพ์ไป
อ่านแล้วอย่าเชื่อฟัง เอาเป็นเข้าใจตามประกาศนี้เถิด

ความ ตาม พระราช นิพนธ์ หรือ พระราช คำสั่งให้
อาลักษณ์เขียนตามนี้ แสดงให้เห็นชัดแจ้งว่า พลังบรรยาย
(power of expression) มีมากและไหลพุ่งออกมาอย่าง
รวดเร็ว ไม่แยแสต่อเกาะแก่งกีดขวางว่าจะมีหรือหาไม่
เป็นข้อพิสูจน์ถึงความชัดเจนเกี่ยวกับความฉลาด คำที่
ทรงใช้ก็เข้มข้น แรงและมีรสชาติสูง สามารถดึง
ลึกเข้าไปได้ถึงพระเจตนารมณ์ของพระองค์ว่า ทรงรักบูชา
เสรีภาพทางความคิดความเห็นค่อนข้างมาก ทรงมีนา
พระทัยกว้างขวางและทรงมีหลักการอันดีละเอียด และ
และทรงแสดงความละพลาตของนักหนังสือพิมพ์ชาวต่าง
ประเทศสมัยนั้นอยู่บ้าง เราท่านอาจจะเห็นว่าเป็นการท
หายก็ได้ ถ้าวิเคราะห์เพียงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว
เพราะหนังสือพิมพ์อย่าง The Bangkok Repository ของ
หมอดมัยและ The Bangkok Calendar ของหมอบรัดเลย์
ไม่ใช่หนังสือพิมพ์ประเภทรายงานเท่านั้น หากเป็นหนังสือ
พิมพ์ประเภทวิจารณ์ ซึ่งหาได้ยากแม้สมัยนี้อีกใดคนหนึ่ง
บรรณาธิการต้องมีวุฒิกว้างขวาง และมีอิทธิพลทาง
ภาษาปากกาอยู่ไม่น้อย มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นสถาบรรณา

แห่งความเศร้าปนความสอพลอ และรกรุกตาในเรื่อง
ความรู้งี้ ๆ กลาง ๆ หาแก่นหาสารมิได้

การรกรุกความคิดเห็นของผู้หนึ่ง ต้องจัดว่าเป็น
เรื่องประหลาดอย่างยิ่งในประเทศสยามสมัยนั้น ทั้งนี้
เพราะ “พระเจ้ากรุงสยาม” ของเราทรง “เปิดอก”
ใจฟังผู้มีความรู้ตำหนิตายพระองค์ใดเต็มที่ ซึ่งไม่เคย
ปรากฏ ถึงในรัชกาลที่ ๕ ที่ ๖ และที่ ๗ ตามที่ได้อ่านได้
ศึกษามา จะเคยมีการโต้ระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสก
นิกรของพระองค์อยู่บ้างก็กระหมัดกระหมื่นเต็มที่ แตกต่าง
กับพระองค์ ซึ่งทรงโต้กันไม่แตกเรื่อง.... แม้เรื่องที่เกี่ยวข้อง
กับเจ้าจอมหม่อมหม้าน ซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวพระองค์ ๆ ก็
ไม่แตกเช่นกัน ลักษณะอย่างนี้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้
จริง และจะพยายามยกตัวอย่าง “การโต้เรื่องนาม” นั้นๆ ใน
บทต่อ ๆ ไปให้เห็นชัดว่า ปรัชญาประชาธิปไตยนั้นเป็น
ถึงประเสริฐ ถ้าแหละจะทรงมีพระชนม์อยู่กระทั่งได้อ่าน
หนังสือ An English Governess at the Siamese Court
ของราชเลขาการนิคมชาวคนเดียของพระองค์ หรือ
ทรงหนังสือ Anna and the King of Siam ของสภาพ

สตรีและสุภาพบุรุษแดนคอน ผัวเมียแห่งมิชชันนารีสถาน ณ
จังหวัดตรังแล้ว คงจะทรงออกโฮมรู๊ คูกหม่อมมาเจ้า
อากาศดำเกิง ระพีพัฒน์ นักประพันธ์ประเภท realistic
ที่เก่งที่สุดในสยาม ทรงวาดภาพการค้นพระชนม์ชีพของ
กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ดีพอ ออกอุทานถึงหนังสือ
คือ “ละครแห่งชีวิต” ว่า “ແ່ມ່ມ! เธอเขียนได้ดี และ
ให้ความยุติธรรมแก่เราอย่างถูกต้องไม่น่าฉีก”

—๗—

จะขอย้อนความที่ทรงรำพรรณถึงสมเด็จพระมหา
ที่ทรงครรภ์แล้วต่อไป เป็นการพิสูจน์ให้เห็นชัดว่า ด้านว
นิพนธ์ ภาษา อังกฤษ ของพระองค์ ละเอียดกับ ด้านวภาษา
ไทย ดุจภาพพิมพ์ ๒ แผ่นจากบด็อกอันเดียวกัน ก่อน
ลอกตายพระราชหัตถ์ตอนใหม่ ใครให้ข้อสังเกตว่า ทำไม
ด้านวไทยและอังกฤษของพระองค์จึงละเอียดกัน เป็น
ข้อสังเกตที่ใครให้อาจารย์ ภาษาอังกฤษ ทั้งชาวอังกฤษและ
ชาวไทยในเมืองไทยจำแนกกว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้
ด้านวภาษา อังกฤษ ของนักเขียนไทย ห่วงประเทศ เป็นอย่าง

ไทย ไม่เป็นสำนวนอังกฤษแท้ หรือไม่อาจจะแตกฉาน
ในภาษาอังกฤษได้นั้น เนื่องจากหลักนิพนธ์เกี่ยวกับการ
จัดประโยค และวลี (phrase และ sentence conversion)
หลุดออกไป จากหลักสูตร เรียบเรียง ของ กระทรวง ศึกษาธิการ
ภาษาไทยเป็นภาษาแห่งคำโดด, ประโยคโดด, ความโดด
แต่ภาษาอังกฤษ เป็นภาษาแห่งคำคู่-คำสี่ เต็มไป
ด้วยไวยากรณ์, เต็มไปด้วยประโยคซ้อน ระดับหน้า, ระดับ
หลัง, ระดับกลาง และความก็พร่าไปด้วยรัศมีแห่งทักษะ
การเปรียบเทียบ ฯลฯ ซึ่งต้องศึกษากันอย่างจริงจัง ด้วย
การปฏิบัติ และจากตัวอย่างจากวรรณคดีอังกฤษที่คัด
เลือกแล้ว เทคนิคของการเรียน conversion มีมากมาย
และ conversion นี้เอง เป็นหลักเบื้องต้นของวิชา Rhetoric
หรือศิลปะของการเขียนแบบร้อยแก้ว พร้อม ๆ กับการ
ศึกษา conversion เราศึกษารื่องนำหนักของการใช้ถ้อย
คำ หรือไวยากรณ์ トラบโดกระทรวงศึกษาธิการไม่พิจารณา
บรรจุหลักสูตรเกี่ยวกับภาษาอังกฤษเรื่อง conversion แล้ว
ครานั้น นักเรียนจะกลายเป็นคนครึ่งคนในภาษาอังกฤษ
ตลอดไป

ที่เขียนนอกเรื่องไปดังนี้ ก็เนื่องจากได้รับคำ
 อุดหนุนและได้รู้เห็นการเรียนภาษาอังกฤษอย่างจริงจัง ๆ ปลาย ๆ
 นับไม่ถ้วน นี่แค่การคัดตั้งแต่วิชาโดยกรณีจนเกินไป
 พอเรียนภาษาอังกฤษได้ มีสอง มี ก็เริ่มเรียน การอ่าน
 หนักคำ ซึ่งเป็นการเรียนอย่างกระโดด เพราะชั้นนี้
 ประโยคธรรมดาที่ไม่สามารถเขียนได้ครบถูกต้อง แต่ปรน
 ปรือผู้เรียนให้แต่งเรื่องแต่งจดหมาย หรือฝึกให้ฝึก
 ให้ท่องเป็นนกแก้วเสียด้วยซ้ำ แน่นนอน วิธีการที่ขาด
 เทคนิค ของการศึกษา ชนิดนี้ยอม ทำให้ผู้เรียน กลายเป็นคน
 ไม่เต็มคนทางภาษา รู้หัวไม่รู้หาง อ้อโหลกโหลกเขตก
 เป็นที่หน้าอับอายขายหน้า ในวงสังคมที่มีชาวต่างประเทศ
 เทคโนโลยีของตัวยิ่งนัก มีหน้าซ้ำพ่อเจ้าประคุณยังคิด
 จริตออกเตี้ยสูงเตี้ยต่ำจะให้เป็น ผู้รังผิดเหลืองให้จึงได้
 หวรู้ไม่ว่าส่วนประกอบของเตี้ยจากจุมูกก็ดี เพดานก็
 ดันก็ดี ถ้าออกก็ ๖๔๑ มนุษย์พันธุ์ของโกลดอยด์ และ
 พันธุ์ทิวทอนิก มีลักษณะไม่เหมือนกัน เว้นแต่จะพูดอะไร
 เด็ก ๆ น้อย ๆ ขำเพเจ้ารู้จักคนไทยที่ไปอยู่ประเทศอังกฤษ
 คติ ๕๐-๓๐ ปี กระทั่งพูดภาษาไทยเกือบไม่เป็น แต่

การพูดภาษาอังกฤษของเขาก็ไม่ใช่ “เป็น” ชาวอังกฤษ
คนที่พ่อแม่คงมีงานไว้มิได้ เห็นมีพอใช้ได้ก็แค่การเรียน
ชั้น และเพราะเขาเขียนภาษาอื่นไม่ได้เลย และเพราะเวลา
ที่พ่อแม่ของเขา เอาเงินทุ่มเทไปเลี้ยงเขาไว้บนเกาะ —
เพื่อให้เป็นฝรั่งผิวเหลืองเป็นเวลานานนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อ
กันไม่ให้พบปะคนไทยหรือใช้ภาษาไทย เกี่ยวกับการพูด
ภาษาอังกฤษนี้ นาย เบอรัลด์ ชอว์ นักประพันธ์
หรือชาวอังกฤษ เคยกล่าวไว้ว่า “ชาวอังกฤษที่ดีที่สุด
มักจะพูดออกเสียงเป็นภาษาอังกฤษที่เลวที่สุด”

ข้อสำคัญประการสุดท้าย สำหรับชาวผิวเหลือง
ที่ศึกษาภาษาอังกฤษ คือ ภาระหนัก คือ ความรอบรู้ของ
การสนทนาและการนิพนธ์ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ไม่
ใช่ไวยากรณ์ และสำนวน (idiom) และการคร่ำเคร่ง
แค่การใช้ คำบุพบทให้ถูกต้อง ซึ่งเป็นลูกคัมภีร์ที่นัก
เรียน สยามให้ கடอง แคล้ว แดกฉานใน ภาษา อังกฤษ มิได้
ความรอบรู้อันสำคัญยิ่งนี้ — จ. เค. เซตเตอร์ตัน นัก
วิจารณ์เรื่องนามชาวอังกฤษกล่าวว่า “เป็นปรัชญาอย่าง
ยิ่งของชาวอังกฤษ” หรือจะเข้ยนว่าเป็นหัวใจของความเป็น

คนก็ว่าได้ คนไทยคนเดียวที่กล่าวถึงความรอบรู้ดังกล่าว
 นานอย่างไพเราะ และห้าวหาญที่สุดคือ ต.ว.ส. วรรณโก
 ว่ประชาชนชั้น average ทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาว
 เยอรมันได้เทอดทูนความรอบรู้อันสำคัญที่สุดนี้ เสนอหนึ่ง
 เทอดทูนพระบิดาแห่งทวยเทพทั้งปวง ปอดเซน คำสดรา
 จารย์วิชาปรัชญา แห่ง มหาวิทยา ลัย กล่าวไว้ใน หนังสือ
 A System of Ethics ว่า ชาวเยอรมันที่จะพึงเรียกได้ว่า
 เป็นประเภท average นั้น ย่อมไม่เพียงแต่จะดำรง
 ดนทนาและให้ความคิดเห็นเกี่ยวแก่ความฉลาดจากสมัยเพอ
 โต-กันท์เท่านั้น หากต้องเจเนจัดในเหตุการณ์ของโลก
 ในยุคต่างๆ เจเนจัดในสารัตถะแห่งศาสนาทั้งปวง คือประ
 จากสมัย กรีกโก-โรมัน, บัแซนตัน, สมัยฟื้นฟู สมัย
 ใหม่, วรรณคดียุโรป ประวัติศาสตร์และบทแปล
 (interpretation) ชั้นสูงแห่งยุค ฯลฯ ปอดเซนให้คำ
 kultur ซึ่งมีนัยเป็นพิเศษว่าเป็น “พลังปฏิรูปเพื่อความ
 ก้าวหน้าแห่งสังคม” พิศดารกว่าคำ cultue ในภาษา
 อังกฤษ ที่มีนัยอย่างต่ำสุดเพียง “มาตรฐานแห่งวินัย

ทั้ง ความฉลาด และความงาม — ความไพเราะของโลก”
เท่านั้น

ขอกล่าวถึงเรื่องวิชาไวยากรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางมิให้นักเรียนไทย สามารถในการใช้ภาษาอังกฤษได้ดัง
หมายว่า ขอให้ถามถึงครูบาอาจารย์ ถึงหนังสือเล่มหนึ่ง
ของ เฟาเดอร์ ชื่อ Modern English Usage นายเฟาเดอร์
เป็นผู้ร่วมเขียนประพจน์กรรม Concise Oxford อันเป็นประ-
พจน์กรรม ที่นักศึกษาระดับภาษาอังกฤษชั้นสูง ทั่วโลกล้วนนิยมใช้ ยิ่ง
กว่าประพจน์กรรม King's English ในหนังสือเล่มที่กล่าวมา
นี้ เฟาเดอร์ได้กำหนดการใช้ถ้อยคำ และการใช้คำ
บุรพบท-Preposition ของหนังสือพิมพ์ Times ของอังกฤษ
อย่าง เน้นหนักจนมากมาย วรรณคดีอังกฤษอันดีบทหนึ่ง
จำนวนไม่น้อยเล่ม ได้ถูกเฟาเดอร์กำหนดแก้ไขอย่างไม่ไฉน
หน้า....ทำไม? และทำไมศาสตราจารย์ไวยากรณ์อังกฤษ
ชั้นพิเศษเช่นฮอตโต เจดเปอรเซนจึงเขียนหนังสือ The
philosophy of Grammar แบบบางนัก? นายเฟาเดอร์
เองก็ไม่ปรากฏว่าสามารถเขียน หนังสือความเรียงร้อยแก้ว
ใด ๆ ที่มีชื่อเสียงเลย นายเนตฟัดด์ของเมืองไทยและเมือง

ฉันยังจำได้ว่า ตอนนั้นนั่งวางเรียงวางโตเกี่ยวกับวิชาไวยากรณ์
เสียหนักหนา แต่ไม่เคยเห็นหรือเคยได้ยิน “ผู้ไม่เก่ง
แท้” เหล่านี้ เขียนนิพนธ์ชนิดร้อยแก้วเรื่องใด เข้า
ใจว่าแม้จะเขียนจดหมายถึงลูกหรือถึงเมีย สักฉบับหนึ่ง
ก็เห็นจะคิดแล้วคิดเล่า เป็นเวลาแรมปี !

จากสารัตถะดังกล่าวมานี้ เมื่อแม่แต่หนังสือพิมพ์
ชั้น Times ของอังกฤษซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ชั้นนำของ
ราชอาณาจักร มีอิทธิพลมากที่สุด เป็นหนังสือพิมพ์
ประเภท “ของแห่งความคิด” ประจำของพระเจ้าแผ่นดิน
อังกฤษ พระราชวงศ์ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิก
สภา สูงต่ำ และกระทรวงต่างประเทศของประเทศต่างๆ
ทั่วโลก กระทั่งในประเทศอิมพีเรียล ยังถูกตำหนิ—ไม่ใช่
วิจารณ์ว่า ใช้คำบางคำและคำบุรพพจน์ ฟังเปลี่ยน
หรือฟังแก้ไขเสียใหม่ ข้าพเจ้าได้ห้วงมองดู การศึกษา
การท่อง การใช้ไวยากรณ์และคำบุรพพจน์ภาษาอังกฤษของ
นักเรียนไทยโดยเชื่อการเรียนจากความชำนาญ กับของจริง
อันได้แก่นิพนธ์คัดเลือก (selected essays) จากวรรณคดี

อังกฤษหรืออ่านวรรณคดีอังกฤษขึ้นหนึ่งเป็นเล่มๆ ไป จะ
ให้ผลดีกว่าการเรียนวิธีใช้คำอย่างไวยากรณ์ และการท่อง
หลายร้อยเท่า และเมื่อเขียนคำเลยมาถึงตรงนักใคร่บันทึก
เรื่องราวเกี่ยวกับการเขียนภาษาอังกฤษของคนไทยคนหนึ่ง
และความอยุติธรรมที่มหาวิทยาลัยไทยมีต่อเขา เป็นความ
ประกอบ ทั้งเชื่อว่ามีผู้มีความเป็นจริงดังเหตุการณ์น้อย
คนไทยผู้สามารถคนหนึ่งคือ กุมท จันทเรือง ผู้เขียนหนังสือ
ชื่อ My Boy hood in Siam เป็นความเรียงร้อยแก้วเล่ม
แรกโดยคนไทย ที่บริษัทจอห์นเดย์-บริษัทเดียวกันกับ
ที่พิมพ์หนังสือ Anna and the King of Siam รัชชและ
จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ ๓๐ ปีก่อน โดยไม่เคยมีชื่อเรื่องของนัก
เขียนไทยคนใดก่อนหน้านี้และต่อมา กุมทเป็นนักเรียน
ร่วมห้องเรียน กับข้าพเจ้า และเป็น บรรณาธิการ ผู้ช่วยของ
ข้าพเจ้าเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ในห้องเรียน ครึ่งเรียนอยู่
ด้วยกัน ณ เทพศิรินทร์ เพอ. เอส. บัค เขียนให้เกียรติ
แก่กุมทว่า เป็นนักเขียนที่ unusually gifted หรือมีพร
การเขียนอย่างวิสามัญ ซึ่งเป็นคำนิยมมีค่าสูงมากสำหรับ

นักเรียนชั้นรางวัลโนเบลก็จะให้นักเรียนด้วยกัน เมื่อ
กลับมาบ้านเกิดเมืองนอน ข้าพเจ้าได้นำกุมุทและตุ๊ก
ตารูปหนึ่งไปพบกับเลขาธิการมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง เพื่อ
งานอันควรแก่ภูมิ เราได้รับการต้อนรับอย่างดี แต่
ได้รับการปฏิเสธ “อย่างเฉว” จะเนื่องจากกุมุทได้ปริญญา
จากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ไม่ใช่มหาวิทยาลัยออกัส
ฟอร์ดหรือมหาวิทยาลัยดอนคอนนัลด์อรั๊ จวบจนนี้ไม่รู้
หรือจะเป็นเพราะบริษัทพิมพ์หนังสือ My boy hood in Siam
ไม่ใช่บริษัทแมคมิแลนในประเทศอังกฤษ หรืออย่างไรก็
เขาไม่ถูกอีก ต่อมาอีกสามสี่ปี หัวหน้าแผนกภาษา
อังกฤษแห่งมหาวิทยาลัยไทยแห่งนั้น ส่งคำชวนเชิญกุมุท
วรา ผ่านมาทางข้าพเจ้าโดยมารยาท ข้าพเจ้าก็บอกให้กุมุท
ทราบ บังเอิญวันนั้นมีฝนตกโปรยอ่อน กุมุทมันไม่
ยอมพูดอะไรแม้คำเดียว และกลับถึงข้าพเจ้าไปห้องนอน
เปิดสมุดภาพหิมะเล่มหนึ่งให้ข้าพเจ้าดูและชวนให้ข้าพเจ้า
วิจารณ์ ภาพเขียนของ เซซาน, โกยาเรมแบรนต์ วรา
กระทั่งหลับไปทั้งคืน

ต่อมามหาวิทยาลัยแห่งนั้นได้ให้ศิษย์ของข้าพเจ้า
คนหนึ่งไปสอน ภาษา อังกฤษ สำหรับนักเรียน มีที่หนึ่งและที่
สอง และคำสารภาพของศิษย์ของข้าพเจ้าคนนั้นแก่
ข้าพเจ้า เป็นข้อความน่าสังเวช จนเกินไปไม่ควรเขียนในที่นี้
เรื่องทำนองนั้นมีความทำนองเดียวกับทางการมหาวิทยาลัย
ไทยอีกแห่งหนึ่ง ได้ทำความอยุติกรรมแก่ข้าพเจ้า เกี่ยวกับ
วิชาปรัชญาอย่างน่าเกลียด.... ให้คนไม่มีความรู้ทาง
วิชาปรัชญาออกข้อสอบเรื่อง "ปรัชญาโลก"★ ก่อนจะ
รับข้าพเจ้าเป็นอาจารย์! อีกสี่ห้าปีต่อมา คณาครา
จารย์แห่งมหาวิทยาลัยนั้นคนหนึ่งได้เชิญให้ข้าพเจ้าไปเลก-
เชอร์วิชาปรัชญาในชั้นปริญญาโท ซึ่งจำเป็นอยู่เองที่
ข้าพเจ้าต้องปฏิเสธ และทราบได้ที่ไม่ได้คำขอโทษจาก
ทางการของมหาวิทยาลัยแห่งนั้นเป็นทางการ..... คน
อย่างเรา อย่างกุ่มกุตและข้าพเจ้ามีงานที่จะต้องทำทั้ง
ด้าน ๆ อย่าง และหากถูกทำลายก็สามารจะอยู่ในสังคม
ในกรุงเทพมหานครได้คงจะเซซาร์.... และकुหมั่นเคย
ทำตัวเร้ามาแล้ว!

After the eclipse of the moon on the 1st of July- ทรงบรรยายตัวอย่างธรรมชาติธรรมดาที่สุด ตามที่พระทัยปรารถนาจะว่าพรรณ she seemed to recover her health, but alas! after 40 days when she arrived at the 6 or 7 of her pregnancy - her painful suffering returned - until the 18th of August, when her disease become serious and a miscarriage become inevitable, this event happened on the 21st August (at 1 P. M.) when her majesty was safely delivered of a male royal infant (ทรงเป็นพระราชโอรสองค์แรก ในแผ่นดิน และองค์ที่ ๓ ของ "พระเจ้ากรุงสยาม") Her royal son was alive but very feeble, crying and giving the usual sign of infantile life. A great many persons of royalty and nobility were immediately assembled with the officers of the palace and the welcomed the royal heir's arrival by birth with the highest order and other demonstrations of joy. They made its bed in the golden seat covered with white, and surrounded with valuable royal weapons, a book pencil etc, in accordance with the ancient royal custom - Alas! the weak royal infant only lived three hours after its birth it died at 4 P.M, on the same day.

ใคร ๆ ที่อ่านถึงตอนนั้นก็เข้าใจและจับใจ ถ้าและ
 ผู้ทรงนิพนธ์เป็นราชาหรือมหาราชในอินเดีย ข้าพเจ้าเชื่อ
 ว่าคำคำหนึ่งของหมอมแมดคัมธมิช ที่ว่า ด้านวนภาษาอังกฤษ
 ของ "พระเจ้ากรุงสยาม เป็นภาษาอังกฤษอย่างพิการ"
 เห็นจะมีส่วนถูกต้อง แต่หมอมแมดคัม ธมิชเองก็ไม่มีวุฒิ
 ทางอักษรศาสตร์ ในการที่ "อวดค" ไร้วุฒิทางหมอมมาทำ
 เป็นนักเล่าประวัติศาสตร์จึงไม่ควรสงสัยว่าจะไม่มีควมบก
 พร่องในคำวิจารณ์ของตนมากมายหลายแห่ง อย่างน้อย
 หมอดมิชคงไม่รู้จักว่า "ด้านวนนั้นคือคน" ดังกล่าวมา
 แล้วแน่นอน แต่อาจจะมีหมอนักอ่านหนังสือบางคน อ้าง
 ชื่อ ดร.เอ.เจ.ครอนิน ผู้แต่งเรื่อง The Citadel อันมีชื่อ
 วิจารณ์ให้หมดเปิดอกและถึงแก่นให้เสร็จสิ้นไปว่า ขอ
 ได้โปรดอ่านดูเรื่องอื่น ๆ ของนายหมอครอนินดูบ้าง เช่น
 เรื่อง The Key of the Kingdom ว่ารัชชาดแห่ง ชาติ
 พริก ชาติเกล็ด ชาติอะไรต่าง ๆ อย่างไม่อาจเปรียบกับเรื่อง
 แรกได้ เมื่อใดหมอจะรับบ้างหนอว่า อัจฉริยะบุคคลทาง
 การประพันธ์นั้น เป็นที่อิจฉาของพระผู้เป็นเจ้าอย่างยิ่ง
 และพระองค์ทรงดำปแข่งตลอดเวลา ?

“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงรำพันคือเมื่อพระราโช

The officers then

Since the 29th and 30th August, however, her Majesty unfortunately become worse and discharged

from her stomach large quantities of bile of a dark and yollowish colour and accomponied by fever.

Dr, Bradley then lugged of the prince and nobles that her Majesty should with draw from the fire, this was complied with and at lengl her Majesty seemed to recover but she continued taking less food there by become very feeble and thin etc, etc, etc but also her weekness refusal of sustenance prevoiled an accound of her constant vomiting and which refused to yield to any remedies etc, etc, etc,

ซึ่งในที่สุด
สมเด็จพระนางเจ้าผู้มาส่งตำหนักสวรรคต ภายหลังที่เปลี่ยน
หมอนไปเปลี่ยนหมอนมา จนกระทั่งออกประกาศไปทั่วประ
เทศว่าถ้าใครสามารถรักษาพระนางให้ทรงหายได้ จะได้รับ
พระราชทานรางวัลอย่างสูงก็ตาม

ประเด็นสำคัญที่สุด ที่ก่อความเกรี้ยวกราด และ
ความอยุติธรรม ให้เกิดขึ้นทางหนังสือเรื่อง An
English Governess at the Saimese Court หนังสือชื่อ
Anna and the King of Siam ตลอดจนภาพยนตร์
ของบริษัทฟ็อก คือ “ความเป็นฝรั่ง,, ของราชเลขา—
การินี่ และ “ความเป็นไทยของ “พระเจ้ากรุงสยาม”

เรื่องนั้นถ้าวิเคราะห์แต่ในทางทฤษฎีเท่านั้น จะ
เห็นว่าเป็นเรื่องที่ชอบแหวหรือไร้สาระไม่น่าสนใจ และ
ความแตกต่างระหว่างผิวไม่น่าจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ
ใด ๆ ขึ้น แต่หากวิเคราะห์ทางปฏิบัติจากความเป็นจริง
เช่นคราวที่ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงบัญชาให้
“เคอะหม่ม” ของพระองค์จัดการให้เจ้าจอมสวย ๆ
ต่าง ๆ คือนับ หอดจ้อหันเฮีย ผู้บัญชาการกองทัพอ
เรืออังกฤษแห่งน่านน้ำมหาสมุทรอินเดียใน พ. ศ. ๒๔๐๕
“เคอะหม่ม” ก็รับสนองพระบรมราชโองการ เต็ม
สติปัญญาของนาง ใครอ่านถึงตอนนั้นก็รู้สึกว่ามีรสตุนก
ตุนานมาก เพราะเป็นครั้งแรกในชีวิตที่เจ้าจอมต่าง ๆ
เหล่านั้มนั้มเครื่องแต่งตัว, จัดฟันขาวมีวักปดอมคล้ายๆ เคอะ
หม่มทำให้ตื่นเต้นมากกันทุกคน แต่ก็ยังไม่ตื่นเต้นถึงตระ
หนกตกใจ เท่ากับความกลัว “ฝรั่ง” ของคุณเจ้าจอมกล่าว
คือ ท่านเหล่านั้นคิดว่า ฝรั่งเป็นสัตว์กินคน ทุกคนมีโครง
เหมือนแพะ มีตาดีฟ้า มีอำนาจร้ายกาจ ลงได้
มองใครเป็นสัตว์วิญญานสดบไ้ด้อยู่กับที่ ๑๓ ๑ กระทั่ง
ล้มเกรงกลัวพระราชอาญา และทำให้กำรคือนับแขกผู้

มีเกียรติคุณอันสูงส่งและงดงามอย่างน่าอัศจรรย์ เนื่องจาก
เหล่าเจ้าจอมผู้ครองรั้วแรกเมืองได้มองเห็น “ฝรั่ง” เขา
ตัวรอด อย่างไม่คิดแก่ชีวิต!

ถ้าจะว่าเรื่องนี้โบราณไป ก็จะขอเล่าจากความ
ตำนานส่วนบุคคล ซึ่งเข้าใจว่าถูกต้องและมีเหตุผลพึง
สนใจ..... เพื่อแก้ไขหรือเพื่อต้องแก้ไข

ข้าพเจ้าเรียนภาษาอังกฤษเมื่อเริ่มเรียนชั้นประถม
ปีที่ ๓ ใน พ. ศ. ๒๔๖๕ และเริ่มมีอาจารย์ผู้ดีหิระ
เมื่อเรียนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๕ ขณะท้ออาจารย์แหม่มสอนร้อง
เพลงในห้องเรียนที่ดี อาจารย์ชาวเมืองแคนซัสดามี
รองแหม่มสอนภาษาอังกฤษที่ดี ไม่รู้ดีว่ามีอะไรผิด
ปกติเท่าใดนัก กลับรู้ดีว่าเราเจริญเทียบทันโรงเรียน
ต่าง ๆ ในโลก แต่เวลาถูกเรียกไปสนทนาด้วยสองข้อ
สอง แจ้ง ขา หัวใจ คับ ปอด มันดันสะท้อนไปหมด
กระทั่งพูดไม่เป็นภาษาทั้งถามและทั้งตอบเหิงอโคตหลังไหล
ท่วมท่วมตัว เป็นอย่างนี้ตลอดมา ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์
ในสมัยก่อน พ. ศ. ๒๔๗๔ มีอาจารย์ ฝรั่ง ๖-๗ คน
แต่ทุกคนไม่เคยมีเคยตั้งแต่เข้ามาในห้องเรียน และ

ออกไปจากห้อง นับแต่อาจารย์ใหญ่ มิดเตอร์เอน-
แอด เรดดี ผู้เป็นชาวดอนคอนแท ทั้งเป็นนักคน
คร้ตัวเป็นปฐุม ความไม่เคยล้มเลยของอาจารย์ชผู้-
ใหญ่เหล่านัเห็นเป็นกิจวัตรนับเป็นเวลาหลายปี ข้าพเจ้า
ได้ชื่อว่าเป็นศิษย์ที่กล้าที่สุดที่เคยถูกชนใต้ถามถึงที่สงสัยกับ
อาจารย์เป็นภาษาอังกฤษ - ก็กล้าเพียงในห้องเรียนออกมา
ข้างนอกห้องเรียนมีความรู้สึกทั้งเกรงทั้งกลัวอาจารย์ ละ
มัยเหล่านัท่านเจ้าจอมของรชกาดที่ ๔ ไม่เต็มทีกับาน ๆ
กัน ! หัวใจเต้นคึก ๆ ค้อม ๆ คงเป็นกลองใหม่ ทั้ง ๆ ที่
เรียนมาถึงปัสดักทาย ของชั้นมัธยม ตัวเองก็เป็นผู้ช่วย
บรรณารักษ์ โรงเรียน หนังสือปลุกใจภาษาต่างประเทศ
เล่มเล็ก ๆ พิมพ์จากเชียงใหม่ก็อ่านหลายสิบเล่ม
และมีหน้าข้าอาจารย์ใหญ่มอบหน้าที่ให้เป็นหัวหน้าลูก-
เสือไทย ทำหน้าที่โต้ตอบกับลูกเสือประเทศต่าง ๆ ทั้ง
ยุโรป....

เมื่อไปเรียนหนังสือ ณ ประเทศญวน ข้าพเจ้า
เริ่มรู้สึกตัวจากความจำเป็นที่ต้องใช้ภาษาฝรั่งเศสตลอดวัน
ภาษาอังกฤษมีประโยชน์อย่างที่สุดที่ใช้ป้องกันเกียรติของ

นักเรียนไทย เวลาพูดภาษาฝรั่งเศส “เร็วเป็นไฟ” ผู้
 ใครมิได้ก็ใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งทำให้เรื่องฉันมีใช้น้อย
 หัวหน้าศาสตราจารย์วิชาปรัชา ในวิทยาลัยเป็นชาว
 ฝรั่งเศสแท้ ท่านบังคับให้เราดูปปรูฏกตาหน้าห้อง
 เรือนทุกวันศุกร์ คนละ ๕-๑๐ นาที เป็นหลักสูตรที่มี
 ผลประเสริฐมาก ทำให้เรากล้าขึ้นทีละน้อย และแก้
 กล้าขึ้นทุกอาทิตย์ กระทั่งความฉันทความกลัว “ฝรั่ง”
 หายสูญไปโดยสิ้นเชิง ครูไทยในเมืองไทยควรต้องฝึก
 ถิ่นนักเรียน ให้ปรรูฏกตา ได้ว่าที่, ร้องเพลงแสดง
 อะไรเล็ก ๆ น้อยในห้องเรียนและห้องประชุมทุก ๆ วัน
 เดารเป็นประจำ เป็นเสมือนหลักสูตรที่จำเป็นจะไม่มี
 ได้ นักเรียนจะได้กล้าแสดงความคิดความเห็น และ
 คองเริ่มมาตงเตนนักเรียนชนตาที่ดี ถึงขั้นสูงที่สุด ถ้า
 ทรัมตงแคชเมียมมัท ๖ ขึ้นไปฟังบังคับให้แสดงเป็น
 ภาษาต่างประเทศ หลักสูตรฝึกจิตใจท่านอนั้น ถิ่นถิ่น
 เครื่องครัดมากในโรงเรียนชาวต่างประเทศ ข้าพเจ้าจับ
 พัดจับผลไปเรียนโรงเรียนของคณะมิชชันที่บ้านนอกเพียง
 ๑ปี จำได้ว่าต้องออกโรง เป็นทั้งตัวประกอบและ

ครัวเรือนมากกว่า ๕๐ ครัว เมืองสูงอายุน คนสูง
พาทำหัตถ์ทำภาษาต่างประเทศ และมีเพื่อนชาวต่าง
ประเทศมาก เรื่องแข็งขันชาติน คดอคน “ใจสั้น”
ก็กลายเป็นเรื่องธรรมดาไป คนเราจะดำรงชีวิตในสังคม
ของคนโดยกีดกันคนด้วยกันเสมอไปกระไรได้ และเมื่อไร
คนไทยจะเป็นตัวแทนแห่งประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง หาก
ไม่ปรนปรี้อให้กล้า แสดงความรู้ดีต่างๆ มาแก้
วยปฐม ?

อย่างไรก็ตาม จะเป็นเพราะน้อยการศึกษาหรือ
มีการศึกษาผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบกพร่องร้ายแรง
พร้อม ๆ กันทั้งคุณภาพและวิธี ชาวไทยทั่วไปจึงเรียก
มนุษย์ผิวขาวทั่วไปว่า “ฝรั่ง” ทั้งต้น หมายความว่า
ความรู้ดีถึงความเห็ดอมดาระหว่างผิว แม้ในศตวรรษ
ในสยามก็ยังม้อย่างแพร่หลาย ผู้ที่ไม่เห็นฝรั่ง
เป็นชาติชั้นสูง race superiority อันต้องดะพริ่งพริ่น
หรือแสดงว่าความกตด “ฝรั่ง” ยังคงม้อยู่ในจิตใจ
ของคน ไทยอย่างลึกซึ้ง ความกตดคนด้วยกันแบบพิภพ
ถูกเดียวกันนี้ มีผลสะท้อนมากมายหลายประการในการ

ทำลายอธิปไตยประชาธิปไตย... ข้าพเจ้าหมายถึงชนชั้นบ่อน-
กิดลงมาโดยไม่ชอบับชาวนา และจะไม่ขอเขียนความ
พิศดารเรื่องความกตัญญู ณ ที่นี้ หากจะกล่าวถึงความ
ขัดแย้งหรือความเหลื่อมล้ำระหว่าง “พระเจ้ากรุงสยาม”
ของเราและ “ราชเดชาการนิพนธ์ชาว” ของพระองค์
จะเห็นได้ชัดว่าเป็นความขัดแย้งหรือความเหลื่อมล้ำระหว่าง
ผิวที่ “ธรรมชาติเป็นผู้ป้องกันความเข้ากันได้สนิทโดย
เด็ดขาด”

ถ้าเงินไม่กล่าวถึงความอาจเทียมกันกันได้ เรื่อง
การแต่งกาย การเข้าสมาคม การกินอยู่หลับนอน ฯลฯ
มีถึงผิดปรกติเห็นได้ง่าย ระหว่างชนผิวขาวอยู่ ๒ ประการ
ซึ่งเกือบจะเป็นความเหลื่อมล้ำอยู่เสมอไป คือ

ก. สัมรรถภาพทางการอ่านเขียนงาน

ข. ความเป็นพหุสูตร

ค. การรักษาเวลา

ความเหลื่อมล้ำประการแรก เกี่ยวกับสัมรรถภาพ
ทางการอ่านเขียนงานนั้น เป็นสิ่งที่ “พระเจ้ากรุงสยาม”
ทรงกระหนกได้อย่างดีเลิศ เป็นความตระหนกและทรง

กระทำตามที่ เมื่อทรงชนครของราชสมบัติ ดังจะ
เห็นได้ว่า ทรงจ้างชาวยุโรป ๘๔ คน มาอำนวยการ
ต่าง ๆ ของรัฐ มิตรชิดแอนนาได้สวรรคต “พระเจ้ากรุง
สยาม” ในพระราชกรณียกิจดังกล่าวนี้มาก มายและ
จริงใจถึงความเป็นพหุศตรภักดิ์กัน เฉพาะองค์ “พระ
เจ้ากรุงสยาม” ซึ่งต่อพระองค์ว่าทรงเป็น “ศาสตรา
จารย์” แล้ว นางก็รักตัวอย่างสูงท่านองเดียวกับเซอร์-
จอห์น บาวริงก์ เป็นการถวายพระเกียรติได้อย่างถูก
ต้องคงจะกล่าวในบทต่อไปโดยละเอียด แต่เรื่องสมรรถ-
ภาพทางการอำนวยการก็ดี ความเป็นพหุศตรภักดิ์ดี นาง
มองคนไทยทั้งพระนคร ไม่เห็นใครจะมี นอกจากสมเด็จพระ
เจ้าพระปิ่นเกล้า ๆ คนไทยทั่วไปดูเหมือนจะไม่อิน้อง
ชอบ กับเรื่องสมรรถภาพและความพหุศตรภักดิ์ยิ่งไปกว่า
เรื่อง “กษัตริย์ทำวัตรน้อยแต่พอตัว” และ..... คดีอัน
สูงสุดเรื่อง “ยิ่งรู้มากเพียงใดยิ่งพุน้อยเพียงนั้น” เพราะ
เหตุนี้กระมัง คนไทยที่เป็น “คนของโลก” จึงมีน้อย
มากหรือไม่มีเลย ตลอดเวลา ๒๐-๓๐ ปี ในกรุงเทพ
มหานคร คนที่แท้จริงคนอย่างข้าพเจ้า ไม่เคยพบ

ผู้พูดระดับหนึ่ง ที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า scholar
นั้น หากจะเคร่งต่อความหมายที่แท้จริงแล้วก็ไม่มีอะไร
กับคำ philosopher และ sage ซึ่งไม่มีคนไทยเป็นสมา
ธิของโลก ในโลกนี้แม้แต่คนหนึ่ง หรืออาจจะมักเป็น
ชนิดที่ “ใหญ่โตเก่งกล้า” เหลือเกินในเมืองไทยแต่
คน ๆ เดียวกันนั้นกลับไปเป็น “คนเล็กคนน้อยไม่เก่งไม่
กล้า” เสียนี้กระไรต่างประเทศ ชั้นหรือวรรณะของ
ชาวไทย ในสมัยประชาธิปไตยที่หลงนิยมกัน คือ ชาว
ปริญญาบัตร ทำได้จากมหาวิทยาลัยใด เป็นมหา
วิทยาลัยชั้นหนึ่งหรือชั้นสอง เป็นปริญญาบัตรจากประ
เทศใด ชาวเจ้าไม่อาจจะเปรียบเทียบการแสดงทาง
ภูมิปัญญา intellectual demonstration ของเพื่อน
ร่วมชาติ ณ ที่นี้ แม้ไม่เคยมีใครรอดจากสายตาไปและ
แม้จะไม่เป็นการประจานจากความเป็นจริง ไม่เล็ดลอดว่า
จะเป็นมโนคติในวิทยาศาสตร์สาขาใด หรือคิดประ
เภทใด คนไทยโดยมากมักจะถือว่าในสังคมไทยอย่าง
ปัจจุบันนี้ การทำงานเป็นลูกน้อง หรือเป็นตำรวจของ
“คือกเคอร์” ชาวต่างประเทศนั้น เป็นความสูงและ

ปลดปล่อยอย่างหนึ่งไม่มีต้อง เสด็จารที่นักอ่านไทยจะ
จะพลิกอ่านเปรียบเทียบ intellectual demonstration ของ
ชาวไทยกับชาวต่างประเทศในกรุงเทพฯ ๑ มีอยู่ชุดหนึ่ง คือ
นิพนธ์ของ The Siam Research Society ปีเก่า ๆ โดย
เปรียบเทียบฝีมือกันอย่างละเอียดเรื่องต่อเรื่อง ไม่ต้องถึงกับ
พลิกไปอ่าน หนังสือ คั่นคว่ำ ของสมาคม คั่นคว่ำแห่งอินเชย์
และอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งจะก่อความขมขื่นให้เกิดขึ้นมาก
ขึ้น ถ้าแหละในอนาคตอันใกล้ไม่มี “สภาการศึกษา
แห่งชาติไทย” ปรับปรุงมาตรฐานหรือปฏิรูปมหาวิทยาลัย
ไทยเสียใหม่

ปัญหาเรื่องการรักษาเวลา หรือการตรงคือเวลา
ยังชั่วร้าย เมื่อ ๓๐๐ ปีมาแล้ว เจ้าพระยาวิชาเยนทร์
อัครมหาเสนาบดีไทยกล่าวไว้ว่า “งานที่น่าจะทำได้ภายใน
ใน ๒ ชั่วโมงนั้นข้าราชการไทยใช้เวลาทำ ๓ เดือน” เรื่อง
นี้เป็นการทำลายล้างผลาญชาติ แท้ก็ไม่ได้หายแม้ในชั่วโมง
ปัจจุบัน ไม่ผิดอะไรกับโรคท้องมาน ทำให้สุขภาพ
หรือพื้นเพองงานอันเลื่องหายย่อยยับน่าละอายอย่างยิ่ง งาน

เด็กนิกเตียว แทนที่จะให้คนใช้ความสามารถทำเพียงคน
เดียว กลับให้คน ๓๐ คนทำ เงินเดือนแทนที่คนผู้สามารถ
คนเดียวได้เดือนละ ๕๕๐๐ บาท กลับต้องเอา ๓๐ หารเท่า
กับว่าไม่ต้องการให้ใช้ความสามารถเลย ความภาคภูมิ
ใจในงานก็ไม่มี ที่เสียหายอย่างร้ายกาจคือ ก่อความ
เฉื่อยช้าล่าช้าให้เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็น และบังคับให้เกิด
เรื่องราวเกี่ยวกับต้องรับผิดชอบมาตสินบดขึ้น ศาสตราจารย์
ประวัติศาสตร์ของข้าพเจ้า คนหนึ่งในประเทศญวน กล่าวว่า
ที่เขมรจำต้องหลุดไปเป็นของฝรั่งเศส ครั้งรัชกาลที่ ๔ นั้น
ก็เพราะเหตุเขมรที่มาแจ้งเหตุร้ายในกรุงเทพ ฯ มีของกำนัด
ไม่เพียงพอ กว่าจะเข้าเฝ้ากราบทูลเรื่องได้ก็กินเวลาเป็น
แรมเดือน.... และเป็นการสาบสูญไปเสียแล้ว

มิถุซิดแอนนา เทโอนโนเวลต์ ประสพกับความ
รุ่มร้อนเรื่องเวลาเป็นครั้งแรกเมื่อเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ ใหม่ ๆ
นางต้องคอยเป็นเวลาดัง ๒๐ วัน-กว่า “พระเจ้ากรุงสยาม”
จะเริ่มบูชาพระคเณศร์ เปิดโรงเรียนในพระบรมมหาราช
วังได้ นางเป็นแขกแปลกหน้าข้ามหน้าข้ามทะเลมา แม้
“พระเจ้ากรุงสยาม” จะทรงมีลายพระหัตถ์ตักทวงเรื่องงาน

กับนางตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ปลายเดือน งานที่ตกถึงนั้น
ได้เริ่มจริง ๆ ในเดือนมิถุนายน! ความจำเริญ, ความ
ยากจน, อนาคตของลูก ความเป็นสัตว์ต่างชาติไม่รู้จัก
ใครในกรุงเทพฯ ฯลฯ ทำให้นางเกือบตัดสินใจจะกดขี่
ดังคโปร้หลายครั้ง ถ้าฉันเกิดฉันกระหม่อมรัชกาลที่ ๕
ไม่ทรงอยู่ในฐานะที่เราอาจทำหนีได้ เพราะความเป็น
พระมหากษัตริย์ ก็จะต้องทำหนีได้ในฐานะเป็นผู้ราช
ท.ว.ศ.วรรณโก เคยดำเนินเรื่องคนไทยไม่รู้จักค่าของเวลา
..... ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องดื้อไปทั่วโลกอย่างไม่อาจเถียงได้
ว่า “คนไทยทั้งปวงนั้นไม่มีนาฬิกา ถ้ามีก็เป็นนาฬิกาเสีย
ทุกเรือนไป” ดังนี้

—๑๐—

นิวเหลียง “หรือ” นิวขาว ไม่ใช่ “นิวเหลียง”
และ “นิวขาว” เป็นหน้าทรวงธรรมชาติที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้
นี่คือความเข้าใจของคนฉลาดจริง ๆ ที่ไม่ใช่
ไม่เพียงแต่หม่อมเจ้าอากาศฯ เมื่อเขียนออกมาถึงความ
เข้าใจแล้ว ก็ออกตัวคิดตามกันถูกและกล่าวหาซ้ำจนว่า

ที่เรียนตงัน อาจเป็นความเข้าใจที่ป่าเถื่อนหรือโบราณ ถ้า
สมัยไป เพราะถ้ามีเงิน—ใคร ๆ ก็รู้ว่า “ผิว” อาจจะ
สลายไปด้วยความมั่งคั่งร่ำรวย! แต่ก็จะอาจจะเป็นความ
จริงได้ชั่วครู่ชั่วคราวจึงกล่าวมาบ้างแล้ว ที่ต้องกล่าว
ใหม่อีกก็เพื่อย้ำถึงความจริงอัน “ต้อง” เป็นผิวเหลือง
“หรือ” ผิวขาวเสมอไป ไม่มีวันกลับคืนวันได้สนิทโดย
เด็ดขาด และไม่ใช่ผิวเหลือง “แะ” ผิวขาวแม้แต่ขาว
ใสเกินไป จากความชำนาญในชีวิตที่เคยรู้เคยเห็นมาทั้ง
ในและนอกประเทศนั้นเป็นตุๆ “พรหมมินทร์”^{๕๖} จินตกวี
แห่งฉานนาไทย ราวพรรณว่า “เดิมทีว่าใหม่เมื่อนิพวาย”^{๕๗}
กล่าวคือเมื่อเริ่มแรกนั้นจะคุ้นรกกเห็นเป็นส่วรรค จะดู
ของดำกสิ่งดำกก็เห็นเป็นสิ่งทั้งดงามเกดยงเกด — หากดำ-
ทมิได้ ยิ่งเป็นความรกระหว่างผิวดำด้วยแล้วยิ่งมีอายุนั้น
เมื่อความเป็นหนุ่มสาวถึงที่สุด การทำฉายหน้าทของ
ธรรมชาติดังกล่าวนั้นอาจจะทำได้ด้วยการแต่งงานระหว่าง
ผิว-intermarriage แต่ต้องเป็นบริการในสังคมที่มีมาตรฐาน
แห่งชีวิตสูงกว่า ส.ร. อเมริกาปัจจุบัน และต้องประกอบ

ด้วยการช่วยเหลือทางวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เกี่ยวกับวิชา
วิทยาและอื่น ๆ.....

ปัญหาที่ก่อความแตกแยกให้เกิดขึ้นเร็วพลันที่สุด
คือปัญหาทัศนคติ ซึ่งมีค่าแก่อันใจเรามาก ถ้าไม่มอง
ชีวิตแตกต่างกันก็เนื่องจากความไม่พยายามเข้าใจในกัน
และกัน คำแก้ที่ถูกต้องยิ่งกว่า—ฉลาดกว่าคือ ความ
ผยองในเรื่องผิวและความรอบรู้ต่างหาก ซึ่งหากจะมี
เทียบทนกันบ้างก็เป็นจำนวน ๑ ใน ๑๐ ล้าน หรือ ๒ ใน ๑๐๐
ล้าน ไม่ใช่มองดูชีวิตต่างมุม หรือมองกันคนละครั้ง
และไม่ใช้ความไม่พยายามเข้าใจในกันและกัน ทั้งนี้
เพราะทัศนคติทั้งหมดของชีวิตย่อมเหมือนกัน แต่ผิวและ
ความรู้ไม่มีวันที่จะเหมือนกันได้โดยเด็ดขาดแน่นอน นี่เอง
คือสาเหตุแห่งการแบ่งชนวรรณะทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็น
วรรณะที่ดำหลังที่สุดในโลกและปฏิบัติกันทั่วโลกโดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ชาวอังกฤษ !

“การวิวาท” ครั้งแรกระหว่าง “พระเจ้ากรุงสยาม”
กับ “ราชเลขาณูการอินเดียขาว” ของพระองค์เกิดขึ้นก่อน
เริ่มงานมี ๓ เรื่อง คือ

๑. พระมหากษัตริย์ทรงต้องการให้มิดชิดแอนนา
เชื้อพระบรมราชโองการโดยเด็ดขาด ไม่ว่าจะ
เรื่องใด ไม่ว่าพระองค์จะทรงผิดหรือจะทรงถูก เช่นทรง
ให้คำสัญญาแก่นางทางด้ายพระราชหัตถ์เลขาว่า จะ
พระราชทาน บ้านอิฐถึอปูนให้นางอยู่ คึกกับ พระบรม มหา
ราชวัง แต่เมื่อนางมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว กลับไม่ค้น
พระทัยและจะให้ “ผู้หญิง—คนใช้” อย่างนางอยู่ภายใน
บริเวณพระบรมมหาราชวัง ซึ่งนางได้ปฏิเสธ นาง
ถำ^๕ร่นเถียงกราบทูลเถียงอย่างฉับพลันว่า สัญญาควร
ต้องเป็นสัญญา และนางเป็นลูกจ้าง - employer ไม่ใช่
คนใช้ นางมาทำหน้าที่ครู นางยินดีจะเชื่อพระบรม
ราชโองการเฉพาะหน้าที่ของครู นอกเหนือจากนั้นนางไม่
ยอมเชื่อ และจะไม่ยอมอยู่ใน “ป่าเริ่ม” หรือในพระ
บรมมหาราชวังโดยเด็ดขาด!

รัชกาลที่ ๔ จะทรงรู้ดีอย่างไรใน..... ผู้หญิงแม่
หม้ายฉิวชาวอุทิศคน^๕นี้! แน่นอน ได้^๕กรวอย่างถึงขนาด
เนื่องจากไม่เคยมีผู้หญิงคนใด ถำ^๕ร่นพระบรมราชโองการ

มาแต่ก่อน ทุกคนต้องเชื่อฟังโดยบริบูรณ์ได้เป็น
-complete obedience จะทรงใช้ให้ไปตายก็ต้องตายให้อยู่
ก็ต้องอยู่—จะเพ็ดทูลเถียงแม้แต่คำเดียวไม่ได้! พระองค์
อาจจะทรงเห็นผู้หญิงเป็นคู่จตุรด้านของระบอบอิรัก มาเรีย เรอ
มาร์ค ในหนังสือเรื่อง The Road Back ซึ่งได้รับรางวัล
โนเบลว่า “ผู้หญิงคือสิ่งมีชีวิต ที่นอนแบกหามให้ผู้ชาย
ปลดเปลื้องความกำหนัด” หรืออะไรก็ตาม แต่มิได้คิด
แฉฉานคงยืนกรานไม่ยอมตามพระบรมราชโองการอยู่ถาวร
เดียว นางต้องการอิสรภาพ แต่ในพระบรมมหาราช
วังของสยามนั้น นางรู้สึกว่ “เต็มไปด้วยความโหดร้าย
ทารุณอย่างยิ่งและนางได้ก่อกวนด้วย!”

๒. เรื่องโหราศาสตร์ ซึ่งนางเห็นว่าเป็นโชครวน
ถ่วงความเจริญอันร้ายแรงของประเทศ ทางทิศตะวันออก
“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นโหรใหญ่เท่าที่เรารู้และทำให้
นางต้องคอยเริ่มงานจนเย็นจะเป็น บ้าตาย ก็เพราะโหร-
ศาสตร์! ยังไม่ถึงฤกษ์เปิดโรงเรียน! ไม่ถึงฤกษ์เปิด
ตึกเปิดงาน! ยังไม่ถึงฤกษ์แต่งงาน!.....

ความเกตุยดขงค่อต่งฮันไรค่าน ทำให้นางมอง
คางนใหม่ของนางค้วยความดะแยง ทำไมไม่ไรเหตุ
ผลเกียวกบถถานการณแะต่งแวดด้อม? ทำไมต้อง
เบ้งทาดของต่งทไมรัแท้? ในเมืองไทยในสมัยปัจจุบัน
นี้ จ้าพเจ้าชอกถาดอึงผู้ทรงความรู้ทางโหราศาสตร์คน
หนึ่ง คือ เจ้าพระคุณ พระภักทมณ (ฮัน ป.๘) วัดทอง
ธรรมชาติ มีครั้งหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ไ้ใช้เวลา ๑๖ ชั่วโมง
เพื่อซักไ้ได้เตียงกับผู้ทรงค่อผู้ ถึงความฮาเบ้นจริง
อย่างย้ง ของวิชาโหราศาสตร์ แะดาราศาสตร์ไ้ประ
กอบค่านวนเพื่อการพยากรณ์ ผู้ทรงค่อผู้ไ้รับว่า
เมื่อกันถักดงไปจริง ๆ เทาที่จะสามารถคั่นควาไ้คั่น ยัง
มีความนิคพลาทที่ไม่เข้าใจสาเหตุทำให้การพยากรณ์ถ่า
คณนิคพลาทไปหลายครั้ง

อย่างไรก็ตาม ทางตะวันตกก็มีโหราศาสตร์
พุ่มเพื่อยเหมือนกัน หากแต่ไม่พุ่มเพื่อยจนออกหน้าออก
คาเหมือนโหราศาสตร์ไทย หรือโหราศาสตร์ตะวันตก
ทำให้คนต้องอยู่ไ้ค่านาของดวงดาว นิควิสัยผู้สร้างประ
จิตศาสตร์ ซึ่งดวงดาวทั้งจักรวาลหรือทุกจักรวาลต้องอยู่

ได้ยำนาคคน! เรื่องที่น่าหัวเราะที่สุดคือ การเซ็นมอบ
 เอกราชให้พม่า ในวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ซึ่ง
 ทำให้ไพร่พม่าที่ซบถที่สุดและเก่งที่สุดทั้งหลาย ใ้มัน
 ดมของ และ เวลา คำนำฉันทาฤกษ์ ประกาศ เอกราชให้พม่า
 อย่างหมดสิ้นคัมภีร์ของอาจารย์ ทั้งนักเพ็ดสวดวัดมณฑล
 ของประเทศชาติ ครั้นประชุมกันหาได้แล้ว (ได้ฤกษ์
 เวลา ๔.๓๐ นาฬิกา วันที่ ๕ มกราคม) แต่เมื่อประกาศ
 ออกไปแล้ว จนบัดนี้ พ.ศ. ๒๔๘๔ กดางบ่แล้ว สงคราม
 กดางเมืองพม่าก็ยังไม่สิ้นสุด พญาไพร่บางคนผู้ร่วม
 คำฉันทาให้ฤกษ์เอกราชต้องล้มหายตายจากไป เพราะสง
 กรามกดางเมืองกัน !

ตาม เอกสาร ของมิดชีด แอนนา มีถ้อยคำ เยียเยาะ
 เรื่องความงมงายทางโหราศาสตร์ ของรัชกาลที่ ๕ น้อย
 คำกว่าเอกสารของมิดชีดแดนดอน สรุปลความแล้ว เรื่อง
 เรื่องทาสโหราศาสตร์นี้ เป็นเรื่องของอดีตกาล เป็นเรื่อง
 ที่ทรงรังและไม่พึงเป็นศาสตร์ Seire ในปัจจุบันกาลเป็น
 เรื่องไม่จำเป็นสำหรับคนเจริญอย่างชนวิชาว ใดๆเดียวกับ
 กับเรื่อง “ ศาสตร์พระภูมิ ” ของไทยซึ่งเซอร์เฮนรี่ นอร์แมน

ให้หน้ากระตาสหลายหน้าตกเตียงอย่างกว้างขวาง ถึงกับ
ว่า ถ้าชีวิตของชาวไทยต้องชนแก่เทพารักษ์ หรือผู้บ้าน
ผู้เรือนตามที่เข้าใจกันแล้ว ก็น่าจะปลอดภัยไว้เจ็บตอด
จนความยากจน แต่ตามความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่
เรื่องศาลพระภูมิ เป็นเรื่องของความตะเมอ เป็นเรื่องไม่
จำเป็น บ้านคนไทยทั้งหลายก็แสนจะคับแคบอยู่ ดก-
ปรกก็ปานนั้น ยิ่งหลังบ้านตามครัวตามชัอมยิ่งดกปรก
ร้ายกาจเหลือประมาณ เทพารักษ์ท่านพิทักษ์รักษา
กันอย่างไร !

๓. “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นนักศึกษาแผน
ใหม่ก็จริง แต่ทรงเคร่งครัดจนบประเพณีแผนเก่ายังนัก
คณะมิชชันนารีอเมริกันทุกคนเห็นพระองค์เป็น “คนคู่”
หรือมี ๒ พระองค์เสมอ กล่าวคือ พระบาทช้างหนึ่งทรง
เหยียบอยู่ในโลกแห่งวิทยาศาสตร์ อีกข้างหนึ่งทรงเหยียบ
อยู่ในโลกสมัยกลาง ดังกล่าวมาแล้ว ก่อนจะเริ่มงาน
กับ “ราชเดชานการิณี” ทรงตกลงกับมิชชันนารีเห็นว่า
ถ้าพระองค์ทรงนั่งอยู่ นางต้องนั่งตามเพราะนางไม่อาจ
ที่จะก้มกราบหมอบคลานได้คู่จ้าวราชบริพารอื่น นางเป็น

ควั่นหนอนควั่นเดียวคดดันไม่ได้ ! แต่เวลาพระองค์ทรงยืน
อยู่ ก็อนุญาตให้นางยืนได้.... ความประเพณีของนาง !
แม้จะคดงอจนถึงเพียงนั้นก็ตาม ก็มีเรื่องรักใจกันบ่อย ๆ
เพราะเวลาบัดนี้ให้นางเข้าเฝ้าเพื่อมัญจาคาน หรือเพื่อ
ให้นางวิจารณ์น้ำหนักศัพท พระองค์ทรงนอน “ไขว้ห้าง”
กอดแกว่งพระบาทในอากาศ เป็นนิมิต!

เรื่องนครกนกนาคจะเป็นเรื่องหุยมหิมา เด็กน้อย
ต่อมาเป็นเรื่องจริงจาและทรงประณาม เป็นด้ายดกษณอีก
ชื่อว่า ราชเดชานุการินยืนคำพระเคียรของพระองค์ !

บทที่ ๕

ราชเลขานุการนิพิฐขาว—สอง

—๑—

“เคอะแหม่ม” ของ “พระเจ้ากรุงสยาม”
ของเรามีไร่ไพร่ ที่ปรากฏเรื่องราวอย่างละเอียดมาแล้ว
ในบทที่ ๔ ตอนสอง ในบทใหม่นี้ เราจะทราบอย่าง
ละเอียดอีกว่า “เคอะแหม่ม” หรือมิสซิดแอนนา
โดโอนโนเวนส์ เดินทางจากสิงคโปร์ บ่ายหน้ามาสู่
ราชสำนักพระมหากษัตริย์ไทย ไม่ใช่อย่างคนยากจนชั้น
ไร้ม้าคอก กองชุดสยามของเรา ณ สิงคโปร์ในสมัยนั้น
ซึ่งไม่ใช่คนไทย ทาบทามเชิญนาง หลังจากที่ได้เห็น
“ผู้มีอดทนหนังสือเด็ก” ของนางมาแล้ว และ “พระ
เจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นผู้เขียนถวายพระหัตถ์ราชเดรพาไป

ตกลงว่าจ้างกับนางอย่างเป็นทางการเป็นงาน ครั้งแรกนางขอ
 เงินค่าสอนสูงไปเล็กน้อย และ “ พระเจ้ากรุงสยาม ”
 ทรงปฏิเสธ พระองค์ทรงบัญชาไปยังกงสุลสยามของ
 พระองค์ในสิงคโปร์ว่า..... In regard to the lady whose
 name you have said Mis. Leonnowens whom you
 pleased mostly to have in our employ for being
 school mistress here I have refused her application
 on last occasion because she required monthly salary
 more than how much we though was proper etc.
 etc, etc.

โดยพระราชหัตถเลขาฉบับนี้ ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
 ค.ศ. ๑๘๖๒ และได้ให้คำนั้นสัญญาว่า But if the
 Lady Leonowens accept to received salary for every
 month but \$ 100 and promise to be live in this
 place or in vicinity here of etc. I shall be glad to
 have her (as) our school Mistress according to your
 favourable opinion. etc. etc. I will give her a brick
 house in nearest vicinity of this place. etc. etc.
 จึงนี้ และก่อนที่นางจะตกลงรับงาน มีมิตรหลายเพื่อน
 ฝูงของนางหลายคน ได้ห้ามปรามนางด้วยเหตุผลใหญ่
 ประการเดียวคือว่า ก็นั่นคือ บางกอกเป็นราชธานีที่เต็มไปด้วย
 ไปด้วยความป่าเถื่อน และเชื้อโรคระบาดร้ายแรง เช่น

โรคอหิวาต์และมาเดเรีย เป็นที่หวงกตักันมาก ไม่
เหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้หญิงและเด็กผิวขาวจะไม่มีชีวิตอยู่

(เรื่อง โรค อหิวาต์และ มาเดเรีย ของ เมืองไทย นี้
เป็น เรื่อง ที่มี ชื่อ เดียง โด่งดัง ไป ทั่ว โลก ยิ่ง กว่า เรื่อง แผล
ไทย และ ฝาแฝด นายอิน — นาย จัน มาก สำหรับ โรค
อหิวาต์ นั้น ระบาด ทั่ว ประจำ เป็น เทศกาล ท่าน ปลัด เด
เคย บันทึก ไว้ ว่า เฉพาะ ใน กรุงเทพฯ เท่านั้น บาง มี มั คน
ตาย ถึง ๒๐,๐๐๐ คน ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ มี คน ตาย จำนวน เพิ่มขึ้น
ถึง ๓๐,๐๐๐ คน จน กระทั่ง ศพ เฒ่า และ ผี กัน ไม่ ทน ต้อง
เอา ดอน น้ำ ไป เป็น แพร ๆ ท่าน ปลัด เดเอง ก็ จวน เจียน จะ
“ วัง หน ” จาก บาง กอก เพราะ ความ จำ เป็น ทาง ราชการ
ที่ ต้อง เอา ศพ คน ตาย ด้วย โรค ห่า ทั้ง ดอน ลง ไป ใน แม่น้ำ เจ้า
พระยา ท่าน ปลัด เด เคย หมาย เหตุ ไว้ ว่า เคย เห็น ดอน มาก
ถึง ๑๗๖ ศพ ก็มี ซึ่ง แทน ที่ จะ ทำ ให้ โรค ร้าย ดอน น้อย ดอน
ลง กลับ ทำ ให้ โรค ระบาด ทั่ว หน กิ่ง ขึ้น มี โย ที่ “ พระ
เจ้า กรุง สยาม ” จง ทรง บวง สรวง พระ เลือ เมือง พระ ทรง เมือง
ด้วย เครื่องใหญ่ เครื่อง เล็ก อย่าง ไก่ ตาม เจ้า เชื้อ ห่า กิ่ง
ยัง อาจ เข้า ไป ถึง วัง หลวง จน ได้ และ บิด พระ ชนม์ รัช พว ของ

พระเจ้าดุกเธอ พระเจ้าหลานเธอ.... ข้าเธอ น้ำเธอ ฯลฯ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้ปลิดพระชนม์ชีพของเจ้าฟ้าหญิง
จันทรมณฑล พระราชธิดาคู่พระทัยของรัชกาลที่ ๕ และ
แม่แม่ทัพเหล็กคนแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ คือเจ้าพระยา
บดินทรเดชา ก็ถึงแก่อสัญกรรมเพราะโรคนี้ สำหรับ
หัวเมืองใกล้เคียงจะมีผู้ล้มตายเป็นจำนวนมากไปด้วยโรคเหล่านี้
จำนวนเท่าใด ไม่มีจดหมายเหตุบันทึกไว้ ในปัจจุบันนี้
อิทธิพลก็ยังเป็นโรคประจำเทศกาลสำหรับประเทศสยามอยู่
แต่มีจำนวนคนตายลดน้อยลงมาก ส่วนโรคมาเลเรียไม่
ปรากฏว่าจะลดวาคาศอกลง เพราะจำนวนยุงซึ่งเป็นสื่อ
นำโรคมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกชั่วโมง คลองเล็กคลองน้อย
ในใจกลางกรุง “เวนิสตะวันออก” ไซ้แต่จะรู้ดีกัน
ทั่วไปว่า สกปรกโส่มมอย่างดำด้นเท่านั้น หากยังเป็น
แหล่งเพาะยุงอย่างวิเศษอีกด้วย สหยาของข้าพเจ้าคนหนึ่ง
เคยพูดที่เด่นที่จริงว่า ประเทศสยามมีปัญหา “โลก
แตก” เขาทำนอง riddle of the universe จริง ๆ อยู่
๒ ปัญหา คือ ปัญหายิ่งมากแก้ไขไม่ได้อย่างหนึ่ง และปัญหา
การปฏิวัติอุตสาหกรรม— industrial revolution (ดูความ

ละเอียดในบทที่ ๗) แก่ไม่ตกอีกเรื่องหนึ่ง ปัญหาที่ ๒
รอยกไว้มองถั่วถึง ณ ที่นี้ แต่ปัญหายังมากนี้ทหาร
ไทยร้ายเสียเหลือเกิน ในทางอักษรศาสตร์ “สุนทรภู่”
ได้เคยบันทึกเรื่องกรุงเทพ ฯ ว่า ได้กลายเป็น “เมืองยุง”
จนคนมนุษย์บัดนี้ไม่ไหว ๓๐๐ กว่าปีมาแล้ว นายเบอร์-
นาร์ค ฮอดจ์ คงใจจะมาเยี่ยมเมืองไทย พอมาถึงเกาะดีซึ่ง
ได้ทราบเรื่องความอดทนสมบูรณ์ผิดปกติของ ยุงไทยเท่านั้น
เลยเปิดหมวกอ้าถามไม่ยอมเข้ามากรุงเทพ ฯ นายชาติ-
ธำปณินท์ท่านของเดิยงนั้น ๑๓๑ สหายชาวสิงคโปร์ของ
ข้าพเจ้าคนหนึ่งบอกว่า “ถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ แล้ว เขา
ไม่อยากมากรุงเทพ ฯ เลย เขาพูดว่า เขาไม่สามารที่จะ
เขามุ่งคลุมคิ้วตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง และไม่สามารที่จะ
จะเอาเลือดของเขาเลี้ยง- feed ยุงเมืองเทวดาได้ทั้งวัน!

และเรายังถาม ไม่ได้ว่า “พระเจ้ากรุงสยาม”
ของเรา ก็สัตว์โรคคิ้วโรคมาแต่เรียนร้ายแรงนี้ ซึ่ง
จะขอเขียนเป็นพิเศษในบทขอส่วนนี้ ดันเถิดดันกระหม่อม
รักษาที่ ๕ ของเรา ขณะที่ทรงเป็นสมเด็จพระราชอยู่ ก็
เกือบจะสิ้นพระชนม์เพราะโรคมาเดเรียน)

ยิ่งกว่าการห้ามปรามก่อนจะออกเดินทาง ได้มี
สภาพบุรุษผิวดีเดียวกับมิดชีดแอนนา มีฐานะดีกว่าสามี
เก่าของนางมาขอแต่งงานด้วย ๒ คน ขณะนั้นนางอายุ
ได้ ๒๒ ปีแล้ว แม้จะไม่ถึงสวยงามอย่างเทพธิดา แต่
นางมีเสน่ห์— ขำเจรจา ขำพูด เอาอกเอาใจ อยู่ในวัย
สาวท และไว้ตัวสง่าคือนางกษัตริย์ ประกอบกับเป็น
สตรีที่เชื่อในความคิดความเห็นของตนอย่างแรงกล้า และ
เป็นคนหัวดี haed strong มาแต่รุ่นสาว นางได้ปฏิเสธ
การทาบหมั้นทั้งสองรายนั้นด้วยความสุภาพ คนหนึ่งยัง
อดต่ำหัดคิดตามพูดถึงเรื่องการแต่งงานกับเขา— ขอไม่ให้
นางทำงานในกรุงเทพ ฯ ทั้ง ๆ ที่เธอ “เจ้าพระยา”
ซึ่งเป็นเรือค้าขายชนิดดำเดี่ยว เดินทางระหว่างกรุงเทพ ฯ
— ถึงโคปโปร์ มาถึงท่าเรือหน้าวัดอรุณราชวรารามแล้ว

บุคคลิกลักษณะของ มิดชีด แอนนา ประการที่สำคัญ
ควรวิเคราะห์กันทีละข้อ การชำระซึ่งมโนภาพอันด้วย
งาม เกี่ยวกับการไคร่สอนหนังสือของพระราชโอรสและ
พระราชธิดาของกษัตริย์ ซึ่งต่อไป “จะได้เป็นกษัตริย์”
ในประเทศที่การศึกษาไม่เป็นที่รู้จักกันเลย! ชีวิตเชษฐภักย์

อันตรายที่เห็นของนางกับสามี..... ซึ่งไม่อาจจะทำให้
นางสิ้นชีพตักษัย ทำให้นางพิศวงอยากรู้อยากเห็นบทบาท
ต่อไป จากบัญชาของพระผู้เป็นเจ้าว่า จะมีอะไรอีก การ
แต่งงานให้ experience แก่นางเพียงพอแล้ว นาง
ปรารถนาการเผชิญภัย, ความใหม่, การต่อสู้, การพึ่ง
ตนเอง, และการที่ผู้หญิงอาจจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้สามารถ
เลี้ยงดู, มีบ้าน, มีคนใช้, มีเกียรติในสังคมได้ตามสมควร
โดยไม่จำเป็นต้องแต่งงาน การเผชิญภัยเพื่อพึ่งตัวเอง
ได้นี้ เป็นลักษณะที่เด่นของชาวอังกฤษ ในศตวรรษ
ที่ ๑๘ - ๑๙ กระทั่งสามารถเป็นเจ้าของดินแดนในทวีป
ต่าง ๆ ทั่วโลก และยังสามารเป็นเจ้าของทวีปทั้งทวีป
แม้ในปัจจุบันนี้ก็มี

อะไรคือมโนภาพของนาง ในประเทศที่ “การศึกษ
าไม่เป็นที่รู้จักกันโดย” ?

มันคือแสงสว่าง..... หลักการอันเกี่ยวข้องกับการ
กระจายแสงสว่างนั้น ๆ ซึ่งจะต้องเริ่มตั้งต้นจากคนที่ถูก
ต้องที่ละคน นางจะได้เป็นครูแห่งเจ้าฟ้า ผู้จะได้เป็นพระ
มหากษัตริย์แห่งประเทศมืด- ประเทศที่เต็มไปด้วยทาส

ดยพระรชหคตเดชาของภษตริยดยามมถนาง ดง
 เดือนบวนเดียวกับททรงมถงกงชลชของพระองค ฌดงค โปร
 ทรงขอบพระทยทนางระ รมหนาท ฌนครุใน พระราช ดำนก
 ทรงคคถงถงเรองการถอน ทรงฌนตุภาพมรชอยางเต็ม
 อตุรา ทรงเชอเชอญนาง ความในพระราชหคตเดชานน
 ฌนว่า

English Era 1862, 26 th February
Grand Roval Palace, Bangkok.

To Mis. A.H. Leonowens

Madam We are in good pleasure, and satisfaction in heart, that you are in willingness to undertake the education of our beloved royal children. And we hope that in doing your education on us and on our children (whom English call inhabitants of benighted-land) you will do your best endeavour for knowledge of English language, science, and literature, and not conversion to Christianity; as the followers of Buddha are mostly aware of the powerfulness of truth and virtue, as well as the followers of Christ and are desirous to have facility of English language and literature, more than new religions.

We beg to invite you to our royal palace to do your best endeavourment upon us and our children. We shall expect to see you here on return of Siamese steamer Chow Phya.

We have written to Mr, William Adamson,
and to consul at Singapore, to authorize to do best
arrangement for you and ourselves.

Believe me,

your (s) faithfully,

(Signed)

S.P.P. Maha Mongkut

คำที่ทรงใช้ว่า benighted land เป็นคำกริยา หมายถึง
ความว่า เป็นดินแดนอันเต็มไปด้วยความมืดมนต์ ไม่
แสงสว่าง หรือปราศจากการศึกษาเยี่ยงโลกอันเจริญ
ซึ่งเป็นคำตำราพจนานุกรมครั้งแรก เกี่ยวกับประเทศ
สยามอย่างไม่เห็นใครกล้าตำราพจนานุกรม คำศัพท์ที่แปลก
คำหนึ่งที่ทรงใช้คือคำว่า endeavourment ซึ่งไม่มีใช้ใน
ภาษาอังกฤษ ทั้งไม่ใช่คำเก่า archaic ที่ไม่ใช่แล้ว แต่อาจ
จะใช้ได้โดยถือความเข้าใจเป็นเกณฑ์ เพราะคำ endeavour
ซึ่งแปลว่า “พยายามเพื่อให้บรรลุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง”
นี้เป็นทั้งคำนามและคำกริยา อักษรย่อ S.P.P. นั้น
มาจากคำเต็มว่า Somdet Pra Pararmemphr บางครั้งก็ทรง
เติมอักษรย่อ RS. หรือ Rx. ท้ายคำ Mongkut ด้วย
อักษรย่อตัวท้ายนั้นย่อมาจากคำในภาษาตากินว่า Rex Siamen

Siam (อ่านว่า “เร็กชีอาเมน ซ็อม”) ซึ่งแปลว่า “บรม
กษัตริย์แห่งกรุงสยาม”

ในการที่รัชกาลที่ ๔ ทรงกล่าวไว้ในหลักการตอน
ว่า ห้ามสอนเรื่องความพยายามที่จะเปลี่ยนความเชื่อจาก
ศาสนาพุทธเป็นศาสนาคริสต์นั้น นอกจากจะไม่เป็นพระ
ราชประสงค์อย่างยิ่งแล้ว พระองค์ทรงมีเหตุผลอีกว่า
ทรงเห็นสอนศาสนาใหม่ซึ่งเป็นภรรยาภิบาล reverend
หรือหมอสอนศาสนาคริสต์เถี้ยนในกรุงเทพฯ มีมากมาย ยิ่ง
กว่า^๕ นิมิตซ์แอนด์แอนนา ยังได้ทราบที่ รัชกาลที่ ๔ ทรงเคย
จ้างภรรยาหมอสอนศาสนาอเมริกันมาสอนหนังสือต่อพระราช
โอรส, พระราชธิดา และเจ้าจอม เมื่อแรก ๆ ชั้นครอง
ราชสมบัติแล้ว ๒-๓ คน เนื่องจากพระองค์ทรงวิตก
กังวลในเรื่องการศึกษาของ พระราชโอรสและพระราชธิดา
เป็นอย่างยิ่ง และทรงควบคุมการสอนนั้น ๆ อย่างใกล้ชิด
ซิค และทรงประจักษ์ผลในที่สุดว่า “ค่อนข้างไม่ได้ความ”
จึงทรงบอกเลิก และทรงเสาะแสวงหา “ครูจริง ๆ”
(gifted teacher) มานาน^๖ ความไม่สำเร็จ^๗ จึงทรง
โทษภรรยา หมอสอน ศาสนาคริสต์เถี้ยนฝ่ายเดียวยอมไม่ถูก

เรื่องการเป็นครูเป็นอาจารย์ของคนนั้น ย่อมเป็นที่รับรอง
กันในวงการศึกษามาปัจจุบันทั่วไปว่า มิใช่จะเป็นกันได้ทุก
คนเช่นเดียวกับ การเป็นกวี, นักประพันธ์, นักเขียน, นัก
วาด, คีตกวีทางดนตรี, นักการทูต, นักการเมือง ฯลฯ ใน
วิชาการทางพันธุกรรมวิทยา ได้วิเคราะห์โดยยังมีอาจเป็น
“วิทยาศาสตร์” เต็มหน้าหนักคำได้ว่า บุคคลพิเศษผู้เกิด
มามีงาน และชีวิต เป็นเกียรติ ประดับ ประเทษ และยุคดารา
ต่าง ๆ เหล่านี้ มีความดำเถียงอย่างใดอย่างหนึ่งของ
ธรรมชาติ ที่เรียกว่า mental endowment หรือความมั่ง
คั่งสมบูรณ์ทางมันสมองอย่างวิสามัญ จึงมีความสามารถ
ผิดแผกไปจากสามัญธรรมดา วิเคราะห์ได้อย่างมากเพียง
เท่านี้ แต่ยังไม่อาจทำให้เกิดแสงสว่างต่อไปได้ว่า อะไร
ทำให้เกิดความวิสามัญในมันสมองนั้น ทำไมจึงเกิดขึ้น
เมื่อใดจะเกิดขึ้น มันขึ้น และมีช่วงระยะห่างกันเท่าใด
ระหว่างความวิสามัญหนึ่ง กับความวิสามัญอีกอันหนึ่ง ฯลฯ

สมมติ มีดซิด แอนนามี “ใจเด็ก” ไม่ทะเยอ
ทะยาน ไม่มีความเชื่อมั่นแรงกล้าในตนเอง และไม่มี
ความฝันในอันที่จะฝากเกียรติ ประวัติดีไว้กับ ประวัติดี ศาสตร์

และวงศ์ตระกูล.... โดยยอมแต่งงานใหม่ พระราชประวัติของ "พระเจ้ากรุงสยาม" ของเราก็เห็นจะจัดตั้งดีกว่าเรื่องนายอินนายจัน และเราอาจจะไม่รู้ว่ามีพระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐของเราพระองค์นี้ ทรงมีวิริยะอุตสาหะอย่างไร แกร่งกล้าอย่างไร ทรงรักการศึกษาวินิจฉัยต่าง ๆ อย่างผิดปกติก้อย่างไร ทรงเป็นผู้นำทางแห่งอารยธรรมใหม่ Pioneer of the modern civilization อย่างไร ทรงวางพระราชวิเทโศบายเอาประเทศสยาม รอดเป็นเอกราชเป็นศัคว่างแก่รัชกาลที่ ๕ จนกระทั่งประเทศของเราดำรงความเป็นไทยมาแทบเท่าทุกวันนี้ได้อย่างไร ฯลฯ ตลอดจนเรื่องราวเบื้องหลังเหตุการณ์ต่าง ๆ ในรัชกาลของพระองค์ ซึ่งใครเล่าจะรู้ได้เทียบเท่าราชเลขาหรือนักการึกของพระองค์ ? ชื่อเสียงของมิดดิลตันนั้นก็จะหายสาบสูญไปพร้อมกับความเป็นสาว ไม่ผิดอะไรกับอดีตผู้ทรงโสมงามทรมานปัญญาหาได้ฉายแสงน่ายท่งปวง นางเพ็งจะมีอายุได้เพียง ๒๗ ปีเต็ม เมื่ออย่างเหยียบมาเพียรสร้างมโนภาพของนางคงถ้าวแล้ว ให้ใกล้ชิดกับความจริง ณ คำ

บางคนบอก ผู้มีใจเป็นธรรมย่อมจะต้องให้เกียรติอย่าง
สูงแก่นางในการ คัดสินใจ อย่างกล้าหาญ - อย่าง วิสามัญ
สำหรับผู้หญิงที่มีความรู้ชั้นสามัญธรรมดาอย่างนาง แต่
ก่อนจะวิเคราะห์ต่อไปถึงผลงานของนางอย่างละเอียด เรา
จะต้องไม่ให้เกิดความลำเอียง คำนวณของ นางสูงเกินกว่า
ความเป็นจริงไปในอันนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจอยู่บ้างสำหรับ
หนังสือของมิลส์ซิดแอนนา และมิลส์ซิดแอนนาบางบทบาง
ตอนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทวิษัทธิเจเนต เช่น จูรี่ ฟ็อกซ์ ได้
ทำภาพยนตร์ฉายไปทั่วโลก แสดงผลงานของมิลส์ซิดแอนนา
อย่างโกหกร้ายแรงตอนหนึ่ง เกี่ยวกับการ “เปิดสยาม”
ซึ่งเป็นการลดทอนคุณค่าความพิเศษของ “พระเจ้ากรุง
สยาม” ดังที่เราจะวิเคราะห์กันอย่าง “วิชั่นอเมริกัน” หรือ
American way ในบทที่ ๖

ข้อพึงตำหนิยกหน้าเขียนซ้ำ ณ ที่นี้ จากการตัดสิน
ใจใคร่เป็นตุลา “พระโพธิสัตว์” ของมิลส์ซิดแอนนามาสู่
ราชสำนักไทย คือโอกาสสำคัญอย่างยิ่งในการตัดสินใจ
เพื่อชีวิตและประวัติศาสตร์ จากความร่ำรวยส่วนตัว
ของข้าพเจ้า โคพบปะสุภาพสตรีชาวไทย ที่สวยงามมี

ทั้ง, สุขภาพสมบูรณ์, มีบรรพบุรุษเป็นข้าราชการและคหบดี
แต่ได้ทำลายตัวเองด้วยการตัดสินใจทำงาน แทนที่จะ
ฉวยโอกาสดึกษาวิชาการต่าง ๆ อย่างเต็มที่ก่อน เกิด
มาเป็นอดีตชนิติน่าเสียดายนัก เธอไม่เคยรู้และไม่ยอม
รู้เลยว่า อายุของเพศหญิงที่ส่งอย่างสมบูรณ์ตาม
โศกนิยมนั้นคือ ๓๐-๔๐ ปี หรือ ๒๘ ปี ที่ปรารถนาเปรียบ
เทียบกับชีวิตของมิสซิสแอนนา ดังนั้น มิได้หมายความว่า
ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย กับกฎธรรมชาติ เรื่องการ ต้องแต่งงาน
สุนทรภู่ได้นิพนธ์ ดุคตักกฎธรรมชาติขึ้นว่า เกิดเป็น ผู้หญิง
นั้น..... “อย่ากลัวเลยเรื่องผัวคงหาได้” แต่การศึกษาให้
รู้จักโลกและชีวิต เพียงเวลา ๔-๕ ปี ก่อนแต่งงานนั้น
คงไม่ทำให้ดอกกมลดาบที่บ้านอย่างเต็มที่แล้ว ถึงกับต้อง
สยายกลับดั่งพล่นร้างโรยรา ในประเด็นวิชาการทาง
สุนทรศาสตร์เล่า เคารพกันว่า งามกิริยา, งามวาจา,
งามการแต่งกาย (beauty of simplicity) งามการเคลื่อนไหว
ไหว ไม่นมทองปวง และงามบุญญานัน เป็นเสน่ห์อย่าง
สูงมีฤทธิ์ระย้าพันเท่า ยิ่งกว่างามรูปและงามทรัพย์ ตาม
หลักวิชาทาง Psycho-analysis ของนายฟรอยดิกอินฮอน

เห็นสอดคล้องตามกับหลักวิชาทางสุนทรศาสตร์ กล่าว
คือมิได้ประกาศว่า การศึกษาเรื่องโลกและชีวิตต่อจากวัย
สาวเต็มทั้นนั้นเป็นการกดบังคับคามารมณ์ หรือเป็น Sex-
suppression ปฏิกริยาจากการกดบังคับในประเด็นนี้ทาง
ผู้ออกฉายที่ส่งต่อด้วยและงดงามด้วยศีลธรรม หลาย
ประการเป็นต้นเช่น การเดินกีฬา การแต่งฝีมือของศิลป์
ประเภทต่าง ๆ ตลอดจนการงดเว้นอาหารที่เป็นสิ่งกระ
ตุ้นเคื้อน ความเร้าเรงจุลปรรตนาทางเพศ

—๒—

การด่อนหนังสือของมิดชีด แอนนา แบ่งเป็นภาค
เข้าและภาคบ่าย ภาคเช้าเป็นเวลาดำหรับพระราชโอรส
และพระราชธิดา ภาคบ่ายเป็นเวลาดำหรับเจ้าจอมมารดา
และเจ้าจอมสาว ๆ สำหรับพระราชโอรสและพระราช
ธิดาที่มีพระชนมายุระหว่าง ๑๓ ขวบถึง ๕ ขวบดูเหมือนว่า “พระ
เจ้ากรุงสยาม” จะทรงบังคับให้เรียนทกของคี่ นับแต่
พระราชธิดาองค์แรกคือ พระองค์เจ้าหญิงเยาวลักษณ์ ผู้

ทรงมีพระชนมายุสูงสุดฝ่ายหญิง คือ ๓๓ ขวบ เจ้าฟ้าจุฬา-
ลงกรณ์ เป็นผู้ทรงมีพระชนมายุสูงสุดฝ่ายชาย คือ ๓๐
ขวบ ผู้ที่อ่อนวัยที่สุดคือ เจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑลผู้ซึ่ง
มีพระชนมายุเพียง ๕ ขวบเท่านั้น

(พระองค์เจ้าหญิงเยาวภาดิเกษน์ พระราชธิดาองค์
แรกของรัชกาลที่ ๕ และศิษย์คนแรกของมิดด์ลันแอนนา
หรือเรียกอย่างสามัญว่า “พระองค์เจ้าหญิงไหญ่” นั้น
ปรากฏมีเรื่องราวอันน่าทึ่ง กับตำนานรูปหนึ่งของวัด
ราชประดิษฐ ชื่อ “โต” ฝ่ายชายถูกประหารชีวิต ฝ่าย
หญิงถูกเผาทั้งเป็น—กล่าวคือ ยังไม่สิ้นพระชนม์ถึงที่จัด
การเผา เรื่องนี้จะเกิดขึ้นสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อข้าพเจ้า
ค้นคว้าวัดเผาศพสุนทรภู่สืบกว่ามาก่อน ได้ทราบเรื่องราว
อันน่าสลดใจในวัดอรุณราชวราราม ซึ่งเป็นที่เผาศพ
สำคัญครั้งนั้นกรุงก่อนเปลี่ยนมาเป็นวัดสระเกศ)

จำนวนศิษย์ที่เป็น พระราชโอรส และพระราชธิดา
ไม่เป็นที่แน่นอน แต่เพิ่มตัวขึ้นทุก ๆ ปี ดุจดีย์กับ
จำนวนศิษย์ที่เป็นเจ้าจอมมารดาและเจ้าจอม ฝ่ายพระ
ราชโอรสและพระราชธิดานั้น ไม่ทรงศึกษาเล่าเรียนไม่

ได้ ทั้งนี้เพราะ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงรังเกียจเด็ก
ฉันทักคนบ้า! แต่ฝ่ายเจ้าจอมมารดาและเจ้าจอมนั้น ถ้า
ไม่รักเรียนจริง ๆ ก็ไม่ทรงบังคับ เพราะทรงถือว่ารับ
พระราชธุระในการเลี้ยงดูแด่พระราชโอรสและพระราชธิดา
อยู่แล้ว ในการเริ่มสอนหนังสือแม่เพียงวันแรก มีด
ชิดแอนนากับทัก ความไม่พอใจอย่างยิ่งในการ ปฏิบัติ และ
นิสัยของศิษย์ไว้ ๒-๓ ประการ คือ

๑. มาเรียนหนังสือ และกลับ จากเรียน หนังสือไป
บนบ้าและเอดของมนุษย์ที่เป็นทาส หมายความว่าพระ
ราชโอรส และพระราชธิดานั้น จะมีพระชนมายุสูงเพียง
ใดก็ตาม ไม่ยอมเดินเยี่ยงมนุษย์ธรรมดา ต้องให้นาง
ทาสอุ้มชกและบนเอดไปคล้ายกับว่า นางทาสเป็นม้าเป็น
พาหนะ !

เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ และดูเหมือนจะเป็นผลงาน
ใหญ่ยิ่งที่สุด ในการสอนหนังสือของมีดชิดแอนนาในเมือง
ไทยยุคต้น ๆ ก็คือนางแอนดะบบทาส และเมื่อบรรดาศิษย์
ของนางเป็นผู้ดำรงระบบทาสเกิดขงขึ้นเอง ภาย
ในอำนาจหน้าที่ ๆ นางจะอบรมสั่งสอนให้เกิดขงตามนาง
ด้วยได้ นางก็เริ่มสอน !

วิเคราะห์โดยละเอียดถี่ถ้วนแล้ว การเขียนของ
มิดชิดแอนนา เกี่ยวกับการแอนด์ เรื่องระบบทางนี้ค่อนข้าง
จะเกินเลยความเป็นจริงไปอยู่บ้าง และไม่ต้งสงสัยว่า
หนังสือของมิดชิดแดนคอนจะมีเหตุ “โคตนิราศนรินทร์
ที่พนธ์ได้ไพเราะอย่างยิ่ง โดยนิพนธ์อย่างเกือบจะเข้า
กับกำสรวัดศรีปราชญ์” ทั้งนี้เนื่องจากมิดชิดแอนนา เป็น
ชาวอังกฤษ ซึ่งนักศึกษารู้จักกันว่า คนอังกฤษเป็นพ่อ
ค้าทั้งตรงและอ้อม หรือเป็นคหบดีคหบดีในการค้าขายเงิน
ค้าหาสผาค้า ดังไปทวีปอเมริกามากมายกระทั่งเป็นสาเหตุ
สำคัญของการสงคราม กองเมืองอันโหดร้าย ระหว่าง อเมริกา
เหนือ และอเมริกาใต้ — มากมายกระทั่ง เป็นปัญหาถกเถียง
ในสังคมของ ส.ร. อเมริกาที่แก้ไขไม่ตกมาจนทุกวันนี้ แทบ
จะกล่าวได้ว่า ชาวอังกฤษขึ้นส่งทั่วไปแม้ญาติของอัครมหา
เสนาบดีอังกฤษสมัยนั้น มีส่วนได้ ส่วนเสีย กับบริษัทค้าหา
สผาจากัดในทวีป อเมริกาเป็นจำนวนมากข้าพเจ้าสงสัยว่า
มิดชิดแอนนาจะเป็นชาวอังกฤษที่คิดได้อย่างไร ในเมื่อชาว
อังกฤษ “ที่คิดทั้งปวง” มาเพื่อคนอย่างถูกต้อง ตามสมัยนิยม

ของยุคนั้น ถ้าจะกล่าวว่ เนื่องจากความในหนังสือ An English governess at the Siamese Court เขียนลงในหนังสือพิมพ์ Atlantic Monthly ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์อเมริกันเค้นฉบับแรกและเริ่มเขียนในปี ค.ศ. ๑๘๖๘ ภายหลังจากที่ประจักษ์กับชีวิตอย่างเต็มตัวแล้ว ถึงขั้นที่แม้กระทั่ง ๔ ปี ความรู้สึกเรื่องสิทธิเสรีภาพ แห่งความเท่าเทียมกัน ของมนุษย์ กล่าวถึง ถิ่นอาศัยอันมากมายที่สุด นางจึงถือ โอกาสสร้างความคิดสำคัญ แก่นางเอง โดยขีดเขียนขึ้นมาบ้าง !

อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่า วัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้ ไม่ได้เขียนขึ้นเพื่อจะจับผิดใคร ข้าพเจ้าปรารถนา ผลของการวิเคราะห์ เพื่อบรรลุความเป็นจริงที่สุดเท่าที่จะมากได้ ยิ่งเมื่อตระหนักแก่ใจว่า มีสตรีแสนมาเป็นนักอ่านหนังสือผู้หญิง ข้าพเจ้าไม่อาจจะประมาณใคร หรือประมาณนางได้ว่า มิได้อ่านหนังสือที่เรียกร้องถึงสิทธิ ความเสมอภาค ของมนุษย์ที่ เขียนโดยของราชินี หรือโธมัส เพน หรือโดยคนอื่น ๆ ยิ่งกว่านั้น ข้าพเจ้าเคยรู้จักผู้ภาพบุรุษชาวอังกฤษในกรุงเทพฯ ๑ บางคน

ที่มีภรรยาเป็นชาวอเมริกัน และสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตจิตใจ ‘แบบ’ “คอตั้งตรง หน้าอกแข็ง” โดยสิ้นเชิง ใน การบรรยายถึงพระปรีชาสามารถของ “พระเจ้ากรุงสยาม” หลังจากเสวยแล้วบางตอน มิสซิดแอนนาได้กล่าวถึง พระราชดำรัส แดงเปลี่ยนความคิดเห็น กับนางเรื่องการประกาศเลิกทาส ในอเมริกา ขณะนั้น ดินคอดน์ ยังมีได้ถูก ลอบยิงตาย แต่ที่น่าสังเกตได้แน่ชัดไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า มิสซิดแอนนามีความรู้ลึกเกี่ยวกับระบบทาส แต่ไม่มีมากมายถึงในทัศนะของมิสซิดแอนนาตอน ผู้รื้อถอนความเกลียดชังทาสของมิสซิดแอนนาจนใหญ่โตเพราะว่า ดัน เกล้านั้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ทรงได้ความคิดประกาศเลิกทาสในสยาม จากนางผู้เป็นครู “เท่านั้น”

๒. ใต้ฉนวนเกินงามถึงหยิ่ง ความซื่อ นึกอ่านหนังสือที่ใช้วิจารณ์อย่างรอบคอบจะเห็นว่า การที่มิสซิดแอนนาเขียนคำหิณยานี้ทั้งรุ่นเด็กและรุ่นผู้ใหญ่ของนางในวังหลวงนั้น มิใช่เป็นคน ประชด หรือการ กระทบ กระเทียบตามธรรมดา mere satirism แต่เป็นการดูถูกหรือ เป็นการด่ากันตรง ๆ คล้ายกับว่า เมื่อไม่ประดีประดา

คือโลกไม่เจ๋งปานนั้นแล้ว ยังไม่รู้สักแฉะยังจะผยองให้
สูงส่งเลิศลอยไปโดยอย่างไม่มีฐาน หรืออย่าง โศก — อย่าง
ไม่เคยดำเนินอีกเล่า!

ม. ปาฏิ บรรยาย ความใหญ่ยิ่ง ของราชาเวียง
จันทร์สมัยของเรานี้ว่า ขอแต่ให้ได้นัครหลาย ๆ ชิ้นประ
คัมเกียรติเท่านั้น แล้วจะให้ เป็นเมืองนอก เมืองชั้นอะไรก็ได้
ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสมเพชเวทนาอย่างยิ่งเพียงใด! ไม่ผิด
อะไรกับราชาจะออกบางองค์ ที่ปรารถนาจะทรงจักอ
กรุทศุพระนารายณ์ในนิยายฝันของอินเดีย โดยไม่หวั่น
วิตกว่า ประชาชนพลเมืองจะยากจนข้นแค้น หรือจะ
ล้าหลังโลกเพียงใด ก็สู้ทน! ในเอกสารชาวตะวันตก
นับจำนวนไม่ถ้วนเต็มได้กล่าวถึงเรื่องตลกขบขันอัน “รวม
จั่น” นี้ไว้มากมาย แน่นนอน มันเป็นสาระใหญ่ที่ทำให้
ตะวันตกถูกเหยียบย่ำตะวันออก มันทำให้เกิดความ หึง
(pride) ในความรอบรู้และการวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ ทั้ง
โลก แม้จะไม่ใช่จุดประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะไปเกี่ยว
กับเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งอ่านแล้ว “แค้น” ไม่รู้หา

มาเขียนในเอกสารนี้ แต่ก็จะต้องเขียนให้ตระหนักว่า เรา
จำต้องตระหนักถึงความโดดเดี่ยวกัน เพื่อความเต็มกัน ท่ามกลาง
เพื่อนมนุษย์อย่างไร เพราะใครบ้างจะไม่เล็ดลอดว่าชน
ชาติไหน จะรู้สึกถึงความสุข, ความอบอุ่น, มีความเท่า
เทียมกันในความเป็นมนุษย์ ฯลฯ ได้ ในเมื่อชาวชาติใด
ชาติหนึ่งเข้ากลุ่มเรามีแต่เรื่องน่า “หัวเราะเยาะ” ชาวชาติ
อีกชาติหนึ่งคัดลอกเวลา!

คำคำหิของมิดชิดแอนนา เกี่ยวกับการไว้ค้วสูง
จนเกินงาม (haughtiness) ของศิษย์ของนางนี้ ได้เขียน
ออกตัวว่า “เป็นส่วนมาก” กล่าวคือมีเพียงจำนวนน้อยเหลือ
เกินที่จะไว้วางองค์อย่างพอเหมาะเจาะสวยงาม และในจำนวน
น้อยเหลือเกินนั้น นางได้นิยมชมชื่นเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์
ว่า ทรงมีพระอากัปกิริยาและพระนิสัยอันโยนผลึก
กับพระอนุชาและพระขนิษฐา แต่ถ้านางจะเขียนอย่างจับ
ความในบทนั้นมากถ้านิครวมกับบทน้อย เราจะเห็น
ว่ามิดชิดแอนนาได้คำหิ ผลของการวางตัวไม่งาม ของชาว
ไทยนี้สูงว่า ทำให้เกิดความพึงพิงทั้งทางวาจาและ
กิริยา ซึ่งเป็นความเลื่อมร้ายแรงในอนาคตของการจะ

คงอยู่ในสังคมคน คำคำหนึ่ง^๕เป็นไปในทางก่อ^๕เพื่อให้
กตัญญูเปลี่ยนเสียใหม่ หรือปฏิรูปใหม่ หมายความว่า
นิสัยของชาวไทยชั้นสูง^๕คนนั้นชอบพูดชอบเจรจา ทำนอง
ว่า รู้มาก เห็นมาก, บ่น^๕บ่น^๕ ใจก็มีวางภูมิ คด้ายกับจะ
เป็นผู้ทรงความรู้หรือความรอบรู้ใหญ่โต แต่^๕คน^๕นี้ตอบ^๕จน
เอาหลักฐานจริง ๆ เข้า มักไม่ได้เรื่อง ที่มาของความ
รู้นั้นๆ^๕เก่าโดยมาก “โยน” ไปให้คนอื่นคนนั้นหรือ “เขารู้ว่ากัน
ว่า”^๕ เพี้ยนคำเพี้ยนมูลไม่ได้ เป็นนิจดิน หมอแมดคัม ดมิตของ
ก็กล่าวด้วยคดอังกั้นดังได้กล่าวมาแล้วว่า นิสัยคนไทยนั้น
เป็นเด็กจนแก่..... จนวันตาย เซอร์ เฮนรี นอว์แมน,
เซอร์โจเซฟ คิวอิงตัน ฯลฯ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่อง^๕
คด้าย ๆ กัน นักเขียนชาวต่างประเทศบางคนก็ท่น^๕
เลาะหารากเง้าของ “วิชาการ” ของคนไทย ถ้าจะ
เป็น “วิชาการได้!” บางคนไม่แยแสต่อรายงานความรู้,
information ของคนไทยเลย หรือไม่ถือเป็นสาระเลย
เพียงแต่รับฟังแฉะ^๕นั่งเฉยเท่านั้น! ขอให้^๕นักศึกษาว
ไทยจงคิดว่า ชั้น^๕แต่ประวัติของวัดมหาธาตุ กรุงเทพฯ ซึ่ง
เป็น^๕วัดที่ประทับของสังฆราช ของพุทธศาสนานิกาย^๕เถรว-

ภาคที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ ที่เขียนกันเป็นหลักเป็นฐานและ
เป็นที่อ้างอิงในวงการนักศึกษานับตั้งแต่วันนั้น นิสิต
วัดมหาธาตุหรือปราชญ์และจอมปราชญ์ชาวไทยหาได้เขียน
ขึ้นใหม่ ผู้เขียนกลับเป็นคำศรจารย์ชาวฝรั่งเศสสอน
วิชากฎหมายในเมืองไทยคือ ม. แดงกาศ ประวัติของวัด
บวรนิเวศ ที่จะประวัติทางคำสอนของรัชกาลที่ ๕ ก็
ถ่านองเดียวกัน นายแดงกาศได้เขียนขึ้นด้วยอุทิศและด้วย
หลักฐานเกินเลยกว่าความคาดหมายของเรามาก คนรู้จัก
รู้จักของเมืองไทยเขียนเรื่องเมืองไทยเป็นภาษาต่างประเทศ
เกือบ ๑๐๐ ทั้ง ๑๐๐ ได้ก็ดูกระไรช่างขอบบางนัก! และดู
เหมือนจะมีช่องว่างสำหรับเกียรติภูมิของชาวไทย ในโลกนี้
คนบหรือเด็กน้อยหรือไม่เป็นนัยใจใดกันเคย ถ้าแหะจะ
ให้เรียนเกี่ยวกับเรื่องการทำเราไม่อาจจะเปรียบเทียบกับโลก
ได้ในทางความฉลาดนี้..... โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้และ
ความฉลาดเรื่องพ่อเรื่องแม่ เรื่องบ้าน, เรื่องคำสอน, วิชา
ของเราเองภายใน ขอบเขต ประเทศสยามของเราเองเท่านั้น
อาจจะเรียนให้กันอ่านถึง ๑๐๕ วันได้ ไม่มีชั่วโมฆะ และ

ยิ่งเรียนแฉ่งคงความเป็นจริงมากเพียงใด ยิ่งน่าเจ็บใจแค้น
ใจมากเพียงนั้น ที่น่าแค้นที่สุดนอกจากความไม่ดำเนินกัน
แล้วคือการกักกันกั้นแฉ้ง ผู้ดำเนินที่เสนอโครงการนี้
แก้ไขความโงะนั้น ๆ เป็นประเพณี !

—๓—

จะคงดีคิดว่า มิตรชิดแอนนา เป็นครูที่มี ด้ายตาม
นางคำหนิไม่ผิด หมอสมิธก็เขียนไม่ผิดจนปัจจุบันนี้ พระ
พุทธศาสดาน่าดวงเราปี ๒๔๘๔ แล้ว คำคำหนิของนางยัง
คงเป็นความจริง — fact และมีวันหนึ่งขณะที่ทำหน้าที่ราช
เลขาณการณียุณัน นางได้อุทานคำถวายพระเกียรติแก่
“พระเจ้ากรุงสยาม” ว่า ทรงเป็นมนุษย์ปुरुชคนเดียว
“เท่านั้น” ในประเทศสยามที่ทรงศึกษาวิชาการของโลก
อย่างมีหลักเกณฑ์ systematic ทรงปรับทุกชีวิตนางถึง
บัญชาของโลกด้วยหลักเกณฑ์ และทรงบำเพ็ญกรณียกิจ
แต่บ้านเกิด เมือง นอน ของ พระ องค์ ภายใน หลัก เกณฑ์
สาเหตุที่ทรงมีหลักเกณฑ์อย่างหาผู้ที่จะเปรียบมิได้นี้ นาง
กล่าวว่า เนื่องจาก “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นนัก

อ่านขนาดหนัก อ่านแล้วมีอ่านเปล่า ทรงมุนานวิเคราะห์
อย่างละเอียดละเอียด..... บางครั้งก็นำว่าคาญที่ทรงพิศวง
งงงวยไม่มีสุดสิ้น! ในขณะเดียวกันนั้น นางได้หันหลัง
มองดูสิ่งที่มีชีวิตภายในพระราชฐาน นางรู้สึกเห็นใจ
และสงสารนายจ้างของนางอย่างจับใจ เขาทั้งนั้นดำรง
หรือหายใจเข้าออกแต่เงินทองเพชรพลอย! เขาทั้งนั้น
—นอกจากต้นขนอาบน้าแต่งตัว, ประพรมแป้งร่ำน้ำหอม,
รับอาหาร จัดทำดอกไม้และอาหารได้อย่างหรูหราและอย่าง
สวยงามที่สุดแล้ว ก็ไม่มีอะไรอีกนอกจากจะ “รอนอน!”
ไม่มีใครอาจจะเข้าใจ หรือสามารถเป็น “เพื่อน” กับพระ
มหากษัตริย์เจ้าชีวิตได้แม้แต่คนเดียว ทั้งนี้อาจเนื่องมา
จากประเพณีเก่าแก่ที่กำรพรของไทยเรา เรื่องเจ้าแผ่นดิน
นี้จะทรงมีเพื่อนดำนัฎชนมิได้กระมัง แม้แต่ดำนัฎชนคน
นั้นจะเป็น “เมีย” หรือ “เจ้าจอม” ก็ตาม แต่ในทักันะ
ของมิดชิดแฉฉนั้น นางมีอาทที่จะเห็นว่า “พระเจ้า
กรุงสยาม” เป็นเทพเจ้าหรือพระผู้เป็นเจ้าได้ พระองค์
ทรงเป็นคน..... ทรงเป็น, ทรงมี, ทรงกระทำ ฯลฯ อะไร
ต่าง ๆ ในความหมายที่ดีที่ดุดี ยิ่งงปุกุณ ถ้าจะมีอะไร

พิเศษสูงส่งในความเป็นปฤชณันนํกคํคํ หน้าที่ของการเป็น
พระมหากษัตริย์ ประเทศของนางก็ปกครองด้วยการมี
กษัตริย์เหมือนกัน แต่แตกต่างกันที่องกฤษเจริญก้าวหน้า
เป็นใหญ่ในโลก โดยพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมาย....
กษัตริย์สยามทรงสร้าง ความเจริญแก่ประเทศชาติ อย่างอยู่
เหนือกฎหมาย ข้อแตกต่างอันฉกรรจ์นี้ หมายความว่า
ว่า กษัตริย์สยามจะต้องได้รับการวิจารณ์ผลงานที่ทรง
กระทำทุกด้านทุกมุมยิ่งกว่ากษัตริย์องกฤษ เพราะมีกฎ
หมายอยู่ใต้พระอำนาจ แน่อน ทศนะอันเจริญ หรือที่
เรียกว่า fairer criticism ของนางซอห์น เป็นทศนะที่รัด
แย้งกับทศนะของชาวไทยซึ่งทั่วไปในสมัยนั้น แม้ใน
สมัยนั้นเราก้แย้งอย่างรุนแรงดั่งจริงโดยไม่ยอมรับว่า การ
วิจารณ์งานและชีวิตของคน human being เพียงด้านเดียว
หรือ one sided criticism เป็นสิ่งผิด พระเจ้าแผ่นดิน
ต้องทำอะไรไม่มีผิด ต้องถูกต้องหมด และต้องอยู่
เหนือคำวิจารณ์ทั้งหมค !!!

หนังสือ An English governess at the Siamese
Court ของมิสซิสแอนนา “คอง” เป็นหนังสือที่ผิดทุกคำ

“คอง” เป็นหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติไทยมีไม่ได้ “คอง”
เป็นหนังสือของคนรัก, คนชอทาน, คนไม่รู้อะไรเลย,
คนเฉา ฯลฯ เช่นเดียวกับหนังสือต่างประเทศทุกเล่มที่
เขียนวิจารณ์เกี่ยวกับประเทศสยาม แม้ ดร. ไฮเซอร์
ผู้กราบทูลรัชกาลที่ ๖ ถึงเรื่องการแพทย์และการศึกษาภิบาล
ของกรุงเทพ ฯ ในหนังสือ The Modern Odessey ว่า
“ถ้าหงหรืออนารยะ” เต็มที่ ยังถูกลกรว!

ไม่ต้องสงสัยว่า fairer criticism จะไม่เป็นของ
รังเกียจแต่คนคิดที่ดี ทว่ากลางชาวไทยชั้นผู้รู้ ชีวค
คือความ “คอง” ไม่มีอะไรผิด เกิดมาคองด้วยสังคมงาน
หาที่คำหามิได้ ข้อพิศุจน์ถึงความเป็นจริงนคช ประวัติ
ของคนตายพิมพ์แจกในวันเผาศนทศายนทวประเทศ เป็น
ชีวคที่หาความต่างพริยคำค้อยแม้แต่นคหนึ่งมมี ผู้ใหญ่
คนหนึ่งเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า “เรื่องความไม่คองของคนอื่นนั้น
ไม่ใช่ธุระของเรา” ซึ่งเป็นคติหรือประเพณีนิยมที่ผนโลก
ในการที่จะต้องวิจารณ์ชีวคของคน—จากยาก ถึงมหาราช
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิจารณ์โดยรอบค่าน ถ้าวิจารณ์

เพียงด้านเดียวก็จะป็นงานรองตามอด หรือตาพิการ เพื่อ
ให้คนตาบอดหรือตาพิการอ่าน! หลักสูตรเกี่ยวกับการ
รียนรู้ชีวิตประวัติบุคคลอันยอมรับกันทั่วโลก และปฏิบัติ
กันในมหาวิทยาลัยแทบทุกทวีป แต่อะไรทำให้เรา^๗นั้น
โลก..... ฝันวิทยาศาสตร์ ฝันความเป็นจริง truth และจะ
ฝันไปกันอีกนานเท่าใด ?

ในการที่มีมติชัดเจนนามองคุณาย้าง รองนางด้วย
ความเห็นใจ และส่งสารอย่างจับใจที่“พระเจ้ากรุงสยาม”
ทรงตระเล่่นกับความฉลาดอยู่คนเดียว - all alone among
his-contemporaris นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการเขียนของ
สุภาพสตรี ที่ทรงคุณธรรมสูงสุด มีสุภาพสตรีน้อยคน มาก
ในโลกนี้ ที่จะเข้าใจเห็นใจ—ส่งสาร (sympathise) บุรุษผู้
ใช้ความฉลาดและคุณ ธรรมเพื่อ คัดปฏิรูปสังคม และมนุษย
ชาติ นวนิยายภาษาไทยเท่าที่เคยอ่านแล้ว เห็นมีเล่มเดียว
เท่านั้นที่แ่่งโดยสุภาพสตรีและบรรลุดฐานะ ของความดี สูง
สุดทางจิตใจของสตรี ก็หนังสือ “หนึ่งในร้อย” ของ “คอก
ไม้ดี” หนังสืออื่นๆดังเคยดู เห็นเขียนเกี่ยวกับมนุษยธรรม

อย่างเรียว, บุป, และต้อเถียนคล้ายกับดาวร้ายชาย
กระจัดกระจายมาจากสำนักศึกษาโมกซ์นานาชาติ เมื่อ
เร็ว ๆ นี้ภาพเจ้ารู้สึกดีใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สัมผัสใน
นิยายดาร ของ สุภาพสตรีรายบักซ์ มีชื่อภาษาไทย ฉบับหนึ่ง
ตอบคำถามเรื่องผู้หญิงรักผู้ชายตรงไหนว่า “ฉันนี้ ผู้
หญิงเราเองดูแลเงินเท่านั้น” ผู้ตอบแสดงว่าต้องขอโทษ
ที่พูดความเป็นจริงดังนี้ ซึ่งหมายความว่า ในสมัยนี้
ความฉลาดและคุณธรรมทั้งปวง หมดสิ้นแล้วซึ่งคุณค่าและ
ราคา และจะหมายถึงอะไรอื่นอีกมิได้นอกจากความ
พินาศย่อยยับ ของศีลธรรม ยิ่งก่อน มหาอาณาจักร โรมัน
จะพินาศ หรือยิ่งก่อนจะเกิดการปฏิวัติใหญ่ของฝรั่งเศส....
พ่อและครูเขาถูกสาวคนและศิษย์เป็นเมีย, กูด
สตรีแย่งเอาผิวของหญิงอื่นโดยถือว่าเป็นภรรยา, คงต่อมาคน
แตกเปลี่ยนเมีย, สร้างนิคมเลี้ยงเมียเก็บ ฯลฯ น่าเสีย
คายที่สุดที่ภาพเจ้าไม่รู้จัก กับ บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์
ฉบับนั้น!

จะเขียนอีกอย่างหนึ่งก็ได้ว่า หนังสือของมิดชิด
แอนนา คือ ถูกบอมม์ ที่ราวไทยรุ่นเก่าทั้งปวงเห็นว่า

พิจารณาอันยัทธิธรรม ย่อมข้ามหรือดูบนหน้าปะ จมูก ใครมิได้
ความจริงย่อมเป็นและต้องเป็นความจริงเสมอไป แม้พระ
ผู้เป็นเจ้าของก็ทรงเกรงกลัวความจริงดังกล่าว^๕เป็นอย่างยิ่ง
ในวงปรัชญาวิทยาเล่า มีนักปรัชญาไม่กี่คนที่พระผู้เป็นเจ้าของ
ถูกพิมพ์ว่า ทรงไม่ปรารถนาคะเริ่ดจะออกกับความจริง
ถึงกับว่าทรงสะเพร่าที่เคยมี!

เมื่อรูปการณที่ชาว ไทย^๕นี้ ผู้คุมอง ดูหนังสือ ของ
มิดชีดแอ่นนา และหนังสือของมิดชีดแอ่นตอนไปในท่า
ของชนชั้นมัธยมกลาง.....๕๐๐-๕๖๖ ปีม้าเช่นนั้น ทดึกเดว ท
เดวกเดวที่สุด ทมด่อนกอกกกลายเป็นด่อนทำลายที่ด้วย
งามกัทรามหมด ฯลฯ การกระท้อนของความคิดความ
เห็น, การ เป็นกระจุกเรา จักร ติว ของเราเอง การ
สำรวจตนเอง introspection ที่พึงจะรู้ พึงจะได้ จาก
รตจากดาระของเรองราวคองกระหนกหายสูญ^๕ไปอย่างน่า
เสียตาย เรามีความรู้มากที่สุดคือความรู้ ไม่แท้ จรรณคดี
เกี่ยวกับประวัติชีวิตของบุคคลของเราจึงอับเฉาเศร้าร้ายด้อย
เหลือประมาณ ใครก็ไม่กล้าเขียนเรองของใคร พระราช
ประวัติรัชกาลที่ ๕ และรัชกาลที่ ๖ เป็นภาษาต่างประเทศ

เรียนชนเพื่อทำลายจารีตประเพณีอันคั่งามรองไทย และยัง
นางไว้การวิจารณ์โดยวิชันาคคณัน ๆ หรือชีวิตของ
“พระเจ้ากรุงสยาม” ออกเป็นส่วนเล็กส่วนน้อยกระทั่ง
ถึงส่วนที่ละเอียดที่สุด ไม่วิจารณ์เพียงด้านนอกกรอบ ๆ
ด้านเท่านั้น เรื่องจึงต้องอึ้งคั่นกันไปใหญ่โต สรุปแล้ว
เป็นอันว่าหนังสือของนาง “ฟังไม่ขึ้น” และมีการ
แพร่สะพัดการคัดง้างไม่ให้ฟังชนนั้น ทำนองเดียวกับงาน
หนังสือขอ ก. ส. ร. กุหลาบ ว่าเป็นเอกสารที่ “ไร้ไม่ได้”
ในทุกกรณี

มังเขียนการบังคับให้การวิจารณ์เป็นไปเชิง “วิ-
ยาศาสตร์” ของชาวไทยคือ one side criticism นั้น
บังเกิดผลไม่ได้ทั่วโลก พระมหากษัตริย์ไทยแต่อดีตสมัยทรง
อยู่เห็นอกกุหมายก็แต่ในเมืองไทย มิใช่อยู่เห็นอกกุหมายไป
ทั่วโลกวิชันที่จะไม่ให้มีสติขังแอนนาเขียน exprince ของนาง
ในวงห้วงของประเทศไทยลงในหนังสือ Atlantic Monthly
ได้มีทางเดียวเท่านั้น คือรัฐบาล ใช้คนไป ประหาร
ชีวิต ของ นาง ทำนองเดียวกับ ที่สาคาติน ใช้ คนให้
ไปประหาร หรือสัก นอกเหนือไปจากนั้นแล้ว การ

ควรมีคนเขียนอย่างยิ่ง แต่ก็ไม่มีใครกล้าเขียน หรือ
เขาจะเขียนได้อย่างมากที่ถูกต้องก็เพียงแต่ชื่อ เรื่องกับปริญา
ของผู้เขียนเท่านั้น!

ทั้งนี้ว่าหนังสือของมิดชิดแอนนาเกี่ยวกับพระราช
ประวัติของรัชกาลที่ ๔ เขียนได้ดีอย่างถึงขนาด เป็น
มาตรฐานที่ทำให้ผู้ไม่มีความรู้เท่าไม่หาญเขียนพระราช
ประวัติมหากษัตริย์องค์ต่อมาได้หรือไม่ ?

จะไม่ขอเปรียบเทียบการเขียนประวัติบุคคลสำคัญ
ในภาษาต่างประเทศ อย่างเรื่อง คอ เรื่อง ณ ทนออก
เพราะบุคลณัติย ใคร ๆ ก็ตามย่อมรู้สึกเบื่อหน่ายว่า—
กาญจน์คือการแก้ตัวของผู้ไม่มีความสามารถ ซึ่งกำลังนิ
ยมธรรมกันมากในสมัยนี้ ดุจนักบินชอบพูดถึง
เครื่องบิน จรวดไอพ่นหรือเครื่องบินทิ้งระเบิดมโหฬาร

จะขอพูดถึงการเขียนนิราศ ผ่านไปกรุงศรีอยุธยา
ของสุนทรภู่ เปรียบกับหนังสือของมิดชิดแอนนาว่า ถ้า
ท้ออื่นผู้ไม่ถนัดสุนทรภู่แล้วเขียน “นิราศทวารวดี”
มิได้ฉันใด ใครอื่นที่มิถนัดก็ยิ่งกว่า มิดชิดแอนนาก็มีอา

เขียนเรื่อง “พระเจ้ากรุงสยาม” ของฉันเองก็ได้ได้อีก
ฉันนั้น แต่ในวงวรรณคดีนั้น ใครที่รู้ว่า “มหาฤกษ์”
เปรียบ วัดตึกคั่นหาญเขียนเรื่องนิราศ “ทวารวดี” ใน
รัชกาลที่ ๕ ก็ออกปากชมว่าเก่งอย่างต้นเห็ดที่ตกเข้าไปใน
ราศ เข้าทางกับทางมหาฤกษ์ใน “นิราศเจ้าฟ้า” แม้จะ
เขียนอย่างแบบบางและหลบหลัก “อาณาจักรถ์” ของ
สุนทรภู่ ก็เป็นเกลี้ยงก็ตาม ในประเด็นเดียวกันนี้ ใน
วงนักอ่านหนังสือชาวต่างประเทศชาวไทยเกี่ยวกับเมืองไทย
ซึ่งมีไม่กี่คนและ มีหนังสือไม่กี่เล่ม ก็อดออกปาก
ชมความงามมารถอย่างยิ่งของมิดชีสแดนดอน และด้ามมี
ได้ ที่ทำให้เรื่องเกี่ยวกับแผ่นดินสยามแต่อดีตมีชีวิตชีว
าขึ้น อย่างน้อยที่สุดก็เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่ง เกี่ยวกับ
เมืองไทยที่ไม่มีคนไทยคนใดสามารถเขียนขึ้นได้ ทำนอง
เดียวกับหนังสือ The thai Race ของหมอคอดคุด ซึ่ง
เป็นผลงานค้นคว้าอันควรแก่รูปปั้นของหมอคอดคุด ด้วยทอง
บรอนซ์ และให้วงศ์สกุลได้รับรางวัลเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท
ทันที หากข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีติดต่อน!

เกี่ยวกับความหึงหวงที่เกินงาม และความพึง
 เพื่อของพระราชโอรสพระราชธิดาของ “พระเจ้ากรุง
 สยาม” ซึ่งทำให้ผลของการเรียนภาษาอังกฤษไม่ได้ดีเท่า
 ที่ควรจะได้นั้น เราไม่มีทางปฏิเสธ แต่มีพระราชনীติ
 ของ “พระเจ้ากรุงสยาม” องค์หนึ่งควรจารึกไว้เป็นพิ
 เศษ ณ ที่นี้ โดยที่ข้าราชการเป็นถึง “เจ้าฟ้า” แต่
 กลับทรงรักและทรงปรารถนาเป็น “สามัญชน” อย่าง
 ประหลาด ทรงเกิดอาการราชาศัพท์, ทรงเกิดยึดความถือพระ
 องค์ที่ทรงเกิดยึดติดคือ ความหึง ความพึงเพื่อ ข้าง
 เจ้าได้ความรู้ไม่มาเหมือนจากชาวอเมริกันคนเดียวที่ชาว
 ไทยภาคเหนือเคารพบูชาสูงสุด คือ ดร. อช. คอรต แห่ง
 โรงพยาบาลแม่คคอมิด เมื่อครั้งยังศึกษาอยู่ ณ เทพ
 ศีรินทร์ คุณงามความดี ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าพระองค์นั้น
 เป็นชาวใหญ่ แพร่สะพัดอย่างลึกซึ้งในจิตใจของนักศึกษา
 ทั่วไป พวกเรานิยมเคารพนับถือพระองค์ท่านด้วยวิญ
 ญาณทั้งหมด ทุกคนใคร่เฝ้าพระองค์ ทุกคนเฝ้าฟังข่าว

ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระองค์... ข่าวการเสียดเงินทุกบาท
ทุกสตางค์ของพระองค์เพื่อเป็นทุนแก่แพทยะวิทยาแห่งสยาม
พระองค์ทรงจำต้องเลิกจ้างคนใช้ทุกคน จากผลของการ
เสียดนั้น ในฤดูหนาว ที่เชียงใหม่ หนาวจัดและหนาว
นาน พระองค์ผู้ทรงเป็นมกุฎราชกุมาร แห่งราชวงศ์
จักรี ต้องทรงประสูติลงเฝ้าของพระองค์ด้วยพระองค์
เอง ขณะ เมื่อทรงฝึกฝนการรักษายาบาดกับ ดร. คอรต
โอรสของพระองค์ ๒ คน ทรงเล่าเรียนอยู่กับเราที่เทพ
ศิรินทร์ ทรงเรียนอยู่ชั้นประถม ๔ เราเห็นโอรสทั้งสอง
ของพระองค์ ซึ่งต่อมาองค์โตได้เป็นพันเอก 'ฉัตรระ-
หม่อมรัชกาลที่ ๘ และองค์น้อย เป็นพระมหากษัตริย์
องค์ปัจจุบันของสยาม.... ทรงถึง "จิว ๆ" "ในสนาม
หญ้า ราเพยภิรมย์" อันเขียวชะอุ่ม...

วันเมื่อพระองค์ได้จัดวรรคตน เป็นเวลาดกลาง
คืน พวกเราหลายคนเลิกเรียนหนังสือทันทีทันใด คล้าย
กับญาติผู้ใหญ่ที่เราไม่อาจจะหาได้อีก ละทิ้งพวกเราไป
อีกหลายคนร้องไห้ รวมทั้งข้าพเจ้าผู้ไม่เคยมีโอกาสดูแล
แทบพระยุคลบาท

มีดัชนีแอนนาไซค์ไม่ดีที่ไม่มีโอกาสพบเห็น “เจ้าฟ้า
มหิดลจตุลยเดช” ผู้ซึ่งผู้ชาวกรุง เรียกพระองค์ท่าน
ว่า “คุณกระหม่อมแดง” และพระองค์พอพระทัยให้
เรียกดังสุดว่า “คุณแดง” ที่มีดัชนีแอนนาดีรเรียว
เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์พระราชบิดาของ “คุณแดง” ว่าทรง
มีพระมารดาที่มั่นคงระมัดระวังไม่ให้นกต้องแฉก ที่คำหิ
ความหยิ่งความถือตัวของศิษย์คนอื่นก็ถูก อย่างว่าใน
สมัยเมื่อ ๓๐๐ ปี กว่ามาแต่เคย แม้แต่สมัยเราก่อน
จะพบเห็นบุคคลลักษณะที่สามความนิยมนี้ได้อาคคิน ที่
ดีสุดคดียิ่งกว่านั้นคือ ชนชนหม่อมเจ้าหม่อมราชวงศ์วง
กนวางคนเป็นเจ้าฟ้าหรือยิ่งกว่าก็มี ทั้งแสดงว่ามีสติปัญ
ญาอย่างใหญ่โตคับเมืองไทย ทำให้นกถึงพระมหามนตรี
(ทริพย์) ก่อปากคม คำหิฉันราชามาตย์ว่า “ประ
คองกว้างใหญ่ไม่พอรอด” ก่อว่าคือประคองศิษย์คณัน
เด็กเกินไปกระทั่ง “ความใหญ่โต” ของฉันราชามาตย์
คำเนเข้าไปได้!

ในฐานะที่ทรงเป็นศาสตราจารย์ ภาษามคธ “พระเจ้ากรุงสยาม” ต้องทรงตรวจและดบส่วนการต้อนรับของมิดชิดแน่นอนอย่างเข้มงวด และในการที่ทรงเต็มใจให้มิดชิดแน่นอนต่อพระราชโอรส และพระราชธิดาเป็นเวลาหลายปีนั้น ย่อมแสดงว่าฝีมือการต้อนรับหนึ่งดีของมิดชิดแน่นอนเป็นที่พอพระราชหฤทัย หรืออย่างน้อยก็ต้องสูงกว่าครูเก่า ๆ คนอื่น ผู้ใหญ่บางท่านเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่ามิดชิดแน่นอนต้อนรับหนึ่งดีกับไม่เรียน กล่าวคือมีระเบียบการต้อนรับจัด ใครไม่เรียนหรือว่ากล่าวไม่ฟัง “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงอนุโมติให้ลงโทษได้ ยิ่งกว่านั้นเมื่อทรงทราบว่า ใครถูกลงโทษเพราะไม่เรียนหรือฝ่าฝืนคำสั่งของ “เคอะแหม่ม” แล้ว มักจะโดนพระองค์ลงโทษต่อความชั่วนี้ไม่ปรากฏเล่าไว้ในหนังสือของมิดชิดแน่นอนและมีความเล่าคือ “ออกจากวังหลวง” สมัยต่อมาว่า บันดาเจ้าจอมต่าง ๆ มักเซ็ดชขาด ไม่กล้าเล่าเรียนกันโดยมาก ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเรียนไม่เก่ง จะไม่โปรดก็พยายาม

หลบหนี ก็เพราะรู้สึกเกรงกลัวความเข้มงวดเอาจริงใจ
ของ “เดอะแฮมม” ไปตาม ๆ กัน

วิเคราะห์เหตุผลของการสอนอย่างตะเยียดแค้น เรา
ท่านทุกคนจะอดประหลาดใจมิได้ว่า สอนกันอย่างไรถึง
๔-๕ ปี เอาดีเอาเด่นไม่ได้สักคน ไม่เลือกกว่าจะเป็นศิษย์
สอนเข้าหรือศิษย์สอนบ้าง การใช้เวลา ๔ ปีเต็ม กับครู
ชาวอังกฤษผู้เข้มงวด ที่พูดภาษาอังกฤษตลอดเวลา วัน
ละ ๓ ชั่วโมงนั้น ตามปกติ ต้องคล่องภาษาอังกฤษกัน
พอใช้ทีเดียว แต่ปรากฏความยืนยันว่า แม้กรมพระ-
นเรศวรฯ (พระองค์เจ้ากฤดาภินิหาร ต้นตอ “กฤดากร”)
เมื่อทรงเป็นอัครราชทูตสยามประจำประเทศอังกฤษ และ
เสด็จไปนครนิวยอร์ก ไปพบกับมิดซ์ชิดแอนนาที่นั่น
ยังต้องทรงมีล่ามชาวอังกฤษอยู่ ก็ย่อมแสดงว่า ผล
การสอนตลอดเวลา ๔ ปี ของ “เดอะแฮมม” นั้น อยู่ใน
เกณฑ์อ่อนก่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าฟ้าจุฬา-
วาลย์ ผู้ทรงเรียนได้เก่งกว่าศิษย์คนอื่น ๆ แม้ภาย
หลังพระราชพิธีโสกันต์ และทรงอุปสมบทแล้ว เสด็จ
ออกไปประทับ ณ วัดสวนกุหลาบ และมีมิดซ์ชิดแอนนาตาม

ไปสอนวันละ ๓ ชั่วโมง ในระยะปีสุดท้ายที่นางรับราชการ
อยู่ ก็ไม่ปรากฏเรื่องราวพิศดารเกี่ยวกับความปรีดิ์
ปราชญ์ทางภาษา แต่ประการใด ตามหนังสือของนาง
โนบะโกด้อวสานต์ แสดงถึงคำตำราภาพเป็นอย่างดีว่า
นางพลอยเป็นโรคความดันโลหิตสูงคล้าย ๆ กับนายจ้าง
ของนาง ข้อบาดหมางระหว่างนางกับ “พระเจ้ากรุง—
สยาม” นั้นมีเพิ่มขึ้นทุกที ทำให้นางเบื่อหน่าย และมัก
จะ “เก” ไม่สอนหนังสือเขาต่อ ๆ หลายครั้งหลายครา
ถึงกับทรงรับสั่งอย่างเบื่อหน่ายครั้งหนึ่งเหมือนกันว่า

“Mam, you are one great difficulty” หรือ
“ແໜ້ມ” เธอเป็นศัวยากลำบากมากมายเสียจริงๆ.....
I have much pleasure and favoure on you, but you are
too obstinate ฉันโปรดและปรารถนาเธอมาก แต่เธอก็
ช่างดื้อเสียเหลือคณ You are not wise Wherefore are you
so difficult? You are only a woman It is very bad you
can be so strongheaded..... เธอไม่ฉลาดเลย ทำไมจึง
ทำตัวให้ยุ่งยากลำบากนัก? เธอเป็นแค่ผู้หญิงเท่านั้น หัว
แข็งหัวดื้ออย่างนี้ไม่ใช่ของดี!

แต่เรื่องผลพิศดารของการด่อน ปรากฏว่ามีใน
ศิษย์ตอนท้ายของนางคนหนึ่งชื่อเจ้าจอม มารดา ช่อน กัดิน
ผู้เป็นจอมมารดาของพระองค์เจ้ากฤดาภินิหาร เจ้าจอม
มารดาผู้นี้ปรากฏว่ามีอารมณ์ใจอยาก เวียน อยากรู้ ภาษา
อังกฤษอย่างรุนแรง ถ้าจะมีอะไรแก้ตัวในการด่อนของ
มิสซิดแอนนาว่า ที่ด่อนไม่ได้ผลดังที่หมายนั้น เนื่องจาก
นางถูกขัดจังหวะระหว่างการ ด่อน กอดาง คั้น หลตาย ดิบ ครั้ง
ด้วยอารมณ์รุนแรงอยากรู้ อยากเห็น ไม่ใช่ของเจ้าจอมมาร-
ดาช่อนกัดิน แต่ของ “พระเจ้ากรุงสยาม”.....

เราได้วิเคราะห์กันถึงความอยากรู้ อยากเห็นอย่างรุนแรง
ของต้นกำเนิดอันกระหม่อมมรัชกาลที่ ๔ มาบ้างแล้ว ขอ
วิเคราะห์คือว่า ความปรารถนาอยากรู้ อยากเห็นแรงกล้า
ของมนุษย์ท่านองนี้ไม่ใช่ของธรรมดา หรือไม่อาจจะมิได้
ในจิตใจของคนธรรมดา ในการทำวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า
เกี่ยวกับอัตราแห่งอัจฉริยภาพ (I.Q. หรือ Genius Quo-
tient) ร่วมกับสหายชาวอเมริกันคนหนึ่ง เราได้จัดเอา

“ความปรารถนาแรงกล้าที่จะเรียนรู้” เป็นคุณสมบัติเอก
เป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่ยากที่สุดที่จะหาได้ในความเป็น
มนุษย์ หากบังเอิญมีในจิตใจของบุคคลผู้ใดสมัยใดอย่าง
ทรงกล้าจริง ๆ จะมีอิทธิพลเป็นต้นใจของยุค เนื่องจาก
ผลของความปรารถนาแรงกล้านั้นๆ อันเป็นดจประ
กายแม่เหล็กใหญ่ที่ดึงดูดความวิถึนักกคิธรรมดาทั่ว ไปให้
อยู่ในกระแสรอานา “พระเจ้ากรุงสยาม” ไม่เคยทรง
รืออะไรและใครเลย ในเมื่อพระองค์ทรงอับจนเกี่ยวกับ
แสงสว่างต่างๆที่ไกลที่สุด พระองค์ก็บัญชาให้มหาดเล็กไป
ถาม “เจ้าคุณครูใหญ่” หรือ “เคอะหม่อม” มาเดียน!
ที่ไกลออกไป พระองค์ก็พระราชหัดัดเสด็จอย่างเร่ง
ร้อนระมัดระวัง ถึงกับ “ทรงบดกลองเม็ดหลวง” คัดรา
ครวจคราเม็ดต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง เมื่อถึงวันเม็ดมา
ถึงกรุงเทพฯ พระองค์ก็ต้องการความช่วยเหลือของราช
เดานุกรินของพระองค์มากขึ้น ถึงกับทรงให้หยุดสอน
หนังสือทันทีก็ม และไม่ให้ทรงแยแสว่าพระองค์จะทรงมีข้อ
พิพาทจิตใจอะไรกับ “เคอะหม่อม” ของพระองค์หรือ
“เคอะหม่อม” จะไม่สู้ดบายอะไรอย่างไร มหาดเล็กก็

ต้องไปตามตัวมาให้ได้ และตามมาเดี๋ยวนี้ทันทีทันใด
นี่!

ในการประกาศความรู้ใหม่ในโลกเกี่ยวกับอัจฉริยะ
สมบัติข้อที่ ๓ เรา ถวายและข้าพเจ้าเห็นสอดคล้องกันใน
การจัดให้เป็นเรื่อง “อัจฉริยะบุคคลต้องรู้จักอัจฉริยะบุคคล”
หมายความว่า คนสำคัญย่อมต้องรู้จักคนสำคัญ คนเก่ง
จริงๆ ในวิชาสาขาใดสาขาหนึ่ง ต้องรู้จักคนที่เก่ง
จริงๆ ในวิชาการสาขาเดียวกันทุกคนไม่แต่ภายในประเทศ
หากต้องรู้จักทั่วโลก ความสำคัญยิ่งของอัจฉริยะสมบัติ
ข้อนี้ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงมีอยู่ในน้อย และ
ในการที่ “ต้องรู้จักความเก่งจริงๆ” ของมนุษย์ร่วม
สังคม หรือมนุษย์ร่วมยุคนี้ ข้าพเจ้าปรารถนาให้เป็น
การต้องรู้จักอย่างวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่รู้ อย่างเข่าว่าท่านว่า
ถึงกับได้คิดอุปกรณ์คำนวณของตนขึ้น อุปกรณ์นั้นได้
แสดงไว้ในหนังสือ “วิถีแห่งสันติภาพถาวร” และหวังที่
จะคิดอย่างละเอียดต่อไปในอนาคต หากยังมีชีวิตเพื่อวิชา
การสืบต่อไป

เรื่องที่นำสู่จิตใจที่สุดคือ ฉาเหตุของการ
สงครามของ “พระเจ้ากรุงสยาม” ของเรา ที่คาบหัว
ดาบ จัหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเนื่องมาแต่ “ความปรา-
รณาแรงกล้าที่จะรู้แท้” ของพระองค์ท่านนั้น เป็นเกียรติ
ประวัติอันเอกที่ไม่มีเอกสารใด ทั้งไทยและเทศกล้าถึง
อย่างถูกต้อง และในอดีตนับทุก ท่านจะได้พบรายละเอียด
ของฉาเหตุเรื่องนามนั้นอย่างควรระลึก ควรสรร-
เสริญยิ่ง

—๗—

ความสนใจใคร่รู้ใคร่แตกฉานในภาษาอังกฤษของ
เจ้าจอมมารดาซอนกดิษฐ์ ศิษย์เอกในเขตบายของมิดชิค
แอนนา เป็นเรื่องที่นำสู่ใจ กล้าอย่างย่อๆ คือ เจ้า
จอมมารดาผู้ควรเป็นแบบอย่างผู้หนึ่ง มีพหุความรู้ภาษาอัง-
กฤษมาอยู่บ้าง แต่อย่างแตกแหลกเต็มที่ไม่แตกต่าง
อะไรกับความรู้ภาษาของนักเรียนไทยทั่วประเทศ
ปัจจุบัน ข้าพเจ้าใคร่กำหนดขึ้นความรู้ ของนักเรียนไทย
“ครึ่งคน” ที่เปรียบเทียบกับหลานว่า เรายังแต่ชั้นมัธยม

ปีที่ ๘ ขึ้นไป ถึงนักศึกษาในมหาวิทยาลัยปีที่ ๑ และปีที่ ๒ เขาเหล่านี้อาจจะอ่านหนังสือภาษาอังกฤษขึ้นค้อออกมาบ้าง และแน่นอน เขาอาจจะฟังการพูดการสนทนาภาษาอังกฤษทั้งการสอน และปราศจากออกตามสมควร ถ้าเขามีครูที่สอนหนังสือเป็น (gifted teacher) โดยพูดภาษาอังกฤษในช่วงโมงวิชาภาษาอังกฤษตลอดเวลา. แม้จะไม่ค่อยดึงดูดจิตใจให้ดียิ่งเป็นอย่าง “อ้ายตาขาว” เท่าใด! แม้กภาษาอังกฤษก็คงจะอ่านออกบ้าง กระทั่งฟังวิทยุก็ไม่อาจจะหวั่นไหวได้ บางคนจะฟังมิได้ดังดี ทั้งๆ ที่ภาพยนตร์เสียงภาษาอังกฤษขึ้นค้อขึ้นขึ้น เป็นครูภาษาอังกฤษที่ติดต่อไปอีกมิได้ เนื่องจากมีคำอธิบายดวกๆ หยิบๆ ฉายกำกับเรื่อง

แต่ในการเขียนภาษาอังกฤษแม้เพียงแต่งจดหมายสั้นๆ ๒-๓ บรรทัดนั้น โดยมากจะต้องใช้เวลาเป็นชั่วโมง บางคนเขียนไม่ได้เลย อย่าให้กล่าวถึงนิพนธ์ (essay) ซึ่งต้องการความวิจิตรพิศดารเลย มีดซิดแอนนาได้นำจดหมาย “อนน่างังงาร์” ของเจ้าจอมมารดาซอนกัถนลงพิมพ์ในหนังสือของนางหลายฉบับ ซึ่งแปลความหมาย

ไม่ออกว่านางมีความประสงค์อะไร เพราะเจ้าจอมมารดา
 ชื่อนกกลิ่น Hidden Perfume เป็นศิษย์ของนาง ใครๆก็
 คำนึงได้ว่า นี้อ่อนศิษย์ช่างกระไรไม่ระคาย แต่ถ้าจะ
 วิเคราะห์ให้ละเอียดจะเห็นว่า นางต้องการให้บังเกิดความ
 รุสีกที่เรียกว่าความเอ็นดู ความน่านสงสาร เนื่องจาก
 เจ้าจอมมารดาชื่อนกกลิ่น มีเรื่องพิศดารจริงๆ เช่นฉบับ
 ที่เขียนถึงมิดชีดแอนนา เมื่อนางไม่สบายว่า

Thursday morning

My very dearest Teacher

You please to believe me truly I played to God
 to-night for you and dear Lanis and I dream about
 you and you will to be very well soon my dear you
 don't to be sorry and my very dear teacher don't
 forget me. And my dear truly I dream of medicine
 will you please to drink some or not as you please
 perhaps will you please to drink some you must
 drink one time, I am yours affectionaily

Harrite Beecher Stowe Son Klin

มันักเรียนภาษาอังกฤษคนใดบ้างที่ไม่เคยเขียนจด
 หมายทำนองนี้ ที่แต่งประโยคไม่เป็นรูปประโยค ที่ใช้
 คำศัพท์ต่างๆ อย่างมั่วยั่ว ถ้าวัดคือพอคงทำค้อยได้ก็
 จักเหวี่ยงอากาศไปรอบๆทิศ ถูกบ้างไม่ถูกบ้าง ที่ไม่รู้

จักใช้พรรคคนที่ใช่แต่คำบุรพบท and มากมายฟุ่มเฟือย?

เรื่องที่จกัว่าแปลกคือการใช้นาม Harriete Beecher Stowe นำหน้าชื่อ Son Klin บางฉบับก็เขียนนำมา บางฉบับก็เขียนเพียง Harriete Beecher Stowe เฉย ๆ ตามเรื่องปรากฏว่า เจ้าจอมมารดาชื่อนกดิน ได้จับใจ ตราทละในหนังสือ Uncle Tom's Cabin ซึ่งเป็นนิพนธ์ที่ มิสซิสธ่าเรียต บัซเซอรัสไดว์ สถาปตรืออเมริกันแต่งให้ โดกเวทนาคนผู้เป็นทาส เพื่อให้ประชาชนเรียกร้อง ร้องรัฐบาลให้ครุ่นคำนึงถึงสิทธิแห่งความเท่าเทียมกัน ของ ความเป็นมนุษย์ในอเมริกา หนังสือท่านองนี้ดีมาก แต่ไม่ เด่นไม่มีชื่อเท่าเรื่อง Uncle Tom's Cabin ตามการตอบ ถวนของข้าพเจ้า เจ้าจอมมารดาชื่อนกดินได้รับคำบอกถึง เรื่องการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยทาสในอเมริกา จากครุใน คณะมิชชันนารีอเมริกันคนหนึ่ง เข้าใจว่าจะเป็นคุณนาย ของท่านปลัดเดิมมากกว่ามิสซิสแม็คคุณหรือมิสซิสเฮ้าส์ ดา- เหตุที่เข้าใจเช่นนั้นเนื่องจากท่านปลัดและ คุณ นาย ของ ท่าน เป็นคู่เมียผัวคู่แรกที่ทำงานตั้งรากฐานของคณะมิชชันนารี อเมริกันในประเทศไทย ท่านได้กระทำงานอย่างรอบ

กัน และมีชื่อเสียงมากปรากฏความพิศดารในหนังสือ
Fifty Years of the American Mission in Siam ซึ่งทำ
การทดลองถ่ายวรรณคดีในประเทศไทย ในพ.ศ. ๒๔๗๓

เจ้าจอมมารดาดีรับหนังสือ Uncle Tom's
Cabin จากคุณนายของท่านปดิดเด แล้วก็นั่งอ่านไม่
ออก อุปมาดังโคเทียมไขทิพย์เล่มมหึมาที่ตั้งไว้ในคาน้ำ
ไม่รู้จะทำให้มันลุกเกิดขึ้นเป็นแสงสว่างได้อย่างไร เมื่อมา
พบกับมิดชิดแอนนาต้องถามครั้ง “ความสนใจแรงกล้า”
ของท่านเจ้าจอมมารดาดีกับต้องความรู้ดีของท่าน เพราะ
ความความในหนังสือนี้ ปรากฏว่าท่านเจ้าจอมมารดาดีไม่
เป็นที่โปรดของ “พระเจ้ากรุงสยาม” นานมาแล้ว ได้พบ
หน้าองแถมเท้าของผู้จะเป็นครูและถอดใจแน่นอน! เราต้องไม่
ลืมว่าท่านเจ้าจอมมารดาดีตั้งไว้ใน “ตำรา” จะไปไหน
มาไหนง่ายๆ ไม่ได้ ยังมีพระราชโอรสกับเจ้าชีวิตยังเป็น
เรื่องจำเป็นที่จะต้องเก็บตัวรักษาตัวอย่างเข้มงวด และ
ก็ต้องรอคอยแต่ว่า เมื่อใดสวรรคตจะโปรดประทานแสง
สว่างอันแท้จริงมาให้ มิดชิดแอนนาทราบความหลังของ
เจ้าจอมมารดาดีก่อนก่อกำเนิดขึ้นเป็นอย่างดี ทั้งปรากฏว่า

เจ้าจอมมารดาเป็นคนขยันเรียนด้านหน้า ของ ศิษย์ ตอน บ่าย
ทุกคน ความเข้าใจในภาษาอังกฤษเริ่มบังเกิดขึ้น และ
บังเกิดต่อตามไปถึงหนังสือ Uncle Tom's Cabin ซึ่งทำ
ให้ดวงจิตของท่านสว่างไสว ในอักษร ศาสตร์เล่มหนึ่ง ของ
โลกๆเดียวกับเจ้าชายหนุ่มแห่งดินแดน อียิปต์ โบราณ ที่
สามารถอ่านมหาคัมภีร์ Toth อันเป็นที่รวมของความ
ลึกลับทั้งหมดยกของนรก แผ่นดินและสวรรค์ ท่านคงได้ใช้
ความเพียรพยายามอย่างถึงที่สุดที่จะอ่านมันทีละหน้า ครั้นอ่าน
ไปและอ่านไป ความสงสัยกระจับใจในความเป็นทาสของ
คนที่ตกายเป็นสัตว์เพื่อรับใช้คน ก็ถูกกระพือโหมกระทั้ง
ถึงคั่นหลังไหลในตัวผู้เขียน ผู้อยู่ไกลแสนไกล ถ้าท่าน
สามารถเขียนจดหมายถึงมิดชีดฮาเรียต บิชเชอร์ สโตว์ได้
ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่าท่านต้องเขียนจดหมายไปแล้ว แต่
ครั้งกระนั้น มิดชีดแอนนาก็ยังไปรู้จักมิดชีด สโตว์ นาง
ได้รู้จักกันเมื่อนางไปประจำงานหนังสือ พิมพ์ นิวยอร์ค และ
ฉันทนวิธเดียวที่เธออยู่กับเจ้าจอมมารดา ผู้นำ สงสารก็คือ
ใช้ชื่อ “ฮาเรียต บิชเชอร์ สโตว์” นำหน้าชื่อท่าน!

ความซื่อ จริงหรือเท็จเพียงใด?

อะไรเป็นสาเหตุเบื้องหลัง ที่ทำให้เจ้าจอมมารดา
ซ่อนกลิ่น ทำเช่นนั้น?

อิทธิพลของหนังสือเล่มหนึ่งหรือสองเล่ม สามารถ
เปลี่ยนจิตใจของมนุษย์ได้ถึงอย่างนั้นทีเดียวหรือ?

ในประวัติศาสตร์คดีของโลก มีหนังสือเล่มเดียว
“หลายเล่ม” ทรงพลานภาพอย่างยิ่ง กระทั่งนักปฏิวัติ
ต้องถืออ่านตะโกนขึ้นอย่างดังไปตามถนน เช่นหนังสือ
สัญญาประชาคม Le Contrat Social ของรูสโซบางเล่ม
ทำให้คนอ่านฆ่าตัวตายภายหลังเมื่ออ่านจบลง เช่น หนังสือ
ความเศร้าของหนุ่มแวร์เทร The Sorrow of Young Wer-
ther ของเกอเท บางเล่มทำให้คนถูกเผาทั้งเป็น ต้องหนี
ไปอยู่ต่างประเทศ, ต้องปฏิรูปการศึกษา ต้องเปลี่ยนแปลง
การปฏิบัติการแห่งชีวิตใหม่มาดาม ในเมืองไทยเรา หนังสือ
“พระรถ” ทำให้สมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหลง
ใหล กระทั่งบำเพ็ญพระองค์เป็น “พระรถ” หนังสือ
“พระรถภัยมณี” ของสุนทรภู่ทำให้คนอยากเป็นศิษย์ของ

สุนทรภู่ทั้งประเทศ หนังสือ “ขุนช้างขุนแผน” ทำให้ผู้
ปกครองหญิงทุกคนทุกบ้านทุกเมือง ไม่กล้าตั้งชื่อลูกสาว
หรือหลานสาวตนว่า “วันทอง” แม้ “วันทอง” จะเป็น
คนดี ไม่ใช่คนชั่วเพียงใดก็ตาม ฯลฯ ฉะนั้นจึงไม่เป็นที่
สงสัยว่า อิทธิพลของหนังสือ Uncle Tom's Cabin จะ
ไม่ทำให้ท่านเจ้าจอมมารดาหลงจนลืมตน, ไม่เพียงแต่
รอบ ๆ ตัวท่าน จะมีแต่ทาสของท่าน แต่มีดชีวิตแอนนา
ก็เป็นหัวแรงชี้แจงให้เห็นความไม่ดีไม่งามสาระพัดของการ
มีทาส รวมเป็น ๒ แรง กระทั่งกลายเป็นเรื่องใหญ่
เพราะเจ้าจอมมารดาชอบกลิ่น ฝิ่น “เจ้าหญิงจากเมือง
มอญ” มิได้หยอหยางแต่เพียงใช้ชื่อผู้แต่ง Uncle Tom's
Cabin นำหน้าชื่อของท่านเท่านั้น

ท่านปรารภถึงการถ่ายทอดหนังสือ อันเป็นดวง
ใจของท่านเล่มนี้ ออกสู่สยามวาทะ ปรารภแล้วไม่ผัน
แปรว่า ท่านลงมือแปลทีเดียว!

เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่เรารุ่นหลังมิได้เห็นต้น
ฉบับที่ท่านแปลนั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากความวิปริตของการ
หนังสือไทยคงได้กล่าวนำแล้ว แต่เราจะหลบหลักก็ดกกัน

ไม่ให้เกียรติแต่เจ้าจอมมารดาชื่อนกตน ว่ามิใช่เป็น “ผู้
แปดวรรณกรรมของโลกคนแรกในเมืองไทย” มิได้ ไม่ว่า
ท่านจะเป็นที่โปรดหรือไม่โปรด ของ “พระเจ้ากรุงสยาม”
หรือไม่ก็ตาม งานต้องเป็นงานเสมอไป ส่วนตัวต้องว่า
กันไปอีกเรื่องหนึ่ง จะอธิบายยากสักอย่างไรก็ปิด
ไม่มีค หรือจะเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนด้วยความ
ความทุจริต..... แม้จะใช้เงินทองเท่าใดหรือจะเอาหอก
เอาดาบมาชُر่บักบ้อย่างไร ก็อาจจะเป็นไปได้เพียงใน
เวลาอันสั้นเป็นต้นเช่น หนังสือเสภาขุนช้างขุนแผน ซึ่ง
เป็นนิพนธ์เอกที่แต่งสืบต่อกันมาเป็นทอดๆ นับตั้งแต่สมัย
สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มีผู้พนัชมามากมายหลายคน
มิโยจะมีผู้เพียรพยายามเขียนพิศุจน์ว่า เป็นพระราชนิพนธ์
ของรัชกาลที่ ๒ บ้าง ของคนหนึ่คนหนึ่บ้าง ยิ่งพยายาม
ทำอย่างยิ่งไม่ชน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นความพยายามที่จะ
หักวิชา ว่าด้วยการนิพนธ์เสภา และพระบิรัชสามารถ
ของพระราชบิดาของ “พระเจ้ากรุงสยาม” ในทางกวีตุง
ไม่ถึงอรรถรสของเสภาเวียงนามนั้น

ยิ่งกว่านั้น เจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่นมิได้หยุดยั้ง
 “งานมุษยธรรม” ของท่าน เพียงแค่แปดหนังสือของ
 มิสซิสโตว์ ท่านได้บำเพ็ญงานสำคัญอันสุดท้าย ถึง
 กับปลดปล่อยทาสของท่านในวังหลวง! ซึ่งต้องนับว่า
 เป็นการปลดปล่อยทาสครั้งแรกในประเทศไทย ทั้งตัวท่าน
 เอง ก็ไม่เคยมีทาสอีกต่อมา นอกจากว่าจ้างกันเป็นเดือน
 เป็นปี พฤติการณ์เช่นนี้คนใจใหญ่คนโตที่ทราบข่าว ก็
 อุดรพรเจริญมิได้ มิสซิสแอนนาได้รับเชิญไปดูพิธีปลดปล่อย
 ทาสของท่าน ก็พลอยคนตลกกับพูดไม่ออก ข้อที่
 น่าวิพากษ์คือ การปลดปล่อยทาสครั้งกระนั้น ท่านในพระ
 บรมมหาราชวังซึ่งเต็มไปด้วยทาสนั้น เป็นการเลี้ยงค่อ
 อันตรายอย่างยิ่ง เนื่องจากมิได้รับพระราชดำริเห็นดี
 เห็นชอบจาก “พระเจ้ากรุงสยาม” พอข่าวการปลด
 ปล่อยทาสนั้นกระจายออกไป บันดาท่านผู้เป็นเจ้านายเจ้า
 อย่าง ทั้งบ่วงก่อกบฏพระทัย ร้องวิดิวายหวาดกลัวที่สุดว่า
 ท่านจะต้องทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง! ท่านผู้ใหญ่มาก
 ท่านเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า “ใคร ๆ ก็บริพาษเจ้า
 จอมมารดาช่อนกลิ่น เรื่องการปลดปล่อยทาสกันทั้งวัง”

รัชกาลที่ ๕ ก็ทรงทราบ แต่ก็คิดว่าจะทรงมองเห็นเรื่อง
การต้องปลดปล่อยทาสี่นั้นความจำเป็นในเวลาต่อไป จึง
มิได้ตรัสแต่ประการใด ท่านของเดี๋ยวกับฉันเถิดฉันกระ-
หม่อมรัชกาลที่ ๕ ที่มองไม่เห็นว่าเป็นประเทศสยามจะ
หลุดพ้นไปจากระบอบการปกครองแบบ คองต์คิควิชั้นแน่
ได้อย่างไร เพราะพระองค์ท่านทรงมองเห็นทางที่จะดำเนิน
ไปเช่นนั้น “ อยู่แล้ว ”

เฉพาะงานด้านมนุษยธรรมอันสำคัญนี้ เราประ-
จักษ์กันแล้วว่า มิใช่เป็นผลงานของมิดซ์ฮิลแอนนาแต่ถ้า
ฟัง คุณนายของท่านปลดปล่อยเป็นผู้เพราะความรู้ดีเรื่องนั้นมา
แต่แรกเริ่ม เมื่อเริ่มด่อนหนึ่งคือเจ้าจอมมารดาซอนกิ้น
๘-๘ ปีก่อน แต่ต้องนับว่าเป็นความดำริที่พิเศษของ
มิดซ์ฮิลแอนนา ที่ทำให้เจ้าจอมมารดาซอนกิ้นอ่านหนังสือ
คือ Uncle Tom's cabin ออก เช่นเดียวกับสามารถ
โน้มน้าวพระทัยของเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ให้พลอยเกลี้ยศ
รับระบบทาสไปด้วย ดังเราจะเห็นว่า พระราชกรณียกิจ
อันแรกทรัชกาลที่ ๕ ทรงกระทำเมื่อขึ้นครองราชสมบัติ
รับช่วงต่อจากสมเด็จพระยา ศรีสุริยวงศ์ ในปลาย

พ.ศ. ๒๔๓๖ ก็คือ ประกาศให้เลิกระบบทาส

เรื่องการเลิกทาสในรัชกาลที่ ๕ ซึ่งว่ากันเป็นงานชิ้นเอก master piece ของพระองค์ ถึงกับปรากฏเป็นภาพทิวและเด่นที่สุดในพระที่นั่งอนันตสมาคม มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ควรได้รับวิเคราะห์เป็นความผดวกได้บ้างเล็กน้อย ในเอกสารนี้ คนแรก เราจะต้องเข้าใจว่าสภาพบรรณเรื่องทาสของสยามและอเมริกา นั้น แตกต่างกันทาสในอเมริกาได้ เป็นชีวิตของความเป็นอเมริกาได้ เป็นเรื่องแรงงานสำคัญในการทำดีกรรมและเกษตร กรรมทุกประเภท เพื่อบ่อนโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ แต่ทาสในสยาม เป็นเพียงสัญญาทาสของชนมีเงิน, ของเจ้า, ฯลฯ เพื่อทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบ้าน ในวัง ในสวน ไม่ปรากฏว่าเป็นกลุ่มเป็นก้อนขององค์การ หรือแรงงานสำคัญแต่ประการใด ในการเลิกดัมระบบทาสในอเมริกาได้นั้น เป็นปัญหาทางมนุษยธรรม และอารยธรรม ถึงกับมองการณ์ไกลในอเมริกาเหนือ เพื่อโจมตีด้านทานความเจริญก้าวหน้าของการมีทาส การซื้อทาส, การตีบเข็ดสายทาส ฯลฯ มีหนังสือจำนวนมาก

มาย, มับทเพลง, มีการแสดง ฯลฯ เพื่อมนุษยธรรม
ในการค้องเด็ก “อารยธรรม” ที่อเมริกาได้กำลังดำเนิน
อยู่ การใคร่เด็กทาสเพื่อเห็นแก่มนุษยธรรมนี้ ชาว
อเมริกาได้บางรัฐที่เห็นใจ เข้าใจ และอยากจะให้เลิกดัม
ไปก็มี แต่เด็กไม่ได้ เนื่องจากเป็นพื้นเพของลัทธิของ
อารยธรรมจึงกลัวแล้ว อีกประการหนึ่ง โรงงาน
อุตสาหกรรมทางอเมริกาได้กำลังจะเริ่มเติบโตใหญ่ และ
ถ้าหากเลิกระบบทาสโดยฉับพลัน จะทำให้เกิดความฉั
ง่เทือนแก่การอุตสาหกรรมทั้งหมด..... เป็นความ
จำเป็นที่ต้องมี แม้จะถึงกับต้องแยกเป็นอีกประเทศหนึ่ง
ก็จำเป็น ประเด็นการแยกประเทศนี้ ไม่เป็นดังฟังประสงค์
ของรัฐบาลกลาง ณ กรุงวอชิงตัน และของชาวอเมริกัน
ส่วนมาก เรื่องได้คุกรุ่นมาหลายปี และมารุนแรงถึง
ขนาดจะชนทานกันต่อไปไม่ได้ ในสมัย อับราฮัม ลินคอล์น
เป็นประธานาธิบดี สงครามกลางเมืองครั้งใหญ่ที่ต้องใช้
ชีวิตมนุษย์ ๕๐๐,๐๐๐ ชีวิต จึงเกิดขึ้น อเมริกา กลาย
เป็น “สหรัฐอเมริกา” และ ลินคอล์น ผู้ชนะ ได้
ประกาศเลิกทาสทันที แต่ความจำเป็นเพื่่ออารยธรรม

ของมลรัฐภาคใต้ ได้ทำให้ชีวิตของ ดินคอดนั ค้องดัณ
ตุตตง โดยการถูกลดอบบึงเบ้องหงั ดั่งเป็นทึทรวบกัณ
ทัวไปดั้ว

การเลิกทาสในสยาม แตกต่างกับการเลิกทาส
ในอเมริกา

ประเทศสยาม เลิก ทาส ด้วย บัญ หา ประเด็น ทาง
มนุษยธรรม หาใช้ประเด็นทางอารยธรรมไม่ ทาสไทย
เป็นเรื่องของความขมขื่น, โหดร้าย, อนาถะอย่างยิ่งทาง
จิตใจ ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าตั้งตัยการอบรมตั้งต่อนของพระ
พุทธศาสนา ในรัชกาลที่ ๒ ที่ ๓ โดยเนพระอย่างยิ่ง
ของชาวกณะธรรม ยุคตินิกายใน รัชสมัย “ พระ เจ้ากรุง
สยาม ” ได้พยายามดิ้นเดาะหาเงื่อนงำเรื่องนัมานานตาม
ด้มควร หาไม่พบ พบแต่คำแก้ตัวของพระภิกษุบางรูป
ซึ่งไม่เป็นแก่นสาร ฟังบ้นทัก ญ ทัน เพราะจะแก้ตัว
เก่งที่สุดเพียงใดหรือไม่ก็ตาม พระพุทธศาสนาในประเทศ
สยาม ก็ดำรงคงอยู่เป็นสถาบันรณคู้เคียงกับระบบทาส
ตลอด ๔ แผ่นดิน กระทั่งศิษย์เอกใหม่โนภาพของมิสซัง

แอนนาได้ประกาศเลิก..... พระพุทธเจ้าต่างนาซึ่งเป็น
 คำสอนแห่งมนุษยธรรมอันสูงสุด อยู่เคียงคู่กับระบบทาง
 ซึ่ง^๑เป็นระบบที่^๒ไร้มุขยธรรมอย่าง^๓คำ^๔ที่สุด!

ในการเลิกเก่า มักพบเกิดขึ้นใหม่? มั่งคั่งร่ำรวย
กลางเมืองเกิดขึ้นใหม่? มีการด้นจมนทางกตติกรรม ทำ
ไร ทำนา ทำสวน อย่างใหญ่โตอะไรเกิดขึ้นใหม่?

ในเอกสารต่างประเทศเกี่ยวกับ เมืองไทย บางเล่ม
ไม่ถือว่า การเด็กระบบทาสในเมืองไทยเป็นเรื่องสำคัญ
เนื่องจากในทัศนะของเขาเห็นว่า พระมหากษัตริย์เหนือ
กฎหมาย จะทรงให้เด็กอะไร เมื่อใดก็ได้ ยิ่งถ้า
ต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ประ-
หาราชฏรทัพอไปจงรักภักดีอย่างสูง เรื่องเด็กทาสจึงเป็น
เรื่องง่ายที่สุด การแพร่สะพัดพระราชกฤษฎีกาของ
รัชกาลที่ ๕ ขึ้นในพงศาวดารของเราทั่วไป เป็นการ
ถวายพระเกียรติแด่พระองค์ท่านเกินความสำคัญอันแท้จริง
ของงาน ไม่แตกต่างอะไรกับความเข้าพระทัยผิดของ
ต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๒ ที่ทรงกล่าวว่า การ
เปลี่ยนกระ ทรวงทบวงกรม จาก ของเก่า มาเป็น ของ ใหม่

ของรัชกาลที่ ๕ คำขวัญว่าพระราชกรณียกิจของ มุทช
อีโค มหาราช ^{๒๕๕} ทงนเนื่องจากเหตุผลว่า เมื่อทรงเปลี่ยน
แปลงให้เป็นอย่างใหม่แล้ว ประเทศสยามมิได้มีการขบฏ
อย่างญี่ปุ่นเลย พระองค์ท่านไม่ทรงเข้าพระทัยว่า มุทช
อีโค มหาราช ได้ปฏิบัติประเทศญี่ปุ่น โดยการทำ
อุตสาหกรรมชนรากฐาน (basic industry) เพื่อเป็น
หลักให้เกิดอุตสาหกรรมขนาดหนัก, อุตสาหกรรมขนาด
กลาง และอุตสาหกรรมขนาดเบา เป็นการเปลี่ยนแปลง
เส้นชีวิตใหญ่ของชาติโดยทันทีและทั้งหมด ขบฏเจ้าต่าง
ถิ่นในญี่ปุ่นเกิดขึ้นหลายครั้งก็จริงอยู่ แต่มิได้เกิดขึ้นเพราะ
มาตรฐานการครองชีพของ ชาว ญี่ปุ่นทั้ง ประเทศพุ่ง ออก
จากความป่าเถื่อน มาสู่ระดับเดียวกับ ชาติ ที่เจริญ แล้ว
หากเกิดขึ้นเพราะความหวงแหนในอำนาจของตน ที่สืบทอด
มาแต่สมัยโบราณกาล

งบประมาณของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศ
กสิกรรมมีเพียง ๒๔ ล้านเยน^๕ แต่เมื่อ มุทชอีโค มหา
ราช ปฏิบัติระบอบเศรษฐกิจใหม่ จากการเป็นประเทศ
กสิกรรมมาเป็นประเทศอุตสาหกรรม—กสิกรรมนั้น งบ

ประมาณได้เพิ่มขึ้นทันทีเป็น ๒๐๐ ล้านเยนต์ ๗๐๐ ล้านเยนต์
 และ ๒๓๐๐ ล้านเยนต์ ก่อนรบกับรัสเซียใน ค.ศ. ๑๙๐๕
 งบประมาณแผ่นดินของเราในรัชกาลของ “พระเจ้ากรุง
 สยาม” มีสูงสุดเพียง ๘ ล้านบาท ในปีสุดท้ายที่รัช-
 กาลที่ ๕ สวรรคตนั้น งบประมาณแผ่นดินเพิ่มขึ้นอย่าง
 สูงสุด ๖๓ ล้านบาท หรือราว ๘ เท่า ^{๕๕๘๘} ทั้งนี้เนื่องจาก
 ทรงประกาศใช้กฎหมายการต้องการภาษี และเพราะ
 ประเทศเราเป็นประเทศกสิกรรมและยังเป็นค่อมมาจนทุกวันนี้
 ส่วนประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเกือบ ๓๐๐ เท่า ในเวลาเพียง ๓๐
 ปีของการเปลี่ยนระบอบเศรษฐกิจใหม่ ก่อนมหาสงคราม
 ครั้งที่ ๒ งบประมาณแผ่นดินของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอีก ๖๐๐
 เปอร์เซ็นต์ ของงบประมาณเมื่อ ๕๐ ปีก่อน ภายหลังมหา
 สงครามครั้งที่ ๒ อเมริกาได้ร่วมมือกับพันธมิตรสหประชาชาติของ
 ญี่ปุ่นอย่างไพศาล กระทั่งอังกฤษประหวัดการแย่งตลาด
 ของสินค้าญี่ปุ่น ถึงกับสารภาพออกมาตรง ๆ ไม่ต้อง
 สงสัยว่า งบประมาณประจำปีของญี่ปุ่น จะไม่เพิ่มขึ้น
 ถึงร่วมจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ ล้านเยนต์ ในขณะที่ประเทศสยาม

มีงบประมาณเพียง ๒-๓ พันล้านบาทเท่านั้น ใน พ.ศ.

๒๔๘๕

งานสอนหนังสือ เป็นหน้าที่โดย ตรงของ มิสซิด-
แอนนา ตามที่ตกลงกับนายจ้างของนาง งาน “ราช-
เลขานุการินี” เป็นงานพิเศษ เดือนหนึ่งเมดให้ดวงมา
ดองครึ่ง ครึ่งหนึ่งมิสซิดแอนนาต้องใช้เวลาจาก ๘ ถึง
๓๐ ชั่วโมง ต่อจากงานราชเลขานุการินียังมีงานเกี่ยวกับ
ภาษาอังกฤษ และการต้อนรับชาวต่างประเทศในกรุงเทพฯ
จีปาดะ ดังเราได้วิเคราะห์กันมาแล้ว เมื่องานในหน้า
ที่สอนหนังสือพระราชโอรสพระราชธิดา รวมทั้งเจ้าจอม
มารดาและเจ้าจอม กลายเป็นงาน “รับสนองพระมหา
กรุณาธิคุณ” รอบด้านเช่นนี้ จำเป็นอยู่ที่นางจะรู้จัก
อะไรคืออะไรในพระบรมมหาราชวัง ด้วยความใคร่รู้ใคร่
เห็นบ้าง จำใจรู้บ้าง, คืองูบ้าง ซึ่งนางเห็นว่าเป็นเรื่อง
แปลก ควรมอบก่ด่าให้ชาวโลกรู้ตาม จะตำหนิว่า
นางเป็นคนซุ่มซ่าม อวดดีจู้จี้ในเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องของ

นางก็ไม่ถูก เช่นการตอนหนังต่อเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์เป็น
กัน พอตอนได้ไม่กี่วัน พระบรมญาติฝ่ายในก็เชิญนาง
ไปตกเคียนเรื่อง ขกอย่าตอนศาสนาคริสต์เคียน หรือทำให้
เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์เปลี่ยน ศาสนา จาก พุทธ เป็น คริสต์ นะ !
หากจะวิเคราะห์เหตุการณ์บอกเล่าแก่โลก ของ นางอย่าง วางใจ
เป็นกลางแล้ว จะเห็นว่า การบอกเล่าเกือบทั้งหมดมีอนุชน
จากศิษย์ของนางทั้งนั้น เรื่องที่นาง “จูนจูน” ด้วยความ
รักความดังดาร์กมัมบัง ๒-๓ เรื่อง ที่ครึกโครมไม่ใช่
พระของนางสักนิดคือ การช่วยเหลือพระนางสุนทรวินิตรา
มเหษีของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่ง “พระเจ้า
กรุงสยาม” นำมาขังไว้ เมื่อสมเด็จพระอนุชาธิราช
สวรรคตแล้ว และพระนางปฏิเสธไม่ยอมเป็น “นางอัน
คัม” ในฮาเร็ม

กล่าวโดยห้วนๆ หนังสือของมิดชิดแอนนา ตอน
ที่ถูกเฟื่องเต่งกันมาก ท่ามกลางชาวไทยชั้นสูง ๆ คือ

- ค. การบรรยายลักษณะภายในพระบรมมหา
ราชวัง
- จ. เรื่องฮาเร็ม (คุบท ๘)

- ค. เรื่องเจ้าจอมมารดาช่อนกลิ่น
- ง. พระราชกรณียกิจส่วนพระองค์ ของ
“พระเจ้ากรุงสยาม”
- จ. เรื่องทาสของเจ้าจอมมารดาอื่น
- ฉ. ปัญหาต่างประเทศ เช่น การที่ถูกฝรั่งเศส
ในกรุงเทพ ฯ จับหม่อมราโชทัย (ตาย)
ไต่ถามออกมาจากสถานทูต (ดูบทที่ ๖)
- ช. เรื่องเจ้าจอมมารดาทับทิม
- ญ. เบื้องหลังเหตุการณ์อุปสมบทของสมเด็จพระสังฆราช (เจ้า) วัดราชประดิษฐ กับ
“พระเจ้ากรุงสยาม”
- ด. กงสุลนอกซ์ (ดูบทที่ ๔)
- ต. การลอบปลงพระชนม์พระปิ่นเกล้า ฯ (ดู
บทที่ ๓)

๑๑๑ ๑๑๑ ๑๑๑

การเขียนเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ด้วยแต่ความ
ฉกรรจ์ทุก ๆ เรื่อง ที่ไม่มีคนไทยคนใดคนหนึ่งกล้าเขียน
ไม่ว่าคนไทยคนนั้นจะเป็น ค.ว.ส. วรณโก หรือแม้ ค.ส.ร.

กุหลาบ หรือแม่พระโอรสองค์ของ “พระเจ้ากรุงสยาม”
คือกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (ต้นสกุล “วรวรณ”)
ผู้ทรงถนัดถยานเป็นคนแรกว่า เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระ
สรศักดิ์ “กัลยาณ” แห่งคาทอลิกมหาราช ก็ไม่อาจจะเขียน
เรื่องต่าง ๆ อย่างที่มีลัทธิอันแนบถาเขียนขึ้น หากจะวิ-
เคราะห์ด้วยทัศนะของนักศึกษาที่แท้จริงแล้ว หนังสือของ
มิดชิด แอนนา เป็นงานที่พึงได้รับ การ ยก ย่อง สรร เสริญ
เพราะหากไม่เขียนขึ้นก็ไม่มีใครรู้ ครั้นเขียนขึ้นแล้วก็
เป็นความรุ่มรวยในตัวในคันต์- พึงสนใจ, พึงอ่าน, พึงวิจารณ์
อย่างน้อยเรื่องราวของ “พระเจ้ากรุงสยาม” ก็ไม่ใช่ความ
ด้อย ทั้งไม่ควรจะให้พระราชประวัติของพระมหากษัตริย์
ผู้ประเสริฐของกัน ถูกทอดทิ้งไว้..... ไปเขียนกันอีก ๒-๓
ร้อยปีข้างหน้า ! หนังสือของมิดชิด แอนนา เป็นงานที่
สดชื่น, ไม่ค้างแ้ง, ไม่เก่าโบราณ เป็นหนังสือที่แสดง
ถึงการกระตือรือร้นของความคิด reflection ใน พระมหाराช
วงศ์แห่งตะวันออก ที่เต็มไปด้วยความหรูหราและความ
ดกปรกโตมม เต็มไปด้วยความเปรี๊ยะปราชญ์และความ

โนด เต็มไปด้วยการให้อุปกรณ์เป็นทานความยากจน และ
ความคับแค้นโหดร้ายทางจิตใจ ฯลฯ

ข้าพเจ้าได้กล่าวถึงความแตกต่างของ “ การต้อง
รอบรู้ ” ระหว่างตะวันออกและตะวันตกมาหลายครั้งแล้ว
เพราะจำเป็น เมื่อเขียนถึงตรงนี้ ก็ต้องกล่าวถึงอีก
โดยจะเว้นไม่กล่าวถึงมิได้ ถ้าจะรับฟังความคิดเห็นของ
ชาวไทยผู้ดีทั่วไป แม้การบรรยายสภาพความเป็นไปภายใน
พระบรมมหาราชวังแล้ว เรายกกันว่า “ เป็นเรื่อง
ของท่าน ทำไมต้องไปสนใจในเรื่องของท่าน ? ” เจ้า
พระยาตากาโหมสุริยะวงศ์ อัครมหาเสนาบดีของเรา ก็ขอ
ว่ามิดชิดแสนมาหลายครั้งว่า “ แหม่ม มันเป็นเรื่อง
เมีย เรื่องผัวของเขา เธอจะไม่วุ่นทำไม ? ” คำตอบว่า
ปรากฏขึ้นเมื่อ มิดชิดแสนนามาขอรับความช่วยเหลือ
ให้กราบทูล “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ในเมื่อเจ้าจอมมารดา -
ลูกศิษย์ของนาง ถูกต้องโทษบ้าง, หายไปบ้าง, ไม่มา
เรียนหนังสือตามปกติบ้าง

แต่ “ เคอะแหม่ม ” ก็ยังคงอยู่อย่างดี เนื่องจาก
จากนางถือว่า เจ้าจอมมารดาและเจ้าจอมเหล่านั้นเป็น

“ คิษย์ ” ตามปกติฉัน ครุที่ด้อยอมไม่เอาหุไปนาเขาตา
ไปไว้กับลูกคิษย์ ในเมื่อครุอยู่ในฐานะที่จะช่วยได้

ประการที่สำคัญที่สุด ที่ท่านผู้อ่านพึงระลึกอยู่เสมอ
คือ มิสซิสแอนนามิได้ทำหน้าที่แค่เป็นครุ หรือเป็น
ราชเลขานุการนั้นเท่านั้น “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรง
ใ้ นางหลายหน้าที่หลายสถาน ทั้งนอกเวลาและในเวลา
หากจะเขียนว่า มิสซิสแอนนา ทำหน้าที่คล้าย “ แม่บ้าน ”
ของรัชกาลที่๕ของเรา ก็อาจจะกล่าวได้โดยไม่มีผิด บาง
ที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการเขียนของข้าพเจ้าที่พยายามให้ท่าน
ผู้อ่านซาบซึ้งใน “ ความฉิบปาค ” ที่ชาวเอเชียกลายเป็น
“ ผีผิวดำ ” จะอ่อนหรือดีไม่เพียงพอ เพราะเป็น
ความจริงอย่างยิ่ง ที่ไม่นับวิญญาณแม้แต่ดวงเดียวในพระ
บรมมหาราชวังที่จะเข้าใจ, เห็นใจ หรือรู้จัก “ พระเจ้า
กรุงสยาม ” เลย ทุกคนกลัวพระองค์ท่านดุหนึ่งกลัวพระ
ภาพ ทุกคนเป็นใบ้ในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่สำคัญและ
ไม่สำคัญ ถึงกับไม่กล้ากราบทุกพระองค์ เป็นต้นเช่น การ
สิ้นพระชนม์ของเจ้าฟ้าหญิงจันทรมณฑล ดังกล่าวมาแล้ว
เราจะทำหนิ “ เกะแหม่น ” ว่าจันจันไม่เข้าเรื่องไม่เข้า

ราวก็ไม่วอก นายจ้างของนางทรงเอาคำ ๆ ยุ่งๆ มา
พัวพันกับนางก่อน แม้ในการมาเยี่ยมเจ้าฟ้าหญิงจันทร์-
มณฑลขณะทีประจวบหน้า ก็ทรงมีตายพระราชหัตถ์เดรา
ไปถึงนาง — “ เคี้ยวหนึ่..... ให้มาเคี้ยวหนึ่ ” ว่า :-

My dear Mam

Our well - beloved daughter, your favourite
pupil, is attacked with cholera, and has earnest
desire to see you, and is heard much to make frequent
repetition of your name. I beg that you will favour
her wish. I fear her illness is mortal, as there has been
three deaths since morning. she is best beloved of
my children.

I am, your afflicted friend,
S.P.P. Maha Mongkut

ตายพระราชหัตถ์เดราฉบับนี้ ทำให้ผู้เป็นครู-จะ
เป็นใครก็ตาม หักห้ามใจที่จะไม่มาได้อย่างไร นางไม่
ไต่ย่ง พระมหากษัตริย์ทรง “ beg ” นางให้มาโดยที่
ทรงถือพระองค์ว่าเป็น “ afflicted friend ” หรือพระ
สหายผู้ทรงระทมทุกข์ของนาง

ในวันสุดท้ายที่จะอยู่ในสยาม โดยไม่ กลับมา อีก
“ พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรงรับสั่งว่า “ Mam! you

much beloved by our cammon people and all inhabitants of Palace และ Royal children - แหม่ม! เธอเป็นที่รักของพระราชโอรสและพระราชธิดา ตลอดจนชาววังและชาวบ้านทั่วไป Every one is in affliction of your departure ใคร ๆ ก็เสียใจมากที่เธอจะจากไป And even my opium-eating secretary, Pla Alak, is very low down in his heart because you will go. แม้เจ้าอาตมิกษณ์ได้อ่านการสู้รบของเราที่เสียใจ เพราะเธอจะไปให้ได้ It shall be because you are a good and true lady ที่เป็นเช่นนี้เพราะเธอเป็นคนดี I am often angry on you, and lose my temper, though I have large respect for you. แม้เราเคยโกรธเธอเพราะหัวเสีย ก็ยังนับถือเธอ But nevertheless you ought to know you are difficult woman, and more difficult than generality แต่อย่างไรก็พบว่า เธอเป็นผู้หญิงที่เข้าใจยาก และยากยิ่งกว่าผู้หญิงทั่ว ๆ ไป But you will forget, and came back to my service, for I have more confidence on you every day. แต่เธอต้องถ่มมันเสีย และกลับมาทำงานใหม่ เพราะเรามีแต่เพิ่มความชอบในตัวเธอ ดังนี้

ตามหลักฐานที่นำมาแสดงนี้ อาจทำให้เราเข้าใจกระจ่างขึ้นได้บ้างว่า มิสซิสแอนนาเป็นสุภาพสตรีที่ “ทำงานดี” แม้จะไม่มีความรู้ความชำนาญอะไรมากมาย ตั้งได้กล่าวมาแล้ว ๕-๖ ครั้ง นางเป็นคนดีมีคุณธรรมคนหนึ่ง ความเป็นจริงข้อนี้เป็นเหตุที่ทำให้เราสามารถกล่าวไปถึงเหตุผลทางการขัดเขียนของนาง นางเป็นคนซื่อ ถ้าจะใช้วิจารณ์อย่างสุ่มรอบคอบจริงๆ แล้ว เราจะต้องยอมรับตามคำของมิสซิสแอนด์คอน ที่ว่า เรื่องเกี่ยวกับ “พระเจ้ากรุงสยาม” ที่มิสซิสแอนนาและนางเขียนขึ้นนั้น เป็นความจริงเพียง ๘๘ เปอร์เซ็นต์

แต่ในประวัติศาสตร์ของโลก มีหนังสือเล่มใดบ้างที่เขียนขึ้นจากความจริงและด้วยความจริง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์เต็ม แม้หนังสือของนักเขียนที่ประหลาดคนเดียวของพิภพคือ ‘คำสารภาพ La Confession ของชองซ้ากรูโตโซ’ ซึ่งชนชั้น average ทุกประเทศอ่านแล้วต้องเบื่อนหน้าหนี? พูดถึงคำ “วรรณคดี” อาจเป็นคำเปรียบเทียบกับผิด ทำให้ผู้อ่านบางท่านต้อง “เด็กคว-เด็กแฉ่ควา”

๑. อย่างหวาดกลัว จะขอพูดถึงหนังสือประวัติศาสตร์
 มนุษยชาติ — The Story of Mankind ของนาย เฮนรี เจมส์
 เวลล์ ซึ่งนักเลงหนังสือรู้จักกันทั่วโลกว่า ได้มีการทะเลาะ
 อย่างรุนแรง ตันก่งนานระหว่างนาย เวลล์ ผู้เขียน และ
 นายอีแตร เบดล็อก คณะภรรยานักหนังสือของอังกฤษ
 การทะเลาะนั้นไม่เพียง ๓ ยกหรือ ๒ ยก แต่ได้ใช้เหตุ
 ไรต์ “เล่นงาน” กันจนนาย เวลล์ ต้มหยาตายค้นยไป
 จากโลก หรือแม้หนังสือประวัติศาสตร์เล่มนี้ก็ด่าจนม
 นาน จะพิมพ์ออกจำหน่ายถึง ๕,๐๐๐,๐๐๐ เล่ม นาย
 เบดล็อกก็ไม่ยอม ว่าผิดว่าถูกกันเป็นบทเป็นหน้า ทำ
 ให้นักศึกษาทั่วไปได้ ความรู้ ความคิดใหม่ ๆ อีกมากมาย
 พูดถึงประวัติศาสตร์ของนายเวลล์ เขาจะโก่งปอก
 รอกุดถึงพงศาวดารไทยฉบับพระราชหัตถเลขา หรือ
 ของ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงรจนาแต่เดิมเกิด นักเลง
 พงศาวดารขนาด “ถานทอง” ตกตงกันมีได้มากมาย
 หลยดิบตงนใช่หรือไม่? ในสมัยเมื่อข้าพเจ้า “พลิก”
 หอดมุดแห่งชาติสืบกว่าปีมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ตั้งปัญหา
 ถามท่านที่ “ตงรกลองทอง” แล้วว่า ใครคือคนผู้เคียว

นี่ บางทีเราก็ไม่รู้เพราะได้แต่คำว่า “ท่านว่าของท่าน
อย่างนั้น” ซึ่งหากจะยึดถามอีกว่า “ถ้าเช่นนั้น เราจะ
ต้องศึกษาค้นคว้ากันต่อไปทำไม ในเมื่อบรรดาความรู้ของ
ชาติไทยแล้วแต่ท่านคนเดียวในโลก?” บางครั้งต้องสาร-
ภาพว่า รู้สึกชมชื่นความรู้ใน “ท่านว่า” เกี่ยวกับพง-
ศาวดารไทยมาก และถ้าจะให้ข้าพเจ้าเขียนผลของการ
ค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ - ลงทั้งหมดแล้ว หนังสือพง-
ศาวดารไทยฉบับของข้าพเจ้าเล่มนี้จะ วิจารณ์เพิ่มเติม ๆ หนังสือ
คือ “คำสารภาพ” ของของข้าพเจ้า รูดไร กระทบ !

เมื่อพูดถึงความเป็นจริง — fact ของหนังสือตรง
ระลึกลถึงปัญหาที่ตนเคยวางไว้ คือเป็นลูกบอมบ์เวลา ณ
พุทธศัมาคม หน้าวัดบวรนิเวศ เวลาบ่ายวันหนึ่งของเดือน
พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ในวันธรรมดาก็คำนวณว่า “คัมภีร์
พระไตรปิฎกทั้ง ๓ เล่ม เป็นพุทธวจนะทั้งหมดหรือ ?
ข้าพเจ้าได้อ่านพบว่า สมาชิกคนหนึ่งแห่งสมาคมค้นคว้า
ศาสนาในอินเดีย ผู้ไม่อาจจะนับถือศาสนาอย่างมหาย
ได้เริ่มค้นคว้าเรื่องนี้แล้ว และในกรุงเทพฯ ได้มีสมาธิ

แห่งใดมากมโต้งมากมหนึ่ง หรือมีใครคนใดคนหนึ่ง กัน
คว่าเกี่ยวกับเรื่องนี้หรือไม่ ?

—๘—

ในหลักวิชาการว่าด้วย ความเรียงร้อยแก้วหรือถ้อย
นิพนธ์ มีเทคนิคของการบรรยายละเอียดละเอียดมากในภา-
ษาคำงประเทศ มีฉะนั้นจะเป็น “ตั้ง” ที่น่าตั้งเวรหรือน่า
ตั้งตำรามาก เช่นจดหมายของเจ้าจอมมารดาซ้อณภินเป็น
ตัวอย่าง เมื่อมีตั้งขึ้นแนบบรรยายภาพโรงเรียน ที่นาง
ด่อน หนังสือแก่พระ ราชโอรส และพระ ราชธิดาในวังหลวง
แห่งพระมหากษัตริย์ทางตะวันออก Oriental Court ซึ่ง
เป็นพระราชมารฐานั้นใน ตั้งไปให้อำมาตย์บุตรของนาง คือ
จำเป็นอยู่เอง ที่นางจะต้องเขียน อย่างละเอียดที่สุดเท่าที่นาง
จะเขียนได้ วัตถุประสงค์ของความละเอียดละเอียดนั้น
ก็คือ บรรณาธิบายให้เห็นเป็นจริง หรืออาจวาดภาพ
ให้ใกล้เคียงความจริงที่สุด ทำไมนางจะไม่ว่า ถ้าหาก
ที่นางบรรยายนั้นเป็นดังที่บอกห้าม... มีประตูถึง ๓ ชั้น มี
คนเฝ้าทั้งชายทั้งหญิง อย่างกวดขันเข้มงวด มีเจ้าจอม

หม่อมห้ามหลายร้อยคน (ตามคำของนาง) ซึ่งจะออกไป
ไหนโดยมิได้รับพระบรมราชานุญาตมิได้เป็นอันขาด เป็น
อาเริ่ม เป็น “กุกคามารมณ” (ตามคำของนางอาเริ่มชาว
ฝรั่งเศษในเตอร์กีกคนหนึ่ง) ฯลฯ

แต่มีเรื่องอะไร ตอนไหน, คำไหนที่การเขียนของ
นาง ขวนให้เห็นว่าเป็นหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ?

เรื่องนี้จะต้องสังเกตกันด้วยความระมัดระวัง ข้อ
นี้ข้าพเจ้าได้ตำหนิการเขียน ของข้าพเจ้าในเอกสารเล่มนี้มา
แล้วครั้งหนึ่ง ก่อนนี้เพราะหัดต่อไปก็จำเป็นต้องคำหนัก
เพราะเรื่องผิดชาวและผิดเถิด — ในสัญญาของชาวผิด
เถิดถึงขั้นปราชญ์ ชนมหาเศรษฐี อย่างไรเพียงใดก็ตาม
นั้น เป็นเรื่องยุ่ง ข้าพเจ้าเองไม่ใช่ “ฝรั่งผิดคำ” และ
เป็นคนหนึ่งที่มีความรัก ความห่วงหา ความเป็นคนไทย
เต็มชีวิต แม้จะแสดงตนอย่างเปิดเผยเป็นถ้อยคำนับ
จำนวนล้าน ๆ คำมาแล้ว ชนชาติย่อมเป็นผู้บัญชาการ
โดยเด็ดขาดว่า ข้าพเจ้าเป็นไทยและจะต้องเป็นเสมอไป
จนวันตาย หนังสือของมิดชีดแอนนาและของมิดชีดแดน

ตอนในทึบๆของข้าพเจ้า มีใช้หนังสือที่ตกแต่งด้อยอย่าง
เดือเดือ หาทัดทำในหลักอักษรศาสตร์ และประวัติ
ศาสตร์มิได้ จริงอยู่ หลุยส์ - ลูกชายคนเดียวของมิดซิด
แอนนาร์จิกกบดของข้าพเจ้า - เจ้าไชยวรเชษฐ (เด็ค
กรรมยศ) เป็นอย่างดั่งกับเคยแนะนำดูให้ทั้งโรงงาน
ต่าง ๆ ในต่างปวง แต่มิดซิดเตอร์หลุยส์ไม่เคยรู้จักกับ
กับข้าพเจ้าผู้เกิดมาที่หลัง มิดซิดแดนคอนก็มีไร่หญ้า
ของข้าพเจ้า นอกจากเบ่งหญ้าของไร่หญ้าคือ วิบูล ธรรม
วิทย์ และกุ่มกุ่ม จันทรเรือง มิดเตอร์แดนคอนเคยสนทนา
กับข้าพเจ้าเพียงครั้งเดียว ในประเด็นปัญหาเรื่องวิชา
ปรัชญาในประเทศไทย ซึ่งใครก็รู้ว่าข้าพเจ้าได้ตั้งค้น
และขบเคี้ยวมานานเพียงใด ข้าพเจ้าได้ยืนยันไม่เห็นด้วย
ที่โลกหรือประเทศสยามมี “ พดเมืองที่ไม่มีคัมภีระ ” แดน
คอน และข้าพเจ้า อาจจะ ศรัทธาใน คิดแปลใหม่ ที่เรียกว่า
Cubism ที่วาดภาพโดยเอาคัมภีระของคนมาออกชนที่ตะโพก
หรือเท้า เพราะมันออกชนบนคอท่ามกลางบ่าทั้งต้อง
หลาดพันมีมาแล้ว..... แล้วมันไม่เคยฉลาดขึ้นสักที !

Atlantic Monthly ซึ่งเรื่องราวเกี่ยวกับ “พระ
เจ้ากรุงสยาม” บทแรกและบทต่อมาดังตีพิมพ์นั้น เป็นนิยาย
สำหรับของโลก ไม่ใช่หนังสือพิมพ์ชนิดที่ตีพิมพ์เพื่อ
ให้บรรณายกวัดหงส์ ฯ หรือวัด ตัมเกลียง อ่านให้อ่าน
อุบาสิกาทัง ฉะนั้น ความบรรยายเกี่ยวกับพระราชฐาน
ข้างในของวังหลวงที่มีตึกสีดแอนนาเขียนขึ้น จึงบรรจุข้อ
ความที่ประณีตละเอียดลออเท่าที่คำนิพนธ์พาดพิงได้ หาก
เปรียบเทียบกับคำบรรยายของหมอดมิจ ผู้จัดทำให้อาภาพ
ประกอบดังตีพิมพ์ด้วย จะเห็นได้ว่าฝีมือการบรรยาย
ของมิดซ์ดแอนนาสูงกว่าหมอดมิจมากมาย อ่านหนังสือ
ของหมอไม่เห็นภาพ ทั้ง ๆ ที่มีภาพ แต่อ่านหนังสือของ
มิดซ์ดแอนนาเห็นเป็นภาพ ดอยขึ้นมาทั้ง ๆ ที่ไม่มีภาพเลย
ในการบรรยายนั้น “เดอะแฮมม” มิได้ด่วงเกินเข้าไปถึง
ห้อง พระบรมมหาราชวัง หรือสิ่ง ที่ด่วงเกิน เลย ความพึงควร รู้ของ
รูปภาพสัตว์

รายละเอียดเรื่องสถานที่ในวังหลวง ของเราไม่ใช่
เรื่องแปลกสำหรับชาวไทย ข้าหลวงรักษากฎที่ ๕ และที่ ๖
มีจำนวนมากที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้เล่าถึงเรื่องความเป็นไป

ต่าง ๆ ในเขตหวงห้าม ที่เล่ามาคือ “เบือนหน้าหนี”
ทำนองอ่านหนังสือ “คำสารภาพ” ของรุสโซก็มิ ทั้ง
ได้ทราบว่ามีผู้ถ่ายทอดหนังสือ Anna and the King of
Siam และ The Ramanee of the Harem ออกเป็นภาษา
ไทยแล้ว ถ้าเขียนซ้ำก็จะผิดต่อหลักเกณฑ์การเขียนหนังสือ
ของข้าพเจ้า เรื่องจะไม่ยอมเขียนซ้ำเรื่องอะไรของ
ใครเป็นอันขาด แต่ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง เกี่ยวกับ
วังหลวงคือ หาอ่านคำบรรยายเป็นภาษาไทยโดยคน
ไทยมิได้ คือข้าพเจ้าเองมีธุระต้องเข้าไปพบ “อาญันโฆษ”
ในวังหลวงสมัยหนึ่งบ่อย ๆ ไปพบปะสนทนาแลกเปลี่ยน
ความคิดความเห็น กันแล้ว ก็มักจะ รับเงิน ออกมาโดย เร็ว
แม้ว่าทำงานของ “อาญันโฆษ” จะเป็นเพียงพระราชฐาน
ชั้นสอง อาจจะเป็นเพราะ “ได้กลิ่น” ไม่สู้จะดีเหมือนมิด
ชิดแอนนาก็ได้ ศิษย์หญิงหลายคนของข้าพเจ้าอยู่ในพระ
ราชฐานชั้น ๓ เคยเล่าเรื่อง “กลิ่นไม่ดี” ให้ข้าพเจ้าฟัง
เหมือนกัน อย่างไรก็ตามเราจะหาเรื่องคำนิมิตชิดแอนนา
ในการบรรยายตอนแรก ๆ นั้นมิได้เลย นางได้แสดงวุฒิ
ทางการเขียนของนางอย่างกล้าหาญ และดัดดวยยิ่ง

มิดชิดแน่นทึบจนเด้า คงไม่ได้รับ สนิมจากลูกหลานของมิด
ชิดแอนนา ในการเขียนได้ให้รู้ว่ามีมิดชิดแอนนา หลาย
บทหลายตอน

ตอนฉกรรจ์ คือ “เรื่องฮาเร็ม” ซึ่งจะกล่าวโดย
พิศดารในบทที่ ๘

ตอนที่ออกใจหยวนกันมากก็คือ การบรรยาย
เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของ “พระเจ้ากรุงสยาม”

เรื่องนี้ จะเขียนออกกึ่งหน้ากึ่งประเด็นก็ไม่มี
วันจบ จะเขียนมาแต่อย่างช้าช้าก็ตาม อุปมาถึงความ
แตกต่างของเงินระหว่างพ่อเลี้ยงป่าไม้สักเมืองเหนือในอดีต
กับ “ฝรั่ง” ผู้ได้สัมปทานทำป่าไม้ เรามีเงิน ๓ ล้านบาท
เราคิดว่ามันคงอย่างนั่นแหละ ทั้ง ๆ ที่ทำงานรับช่วงจาก
ไม้จาก “ฝรั่ง” เราสร้างวัด ซอรถยนต์ ทำบุญ มี
เมียใหม่ ฯลฯ วางตัวได้อย่างภาคภูมิ ชนิดเป็นที่หนึ่งของ
คนละ! ตรงกันข้ามกับ “ฝรั่ง” ผู้เป็นเจ้าของป่าไม้ใน
เมืองไทย ซึ่งได้กำไรปีละ ๓๐ ล้านบาท ยังบ่นว่าน้อย
เนื่องจาก ๓ ปีก่อน และ ๗ ปีก่อน ได้กำไรถึงปีละ ๒๐
ล้านบาท !

ความรู้เรื่องชีวิตของเรา กับความรู้เรื่องชีวิต
ของชาวต่างประเทศก็แตกต่างกันนัก เราเกิดมาใน
บ้าน โตในบ้าน, เรียนในบ้าน, ทำงานในบ้าน และแต่ง
งาน และแก่ และตายในบ้าน เราเกิดมาในบ้านเหมือนกัน
กัน แต่เป็น “บ้านของโลก” ชีวิตของเราต้องท่องเที่ยว
ไปเผชิญไป เรามีโลกเป็นโรงเรียน เป็นโรงละคร เป็น
ที่แสดงบทบาทสำคัญแห่งชีวิต และมี และอยู่ และ
แต่งงาน และตายในโลก ถ้าเราไม่อาจตายในบ้านได้
เพราะฉะนั้นเพลง Home Sweet Home ของเราจึงไพเราะ
จับใจนัก ที่บริษัทกระเวนดี—เช่นจอร์จฟอกซ์ ให้ “พระ
เจ้ากรุงสยาม” บริพาช เมื่อได้ยิน “เดอะแฮมม” ตอน
พระราชโอรสและพระราชธิดาให้ร้องเพลง Home Sweet
Home ว่า “อับรึ้ย....อับรึ้ย” ก็ควรอยู่! ครั้นถึง
เวลาเขียนเรื่องราวชีวิตของเรา จะเขียนเรื่องเกี่ยวกับ
กับใครก็ตาม เขาก็เขียนด้วยทัศนคติอันดีมั่งคั่งอย่าง
ถ่องแท้แล้ว เขาเขียนด้วยรักชีวิตดี เขาไม่อาจที่จะ
เขียนได้อย่างเรา ซึ่งเป็นไปอย่างที่เราเขียน “ในท้องเรียน”
จนวันตาย มีชีวิตแสนน่ายินดีเหมือนกับคำวิเคราะห์สั้น ๆ

ก่อนนางเขียนเรื่องเกี่ยวกับ “พระเจ้ากรุงสยาม” ในนิตย-
สารของไดกอนางมิได้เป็นทาสใด ๆ ขณะที่เขียนนั้นนางก็
หมดข้อผูกพันใดๆ ที่จะเป็นลูกจ้างหรือคนใช้ของรัฐบาล
ที่ ๔ แล้ว ฉะนั้นเรื่องที่เกี่ยวกับพระนิตยต่างๆ ของนาย
จ้างเก่าของนางจึงระเบิดออกอย่างรุนแรง อย่างที่ผู้หญิง
ผู้ใดคนหนึ่งจะสรรหาถ้อยคำมาเขียนได้ และใครเล่าจะกล้า
คำหินางในแง่เสรีภาพของการเขียน นอกจากจะใช้
“ทฤษฎีนายศตาดิน” ดังกล่าวแล้ว?

แต่ถ้าจะมีบางท่านกล่าวว่า ข้าพเจ้าดูเอนเอียง
จะเข้าข้าง “เดอะแทมม” มากเกินไปกรรมัง คำกล่าว
เช่นนี้อาจจะถูกต้อง เพราะการวินิจฉัยชีวิตคนสำคัญ
ขนาดพระมหากษัตริย์ให้โลกฟัง จะเป็นการวินิจฉัยแต่
ส่วนดีส่วนงามเท่านั้นไม่ได้ ถ้าไม่ให้วิให้ชมก็อย่าเขียน
กันเลยทีเดียว เป็นการหมดเรื่องต้นเรื่องกันเสียที ก็เมื่อ
ทั้งมิสซิสแอนนาแถมมิสซิสแดนดอนเขียนกัน แล้วพิมพ์จำ
หน่ายไปทั่วโลก และถูกถ่ายทอดออกเป็นภาษาเจริญ
เกือบทุกภาษาในโลก องค์ “พระเจ้ากรุงสยาม” ย่อม
ต้องได้รับทั้งคำสรรเสริญและคำตำหนิ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา

คาเหลื่อเกินในโลก คำสรรเสริญและคำตำหนิบางคน
ก็หย่อนบางคนก็ตึง อันเป็นธรรมดาปุถุชนชั้นวิสัย เรา
ท่านผู้เป็นพคณิกกรของหลานเหลนของพระองค์ ก็ควรจะ
ได้ศึกษาได้ร่วมวิเคราะห์กันบ้างตามสมควร นักเลงหนังสือ
ไทยชั้นพิรภันท์อาจ จะ ไร้อำนาจ ชื่อ และ ทำลาย หนังสือ
An English Governess at the Siamese Court ได้เป็น
ส่วนมาก เนื่องจากเข้าใจว่ามีข้อความบางคนหมิ่นพระ
บรมเชษฐาภาพ แต่ก็ยังไม่เข้าใจว่าหนังสือเล่มนี้จะหาย
ศูนย์ไปจากโลกหรือกรุงเทพฯ จนหมดสิ้นแล้ว ที่ข้าพเจ้าก
ยัม และหนังสือ Anna and the King of Siam เล่า
บ้างบันทึกเกิดขึ้นตลาด วิถีทำลายหนังสือแบบจีนซึ่งต้องเค
วิศิษฐาญ โฉมเขลาที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์นั้น จะนำ
มาไร้อกมิได้แล้ว.....

ความเป็นจริงย่อมด้อยชนเหนือหน้า เหนือฟ้าเสมอ
ประเด็นที่เราหลงเชื่ออย่างงมงาย ไม่ควรจะไม่
เรื่อเรื่อนนอกคอกที่คณะที่เห็น “พระเจ้ากรุงสยาม” เป็นเทพ
เจ้า เป็นเทพบิดร เป็นคนเหนือคน ต้องอยู่เฉยหรืออยู่
ทันคำคำหนิใดๆ ของมนุษย์ อย่าว่าแต่พระเจ้าแผ่นดิน

แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่เด็กและยากจนเพียง
เท่านั้น ในอินเดีย ในอาระเบีย ในอียิปต์ ในยุโรป
ตะวันออก มีจักรพรรดิบ้าง มหาราชบ้าง ราชินีบ้าง ดัน
แต่ทรงอำนาจใหญ่โต มีกองทัพมหา มีอาณาเขตประ
เทศไพศาล มีพระราชทรัพย์มากมายหลายร้อยโกฏิ
ทั้งในอดีตไกลและใกล้ ไม่เคยปรากฏว่าใครจะรอดพ้น
ไปจาก fairer criticism แม้แต่คนเดียว ที่คัดค้านซึ่ง
ไม่ดีก็ต้องดี ถ้าจะไม่ให้ดี อนุญาตให้แต่ชมนิดเท่านั้น
(ซึ่งไม่เคยมี) ก็ต้องฆ่าแกงคนที่คิดนั้นๆ เสีย แต่ถ้าไม่
ฆ่าและจะห้ามไม่ให้คิดเช่นนั้น แม้พระผู้เป็นเจ้าลงมากทราบ
ให้ร้องร่ำอย่างไรก็ไม่สำเร็จ!

มิดชิดแอนนาสตรักรีย์ “พระเจ้ากรุงสยาม” มาก
มายในการทำงานเพื่อประเทศชาติ แต่คำนิพนธ์ของคำว่า
เป็นสามีที่ใช้ไม่ได้ของภรรยา (เรื่องเจ้าจอมมารดาอ่อน
กติน ฯลฯ) เป็นญาติที่ใช้ไม่ได้แม้แต่น้องร่วมท้อง (เรื่อง
ใช้คนวางยาพิษสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ) เป็นผู้ขายที่มีเมีย
มากผิดปกติ (บุพเพ ๔) ทรงมีความอาฆาตรุนแรง พระ
โทะษะจาริตรายกาจ เห็นยอแน่น ใช้คนไม่เป็นเจตนา

แต่พระทัยของพระองค์ฝ่ายเดียวว่าดา ซึ่งเป็นการรู้สึก
ซึ่งดั้นไม่ไฉน impressiveness ของนางตลอดเวลาร่วม
มี ที่บนราชเวรณการณอยู่ นางรู้สึกเช่นนั้น พะเห็น
เช่นนั้น โดนกับตัวเองเช่นนั้น รู้สึกเช่นนั้น แล้วนางก็
เขียนความรู้สึกเช่นนั้นๆ เป็นอักษร เขียนแล้วแะเมื่อ
หนังสือ Atlantic Monthly พิมพ์ออกไปแล้ว นางก็ไม่
ได้กล่าวไว้ เรื่องขอให้เชื่อว่าเป็นความจริง ๑๐๐ เปอร-
เซ็นต์ หรือทุกคนพึงต้องเชื่อทุกตัวอักษรทุกอักษร รัช
กาลที่ ๕ แะดั่งเดิมกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งไม่
ทรงเห็นเหตุการณ์เหล่านี้โดยที่ทรงมีพระชนมายุ น้อย
อาจจะเขียนเรื่อง Mis Anna Leonowens and My father
หรือสมมติคนใดคนหนึ่งในราชวงศ์จักรีน่าจะเขียน
ถ้าเห็นว่ามีผิดพลาด ไม่ใช่พิมพ์หรือไม่ใช่พูดเพียง
๖-๓ พันคำ ในขณะที่มีดั่งเดิมเขียนถึง ๑๐,๐๐๐ กว่า
คำ แต่ก็ไม่เห็นมีใครทรงเขียนให้ปรากฏหลักฐานพอที่
เราจะยึดถือเป็นหลักฐานวิจารณ์ดั่งได้ ที่น่าขำใจ
อย่างยิ่ง คือต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ ผู้ทรงเป็น
นักวิจารณ์นักศรัทธา พระองค์ไม่เคยทรงเขียนเกี่ยวกับ

“เดอะแฮมมิ่ง” ของพระองค์แม้แต่คำหนึ่ง ก็ด้ายๆ กับ
มิดชีดแอนนาไม่เคยมีชีวิตอยู่ในโลก และไม่เคยถวายเป็น
อักษรแก่พระองค์

“พระเจ้ากรุงสยาม” เคยทรงยัง “กับเดอะแฮมมิ่ง”
ถึงกับเกลียดพาราตย์อย่างชั่วช้า เหมือนกัน ครบหนึ่งเมื่อเจ้าพา
หญิงจันทร์มาจนตลอดพระชนม์แล้ว พระองค์เคยประทาน
พระขำมรงค์คำให้ “เดอะแฮมมิ่ง” ดวงหนึ่ง พร้อมกับ
พระราชทานตำแหน่ง “เจ้าคุณเศรษฐีใหญ่” มีที่ดินมีศักดินา
มิใช่น้อยแถมดพรู! เรื่องนี้นางได้บอกกันศักดิ์แห่งสุภาพ
สตรีผิวขาว สมัยนั้นโดยสุภาพไม่ตนองตอบ และได้ถวาย
พระขำมรงค์คำคำนี้ ในขณะที่ยังคงโคปรีในสโม่
ของผิวขาวขาว นางทราบเรื่องพระราชประสงค์ที่ทรงรับสั่ง
ทรงขุดสยามให้หาสุภาพสตรีอังกฤษ (ไม่ใช่ผู้หญิงฝรั่งเศษ)
ตระกูลดี การศึกษาดี สุภาพดี ด้วย เพื่อเป็นเจ้าจอม
อย่างเป็นทางการธรรมดา

ปัญหามีอยู่ว่า คำคำนิมของมิดชีดแอนนา
ถูกต้องหรือไม่?

ถ้าไม่ถูกต้องจำเป็นที่ฉันจะต้องถามว่า ไม่ถูกต้องตรงไหน และเราจะบอกรับพระเกียรติของมหาภิกษุตรีผู้ประเสริฐของเราโดยเราอย่างไร? ไม่ใช่เจียพั้งว่าจะมีค่าแก่คนใดคนหนึ่งจากประเทศอินเดีย! เป็นต้นเช่นที่มีดิซิดแอนนาเขียนว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงเป็นพระมหาภิกษุที่เหนียวแน่น ทรงจ้างนางมาเป็นเวลาร่วม ๖ ปีงานที่เพิ่มให้แก่นางจนเป็นงานที่ไม่เป็นเวลา ทั้งทรงสัญญาด้วยว่า ถ้าทรงเห็นว่าม้งานมากนั้น ก็จะพระราชทานเงินเดือนเพิ่มให้ แต่ไม่เคยทรงเพิ่มให้โดยจนกระทั่งนางดาออกตำแหน่ง “ราชเลขาธุการณ” ก็มิได้ตกลงกันมาแต่เดิม พอมาถึงกัมมอบงานใหม่ นอกข้อตกลงให้ทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าก็อยากเห็นเหมือนกันว่าใครจะแก้อย่างไร.... ใครบ้างเล่าที่เป็นนักศึกษาดำคัญของไทยสมัยนั้น ที่รู้อย่างไรได้ชีวิต และบันทึกได้เป็นหลักฐาน?

เรื่องเป็นด้ามที่ไขไม่ได้ของภรรยา

เรื่องพิชาน้องร่วมท้อง เพราะเห็นแก่ลูก

เรื่องเขาแต่ใจคนอย่างเข็ดถอนเห็ดออกถัน

เรื่องความอาฆาตรุนแรง เช่นเรื่องเผาเจ้าจอม
ทับทิมทั้งเป็น ฯลฯ

—๑๐—

อา! บัดนี้มาถึงตอนที่คนทุกคนเห็นภาพยนตร์ตอนเผา
เจ้าจอมทับทิมทั้งเป็น และว่า “ฝรั่งหมิ่นพระบรมเช
ษฐา” และว่า “ไทยเป็นชาติป่าเถื่อน” แล้ว ต้องด่า
มันหนักแน่นมานาน ข้าพเจ้าถามว่าใครเป็นนักศึกษาดำคณ
ของรัชกาลที่ ๕ ที่รู้เรื่องราวต่างๆ อย่างใกล้ชิดและมันตึก
เบื่องลัฏฐานได้? กรมหลวงวงศา หรือ? กรมขุนบำ
ราบ หรือ? กรมขุนวรจักร หรือ? เจ้าพระยาภาณุโ
ธัยวงศ์ หรือสมเด็จพระยาองค์ใหญ่ หรือ? พระยา
มอรัตนราชอดุล หรือสมเด็จพระยาองค์น้อย หรือ?
หรือจะมีใครบ้าง? โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมเด็จพระยา
องค์ใหญ่องค์น้อย “มีบุญ” มากเกินไป กระทั่งชื่อ
เสียงเกือบ “ไม่ยอม” ให้คิดพงศาวดารนั้น เห็นจะไม่
มันตึกเรื่องราวต่างๆ ได้ กรมขุนวรจักร (คันธฤต “ปราช

โมท”) เด่าก็โดนเจ้าพระยาตากดาโหมควาดเอาคราหวประชม
จะถวายเป็นดินแก่เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ ว่าเป็นท่านองบ่ม
บ่ามไม่เข้าเรื่อง ไม่มีลักษณะเป็นผู้ใหญ่ เห็นจะเซ็ดชยาค
กรมขุนบำราช(ต้นสกุล“มาลากุล”)ก็ทรงชำนาญแต่การ
ช่างศิลป์ ไม่สู้จะเอาเรื่องราวกับใคร กรมหลวงวงศา
(ต้นสกุล“ฉันทวงศ์”)เด่า ก็ทรงเป็นหมอที่ไม่ใช่ออย่างหมอ
ปลัดเด เรามองไม่เห็นใคร ทางวัดวาอารามเด่า ก็มีอีก
๓ ที่นั่นคือ กรมหมื่นปวเรศวิริยาลงกรณ เจ้าอาวาสวัดบวร
นิเวศหนึ่ง ท่านผู้นี้ตั้งเอกจากการรจนา พระราชประวัติ
“พระเจ้ากรุงสยาม” เข้าใจว่ามีควมรู้มาก แต่ก็ทรง
ดำรวมและทรงระมัดระวังอย่างดำด้น ในพระราชประวัติ
ที่รจนาเด่า ดูจะเหมาะสำหรับการเทศนาแก้อบาติ อบาติ
กาแก่ๆ เฒ่าๆ เท่านั้น กล่าวคือไม่มีจุดอ่อนเป็นนัยบ่ญหา
ชวนให้ขบคิดเลย นายแสงกาดีเขียนพระราชประวัติของ
รัชกาลที่ ๔ เมื่อทรงเป็นพระภิกษุอยู่ ก็อย่างหนึ่งชื่อของ
กรมหมื่นปวเรศวิ พระภิกษุตั้งชั้นราชาคณะผู้ใหญ่องค์
ที่ ๒ คือสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆัง ท่านเป็น
ผู้ดำเร้าเร้ว เป็นที่แน่นอนว่า พระคุณเจ้าองค์นั้นใครมา

เล่าเรื่อง “เผ่าผัวเมียเป็นๆ” ท่านคงหลับตาตะลุกตะลั่น
เข้ากุฏิไป องค์สุดท้ายคือสมเด็จพระสังฆราช (ด่า) แห่ง
วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ยศ สมเด็จพระสังฆราช ธรรมยุติกนิกาย
สมัยนั้น

สมเด็จพระสังฆราช (ด่า) ตามคำของปรีชา
เมธี ค.ว.ส. วรรณโกถด่าว่า เป็นพระภิกษุชั้นผู้ใหญ่
ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาแตกฉาน ทรงแตกฉานใน
ปฏิภารทั้งปวงบนตำราในพระพุทธคัมภีร์ ประกอบกับทรง
เป็นญาติของ ค.ว.ส. วรรณโก ได้ทรงสั่งสอนความรู้
ในทางพระพุทธศาสนาแก่ท่านปรีชาเมธีมาก มาย จน ถัดไป
ใจไม่รอคิดจะโอนชาติจากไทยไปเป็นอื่น ประวัติของสมเด็จพระ
สังฆราช (ด่า) โดยผู้อื่นนั้นไม่น่าเชื่อถือ เพราะเกิด
ไม่ทันท่านประการหนึ่ง บัญญาไม่ถึงท่านประการหนึ่ง ถึง
ผู้เขียนจะเป็นพระเจ้าแผ่นดินก็ไม่ควรเชื่อจากเหตุผลข้อที่ ๑
และข้อที่ ๒ ประการสุดท้ายเพราะท่านผู้เขียนไม่ใช่ปรีชา
เมธี เช่นการเขียนของ ก.ส.ร. กุหลาบ และคำด่า
เก่าๆต่างๆทั้งปวง แต่ ค.ว.ส. วรรณโกนั้น สมเด็จพระ
สังฆราช (ด่า) ทรงมีปฏิปทาละม้ายสมเด็จพระพุทธาจารย์

(โต) 'คือทรงตัดทั้งกิเลสทั้งปวงแล้วโดยเด็ดขาด ทรงเป็น
ผู้บริสุทธิ์ยิ่ง ทรงเสวยความสุขชั้นสูงในการปฏิบัติวิปัส
สนากัมมมีฐาน ๗๑

สมเด็จพระสังฆราช (ด้า) ทรงรับเจ้าจอมทับทิม
ผู้พลอยตัวเป็นเนร ให้เข้าอยู่ในวัดราชประดิษฐ!

มีสัตว์ดีแฉฉาได้เคยเห็น และเข้าเฝ้าสมเด็จพระ
สังฆราช (ด้า) หลายครั้งในโบสถ์วัดพระแก้ว ใน วัง หาดวง
วันแรกเปิดโรงเรียนและที่วัดราชประดิษฐ์ นางมีความ
รู้ในทางวิปัสสนากัมมมีฐานจากเมืองไทยในคันธี ในคำรำ
พรรณของนางนั้น นางรู้ดีว่าสมเด็จพระสังฆราช (ด้า)
ทรงเป็นพระภิกษุที่ดำเนินไปมาจุดดวงของท่านดอย ท่านทรง
ชำเลืองดูแต่เบื้องต่ำเป็นนิจสิน รับสั่งว่าและทรงเป็นท
เคาพนันมือของ "พระเจ้ากรุงสยาม" เป็นพิเศษ

ในคำให้การของเจ้าจอมทับทิมกล่าวอย่างขอหา —
ราชาสมเด็จพระสังฆราช (ด้า) เป็นพยานและเมื่อมีสัตว์
ดีแฉฉาเข้ามากราบทูลข้อเท็จจริงต่อ "พระเจ้ากรุงสยาม"
นั้น นายจางของนางไม่ยอมฟัง และไม่ยอมไปรบกวนท่าน

ผู้ทรงศักดิ์เลย เพียงแต่ทรงแอนนาอย่างสุดขีด และทรง
ควาตออกมาคำเดียวว่า “บ้า! แท้หม่เธอบ้า!”

เรื่องเดิมมีอยู่ว่า เจ้าจอมทับทิมลูกพ่อแม่ ซึ่งเป็น
ข้าราชการนำตัวมาถวายเมื่ออายุได้ ๑๕ ปี ขณะนั้น “พระ
เจ้ากรุงสยาม” ทรงมีพระชนมายุได้ ๖๐ ปีแล้ว (พระทนต์
หมุดพระโอรสธิดามาแต่ทรงเป็นพระภิกษุ) ทับทิมชอบพอกับ
หนุ่มน้อยผู้หนึ่ง ผู้ได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนา ณ วัด
ราชประดิษฐ ต่อมาหนุ่มน้อยผู้นั้นได้เป็นพระครูปลัดใบ
ฎีกา ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราช (สา) เมื่อพ่อแม่
นำตัวทับทิมมาถวายแล้ว ทับทิมไม่ยอมถวายตัวด้วยความ
กตเวทิตาถึงวงศ์ตระกูล กระทั่งหลบหนีออกจากวังไป
เราไม่ต้องกล่าวถึงว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” จะทรงพิโรธ
สักเพียงใด ครั้งแรกให้วังค้นทุกวัง ต่อมาให้ค้นบ้านทุกบ้าน
ต่อมาให้ค้นวัดทุกวัด และทรงประกาศให้รางวัลจำนวนมาก
แก่ผู้ที่สามารถนำจับมาได้

ทับทิมมาเรียนหนังสือกับมิสซิส แอนนา ต้องสาม
เดือน เมื่อศิษย์หายไชนางก็ถามหา ทว่าจจะทราบเรื่อง
ละเอียด ทับทิมก็ถูกจับได้ที่วัดราชประดิษฐ เป็นเนร

ปรนนิบัติในกุฎพระครุปลัดใบฎีกาอยู่ นางดารภาพว่า
ความผิดทั้งปวงเป็นของนางแต่ผู้เดียว พระครุปลัดไม่รู้
เห็นและไม่รู้ด้วยซ้ำว่า เณรน้อยที่ดื่มเต้าอาจารย์ตั้ง
มาให้ปฏิบัติตนนั้นเป็นผู้หญิง และเป็นเจ้าจอมของพระ
มหากษัตริย์ ศาสตราจารย์พิจารณาแล้วเห็นว่าฟังไม่ขึ้น จึง
คัดค้านให้เผาทิ้งเป็น!

เรื่องทำนองนี้ เป็นเรื่องเดียวกันกับเรื่องพระองค์
เจ้าหญิงใหญ่ยิ่ง พระราชธิดาองค์แรกของ “พระเจ้ากรุง
สยาม” กับกิตติแห่งวัดราชประดิษฐดังกล่าวมาแล้ว เป็น
เรื่องที่ช่วยไม่ได้ คติของความรักมีว่า ความรักนั้นมิ
มีกและมิถูกกฎเกณฑ์มารัดไขประตอรรใดทุกแห่ง คติ
ทางฝ่ายปรัชญากว่า ชายที่คู่กับหญิงนั้นเป็นเพราะพระ
โทษะจริตของพระผู้เป็นเจ้า เดิมทีนั้นโลกมนุษย์ไม่มีทั้ง
หญิงและชาย หากมีสัตว์ชนิดหนึ่ง มีสี่มือสี่เท้าตา มี
ฤทธิ์มีอำนาจมาก เมื่อพระผู้เป็นเจ้าทรงพ้นสัตว์ชนิดนั้น
ออกเป็น ๒ ซีกแล้ว ก็กลายเป็นชายซีกหนึ่ง หญิงซีก
หนึ่ง คู่ของใครก็ปรารถนาจะวิ่งเข้าหากัน กฎหมายหรือ

จะห้ามได้ ในเมื่อพระผู้เป็นเจ้ายังห้ามเท่าห้ามก็มีพั่ง กระ
ทั้งทรงให้กำเนิด “คิวบิต” หรือถามเทพชนเป็นท่านของว่า
“หนามยอกเอาหนามบ่ง” ดังนี้

ในการตัดสินเผาเจ้าจอมทับทิม กับพระครูปลัดใบ
ฎีกาทังเป็น^๕ ทำความเจ็บไข้แก่มัสซิดแอนนาอย่าง
สาหัส นางป่วย ๓ เดือนเต็ม และนางตัดสินใจดับประ
เทศอังกฤษ จะเป็นตายอย่างไรก็ต้องกลับ นางเริ่มเป็น
โรคเส้นประสาท คร.แคมเบต แนะนำว่า ต้องทุเลางาน
จะทำงานหนักอย่างเก่ามิได้ ทั้งได้กราบทูล “พระเจ้ากรุง
สยาม” ให้ทรงปรานีนาง

ชาวต่างประเทศ คนอื่นรู้เรื่องแผนกโทษหญิงชาย
ทั้ง^๕หรือไม่? โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีเรื่องในหนังสือ
Bangkok Calendar ของปลัดเต และในหนังสือ The
Siam Repository ของหมอดสมิหรือไม?

ต้องนับว่าเป็นการแปลกประหลาดมิใช่น้อย ที่ไม่
ปรากฏเรื่องฉกรรจ์เรื่อง^๕ในหนังสือ พิมพ์มัย^๕นั้น ฉบับใด
แต่^๕นักศึกษาคือต้องระลึกว่าหนังสือ Bangkok Calendar

หนังสือ Siam Repository นั้น หอสมุดแห่งชาติไม่มี
ฉบับชุด แต่ว่าแต่หนังสือบันทึกเหตุการณ์ของชาวต่าง
ประเทศในกรุงเทพฯ สมัยนั้นไม่ครบชุดเลย แม้แต่หนังสือ
ราชการจากเบงกอลก็ไม่มีครบ ในรัชกาลที่ ๕ หนังสือ
ราชการจากเบงกอล “หายไปเฉยๆ” คง ๕ ปีก็มี หนังสือ
กิจการราชการเบงกอลในรัชกาลที่ ๔ จะเป็นอย่างไร?

เมื่อภาพยนตร์ฉายเรื่อง “แอนนากับพระเจ้ากรุง
สยาม” ใหม่ๆ มีนักศึกษาไทยวิจารณ์เรื่องอย่างจริง
จัง ๓ คน ที่จริงจริงกว่าใครคือผู้ที่วิจารณ์ลงในหนังสือ
Standard ข้าพเจ้าวิจารณ์เป็นคนที่ต้อง ผู้วิจารณ์คนที่
๑ ไม่สมควรเอ่ยชื่อเลยฉันทน์ การวิจารณ์ในหนังสือ
Standard ได้บังเอิญกระเียบติยของ “พระเจ้ากรุงสยาม”
มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตอนเฝ้าเจ้าจอมทับทิม
แต่ไม่ได้สดุดีคุณวิเศษของรัชกาลที่ ๔ ในประเด็นความรัก
ชาติไทยอย่างไม่มีใครเสมอเหมือน ข้าพเจ้ามีความเห็น
ว่ารัฐบาลสยามควรจะรอบใจวิรัชตะเวนต์ เช่น จุฬาลงกรณ์
เดี่ยอีก ที่ทำให้ความรักรักชาติไทยยังเกิดชนทามกลาง

ชาวไทยอย่างแรงกล้า... ตึกว่าบทกวีทุกบท, ภาพ
ยนต์อื่นทุกเรื่อง, บทเพลงรักชาติอันน่าฟังเวททุกเพลง
 ฯลฯ กล่าวด้วยน้ำใสใจจริงแล้ว เรื่องเผด็จการจอมทัพ
เป็นเรื่องสนุก ก็กฎหมายวางไว้ว่าให้เผด็จเป็นกึ่งเผด็จ ไม่
เห็นจะบ้าเถื่อนอะไรในเวลาตั้ง ๓๐๐ ปีแล้ว ข้าพเจ้าไม่
เห็นพ้องกับการแก้ว่ การเผด็จ^๕เป็น^๕เรื่อง^๕ขม
ก้นในยุโรป เรื่องสมาคม Klu-Klux-Klan ใน ส.ร. อเมริ
กาที่เผด็จาณิกร ที่ทำลายความบริสุทธิ์ของหญิงสาว^๕
เป็นกึ่งมั่วๆ ๕๐-๓๐ ปีมาแล้วก็เผด็จกัน จะแก้กันทำไม
ประเท็น!

ทำไมไม่คิดแก้เรื่องที่ “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรง
เป็นต้นตอของการใช้คำว่า “ลาว” เกี่ยวกับวงศ์ของสมเด็จพระ
บรมโกศที่ สวรรค์ ได้ทรงพูด ทรงเขียนด้วยความ
เจ้าพระทัยผิดให้บังเกิดความเข้าใจว่า “ลาว” เป็นคำคำ,
เป็นคำอหาวยะ, เป็นคำส่อปรก และทำให้เกิดความ
รู้สึก^๕ว่าชาวไทยอิสาน และชาวไทยเหื่อนนั้นเป็น “ลาว”
ไม่ใช่ “ไทย”?

ทำไมไม่แก้เรื่องสำคัญ ที่บริษัทฟ็อกซ์หลงเข้าใจ
ผิดว่า “การเปิดสยาม” เป็นผลงานของมิสซังแอนนา
แต่ถามความเป็นจริง เป็นพระปรีชาสามารถยิ่ง ของ
“พระเจ้ากรุงสยาม” ?

ทำไมไม่รู้เจตย์คู่สูงชะตูดข้างโบสถ์วัดสระเกศ ซึ่ง
“พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงก่อไว้เพื่อบรรจุอัฐิของพระครุ
มอดกใบฎีกาและทัมทิม.... หรือเขียนหนังสือบังคับให้
นักเรียนทั่วประเทศเรียนว่า เจตย์คู่สูงชะตูดข้างโบสถ์วัด
สระเกศนั้น “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงสร้างจนกิจจริงอยู่
ที่บรรจุกระดูกถึงและหมดตัวไปหมด ไม่ใช่บรรจุกระดูก
คน คู่เดียวกับรัชกาลที่ ๖ ไม่รู้จะสร้างอนุสาวรีย์คน
สำคัญของไทยคนใด จึงสร้างอนุสาวรีย์หมา “หย่าเหด”
ไว้แทนครบรูป ?

ทำไมไม่แก้เกี่ยวกับเรื่องที่ดินบริเวณวัดราชประดิษฐ
ฐานใน ซึ่งเป็นที่ดินของพระสงฆ์ตามเนร มีคำสั่งห้าม
พลเรือนอย่างเหี้ยมเข้าไป ตลอดจนมาถึงทุกวันนี้ ?

ต่อมามีเรื่องเกี่ยวกับเจ้าจอมทัมทิมควรเขียนอีกว่า
ได้สืบเสาะหาหลักฐานแล้วไม่ปรากฏว่า เจ้าจอมทัมทิมมี

ตัวคนจริง และเป็น เรื่อง ที่พูดกัน เขียนกันเมื่อ
เร็ว ๆ นี้!

ประเด็นพิวเคอเรท์ใหม่ก็คือ ท่านผู้เขียน แก่เรื่อง
การเผาคนทั้งเป็น ในหนังสือ Standard เชื่อว่าเจ้าจอม
ทัตติยีนมัตถกวจนจริง จึงแก้ตรงปลายประเด็น แต่
“เจ้าหน้าทีความรู้แห่งราชวงศ์จักรี” คนใหม่ว่า ไม่มี
จริงทั้งหมด คนก็ไม่มีการเผาคนทั้งเป็นก็ไม่ มี ซึ่งทำให้
เราพิศวงสงสัยที่มาของความรู้นั้น ว่าอยู่ในคัมภีร์ใด? พินพิ
แต่เมื่อใด? หรือเป็นงานของประจำตระกูลพินพิไม่ได้?
หรือหากไม่มีคัมภีร์ เป็นคำเล่าจากยาย ตา แก่ คนใด?
 ฯลฯ ที่น่าพิศวงที่สุดคือ การเขียนที่บอกได้แต่ว่า ทัตติย
ีนมัตถกวจน หลัฐานอื่นไม่บอกหรือไม่อาจจะบอกได้ และ
ข้าพเจ้าหรือใคร ๆ ก็ไม่อาจจะอด หัวเราะ เขาะ ต่อ ความรู้
ชนิดนี้ได้ การเขียนการพูดทำนองนี้ โสมนมอมม่อนัก
ทั้ง ๆ ที่เป็นสมัยประชาธิปไตย ซึ่งต้องถกถกถนถนอัน
เต็มไปด้วยการปล้นปล้อนหลอกถวงของผู้เขียนหรือผู้พูด
นั้น ถ้าสืบให้ให้เห็นตลอดไปถึงโคตร ตระกูล พ่อ แม่
ไม่ผิดอะไรกับ ของไซ บังชา คนไร่ของ คอน กักโชด

เวลาเมาเบียร์..... จนชีพาหันหลงว่าความออกไปรบกั
กัหันตมที่กำดัหมุ่น แด้วกดับมาคู้เรื่อกับนายว่า ไป
ปรามอศัวินมา !

มีวันหนึ่งซึ่ง มิดชีสแอนนา กลับมาทำงาน “แต่
ร่างกาย” ในหน้าที่ราชเลขาณุกาวิณ “พระเจ้ากรุงสยาม”
ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐอย่างยิ่ง ที่ทรงดำรงภาพ
กับ แอนนาว่า “เราเสียใจสำหรับเรื่องทัตทิมา เรา
บริสุทธิ เราเห็นเขาทั้งสอง... แหม่ม เราเสียใจมาก
ขอเป็นฝ่ายถูก แต่กฎหมายของเราเข้มงวดเหลือเกิน
เราจะสร้างอนุสาวรีย์ให้แก่ทั้งสอง ”

—๑๑—

ข้อควรต้งคิดประการสุดท้ายคือ ปลัดเล

ประวัติและงานของท่านผู้นี้ ในหนังสือ Twenty
Years of the American Mission in Siam ทำให้ผู้อ่าน
รู้ตกว่า พระชาวคริสต์เตียนอเมริกันผู้นี้ หากความต้งพร้อย
มิได้ คุ้เคยกับประวัติและงานของ ดร. อี.ซี. คอวค
แะ ดร. ฟรานซิส บีแด้ หรือ เจ้าคุณกัถยา ณ ไมตรี

ท่านมีหลักการในการทำประโยชน์แก่สยาม และท่านก็
 ทำงานอย่างจริงจังตามหลักการณ์นั้นชาว ไทยภาคเหนือ
 ทุกวันนี้ พุดถึง “พ่อเลี้ยงคอร์ต” ครึ่งใด เขาพูดด้วย
 น้ำตา นักศึกษาปัญหาระหว่างประเทศชาวไทยทุกคนพูด
 ถึง พระยาภักดีฯ ณ ไมตรีครึ่งใด เขาไม่คิดว่าท่านเจ้าคุณ
 เป็นชาวอเมริกัน หากเป็นคนไทยที่ได้ตราครุฑทำงานปลด
 เปลื้องสิทธิพิเศษของชาวต่างประเทศเหนือประเทศสยาม ยิ่ง
 กว่าคนไทยทั้งปวง พณฯ ดยุก นิมนานเหมินทร์ “เพชร
 แห่งเชียงใหม่” ผู้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
 เฝ้าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ผู้ใดขอเสนอให้เจ้าคุณภักดีฯ มา
 ทำงานสำคัญในตำแหน่งที่ปรึกษาแผ่นดินสยามครั้งนั้น คือ
 Dean Powne แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เราท่านทุก
 วันนี้เห็นจะพอรู้อิทธิพลของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย กับการ
 กฎหมายอเมริกันว่า มีลักษณะไพศาลเพียงใด ทำไมท่าน
 คณะบดี ปาวน์ ต้องมีศิษย์ทางวิชากฎหมายในกระทรวง
 กฎหมาย และกระทรวงต่างประเทศนับด้วยจำนวนร้อยละ
 นี้จึงไม่น่ากังขาว่า เพียงแต่ท่านคณะบดี ปาวน์ ยกโทร
 ศัพท์ ๒-๓ ครั้ง รัฐบาลอเมริกาก็เป็นรัฐบาลแรกในโลก

ทำให้เพิกถอนสัญญาเก่าแก่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่อเมริกา
ทำกับสยามครั้งรัชกาลที่ ๓ กับประธานาธิบดี “ยักซัน”
(Andrew Jackson) และถือปฏิบัติกันตลอดรัชกาลที่ ๔
และ ๕ โดยสิ้นเชิง เหตุผลที่ท่านคณะที่ ปาวน์ มีแก่ใจ
เอ็นดูประเทศสยามมานาน^{ใน}นั้น น่าจะมีเค้ามูลอย่างใด
อย่างหนึ่งอยู่แน่นอน ข้าพเจ้าเคยหวังเสมอว่า พณฯ
เจ้าคุณกัลยา ณ ไม้ตรี จะกรุณาแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบ ไม่
เร็วช้า

ท่านปลัดเดเป็นอาจารย์ถวายอักษรแก่ “พระเจ้า
กรุงสยาม” และสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ในทศนะของชาวอเม-
ริกัน^{ใน}นั้น ท่านปลัดเดและคุณนายของท่าน เป็นคน
แรกชุดเส้าฝังงาน มนุษย ธรรมใน ประเทศ สยาม หนังสือ
Bangkok Calendar ของท่าน เป็นนิตยสารฉบับแรกใน
เมืองไทย โรงพิมพ์ของท่านเป็นโรงพิมพ์แรก โรงเรียน
ของท่านเป็นโรงเรียนแรก บ้านของท่านเป็นสถานพยาบาล
ทันสมัยแห่งแรก ฯลฯ ฉะนั้นอะไรที่เกี่ยวข้องกับกรุงเทพ ฯ
ครั้งกระนั้นท่านย่อมต้องรู้อย่างละเอียด ในฐานะที่ท่านเป็น
เอ็ดเตอร์หนังสือพิมพ์ เพียงแต่ว่าท่านจะเขียนลงไปหรือไม่

เท่านั้น เรื่องแผนักโทษชายชูในวังหลวง (ทัณฑ์กับ
พระครูใบฎีกาปลัด) เป็นเรื่องที่แตกตักันทั้งกรุง คนอย่าง
ท่านปลัดเอ็ดเตอร์หรือจะไม่วู้ ? ทั้งในสมัยนั้น ถนนที่เพ่ง
จะเป็นรูปถนนจริง ๆ ก็มีเพียงถนนเดียว คือถนนเจริญ
กรุง (คัดลอกที่สุกถึงปากคลองสาคร การตัดถนนสาย
แรกนี้ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรงบ่นอบอิบ เรื่องเปิด
พระราชทรัพย์จ้างคนคิด “ หน้ชัณกาด ” ที่ชนเต็มถนน
และว่า คัดให้ฝรั่งชรถม้าเที่ยวเล่น) ฉะนั้นการให้
ประจักษ์นักโทษทั้งสอง จึงทำได้แต่ในบริเวณพระนครด้าน
นอก คือไม่เกินเขตอาณาเขตคลองวัดใหม่ หรือคลอง
ผดุงกรุงเกษมไป

ในวันที่ มิสซิสแอนนา พ่ายแพ้ คือ การชิงวอน
“ พระเจ้ากรุงสยาม ” ให้พระราชทานอภัยโทษแก่เจ้าจอม
ทัณฑ์นั้น นางรับกตัญญู แต่ไม่พบหุลยส์ลูกชาย เพราะ
กำลังไปวิ่งเล่นกับลูก ๆ ของท่านปลัดอยู่

ถ้าจะพูดถึงการ โรมรันพันธุ ระหว่างท่านปลัดกับ
“ พระเจ้ากรุงสยาม ” อย่างเปิดเผย ในหนังสือ Bangkok
Calendar จะเห็นว่าม้หลายสิบครั้ง เข้าใจว่า ที่เขียนคำ

หนักเตียนกันแรง ๆ ได้นั้น เนื่องจากเคยทะเลาะกันมา
“ เพื่อภาษาอังกฤษ ” และวิชาการต่าง ๆ ตั้งแต่รัชกาล
ที่ ๔ ยังทรงเป็นพระภิกษุอยู่ เป็นท่านองปราชญ์ วิชาทั้ง
ปราชญ์ ไม่ถ้อยกัน จะรุนแรงก็ใครม อย่างไรก็ไม่ถ้อย
แตกต่างกับหนังสือ Bangkok Repository ของแชมมอด-
สมิท ซึ่งเขียนอย่างเรียบง่าย ๆ จะเผ็ดร้อนผาดโผนอย่าง
ในหนังสือ Bangkok Calendar ไม่ได้ เช่นคราวหนึ่งท่าน
ปลัดเต เขียนบทความว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้เงินอย่าง
ไม่เป็นประโยชน์ เงินในท้องพระคลังก็มัน้อย แทนที่เอา
เงินแผ่นดินไปใช้ทำนุบำรุง แผ่นดิน และ ประชาชน พลเมือง
กลับต้องแบ่งเอาไปใช้เลี้ยงผู้เลี้ยง คนในวัง อันไม่จำเป็นถึง
๒๒๕๕ คน นับแต่ข้าราชการบริพาร เจ้าชาย เจ้าหญิง
เจ้าจอมมารดาของ พระ มหากษัตริย์ องค์เก่า และองค์ ใหม่
รวมทั้งภิกษุอีก ๕๐๐๐ รูป ท่านปลัดหยอดคารมดุเดือดดง
ท้ายบทความว่า “ มีบ้างไหม ประเทศที่ทำอย่างนี้ใน
โลก ” ?

“ พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรงเงี้ยวกริบ !

คราวที่รุนแรงมากม่อีก เช่นเรื่อง “พระเจ้ากรุงสยาม” และสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ทรงมีเจ้าจอมหม่อมห้ามมากมาย ท่านปลัดโจมดีเรื่องนั้นขนาดว่า ไม่สามารถจะออกทนต่อความเป็นไปที่ตรงข้ามกับความดี ความเจริญอีกได้ และเขียนว่า “พระเจ้ากรุงสยาม” ทรงมีเจ้าจอมมากกว่าสมเด็จพระอนุชา แต่เรื่องนี้ไม่เจียบ ทรงเขียนได้ทันที ท่านปลัดก็รีบลงให้ทันทีเหมือนกัน เพราะรู้จักหน้าพระทัยดี ความว่า

“ His Majesty the First King appears not to have been well pleased that the Editor of the Bangkok Calendar should have represented him, in the number of 1863, as having more wives than his brother the Second King — สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ใหญ่ ดูเหมือนจะไม่ทรงพอพระราชหฤทัย กับพจนการีย์ หนังสือบางกอกกาดันเดอร์ เขียนลงในหนังสือประจำ ค.ศ. ๑๘๖๓ ว่า พระองค์ท่านทรงมีเจ้าจอมมากกว่าสมเด็จพระอนุชาของพระองค์ คือพระเจ้าอยู่หัวองค์น้อย

“ พจนการีย์ ” เป็นคำที่ ก.ธ.ร. กุหลาบ แปล
คำ editor

The statement was made according to a MSS said to have been prepared for the press under the direct supervision of the King himself — รายงานที่เขียนนั้นได้เขียนตามต้นร่าง ซึ่งเตรียมไว้สำหรับตีพิมพ์ภายใต้การตรวจตราขององค์พระมหากษัตริย์เอง. Indeed much of it was in his own handwriting, particularly that part relating to the Second King's family ส่วนใหญ่ของต้นร่างนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตอนที่เกี่ยวกับลูกเมียของพระมหากษัตริย์องค์น้อย เป็นลายพระหัตถ์ของพระมหากษัตริย์องค์ใหญ่โดยแท้จริง. But it sees that the Editor misunderstood a sentence or two of the statement, and hence, soon after the issue of the Calendar for 1863, his Majesty was pleased to make the following correction of it, which is as follows — แต่เดิมอนันพันธุการีย์จะเข้าใจรายงานอนันพันธุไปประโยคหนึ่งสองประโยค และจากนั้นเมื่อได้ตีพิมพ์หนังสือฉบับประจำ ค.ศ. ๑๘๖๓ แล้ว พระมหากษัตริย์องค์ใหญ่ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแก้ไข ข้อความต่อไปนี้ ;—

What number of the Second King's wives given here (in the Calendar) as 5 Siamese and 20

Laos, is only those that are the most-beloved of him at the present day. — จำนวนเจ้าจอมของพระมหากษัตริย์องค์น้อย ที่ปรากฏในหนังสือบางกอกกาดันเดอร์ว่า เป็นไทย ๕ และเป็นลาว ๖๐ นั้น เป็นจำนวนเจ้าจอมที่โปรดที่สุดของพระองค์ในขณะนั้นเท่านั้น Those 25 wives accompanied him always to Seetha. เจ้าจอมทั้ง ๒๕ คนนี้ ตามเสด็จไปทวงต๋ดา (สระบุรี) อยู่เสมอ In fact his Laos wives (are) more than 60 (and) Siamese wives more than 60. ตามความเป็นจริงนั้น พระองค์ทรงมีเจ้าจอมเป็นคนลาวมากกว่า ๖๐ คน และเจ้าจอมคนไทยมากกว่า ๖๐ คน

คำภาษาอังกฤษในวงเล็บ ท่านนิพนธ์การีย์-ปดัด
แก้ไขให้ถูกต้องศิษย์ของท่าน

For instance on the year of enthronement, he has 48 wives and accompanied him to (the) Second King's palace เช่นในคราวบรมราชาภิเษก เจ้าจอม ๔๘ คน ได้ตามเสด็จมายัง พระราชวัง บวรสถานมงคล Since that time his wives increased every year. ตั้งแต่นั้นมาจำนวนเจ้าจอมของพระองค์ท่าน ก็เพิ่มร่นทุกปี

He endeavour (s) always to obtain wives especially from the Laos. พระองค์ทรงโปรดมีเจ้าจอมคนลาวเป็นพิเศษ Now he has 120 wives at least. เดียวนี้พระองค์ท่านทรงมีเจ้าจอมมากกว่า ๑๒๐ คนเป็นอย่างน้อย

ขอให้สังเกตการทรงใช้คำ “ ลาว ” อย่างหนักหน่วงและเกรงเกรียง

ท่านนิพนธ์การไว้ หยอดคำลงท้าย “ คุณเบ๊เรอ ” ว่า

Does it not show a great stride towards reform in that most pernicious sentiment, that the honour and glory of Princes is enhanced by the number of their wives? กล่าวด้วยความรู้สึกที่ซาอย่างที่สุดแล้ว นี่มิได้แสดงหรือว่าการปฏิรูปบ้านเมืองได้ก้าวหน้าไปอย่างใหญ่หลวงนั่นคือ พระเกียรติและรัชชะของท่านเจ้า ๆ ที่มีเจ้าจอม หม่อม ห้าม เพิ่มทวีคุณชนอยู่เสมอ ? Do not the few lines of His Majesty evince a desire on his part to be published in the Calendar as being in advance of his brother in reformatory efforts against the sentiment that polygamy is honourable ? ในการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารภนาจะให้ตีพิมพ์ข้อความต้องห้ามบันทึกของ พระ-

องค์ ลงในหนังสือบางกอกกาดันเตอร์ ในฐานะที่ทรง
ถือว่า สมเด็จพระอนุชาของพระองค์นั้น มิได้แสดงให้
ประจักษ์ถึงพระวิริยะในการปฏิรูปอย่างผิด ๆ หรือหรือว่า
ระบบการมีเจ้าจอมมารตามาก เป็นเกียรติเป็นบารมี ?

กล่าวคือ ในการที่ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ทรง
ยืนยันว่า ให้ตีพิมพ์ข้อความที่พระองค์ทรงแก้ไปว่า ทรง
มีเจ้าจอมน้อยกว่าพระอนุชาธิราชนั้น แทนที่จะเป็นความด
กตบัสแสดงให้เห็นชัดถึงพระวิริยะผิด ๆ เป็นการบังเอิญ
ให้เกียรติแก่ระบบการมีเมียมา ซึ่งเป็นความต่ำช้าเดว
ทรามอย่างยิ่ง !

นักเขียนต่างประเทศบางคนประหลาดใจ เมื่ออ่าน
พบบทความหาว่าหมิ่นประมาทกษัตริย์นั้น ในประเทศที่มีการ
ปกครองโดยพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือกฎหมาย ถ้ามา
เขียนในรัชกาลที่ ๕ หรือในรัชกาลที่ ๖ ด้วยเรื่องชนิดนี้
และด้วยถ้อยคำอย่างนี้ ก็ไม่ต้องสงสัยว่า บ้านหลังใหม่
ของท่านปลัดเลตต้องเปลี่ยนจากดำเหวไปอยู่ท่าบดปากคลอง
ด่านแน่นอน !

มีลัทธิแฉนมากว่ายืนยันว่า “ พระเจ้ากรุงสยาม ”

ทรงมีเจ้าจอม “ หาดย้อยคน ” ท่านปลัดเล็กบันทึกว่า
รัชกาลที่ ๓ ทรงมีเจ้าจอมถึง ๔๐๐ คน ดังกล่าวมาแล้ว
หม่อมแมดก็มีฝีมือเขียนตามคำเล่าของ สมเด็จพระพันปีหลวง
ว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ทรงมีเจ้าจอมมารดาเท่าใด
พระองค์ท่านไม่ทรงทราบ และไม่ทรงวิตกกังวลที่จะทรง
ทราบด้วย !

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของเจ้าจอมทับทิม ซึ่ง
มีดชีวิตแอนนา จะต้องเล่าให้ท่านปลัดฟัง แต่เมื่อท่านปลัด
ได้พบกับ “ พระเจ้ากรุงสยาม ” ขนาดหนัก ดังตัวอย่าง
ที่เล่ามา เรื่องเจ้าจอมทับทิมจึงเป็นเรื่องธรรมดาเหลือ
เกิน เลือดของท่านปลัดเย็นเฉียบเสียแล้ว ความก้าวหน้า
และเรื่องราวของประเทศสยาม ถ้าไม่เนื่องมาจากความรกร
รุงรัง เรื่องอดีต เป็นมูลเหตุสำคัญแล้ว ใครมองพบ
เห็นสิ่งอื่นใดบ้าง ?

"พระเจ้ากรุงสยาม" ทรงยอมรับนิคมในกรณีนี้ทรงบัญชาให้เฒ่าเจ้าจอมทับ
 หิมกับพระครูใบฎีกาปลัด ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราช (สา) วัดราชประดิษฐ์
 โดยให้สร้างพระเจดีย์คู่บรรจุนิคมของเจ้าจอมทับหิมและพระครูใบฎีกาปลัดไว้ ณ วัด
 สระเกษ (ข้างโบสถ์ท้ายตะวันออก) เพราะทรงเจ้าพระทัยนิคม เรื่องเจ้าจอมทับ
 หิมนี้เป็นเรื่องที่เล่ากันถึงคณิสสรเสียดทานกรุงป่านพระพนมสารคามครั้นหรือนาย
 นรินทร์ถึงบวชลูกหญิงของตนเป็นภิกษุณี เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีตัวคนจริง ทั้ง
 การเฒ่าชายหญิงผู้นำสงสารทั้งคู่นี้เป็นการเฒ่าทั้งเป็น.....

(หน้า ๔๑-๔๒)

